No. 1774
Anul 1935 luna V ziua 21

NEASTÂMPĂR

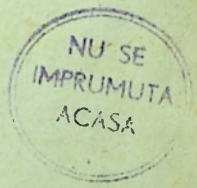

1504

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

1934 '86
'91 MAI. 2005

DE ACELAŞ AUTOR:

DRAGOMIR VALAHUL, roman.

ZVETLANA, roman, Editura „Cartea Românească".

BUCUREŞTI, ORAŞUL PRĂBUŞIRILOR, roman, Editura „Cartea Românească".

NOROIU, roman, Editura „Cartea Românească".

Biblioteca Judeteana ASTRA
FS003879

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

OCTAV DESSILA

NEASTÂMPĂR

ROMAN

EDIȚIA II-a

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ", BUCUREȘTI 2012

5667—935

Muzeul Digital al Romanului Românesc

S'au tipărit din această ediție cinci volume pe hârtie Van Gelder Zonen, numerotate I — V și cincizeci volume pe hârtie velină, numerotate 6 — 56, cu semnătura autorului. Restul exemplarelor, care formează ediția doua, s'au tipărit pe hârtia edition specială C. R.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ţie, Voponne,

pentrucă ai trecut prin pojarul dragostei şi ai căzut jertfă ei.

O. D.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

PARTEA ÎNTÂIA

AMINTIRI

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Degetele lungi, descărnate, cu unghii vânăt lucitoare, întoarseră încă o filă. Asupra noilor pagini ochii Irinei Stolnicu au căzut ceţoşi. Priveau rândurile, fără să le cuprindă înţelesul, aşa precum dela fereastra unui Pulmann priveşti rostogolirea câmpurilor, fără să le poţi defini hotarele. Apoi, o nouă filă, alta, altele, până ce mâna albă, aristocrată, s'a lăsat molcum în jos. In drumul ei încet ca de cădelniţare monahală, s'a isbit de capul ursului alb, răstignit pe parchet în faţa divanului. Senzaţia contactului neaşteptat i-a spulberat încâlcirea gândurilor strecurându-i în corp fiorul surprinderilor. Cartea i-a scăpat din mână şi o clipă, degetele lungi, descărnate, au rămas crispate în aer, ca şi cum ar fi pândit sugrumarea unei năluci. In cele din urmă, mâna căzută şi rămasă în pânda necunoscutului, s'a ridicat în aceiaşi înceată mişcare de totdeauna. Aşa cum se înalţa apropiindu-se de cap, cu degetele rotunjite în luger, părea o mână de cardinal muribund, în drumul ultimei cruci.

Incercase să doarmă, nu a putut. A vrut să citească, paginile nu i-au fixat ochii. O frământare surdă, neînţeleasă, îi alungă gându-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rile, cari, arbitrar şi fără controlul raţiunei, se depănau fugar din caerul neliniştei.

Lupta să le spulbere, să le înlăture. Nu reuşea. O întrebare stăruitoare i se aşeza potrivnic în faţă. O întrebare de răspunsul căreia îi era teamă. Şoptit numai, cu ce-ar mai fi putut opri dezastrul? „Nu, nu, sunt o nebună". Dar înapoia cuvintelor pe cari numai gândul i le-a şoptit, simţea cum se sbate un altul întunecându-i minţile. Pe acesta căuta să-l alunge, să-l despartă de fiinţa ei. Ajuns pe buze, cine l-ar mai putea opri? Rostit, cine i-ar mai fi putut curma plutirea prin încăperile căminului, ca să nu răsbească până la dânsul, în laborator?... Nimeni!

Pocnetul unei spărturi de vas pătrunse până în salonaşul ei. Scuturată de o scurtă spaimă părăsi divanul, lăsând în lâna saltelei, îngropată pe jumătate, urma caldă a formelor unghiulare. Inaltă, subţire, se încadră în pervazul uşii ascultând atentă. Auzi mai întâi un fluerat a dezastru şi după o mică pauză o înjurătură strivită de încleştarea buzelor. Un tremur îi scutură toată carnea.

— Ion, ce s'a întâmplat?

Cuvintele au plutit prin încăperi, fără de niciun ecou.

— Ion... şi fiindcă nici la cel de-al doilea strigăt soţul ei nu i-a răspuns, Irina Stolnicu s'a desprins din pervazul uşii, ca să vază ce s'a întâmplat în laborator. L-a găsit îngenun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

chiat pe dalele de ciment adunând de pe jos, dintre cioburi de sticlă spartă, bucăți de carne omenească. Privindu-l cum le culege, cum le cercetează cu degetul apăsând în ele și cum în jurul degetului apăsat musteau tumorile, Irina simți năvălindu-i în gât contracțiunile vomitării. Abia mai putu să pronunțe câteva cuvinte ciuntite de scârba ce i-a provocat spectacolul.

— Ion, ce 'nseamnă asta?

Agreabil surprins de neașteptata apariție a nevesti-si, Ion Stolnicu și-a înălțat capul, privind-o cu ochii lui mici, în lumina cărora jucau dorinți de isbândă.

— Pe ascuns, ca răufăcătorii, Iri?

— Cum, pe ascuns? l-a întrerupt Irina Stolnicu. Auzind spărtura te-am întrebat ce s'a întâmplat și tu nu mi-ai răspuns. Am venit și acuma văd ceea ce n'aș fi voit să văd vreodată. Ceea ce faci tu e treabă de profesor, de chirurg, sau de laborant? Atunci la ce-l mai plătești, dacă în locul lui aduni tu putregaiurile scăpate pe jos? Și încă cu mâna neînmănușată!

Ion Stolnicu se ridică în picioare. Bucățile de carne adunate le vârî într'un vas nou, plin cu formol, după care, parodiind mai mult ștergerea mâinilor, se îndreptă spre Irina.

— M-am amestecat eu, cât de cât, în arsenalul galanteriei tale? Răspunde, Iri, — și, în semn de admonestare calină vru să-i prindă bărbia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cu degetele cari până atunci adunaseră de pe jos bucăţile putrede de carne omenească.

— Ah, Ion, ce faci! se feri Irina Stolnicu, respingându-i mâna. Eşti nesuferit.

Doctorul Ion Stolnicu renunţă la gest, dar, nu renunţă la explicaţie.

— Treabă de laborant? Hai? Dar ce copilă eşti Iri! Bucăţile astea, şi-şi întoarse capul spre vas ca şi cum de ele ar fi depins soarta lui de acum înainte, le-am extirpat astăzi din carnea unei femei pe care am pus-o pentru a cincea oară pe masa de operaţie.

Irina Stolnicu făcu un pas înapoi, îngrozită.

— O femeie care vrea să trăiască. O femeie, Irina, care şi-a lepădat rând de rând sânii, sexul. Căreia i-am săpat gropi între coaste şi i-am desfundat subţiorile scobind-o. O femeie din care am făcut un monstru şi în carnea căreia am să măcelăresc până la ultimul gram, deoarece există în fiinţa aceasta o dorinţă de viaţă care a biruit eroic, de neînchipuit până acum, virulenţa bolii. De mult ar fi trebuit să moară.

— In halul acesta, să mai vrei să trăeşti! silabisi cuvintele Irina Stolnicu.

— Cazul acesta poate călăuzi noui cercetări, noui drumuri în ştiinţa medicală, — reluă Ion Stolnicu, fără să fi băgat în seamă cuvintele Irinei. Bucăţile de carne pe cari le-am adus vor trebui să treacă prin microscop, prin analize, prin laboratoarele altor colegi, prin labi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rintul cercetărilor. Cine ştie, poate chiar în ele stă înfrângerea cancerului. Sunt bucăţi dintr'un om viu, pe care l-am sfârtecat azi dimineaţă şi cari, poate, vor împlini o operă ce n'au împlinit-o atâtea veacuri scurse. Şi pe bucăţile acestea Iri, tu vrei să pue mâna laborantul?

Simţi în colţul buzelor o înţepătură nervoasă. Cu degetele încă umede scărpină locul.

— Ion, ţii mâna murdară. Spală-te, omule. Ai să te infectezi, — îl dojeni Irina, încercând să-i înlăture mâna ale cărei degete scărpinau rictusul gurii. Drept răspuns, Ion Stolnicu începu să râdă. Râzând, buzele i se deslipiră, desvelind şirurile dinţilor de o masivitate primară. Albi, mari şi laţi, înghesuiţi unul în altul şi solid înfipţi în maxilarele proeminente, rânjetul lui Ion Stolnicu depăşea râsul uman. Şi de râsul lui Irina avea groază. Gura căscată, cu fierăstraiele dinţilor animalic jucate, îi da înfăţişare de fiară, gata să sfâşie. In câteva rânduri a voit să-i spue, să nu mai râdă. Dar cum s'o facă, fără să-l jignească. Cum să-i interzică râsul şi cum să-l facă să înţeleagă că, aşa cum râde el numai slugile râd şi numai gurile lor mai pot arăta dinţi ca ai lui. Nu i-a spus, şi nici, cel puţin, nu i-a dat să priceapă. A avut însă o deosebită grije să nu i-l provoace, iar atunci când fără voia ei se deslănţuia, întorcea ochii în altă parte, să nu-l mai vadă, să nu-şi mai amintească parcă de o greşală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Isprăvindu-şi râsul răspunse Irinei:

— Să mă infectez când de opt ore sunt în formol? Fugi, fugi că eşti prostuţă, Iri!

De teamă să nu isbucnească din nou în râs, Irina Stolnicu plecă.

Călca rar. Reintră în salonaş privindu-i pereţii şi mobila cu ochi înduioşaţi de melancolie.

Umbra timpurie a serilor de iarnă începuse să cadă învăluind progresiv în întuneric, mai întâi lucrurile mărunte, pe urmă tablourile şi cu timpul totul, până la cele mai mari obiecte.

Ajunsă lângă divan, Irina Stolnicu se lungi din nou, cu o copilăroasă dorinţă de a se aşterne exact în adâncitura saltelei, lăsată acolo de greutatea trupului ei unghiular. Intinsă şi-a ridicat capul, lăsându-l apoi să cadă greoi pe încrucişarea mâinilor. Cu luminiţile ochilor rătăcite prin încăpere cerceta lucrurile. Le descoperea vag estompate, în liniile lor mari. Şi odată descoperit un lucru, pe care căuta parcă să-l cuprindă cât mai mult fizic, ca şi cum şi-ar fi examinat puterea vederii, îşi îndrepta luminiţile ochilor în altă parte, asupra altui lucru, dându-se jocului acesta cu voluptate. Aruncaţi dintr'un loc într'altul, în întunerecul camerii, Irina îşi asemui ochii cu farurile aeroporturilor, cari îşi clipesc în noapte lumina, în căutarea avioanelor călătoare. Ca şi acele faruri din orbita cărora suluri de lumină biciuesc pe distanţe lungi ceaţa nopţii, înfigând în ea conuri de fosfor, ochii Irinei spintecau plumburiul în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tunerec al iernii pătruns în cameră, cu săgeți fine de lumină.

Curând, ochii i-au obosit. Simțind dureri svârcolindu-se în bulbul lor, a clipit de câteva ori trecând peste ei mângâierea pleoapelor. Umezeala caldă i-a ușurat de dureri. Și, ca un răsunet al ușurării, un oftat prelung s'a desprins din pieptul Irinei. Un oftat plin, ca acele respirații adânci pe cari ți le provoacă primii vapori de narcoză.

Smulsă din jocul copilăros, în care își chinuise ochii, gândurile Irinei se prinseră din nou în vârtej. Se învolburau gonite de sbuciumul unei întrebări nelămurite. O întrebare ce refuză, nu numai să-și închege forma, dar și să-și definească scopul. Se găsea Irina Stolnicu, în acea sbatere nevolnică pe care ți-o strecoară din plin în carne și în creier acele răspântii ale vieții, între cari se hotărnicesc epocile bine determinate ale zilelor noastre. Și ceea ce o chinuia și mai mult pe Irina Stolnicu, era faptul că, deși se vedea ajunsă în pragul uneia din aceste răspântii, nimic nu i se lămurea precis. Simțea că trebue să-și schimbe viața, dar când ajungea în fața întrebării: cum să și-o schimbe? de teama răspunsului că, ar putea fi și așa cum nu voește, i se întuneca mintea ne mai ajutând-o. Din fața hotărîrii Irina Stolnicu fugea. Fugea, fiindcă se simțea înclinată spre un făgaș potrivnic credințelor ei de viață, și mai fugea, pentrucă nu găsea în ea puteri destule cu cari

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să se învingă, în faţa acestei răspântii. Şi fugită, îşi judeca dezerţiunea. O socotea ca pe o victorie salvatoare, ce i-a întunat paşii de pe buza unei prăpastii, simţind tot odată însă şi cât de falsă este tălmăcirea aceasta pe care caută să şi-o impue, dar care nu-şi găseşte loc solid în conştiinţa ei, deoarece o acopere laşitatea de care a dat dovadă. „Da, laşă, cum sunt laşi toţi suferinzii de măsele cari vin să şi le scoată, dar cari ajunşi, fug din faţa dentistului şi, mai ales, din faţa cleştelui ce îi va chinui o clipă şi mai mult. Laşi, deoarece preferă să rămână mai departe bolnavii unor dureri de totdeauna, decât să şi le curme eroic prin alta şi mai mare. Laşitatea sufletelor mici, sortite doar pentru fapte mărunte!"

Auzi mânerul uşii dinspre coridor apăsat temut de-o mână şovăelnică. Năluca gândurilor se risipi, lăsându-i gol în suflet şi în minte. Apoi, o spaimă caldă îi cuprinse corpul. Spaima pe care ţi-o dă întotdeauna, în linişte şi în întunerec, deschisul încet al uşilor. Numai când şorţul alb şi boneţica servitoarei s'au putut desluşi uşor, a putut trece spaima Irinei. Şi trecând, i-a lăsat în locu-i împânzeala rece, leşietică, a trupurilor cari se chinuie în dureri imaginare.

— Să vă servesc ceaiul, coniţă?

— Tu eşti, Ghizi?

— Eu, coniţă, răspunse cu mai mult curaj

Muzeul Digital al Romanului Românesc

servitoarea, îngrijată să nu fi turburat somnul stăpânei cu întrebarea ei.

— Ai intrat cum intră hoţii, Ghizi. M-ai speriat. Ai deschis uşa încet, ca şi cum ai fi voit să nu te-audă nimeni. Ca şi cum ai fi pândit pe cineva.

— Ertaţi-mă, coniţă, da am crezut că poate dormiţi. Să v'aduc ceaiul?

— Stai, Ghizi. Mai întâi du-te la domnul, în laborator şi spune-i că l-am poftit să ia ceaiul cu mine, în salonaş.

Ghizi plecă, păşind cu teamă să nu răstoarne ceva. In dreptul uşii întrebă dacă să aprindă lumina.

— Nu, nu, lasă lumina.

Nu o dorea. In plină lumină avea teamă. I se părea că i-ar fi putut oricine descoperi neliniştea. Că frământarea ei nu e în adâncul sufletului, că e toată în faţă, săpată în cute şi răsfrântă în lumina ochilor şi că numai cine n'o priveşte numai acela nu poate şti ce se petrece cu dânsa. Slabă, fără puteri să-şi ascundă gândurile, fără falsitate să poată mintă, ea îşi dădea seama că, nu poate fi femeie. O femeie minte, înşală. O femeie oricând îşi poate juca în obraji candoarea nevinovăţiei, chiar dacă în sufletul ei e tumultul faptelor ascunse. Ea tremură palidă numai la gândul că va putea greşi odată. Şi, cine ştie, poate că va păcătui cândva. Ce va fi atunci? Şi-a închis ochii, să nu mai vază ce va urma.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Asculta paşii servitoarei, întorcându-se. Ca şi când ar fi avut nevoe, îşi înfipse degetele lungi în buclele părului, aranjându-le. Deşi buclele erau la locul lor, mai aşezate ca întotdeauna, degetele simţeau nevoia grăbită să le puie în regulă. Le scutură de câteva ori inelarea caldă, luminoasă, după care le netezi superficial cu podul palmei. Ce-a acoperit cu gestul acesta Irina Stolnicu? Ce acoperă cu el toate femeile când le încearcă senzaţia unor surprinderi? Oricât ar îndrăsni bărbaţii, în scurtele momente, niciunul nu le pune mâna în păr, precum niciunul nu le ridică rochia. De ce atunci când sunt ameninţate de teama unei apariţii neconvenabile mai toate femeile simt nevoia să-şi netezească părul şi să-şi tragă în jos, pe genunchii încălecaţi, rochia? E gestul femenin, absolut femenin, intrat în reflexul lor. Mâna care netezeşte părul ridică cu ea odată şi bulbul unui sân, descoperă şi cuibul unei subţiori. Şi ele ştiu că feminitatea nu stă nici în culoarea părului, nici în roşul artificial al buzelor, ci în viaţa caldă a sânilor şi în umbra de mătase a fulguirilor lor ascunse. Iar mâna care trage rochia, ştiu iarăşi că, nu e pentruca să ascundă ceea ce nu se vede, cât pentru a aminti că acolo este ceva ascuns.

— Coniţă, domnul vă roagă să-i trimiteţi ceaiul în laborator. E foarte ocupat. A spus să nu vă supăraţi.

— Ce făcea, Ghizi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Se uita într'un ochian, coniță și fluera.

— Bine, Ghizi. Fă numai domnului ceaiul și du-i-l. Mie nu, nu iau.

— Ioi coniță, da de ce nu luați? își dădu pe față Ghizi originea. Era Unguroaică dela Borzec, adusă de Irina de acum șase ani, de când nu era măritată. O întâlnise la una din cișmele luând apă. Avea numai treisprezece ani atunci. — Coniță be apă? a întrebat-o. Io pot da pohar, coniță, dacă nu este. I-a plăcut atât de mult vioiciunea ei rustică și, mai ales, sănătatea de piatră ce se sbătea în strânsoarea pielei smântânoase, cu aprinderi de foc în umerii obrajilor și în linia frunții, încât, ca din senin așa, i-a venit s'o întrebe dacă n'ar vrea să meargă la București, la dânsa. — Io merg dacă aniuca lasă. — Tată, n'ai? A pus ochii în pământ o clipă, apoi a arătat cu mâna clina din dreapta satului, unde se vedeau înfipte în rânduri aliniate crucile morților. — E de trei ani acolo, coniță. L-a tăiat țugu la Matefalva. Văzând-o dându-i lacrimile, pe cari parcă nu voia să le arate, Irina i-a îndepărtat gândul. Ei, vii, să vorbesc cu mama ta? — Hai coniță, mie dragă coniță ca mata. Au mers alături prin sat până în fața porții. Pe drum i-a povestit că mai are o vară la București, care îi scrie că e tare frumos acolo, că sunt cătane multe și parade, că l-a văzut pe regele românesc și că n'a dat-o laoparte niciun jandarm ca să nu-l vază. Că la București una e omul de-i grof sau de-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc

slugă şi că acolo toţi sunt veseli. Şi i-a mai scris că a adunat şi fiorini de poate să-şi înjghebe o pustă când s'o întoarce, dacă nu s'o mărita cumva p'acolo, că e'n vorbă cu mai mulţi. Ajunsă în faţa casei, şi-a strigat mama cu atâta putere, c'ar fi auzit-o şi de-ar fi fost în fundul codrilor de brazi, ce încercuesc satul. La strigătul ei eşi afară o femeie în puteri, nedumerită parcă şi de ţipătul fetii şi de tovarăşa ce-o însoţea. S'au înţeles cum au putut, deoarece vorbea prost româneşte femeia şi a rămas ca să vie şi tatăl Irinei, ca să vorbească. Aşa s'a întâmplat cu Ghizi. Acum e de şase ani la Bucureşti şi nimeni n'ar putea-o bănui că e Unguroaică. Numai când scapă câte-un *ioi*, se mai dă de gol, sau când pleacă duminicile la salon să danseze. Atunci îşi împleteşte în păr toate culorile pământului, lăsându-le să cadă pe spate, după moda ungurească.

Astăzi are şi ea bani adunaţi să poată să-şi înjghebe o pustă şi scrie şi ea unei verişoare mai mici, din Borzec, că s'ar putea întâmpla să se mărite pe-aici, că pe-aici lumea e mai bună şi flăcăii mai chipeşi. Dar, cum vine toamna gândurile ei de măritiş se destramă. Logodnicii presupuşi îşi strâng bruma de amintiri din armată şi pleacă acasă, lăsând-o în lumea care se uită. Pleacă să-şi întâlnească fetele pe cari le-au lăsat frânte în porţi de dorurile aşteptării, neştiind Ghizi că, nu îi prea întoarce atât dragostea fetelor pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cât pământul zestrei lor, învecinat cu al dânşilor.

Ghizi e însă tânără şi mai poate aştepta. Deşi fiecare toamnă îi fură dragostea, i-aduce alta. Ordonanţele locotenentului Cazacu, de peste drum, la datul în primire a serviciului îşi dau în seamă şi pe Ghizi. — Vezi, ţine-te bine, să nu ţi-o sufle a maiorului din colţ. E fată bună. Pune-i clenciu şi înscrie-te la ordinar, că n'ai s'o duci rău. Să mai fii cu ochii pe gradaţi când vin cu ordine la domnu' locotenent. Bagă de seamă, o pândesc de mult.

Aşa e în oraşele mari, cu cătane multe şi parade.

După ce se mai asigură odată că Irina nu doreşte nimic, Ghizi a plecat să facă ceaiul lui Ion Stolnicu. Până la uşă a călcat mărunt, îngrijată să nu răstoarne ceva în drum. N'a spart niciun pahar de şase ani de când slugăreşte. I's ochii în patru când umblă cu lucrurile din casă. Numai asupra ei n'au veghiat ochii cât trebue. Romanţioasă, ea nu s'a preţuit şi întâiei cătane care i-a cântat în ureche că o iubeşte şi că o s'o facă nevasta lui, ea, neştiutoare de ce-i dăruieşte, şi-a abandonat frăgezimea necoaptă a trupului, de şasesprezece ani. Sunt trei de atunci. Trei ani de când şi-a anunţat întâia oară verişoara dela Borzec, că e'n vorbă să se mărite.

Privind-o cum pleacă, oarecum tristă că nu ia şi doamna ei un ceai, Irina se înduioşă. Ii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

era dragă Ghizi. Sufletul ei mlădios şi cald, blajin şi încrezător, îi intrase în inimă. Nenorocul fetii a durut-o. Se simţea vinovată. Rămasă la Borzec poate că Ghizi nu şi-ar fi prăpădit fetia. Ar fi crescut rumenă înainte, în aerul de munte, tare, şi-ar fi spălat mai departe faţa fragedă cu apa plină de broboane înţepătoare şi, poate, că într'o seară, când se întorc flăcăii dela cosit în munţi, s'ar fi oprit unul şi în poarta ei, să lege în cruce firul de iarbă al dragostelor muntenești. Nu a lăsat-o. Ademenind-o aproape, a adus-o la Bucureşti, în lumea ei de miraj, cu cătane şi parade. Şi în lumea dorită şi-a topit pe o bancă de grădină dosnică, într'un amurg leşietic de vară bucureşteană, feciorenia crudă, crescută vânjos în ozonul brazilor dela Borzec.

Ca o drept răsbunare a neprevederilor sale, Irina şi-a pus în gând s'o mărite la ţară, la Orlat. Ii va alege ea un flăcău dintre acei cu serviciul la curte şi îi va înjgheba o gospodărie demnă de hărnicia şi de sufletul ei.

Rămasă singură, în dezordinea gândurilor pe cari nu le putea stăpâni, Irina îşi închise ochii. I se părea că trăgând pleoapele între ea şi restul lumii, dincolo de pleoape nu mai rămâne nimic. Cu câteva clipe înainte plănuind măritatul servitoarei, îşi aduse aminte de Orlat. Cuvântul se'nfipse în ea ca o rază de lumină fierbinte într'un sipet cu amintiri. Orlat! Anii copilăriei! Viaţa fără de răspântii! Bucuroasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

că a găsit de ce să-şi anine gândurile, fără s'o biciuie şi s'o cutremure necunoscutul, Irina se dădu cu toată simţirea amintirilor. S'a desprins mai întâi prima ei rătăcire în lume. De ce aceasta? Era în parcul conacului, singură, numai cu plasa de prins fluturi la pândă. Jocul în soare al aripelor minunat colorate o ispitea. Colecţionase în cutia cu capac de sticlă, dăruită de fratele ei, sute de fluturi străfulgeraţi de sulița acelor. Abia acum îşi dă seama că mâinile ei au ucis. Le privi o clipă cu desgust, ca pe nişte mâini de ucigaş. Nu le vedea decât pete în umbră, dar le simţea tremurul mărturisind faptele. Niciodată nu i s'au părut atât de grele ca acum. Grele de păcat. Un sentiment de milă postumă născu în sufletul ei pentru micele fiinţe ucise. Cu ce-ar mai putea repara acum crimele mâinilor? Şi de ce-au lăsat-o cu toţii să ucidă, pentru o beţie a culorilor? Cu toţi sunt vinovaţi! Şi tatăl ei, care îi orânduia pe fundul cutiei după criterii ştiinţifice, în contra dorinţei dânşii de a-i înşirui după sclipirea culorilor, şi el e vinovat. Dar Mihai? Nu i-a dat el cutia? Dar pe Mihai îl iartă, fiindcă Mihai a murit. Mihai a murit în războiu şi din Moldova i-au mai putut aduce doar oasele, într'o cutie de lemn, pe cari i le-au îngropat la Orlat, după ce, mai întâi, au rătăcit câteva săptămâni prin gări fără de nicio legătură cu destinaţia lor, ca un simplu colet poştal pe care o mână de ortograf analfabet a smângălit cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cerneală: „oseminte eroice". Pe Mihai l-a iertat Dumnezeu. Pe ea cine o poate ierta de atâtea crime? Şi cum să le ispăşească? Când se va duce la Orlat va căuta cutia cu fluturi în pod, în lăzile în cari mama ei i-a adunat toate jucăriile copilăriei, şi îi va scoate din ţepele acelor şi îi va duce în parc. Ii va înnălţa într'un sbor mort şi îi va lăsa să cadă printre flori. Li se vor face aripele pulbere în soare şi firavul trup cenuşe pământului.

Dar, înainte de fluturii ucişi, îşi adusese aminte de prima ei rătăcire în lume. Gonea cu plasa după una din aceste victime ale nevinovăţiei. Era un fluture mare, cum nu mai întâlnise niciodată, cu o minune de scânteieri în zeci de culori aprinse. Sborul lui era frânt, neregulat. De câte ori a svârlit plasa zadarnic! O înciudase cumplit. Sbura tot pe lângă dânsa, ba uneori o ataca drept în faţă, ca în bătaie de joc, şi, deşi ar fi putut să-l prindă şi cu mâna, scăpa totuşi. O necăjise într'atât încât l-ar fi călcat în picioare de l-ar fi prins. Ar fi renunţat şi la minunile lui de aripi, numai să-şi răsbune necazul. Obosise să mai arunce cu plasa. Il urmărea doar în deaproape, pândindu-i un moment de odihnă. Numai aşa mai credea că-l va putea prinde. Oprit o clipă din sborul înşelător pe vreun ram de arbust sau vreun luger de floare şi aruncându-i capcana de sus în jos, în direcţia contrară sborului, nu va mai putea scăpa. Inţelegându-i parcă gândurile vicleanul

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fluture s'a oprit pe o nueluşă de alun, cu aripele întinse, gata de înălţat. Atunci le-a văzut ea bine. Resfirate în evantai şi prinse în lumina roşietică a amurgului luceau, înfigându-i în ochi scăpărări de email. S'a oprit şi dânsa aruncând înverşunată plasa. Cum a putut scăpa, nu-şi poate închipui nici acum. Sborul frânt al aripelor îşi începuse din nou jocul, şi din jocul lor nori mici de pulbere fină se pulverizau în aer. Cum îi frigeau obrajii de ciudă! Dar şi-a pus în gând să-l prindă şi hotărâtă să nu se lase până nu l-o face prizonierul ei, l-a urmărit înainte. Eşise din parc. Sbura acum pe deasupra lanurilor date în copt. Urmărindu-l şi cum nu avea în sandale decât picioarele goale, fără de şosete, i s'au sgâriat gambele, dar nu le-a simţit însângerate decât acasă, când le-a văzut biciuite de dungi roşii, încrucişate în tot felul. Cât a mers prin desimea lanurilor, nu-şi poate aminti. S'a oprit numai când sborul fluturelui s'a înfipt drept în sus, pierzându-se în infinit. Privindu-l cum urcă, din ce în ce mai mic şi mai nevăzut, umilită şi-a ridicat pumnii cutremurându-i în ameninţări. Apoi, au căzut grei şi împietriţi de-a-lungul corpului. S'a hotărît să plece. Dar, încotro s'o ia? Uniformitatea din juru-i, fără de niciun punct de reper, o dezorientase. Nu mai vedea decât o mare de spice, pe alocuri mai înalte decât dânsa, iar urma, urma pe unde venise, în zadar o mai căuta acum deoarece o înnecase lanul. S'a ridicat pe vârful

Muzeul Digital al Romanului Românesc

picioarelor să-şi lărgească zările. De-abia a putut descoperi înfânată în ceaţa amurgului sprinceana pădurii de pe Măgura Fetii. Doar ea şi Măgura Fetii, împlântate în linişte, în gol, în singurătate adâncă. Şi-a mai ridicat ochii încă odată spre cer şi numai atunci a putut vedea cât de departe este cerul şi cât de înfiorătoare liniştea. Cei câţiva nori alburii, buclaţi ca părul unei bunici cochete, se înfruntau războinici pe dunga de foc a amurgului, înfiorându-i sufletul cu chipuri de balaur. Niciodată nu s'a înghemuit în dânsa ca atunci. Tremura pe ea carnea cum nu i-o tremurase nici spaimele nopţilor şi îi era atât de frică că împietrise în ea şi plânsul. Auzi deodată un şuier. Un stol de prepeliţi se ridică din lanul vecin. Din furtuna aripelor străbătu până la dânsa un vuiet, o răpăială surdă, ca a ploilor de toamnă când cad pe acoperişurile de şindrilă, în uliţele liniştite ale oraşelor de provincie. Vuetul i-a trezit simţurile, i-a pornit în vine sângele temut să mai circule, şi i-a desrobit plânsul din carcera ochilor. I-a dat să pipăie abstract nădejdea unei întoarceri la viaţă. A plâns mult. Un plâns al întregii fiinţi, al nervilor ca şi al cărnei, al conştientului ca şi al subconştientului. Nu era un plâns în consumarea căruia măcina o dorinţă înfrântă, un plâns al copilăriei. Era un contact cu viaţa adus trupului ei din care se pierduse o clipă nădejdea vieţii; era o trezire a omenescului, reînviat într'un organism în care

Muzeul Digital al Romanului Românesc

golul şi liniştea suprimaseră vremelnic senzaţia vieţii. Cât a mai plâns, nu ştie. Îşi aminteşte numai că a urmărit sborul prepeliţelor pe fundul smolit al cerului, până ce n'a mai rămas din el decât o pată. Şi după ce pata nu s'a mai văzut, poate că s'o fi scurs o veşnicie sau poate că numai o clipă a trecut, până când un foşnet de paşi şi un cântec trudit s'au auzit apropiindu-se. A cui era cântecul şi a cui foşnetul, nu vedea. Era mai înnalt lanul şi o ascundea duşmănos, ca pe o pradă. S'a hotărît să plângă mai tare, să ţipe. Şi a ţipat cu toate puterile, înfigând în văzduh strigătul ei de alarmă, ce a sfâşiat spaţiul până în Măgura Fetii, până la cer. Apoi, n'a mai auzit nici cântecul, nici foşnetul şi nici în piept n'a mai găsit puteri pentr'un al doilea S. O. S. Şi iarăşi nu ştie, dacă o veşnicie a trecut sau numai o clipă, până ce glasul din cântec, înăsprit acum, a întrebat răspicat depărtările:

— Cine ţipă acolo?

Să fi răspuns ea, cum bănuie acum! Nu crede. Cu ce vlagă ar mai fi putut răspunde! Dar, că a mai plâns şi că după plâns a putut-o afla, se poate. Dintr'o parte, din care parte n'ar şti să spuie, a răsbit până la dânsa, înnotând prin valul de spicuri, un ţăran, dârz încă în faţa anilor ce-i însurise pletele. Avea cămaşa larg desfăcută şi pălăria, cu borurile în colac, dată pe ceafă. Pielea din piept îi era jilavă, muncită, iar de pe frunte broboane de sudoare

Muzeul Digital al Romanului Românesc

își croiau drum până în claia sprincenelor, tăind în curmeziș brazdele frunții.

— A, copilița cuconului Mitu! Ce cauți mătăluță aici? Și tot el a răspuns privind plasa de fluturi: — După fluturi, pesemne. Ai prins mulți, domnișoară? Ii plină tolba? Imi dai și mie unul dacă te-oi duce acasă?

Am început din nou să plâng.

— Da de ce plângi? Ia spune mata bădiții Nicula, că poate de, ți-o fi de-un folos.

— Cum să nu plâng. N'am prins niciun fluture.

— Aiasta-i cazna?

— Păi dacă n'am prins niciun fluture să-ți dau, mă mai duci acasă?

— Cum să nu, domnișoară. Mi-oi rămânea datoare.

— Atunci știi ce. Am să-ți dau doi fluturi.

— Doi, unu, câți ăi vrea, domnișoară.

— Și din cei mari, colorați.

— Colorați, domnișoară.

— Cu roșu pe spinare și cu cercuri galbene.

— Cu roșu, domnișoară, și cu cercuri. Da, ia hai să mergem, că s'o fi'ntrebând cuconu Mitu și cucoana Păuna de mătăluță și noi ne tocmim pe fluturi, ca jidovii în bariera târgurilor.

M-a luat în brațe.

— Suie în brațele lui Nicula Podariu, domnișoară, până om ești din lan.

Mă lipise de pieptul lui și i-am simțit pielea mustind de truda zilei. Ridicată deasupra la-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nului am putut vedea parcul curţii, linia pomilor de pe şoseaua Uieştilor, revărsarea satului în valea Călţunei şi Măgura toată, până în puţul lui Cujbă. Singurătatea nu mă mai apăsa. Din înălţimea braţelor lui Nicula o stăpâneam toată. Golul, liniştea, pieriseră. Le îngenunchiase sub opinca lui spartă Nicula Podariu.

In marginea lanului m-a lăsat din braţe.

— S'o luăm pe jos acum, domnişoară.

Când am ajuns, mama şi tata erau în fierbere. O certau pe Nemţoaică, cum de nu ştie unde sunt. Ce supraveghere este asta? Zarva se petrecea în faţa conacului şi Nicula a mirosit-o de departe.

— Ţi-am spus eu, domnişoară, că pe la curte trebue să se'ntrebe lumea de mătăluţă. Iote-i cum se sbat de năcaz. Să nu spui c-ai fost până'n grâu, departe, singură, că s'or speria boierii. Să le zici, de-or întreba că, ia colea, în fundul parcului ai fost, de către Orlat, şi că eu trecând pe-acolo, te-am luat cu mine, că tot aveam treabă la curte, să mă'ntâlnesc cu alde Dincă Ristache văcaru, că el, de, cum s'ar zice, e cumnat cu mine, şi am de spovărăduit ceva cu dânsul.

— Să mint, bade Nicula?

— Apoi că, n'o fi ea tocmai minciună asta, răspunse încurcat Nicula Podariu.

Peste câteva zile mi-am amintit de datorie.

— Papa, lui badea Nicula, îi sunt datoare un fluture.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Un fluture! Cum asta?

— Păi, ai uitat papa? Nu m'a adus el când m'am rătă... ştii, din fundul parcului, am căutat eu să acoper începutul de adevăr.

— Da, da din fundul parcului, m'a îngânat tata, ca şi cum n'ar fi ştiut de unde m'a adus Nicula, tu nu ştiai să vii singură?

— Ba da, papa, da ce era să fac dacă m'a luat cu el! Eram să zic, nu! Nu mi-ai spus tu să ascult pe oamenii bătrâni?

— Binee, fetiţo, dacă te-a adus din fundul parcului şi dacă pentru aceasta i-ai promis un fluture, atunci să-ţi plăteşti datoria. Să te duci cu Fraülein şi să-i dai fluturele, iar din partea mea hârtiuţa asta.

A scos un carneţel din buzunarul pieptului, a rupt o foaie pe care a scris câteva cuvinte, după care mi-a dat-o păturită.

L-am găsit în curte. Cioplea un lemn lângă un car desfăcut.

— Bade Nicula, ţi-am adus fluturele.

— Mi l-ai adus, domnişoară? Ptii, frumos e!

— Poftim şi hârtiuţa asta dela tata.

A desfăcut-o mirat. Nu bănuia ce e în dânsa. Şi nici eu nu ştiam ce i-a scris tata. Incercă s'o citească, dar, nu putu.

— Fii bună, domnişoară, s'adresă el Nemţoaicei, citeşte-o dumneata, că pe mine m'au cam lăsat ochii, dacă nu şi cartea.

Cum l-au podidit lacrimile când a aflat că

Muzeul Digital al Romanului Românesc

i-a dăruit tata două care de lemne din Pădurea Cioacă!

Numai Nicula Podariu, din clipa aceea, mi-a dat mai târziu prilejul să simt cât de straniu se așază mulțumirea pe-o față trudită. Pe obrazul lui bolovănos, muncit de nevoi grele, bucuria nu se putea agăța omenește. Se da o luptă în ochii lui. Și numai din albul lor mă mai putea privi. Fețele uitate în tristețe nu știu să se bucure, cum nu știu să râdă ochii cari au plâns totdeauna și precum tot așa de bine nu știu să plângă acei cari au râs deavalma. Pe-o față unde în deobște s'au încrustat necazurile, bucuria nu prinde. Și de se așază, e numai la suprafață, epidermică. In adâncul obrazului rămâne tot silnicia soartei, fluturându-și mai departe, pe sub străveziul vremelnic al bucuriilor întâmplător poposite, culorile regalității sale: galbenul smâd al pielei și vânătul mort al sângelui.

A. încercat să spună ceva. Nu a putut. Cuvintele, încâlcite în gâtlej, s'au stins înainte de-a se îmbulzi în fluerul buzelor. Mi-a luat doar mâna în mâinile lui amândouă, lipite sghiab, și mi-a dus-o la gura sa arsă, tremurând, ca și cum ar fi ținut în găoacea lor o anafură. Ce fierbinți sunt lacrimile de om necăjit! Cele câteva picături căzute pe mână mi-au străpuns carnea cu arșița lor.

Apoi, am plecat. In poartă și-a descoperit capul, și-a scuturat pletele, în sclipirea de foc a

Muzeul Digital al Romanului Românesc

soarelui, şi, după ce s'a gândit parcă o clipă, şi-a deschis inima:

— Mulţumeşte-i boierului cum ăi şti mătăluţă mai bine, că pă mine, nu mă taie mintea să ticluesc vorbele după voia sufletului. Şi să-i mai spui, domnişoară mândră că, pe pământul Cornăţenilor, cât o fi suflare omenească, n'o fi un câine mai credincios ca Nicula Podariu.

Cădeau cuvintele lui, în liniştea înserării, grele, aşa cum cad în liniştea gropilor, peste pântecul de cobză al sicriilor, întâiii bulgări svârliţi de lopată.

Când am ajuns în cotul şoselei am întors capul. Era în faţa prispei, cu pălăria în mână şi cu ochii în talgerul soarelui. In pletele lui aspre, de ţăran dac, se topea purpura asfinţitului. Şi în purpură au licărit în ziua aceea cei mai blânzi ochi pe cari i-am întâlnit pe pământ. Ce istov îţi chinue sufletul, bade Nicula?

Dacă cineva din lumea îndepărtată ar veni şi mi-ar cere să-i arăt chipul unui Român, eu l-aşi lua de braţ şi l-aşi duce la Orlat, să îl pun în faţa lui Nicula Podariu. Ce icoană mai deplină ar putea dovedi îmbinarea daco-romană din sângele nostru, dacă nu capul lui cu profil de efigie aureliană, încoronat de coifura pletelor dace! Ce pagină de cronică prăfuită ar putea povesti mai plastic potopul hoardelor asiatice, decât versul doinelor lui! Credinţa? Să-l privească numai în zorii zilei cum îngenunche pe brazda care îi dă pâinea şi cum îşi înalţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fruntea la cer, ţintuindu-şi pe corp, cu trinitatea degetelor, crucea. Unde ar putea descoperi mai bine decât în ochii lui, blândeţea poporului care, nu ştie decât să sufere şi să ierte! Şi unde mai mult decât în pielea mâinilor lui osoase, aspre, împietrite, ar putea citi mai clar, scrisă latâ în vânăt, tragedia braţelor cari muncesc pentru alţii! Bade Nicula, trupul tău îl poţi fărămiţa oricând în anafură.

Prin fereastra salonaşului, cu storurile încă netrase, două suluri de lumină au intrat înnăuntru, desgropând din întuneric colţuri ascunse. Erau luminile a două faruri de automobil. După ce au scormonit prin odae, ca şi cum ar fi căutat parcă pe cineva, s'au retras. Indrăsneala luminilor nemulţumi pe Irina. Prinsă şi ea o clipă în şipotul farurilor, se împotrivi băiei luminoase îngropându-şi ochii în perna. Iar carnea i-a svâcnit ca ameninţată de mâini ce-ar căuta s'o desgolească şi s'o pipăe.

Era în trupul Irinei un tremur permanent. O frământare de totdeauna îi ţinea treaz, chiar şi în somn, carnea şi nervii. Sbuciumul cărnei de rasă, al acelei cărni economicos distribuită în muşchi lungi, tari şi vibrători la atingere. Câtă deosebire între viaţa din corpul Irinei şi lenevia formelor pline, odihnite, ale femeilor opulente! In carnea acestora din urmă, oricât ai îngropa neastâmpărul degetelor şi oricât ai obosi plămădind-o în bucuriile patului, nu poţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

trezi vijelia sângelui. Ce mai poate rămâne atunci din jocul dragostei, dacă nu e încălzit de arşiţa vinelor şi nu e înţepat de acele nervilor? Nimic!

Cu Irina se petrecea însă un fapt isbitor. Deşi în ţesutul întregei ei făpturi, zi şi noapte, trează sau în somn, svâcnea tremurul permanent, totuşi, mişcările ei nu aveau nimic agitat, nimic nervos. Călca lent, înfricoşată parcă să atingă pământul, iar mâinile i se mişcau trândav, cu graţia molcumă a gâtului de lebădă. Intrând pe fereastră sulurile de lumină, în trupul ei s'a trezit revolta. Tremurul de totdeauna i-a vibrat în carne şi mai mult şi sângele i-a gonit şi mai tare. Totuşi, s'a scoborît de pe divan cu încetineala unui covalescent în prima zi de părăsire a patului şi a tras storurile, atât de lenevos de parcă ar fi dorit să dăinue această îndeletnicire ceasuri întregi.

Intre ea şi lume o nouă cortină.

Pătrunderea luminilor prin fereastră deşi a neliniştit-o o clipă, nu a trezit-o la viaţa rece. Nu i-a dat un contact pozitiv cu ceea ce se petrecea în jurul ei. Precum nici întunecarea de-afară, nici globurile albe ale reverberelor, cu lumina lor ceţoasă şi nici luciul zăpezii, care în noapte şi în lumină se aseamănă cu sclipirea metalică a naftalinei, nu i-au dat noţiunea timpului scurs. A privit toate aceste, în scurtul răstimp cât a tras storurile, ca şi cum s'ar fi aflat în faţa unui peisaj de iarnă, într'o expoziţie. Că

Muzeul Digital al Romanului Românesc

au trecut ore, că afară e noapte și că se apropie cina, ea nu și-a dat seama. Prinsă în păinjenișul gândurilor, tot ce era în afară de gândurile ei, nu a impresionat-o.

Oarbă, cu luminițile ochilor implântate în întunerec, căutând drumul, a revenit iarăși divanului, primind-o cald în moalele lui. I s'a sbătut o vreme gândul în dibuirea firului întrerupt. Își căuta un punct de plecare. Vroia să-și amintească unde s'a oprit când au năvălit pe fereastră sulurile de lumină ale farurilor. Frământarea nu a dăinuit mult. Intr'un colț al camerii, acolo unde erau îndreptați ochii ei acum, capul lui Nicula Podariu apăru într'un licăr de foc. „A, da! Ochii lui Nicula Podariu, în talgerul soarelui. Da!" Cu o satisfacție de copil ce și-a găsit jucăria după care a plâns îndelungată vreme, s'a cuibărit și mai mult în lâna divanului, țesând mai departe, din amintirile copilăriei, vălul ce-i acoperea vremelnic neliniștea.

Uieștii... Aluna Paltin... Fag Paltin... Doamne, cum s'au pierdut în lume copiii aceștia!

Își aminti de joaca lor împreună. Despărțeau Uieștii de Orlat doar patru kilometri. Fie că se ducea împreună cu Mihai la Uiești, fie că veneau Aluna și Fag Paltin la ei, se vedeau aproape zilnic. Și se vedeau după cum se iveau ocaziile, fără de nicio socoteală ridiculă care să le indice rândul deplasării, așa după cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc

şi-l păstrează cu înverşunare şi cu rupturi de prietenii femeile cari văd numai în jocul alternanţei solidaritatea amiciţiei.

De se întâmpla să se găsească la ţară tatăl ei, ceea ce era foarte rar, zi de zi se duceau ei la dânşii, deoarece nimic nu era mai uşor decât să-i lase la Uieşti, în drumul lui de toate zilele la Curtea de Argeş. Bătrâna capitală a Ţării Munteneşti era fieful său electoral, de care se interesa foarte puţin în decursul anului, datorită catedrei de medicină operatorie şi a unei clinici chirurgicale a Aşezămintelor Brâncoveneşti, ce îi ocupau mai tot timpul la Bucureşti. In puţinele zile de vară când venea la moşie, pentru gospodăria sa era ca şi cum n'ar fi sosit. De era şi de nu era la Orlat, tot domnul administrator Vasilică Andreiaş orânduia treburile boiereşti, după priceperea sa, lăudată de unii, bănuită de alţii. El, doar în drumul până la Curtea de Argeş de se mai uita peste lanuri şi atunci fără să formuleze hotărîri, ci numai păreri, după cari urma cuvântul decisiv al administratorului.

Era întâiul Cornăţean desţelenit din Orlat. Inaintaşii lui, toţi, dela clucerul Socol Cornăţeanu, care a fost însurat cu Marula, fiica Tudorei din Tarşav, cea mai nedespărţită ibovnică a lui Mihai Viteazul, şi până la tatăl său încinerat la vârsta de 91 de ani în flăcările resmeriţii din 1907, pentrucă nu a vrut să-şi părăsească pământul, toţi, dela întâiul până la cel

Muzeul Digital al Romanului Românesc

din urmă, nu s'au deslipit de Orlat. Pe el, ştiinţa l-a desrădăcinat din pământul strămoşilor, lăsând întinderile lui în grija administratorilor.

Când pleca Dumitru Cornăţeanu la Curtea de Argeş, să ia contact cu alegătorii, îşi lua şi odraslele, mari atunci între 14 şi 16 ani, pe cari le lăsa la Uieşti, la familia botanistului Paltin, să se joace cu copiii acestuia până la întoarcerea sa către seară. De aceste drumuri îşi aduce acum aminte Irina Stolnicu. Şi cum în trăsură era şi domnul Vasilică Andreiaş, o năpădeşte ca atunci parfumul întrebuinţat de slujbaşul tatălui ei, iute şi respingător ca o subţioară de femeie neîngrijită, stropită cu Eau de Cologne.

De multe ori l-a luat în batjocură Dumitru Cornăţeanu.

— O să te-arunc din trăsură, Andreiaş. Schimbă-l dracului de parfum. Miroşi ca un ardei iute.

— Nu e parfum, cucoane Mitu. E miros de săpun. Cel mai prima de tauletă din lume. *Violetta*, marcă grozavă, cu doi *t*, coane Mitu. Şi cum probabil că ironia stăpânului său, îl ruşina puţin, încălzindu-i-se carnea de ciudă, *Violetta*, în contact cu sudoarea mustită, îl răsbuna, emiţând vapori lacrimogeni.

Intr'adevăr, parfumul obişnuit al domnului Vasilică Andreiaş era datorit săpunului cu care se spăla. Era din acelea vândute pe la colţuri

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de stradă femeilor din mahalale, cari, pentru a fi hotărîte, vânzătorii se dedau la demonstraţiuni convingătoare, spălându-şi mâinile, ce şi le întind apoi amical şi pline de clăbuci, până la nasul celor dorite să-l cumpere.

Mijlocul drumului dintre Orlat şi Uieşti era de sute de ani punctat în spaţiu de un aşezământ omenesc, vestit pe vremuri, ruină astăzi. Când trăsura trecea prin dreptul Hanului de Pământ, — aşa i se spune acum, poate nu la fel cum i s'a spus altădată, — în sufletul Irinei se trezeau toate spaimele pe cari i le-a strecurat în piept copilăria. Tot ce i-au şoptit, în voroava serilor de iarnă, gurele veştede ale bătrânelor dela curte când îi povesteau despre viaţa hanului, se desprindea din uitare, ca să prinză fiinţă, imaginară fiinţă, între zidurile canceroase. Şi-aducea aminte de toate tainele lui. Vedea parcă pe haiducul babei Catrina, aplecat din şale peste brâul tejghelelor, încrucişând cu hangiţa frumoasă scăpărări de ochi şi cuvinte de dragoste. Le auzea parcă şoapta:

— La noapte, când ăi zări un capăt de lumânare aprinsă în geamul dinspre ograda carelor cu braşovenii.

Fereastra cu lumină se deschidea apoi în tainiţa nopţii, ca să intre, pe furiş, un trup, pe cât de înalt pe atât de mlădiu şi dornic să se înfrupte din carnea hangiţei, caldă ca sângele de hulub.

In lupta dragostei, pentru eroii patului pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mejdiile sunt departe. Ei cred că, dacă gurele le sunt mute, mută li-e şi dragostea. Nu-i aud gemetele şi nu îi simt sbaterile. Le-a simţit însă hangiul, înţepat în somn de cuţitul trădării. Pe dinaintea ochilor Irinei, el trece acum năucit de lipsa din pat a hangiţei, strigând prin odăi:

— Mălino... Unde eşti muiere?... Uscaţi-s-ar sângele în vine!

Auzindu-l, Mălina şi haiducul se rup din nodul mâinilor şi al picioarelor, pândindu-l în smoala nopţii.

In mâinile ei tremură viaţa, în paşii hangiului zăngăne moartea. Dar Căliman e acolo. Omul, pe care îl caută poterile ispravnicului şi pe care nu-l poate prinde deoarece îl ascunde ziua inima pădurilor şi noaptea sânul Mălinei, o va apăra.

Hangiul orbăcăie înainte prin întunerec. Când trece pragul, haiducul îl înşfacă de mijloc. O luptă grea, cu hurducări ce clatină păreţii hanului, se încinge în noapte. Orbi, se isbesc peste mese şi scaune prăvălind tot ce'ntâlnesc în cale.

Hangiul se simte răpus.

— Mălinooo, ajutor.

Haiducul, hotărît să curme, cere cu vocea scăzută:

— Mălino, barda.

Numai atunci îşi dă seama hangiul că e în luptă cu doi, trădat de nevastă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Hangița se apropie. Intinde barda haiducului. Lupta se dă tot din picioare, sprijinită acum de stejarul tejghelei.

— Trage-i picioarele, Mălino.

Mălina împlinește porunca haiducului.

Hangiul se prăbușește. O stâncă desprinsă din creste de munți, vuind în funduri de văi.

— Stăpânește-i mâna asta, mai poruncește Căliman.

Hangița i-o prinde și i-o răsucește.

— Anafura mâni-ti, — mai poate răsbate din pieptul hangiului, în care apasă un genunchi al haiducului, strivindu-l.

O lucire de metal se înalță în noapte. Apoi, un icnit de om, ce vrea să isbească cu putere.

Lucirea de metal, din înălțimea pumnului ridicat, tae prin întunerec sclipirea unui trăsnet. Tăișul bardei, isbit cu sete, se implântă în țeasta hangiului, intrând până'n grosul urechii. Căliman, ușurat de frica morții, împinge de bardă în lături, cum ai împinge cuțitul, să despici țeasta unui miel, ca să-i scoți creierul. Osul capului trosnește, rupându-se în fărâme aș-chioase. Pe mâna haiducului au căzut stropi calzi, gelatinoși.

— De-acu, Dumnezeu să-l ierte, răsuflă Căliman liniștit.

— Să-l ierte, răspunse hangița, liberând mâna răsucită, pe care o svârli cu un gest de dispreț și fără teamă, oricum ar cădea. De ce s'ar mai teme de-o mână moartă!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Fapta lui Căliman şi a Mălinei scutură şi acum carnea Irinei Stolnicu, deşi, poate, e numai o poveste, născocită de fantezia halucinantă a bătrânelor dela curte.

De câte ori a trecut pe lângă Hanul de Pământ, atunci ca şi acum, un fior rece i s'a prelins de-a-lungul şirii spinării, iar în inimă, în inima ei cât un ou de Paşti, o mână duşmană i-a înfipt ţinte de fier.

Odată, ajungând cu joaca până la han, cu Fag şi Aluna Paltin şi cu Mihai, au intrat înăuntru. Cu câtă groază au păşit pragul! Irina a privit, mai întâi, ferestruica de către ogradă. I se părea că zăreşte licărul de lumină, semnalul prin care Mălina anunţa pe Căliman Haiducul, că poate să vină şi să împingă în giurgiuvele, deoarece hangiul e toropit de somn greu. Pe talpa pervazului descoperi o pată mică, unsuroasă.

— Mihai, Aluna, Fag, veniţi încoace, îi striga Irina, cu obrajii palizi în aprinderi de foc. O vedeţi? E seul topit din lumânarea hangiţei.

In mintea lor s'a făcut atunci noapte. In locul petei de pe talpa ferestruicii, s'a aprins lumânarea, punctând întunericul cu o virgulă de foc.

S'au apropiat unii de alţii buimăciţi de vedenii. Zăreau cu toţii cum o mână voinică împinge în geamuri şi cum o umbră de om,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

subţire cât trunchiul unei sălcii tinere, pătrunde înăuntru, înmlădiind un corp fără de oase.

Paşii haiducului au trecut pe lângă dânşii. S'au strâns şi mai tare de mână, înlănţuiţi ca'n faţa primejdiilor.

Din dreapta, s'auzeau horcăelile unei odihne adânci. Somnul hangiului. Din stânga, durerea plăcerilor. Gemetele hangiţei ajungeau în urechile lor aduse de-o briză caldă. Lui Mihai îi scânteiau ochii urmărind în întunerecul imaginar dragostea de pe laviţă. Picioarele Mălinei, goale şi puternice, încercuiseră trupul haiducului cum l-ar fi încercuit un şarpe. Şi, de-ar fi strâns şi mai tare picioarele hangiţei, spinarea haiducului s'ar fi rupt, tot aşa de uşor cum se rup spinările bivolilor când în lupta din jungle, îi încercuie boa.

Din nodul dragostei, vânjos împletit să nu-l mai desfacă nici moartea, carnea îşi striga bucuriile risipind în noapte vălmăşag de gemete. Gemetele hangiţei. Gemetele pântecului ei desgolit şi elastic, în care Căliman Haiducul, îşi îngropa vlaga înnăbuşindu-l.

Cu cât tremur în tot corpul, îşi aduce aminte Irina Stolnicu, de vedenia din han. Ochii buimaci de atunci, umeziţi în lacrimele cari nu sunt nici ale plânsului şi nici ale tristeţii, ci numai ale învrăjbitei dorinţi, ce se arcuia în ea cu întâile chemări ale sângelui, aveau de ce să

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fie năluciți. Pe laviţa braşoveană, acoperită doar de o singură scoarţă, svârcolirea dragostei era uriaşă şi flămândă, ca un alint barbar de Cambogieni, cărora thingay-sel-ul, schimbul de lună, le ordonă să se supună legilor trupului. Mălina, atletică, cu stăvilarul dorinţelor sfărâmat în ea de încingerea simţurilor, culcase pe laviţă un corp sculptural, în care viscolea furtuna păcatului. Trăită în soare şi în vânt, la o răscruce de drumuri de sub poala muncelelor, hangiţa se ridicase femeie înaltă şi puternică, cu zodia trasă să rămână acolo, înfiptă în crucea şoselelor dela Hanul de Pământ, ca o troiţă a dragostei în calea drumeţilor.

Şi i-au mai spus Irinei bătrânele dela curte când au socotit-o vârstnică să priceapă, că bărbaţii cari se apropiau de Mălina, simţeau în nări pătrunderea unei bori calde, ameţitoare şi aromată, ca un abur de vin vechi, fiert cu flori uscate de mentă. Aroma aceea a simţit-o şi Irina în nări, în ziua când a cercetat împreună cu Mihai, cu Aluna şi cu Fag, încăperile hanului pustiu. Şi, pe semne, că pe Căliman îl ameţise de tot boarea caldă din carnea hangiţei, deoarece ea i-a zărit cum luminile ochilor, arse de febră, căutau oarbe cercul de foc al buzelor, ca să înfigă în el, până la sânge, sărutul lui de ibovnic.

Trupul lui Căliman Haiducul, nu avea nimic din spaima pe care ţi-o dă numele lui. Nu avea piept lat cum aveau haiducii din basme şi nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

umeri să ducă pe ei pietre de mori. Mijlocul îi era sugrumat ca la femeile sterpe, iar picioarele, lungi şi sărăcite de carne, nu arătau nimic voinic în ele, afară de prinderea lor în şolduri şi de nodurile genunchilor. Trup de efeb, necopt de truda muncilor. Dar, aşa cum o stăpânea el pe Mălina, în împletirea dragostei, niciun trup altul nu ar fi putut-o stăpâni. Mlădiu, de parcă oasele i-ar fi fost turnate din oţel călit, încercuise trupul hangiţei cu braţe vânjoase, în strânsoarea cărora viaţa de sub el îşi gemea plăcerile îndurerată. Topea în carnea Mălinei toată vigoarea tinereţii lui, pe care ziua şi-o rătăcea pe cărările neumblate ale pădurilor, ca s'o apere de moartea pe care i-o putea aduce oricând plumbul cartuşelor, nu atât de dragul lui cât de al hangiţei. Hrănit cu aerul sănătos al pădurilor, cu smântâna proaspătă din oalele ciobanilor, cari, de frică, îi tăinuiau existenţa când îi întrebau poterile, şi răcorit de apa isvoarelor, Căliman, de cum se lăsa amurgul, simţea arzându-l în sânge caldul din adâncul hangiţei. Atunci, turburat, scobora până în sprinceana dealului de din dosul hanului, neînfricat că ar mai putea să-l întâmpine poterile ispravnicului, şi aştepta noaptea, până ce licărul din ferestruica de către ogradă striga în întunerec chemarea femeiei, clipind lui şi stelelor. Cu vlaga oţelită în ziuă, aşa cum s'a văzut mai sus, se întâlnea apoi cu hangiţa pe laviţă. Şi numai după ce, mai în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tâi, își ungea poftele cari i se înbulzeau în tot corpul, cu o ulcică de vin brumat, adus din răcoarea beciului, numai atunci le ridica zăgazul. Așa fiind, cum să nu-i înfigă în carne toate durerile plăcerilor și cum să n'o stăpânească până la gemăt!

Dragostea lor, se da în ochii Irinei și gemătul îi vibra în ureche, învolburând-o să treacă dincolo de pragul unde se termină nevinovăția copilărească. Cum era alături de Fag Paltin, mână în mână, cu ochii înghețați în spasmul vedeniilor, l-a strâns și mai tare, și nu cu o strângere a fricei. Se încleștase de Fag Paltin o mână, prin degetele căreia dantul alb și gol al neliniștilor înmugurite gonea năvalnic, trâmbițând din surle de foc evadarea din lanțul sclaviei. Atunci s'au rupt în Irina zăgazurile dorințelor, și rupte, a simțit cum se înalță dintr'un ascunziș rece și dușmănos, în soare, chemând cu mâinile întinse, cu părul despletit, cu sânii cald arcuiți în svâcnetul așteptărilor și cu umbra înfiorată a pântecului, viața, să vină s'o ia și s'o amestece în vâltorile ei.

L-a strâns, l-a strâns puternic. Dar mâna lui Fag Paltin a rămas fără de înțelegere, fără de viață. Moale și albă, ca mâna unui mort de curând sfârșit, ea n'a putut să prindă în carnea și nervii ei altoiul pe care i-l infuza răsvrătirea din pieptul Irinei. Infrigurată, l-a privit în ochi, să smulgă ochilor înțelesul pe care mâna de mort nu l-a putut pricepe. Stinși, us-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

caţi, din ochii lui Fag Paltin irizau luciri de sticlă opacă. In luminile lor pierdute nicio dorinţă, niciun îndemn. O linişte de ochi în somn, peste cari suspină moartea.

Neaflând în luminile ochilor niciun răspuns, Irina i-a privit fruntea, obrajii, gura. Viaţă stinsă în toate. Parcă nu era un cap de om viu. Semăna capul lui Fag cu un mulaj din muzeele clinicale, al vreunui abătut din calea normală a vieţii.

Mâna de mort din mâna ei arzândă, i-a întors la pământ întâiul salt al inimei. I-a pus plumb pe pleoape, i-a adus linişte în clocotul sânilor, trândavi acum ca plânsul unui călugăr bătrân, şi i-a trecut peste noaptea din îmbinarea picioarelor aripa unei pasări, ce şueră'n hornuri asfinţitul zilelor.

Era aproape să plângă Irina. Plânsul întâiei amăgiri, cu destrămarea căreia îşi pornea viaţa care nu mai e a copiilor. I l-a oprit însă o mână, o altă mână, a cărei degete resfirate îi căutase pieptul, şi, ajunse la piept, îi prinsese sfârcul unui sân, să i-l strivească în strângerea perversiunei. Era sânul din partea opusă lui Fag, şi în el înfiptă mâna Alunei Paltin. Strânsoarea Alunei a durat însă numai o clipă. Gemătul din urmă al hangiţei, prin care anunţa noaptea că în ea haiducul şi-a topit dragostea şi că dragostea topită o arde în miezul trupului, i-a curmat-o, clătinând-o din toate încheeturile. Şi cu ea odată s'au clătinat şi Aluna şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Mihai și chiar Fag. Gemătul l-au auzit cu toții și a trecut și în încăperea din dreapta unde dormea hangiul. Trezit, bărbatul Mălinei își scutură somnul și își pipăie speriat patul, în locul în care trebuia să-și afle nevasta, cu carnea înflăcărată de năduful somnului. Cum nu e lângă dânsul o strigă, și strigătul se împlântă în liniște și în inimile lor, împietrindu-le sbaterea. Lipăindu-și papucii de călcâie și de pământ hangiul a pornit s'o caute prin încăperile hanului, țipându-i în van numele cu vocea lui acră, îmbulzită de temeri. Irina, și cu ea și ceilalți, îl vede trecând pe lângă dânsa, și cum trece, înnoptează în ei toate spaimele din basmele de altădată, cu hoți și cu balauri tricefali, cu lupi urlând în viscol și cu urși ridicați pe labele dinapoi, să-și măsoare puterea cu pădurarii.

Pașii s'au îndepărtat și, deodată, li s'au părut că hanul se prăbușește, pocnind din toate încheeturile. Lupta dintre hangiu și haiduc începuse și era atât de voinică, că li se cutremura pământul sub picioare. Hurducări surde străbăteau până la dânșii, târînd după ele ploaia căderilor: oale, mese, scaune, întâlnite în orbecăiala luptei.

„Mălino, adă barda".

Cuvintele au trecut pe deasupra capetelor lor, în sbor prădalnic de corbi uriași, înfigându-le din creștet până-n călcâie o suliță arsă în flăcări. S'a răsucit atunci în Irina, pe inima ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mică cât un ou de Paşti, un vrej, gâtuindu-i viaţa. I-o strângea puternic, neîngăduindu-i să-şi ţipe durerile, ci numai să tremure, în tremurul plin de sudoarea rece, din clipele cari se învecinează cu moartea.

„Anafura mâni-ti".

Cuvintele au despicat pământul şi în pământ giganţii nopţii, cari îşi socoteau cu preţul vieţii stăpânirea Mălinei, s'au prăbuşit, ducând cu ei în adâncurile negre urletul din urmă al fiarelor. Apoi, o lucire de trăsnet alb, o despicare de oase în aşchii şi un suflet care se înalţă, sufletul hangiului, ce a plătit cu sânge, sângele învrăjbit al Mălinei...

Când s'au văzut afară, în soare şi în adierea caldă a începutului de amurg, încordarea din trupuri li s'a destins, ca în locul ei să le freamăte carnea un strigăt de viaţă nouă. Irina şi-a simţit iarăşi mâinile întinse spre zări, cărora ar fi vrut parcă să le mângâie geana; din nou gureş de vrăbii i-a răsvrătit sânii, ridicaţi acum din tristeţea plânsului de călugăr într'un zâmbet plin de ademenire; din nou în noaptea părului ei despletit au cântat ghitarele primăverii vraja tainelor zăvorîte; şi din nou peste umbra înfiorată a pântecului, a clipit cu ochiul său negru păcatul.

Au fugit. Fugă ameninţată din urmă de fantoma hanului cu scorburi în acoperişul pământiu de şindrilă putredă şi cu zidurile descărnate de lipitură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Irina a privit înapoi. Căsca spre ea hanul, prin ferestrele scâlciate, guri întunecoase şi ştirbe. Şi-a întors capul să nu le mai vadă. Şi l-a întors în soare, să înnece în lumina lui teama din suflet şi învrăjbirea din sânge.

Lângă ea alerga Aluna Paltin. Fuga îi ridica, din când în când, rochia, până deasupra genunchilor, desgolindu-i rotunjimea pulpelor. Iar în bluză, pe tablia pieptului, îi jucau speriaţi sânii, împungând în olandă mugurii lor, micii Saturni ai constelaţiei sexuale. Mihai Cornăţeanu, cum alerga în spatele ei, o urmărea cu toate luminile ochilor lui mici şi căprui, ca nişte bănuţi de aramă. Ii pândea desgolirile pulpelor şi saltul arcuit al feselor, ţipător reliefate în strânsoarea rochiei şi, ori de câte ori îi putea privi carnea dincolo de pliul genunchiului sau sbaterea nărăvaşă a celor mai rotunjite forme femenine, i se umezeau buzele ca într'un tremur al spasmelor. Incerca să înţeleagă de ce goliciunea Alunei, furată cu centimetrul, îl ispitia până la nelinişti pe cari nu le mai putea stăpâni, şi de ce aceeaşi fiinţă, aceeaşi fată pe care o iubeşte şi o doreşte în caldul păcatului, când i se oferă vederii aproape în toată nuditatea, — atunci când se duc să facă baie în Balta Olarului, — nu-l mai ademeneşte tot cu aceeaşi furie şi sete de trupul ei. Şi doară pe nisip era aproape goală. O acoperea numai atât cât putea s'o acopere un *maillot* elastic, redus la dimensiunile unui *cache-sexe*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

După ce eşea din apă, cu lâna tricoului lipită de ea ca o pieliţă de altă culoare, se întindea pe nisipul prundos al malului să se usuce. Pe nisip trupul Alunei îşi destindea muşchii în moliciunea lenei şi a gândului absent, gonind din el ispitele. Stătea mai mult întinsă pe spate, cu mâinile răsfirate în cruce şi cu obloanele ochilor trase. Carnea, deşi fragedă, îi cădea moale, iar bulbii sânilor, aduşi în cea mai potrivnică aşezare, dispăreau aproape, împrăştiindu-şi volumul pe talgerul pieptului. Când se întorcea însă, să-şi usuce spatele, sânii Alunei se adunau din risipirea vrăşmaşă, ca să se agaţe din nou de gratia coastelor, îmbietori şi calzi. Simţea atunci Mihai Cornăţeanu, răscolindu-l îndemnul poftelor, dar, cum nu vibra nimic în carnea Alunei Paltin, cum niciun muşchi nu râvnea fiorul atingerii şi cum, mai ales, apărea cu tot spatele acoperit de o crustă aspră de nisip jilăvit, întins pe ea ca pesmetele bătut în ou pe un şniţel, murea în el îndemnul, ca să trândăvească apoi lângă dânsa, în aceiaşi absenţă de tinereţe şi de lumesc. O aştepta aşa, inert şi potolit, până ce intra din nou în apă, ca să-şi lepede crusta, întinsă acum pe tot corpul ca o eczemă din ţările toride. O lăsa să înnoate câteva lungimi de om, timp în care socotea că s'a putut deslipi de pe dânsa nisipul, ca apoi să fugă după ea împroşcând-o cu trâmbe de apă şi ameninţând-o c'o bagă la fund. Nici Aluna Paltin, nici Irina Cornă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ţeanu şi nici Fag Paltin, nu bănuiau din ce gând au pornit trâmbele şi ameninţările lui Mihai. Li se păreau o joacă nevinovată, ca a tuturor copiilor, mari şi mici, când se scaldă. Joacă pentru ei, pentru Mihai însă, mijlocul s'o facă să iasă din apă şi să fugă, ca să-i poată privi muşchii toţi încordaţi de frică. Era alta Aluna atunci. Fugind, i se împietrea carnea şi cu carnea împietrită Aluna nu mai semăna cu acea de pe nisip, care avea sânii risipiţi, carnea moale şi fesele inestetic lăţite de greutate şi trândăvie. Fugind, pulpele i se subţiau întinzându-se elastic în arcul paşilor repezi, iar pe umerii lor ori cât le-ar fi fost fuga de mare, îşi păstra echilibrul cutremurul globului şănţuit. Bustul, supt în îmbinarea coapselor, îşi lărgea în atât pieptul cu respiraţia fugii încât da impresia că s'ar sparge, dacă nu l-ar strânge bretelele tricoului. Şi totuşi, nici atunci, deşi goală şi arcuită ca o vioară îi sta în faţă Aluna, nu îl furnicau dorinţele, cum îl furnicau când îi privia pe furiş, din urmă şi din fugă, desgolirile pulpelor. Impresia aceasta de furt a goliciunei spre deosebire de cealaltă, când ţi se oferă în massă, gratuit şi fără de niciun vicleşug ca s'o descoperi, îi aminti de vara anului trecut petrecută la Eforie. Pe nisipul plajei trecea zilnic în revistă nudităţile femenine de toate formele şi de toate vârstele. Câte odată le surprindea chiar în poziţii atât de indecente, încât şi puţinul ascuns

Muzeul Digital al Romanului Românesc

din trupul lor eşea la iveală. Aşa, de pildă, nu poate uita pe o tânără fată, fiica unui bancher evreu din Bucureşti, cum, din inconştienţă, din distracţie sau poate chiar dintr'un calcul voit, îşi încerca elasticitatea tricoului întinzând repetat una din gurile cari îi sugrumau sus, aproape de şold, pulpele. O apuca de margine, o întindea şi îi dădea drumul, lăsând să pară că acest joc este o independenţă a mâinii, necontrolată de conştiinţă, gândurile ei călătorind departe, în imensul gol dintre albastrul clar al cerului şi acel murdar al mării. Şi, de câte ori întindea de gura tricoului apărea din ascunzişul ei triunghiular flora pântecului, inspicată şi fragedă ca o iarbă nouă după întâia ploaie a primăverii. I-a privit jocul atent, crispat numai de curiozitate. Nu s'a cutremurat nimic în dânsul, niciun fior nu l-a străbătut, nicio încingere nu i-a încălzit carnea. Se întreba cum de nu-i deslănţuie poftele zăvorîte în dânsul şi cum de nu s'apropie înnebunit s'o acopere. Ba, se temea chiar la gândul că, dacă această fată l-ar chema şi i-ar cere să o posedă, el, uscat în clipa aceea de tot ce ar fi însemnat adolescenţă, virilitate, ar fi plesnit de ruşine, neputându-i împlini voia. A plecat. La fiecare pas o femeie lungită. Şi, câte femei atâtea poze ale orizontalităţii lor. Le-a privit fără de nicio plăcere. Le-a privit pe toate, dela cele mai hâde până la cele mai frumoase, neispitindu-l niciuna. Nici, cel puţin, [illegible] cât

Muzeul Digital al Romanului Românesc

l-au ispitit servitoarele, când le privea din întuneric, prin gaura cheii, cum se desbracă. Seara însă, pe unele din ele le întâlnea pe terasa Sanatoriului Antoniu. Şi printre acestea era şi fata bancherului evreu din Bucureşti. Imbrăcate şi machiate erau altele. Răsturnate în jeţurile de paie, în jurul meselor de pe terasă, priveau marea cum ar fi privit-o de pe puntea Leviathanului. Işi încrucişau picioarele în poze trândave şi fumau, liberând prin ţuguiul buzelor, ca dintr'un coş minuscul de fabrică, fumuri argintii, ce se despleteau în noapte. Cu cât neastâmpăr sexual le privea el atunci! Ii umblau ochii mai mult pe sub mese, în cercetarea unui început de pulpă discret desgolit şi, când îl afla, se răsuceau în dânsul toate îndemnurile, încremenindu-l în mişcarea în care îl aflau, fie cu lingura dusă la gură, fie cu mâna pe pahar, fie rupând o bucăţică de pâine. Dar, mai mult decât pe toate, o căuta pe fata bancherului. Masa acesteia era mai departe. Nu îi putea privi decât capul. Duşmănea pe toţi câţi se interpuneau între dânşii. Şi neputând-o privi cum voia, se întreba: la urma urmei ce i-ar putea vedea mai mult decât i-a văzut? Aşa era. Ce-ar fi putut vedea mai mult şi mai din plin? Ce-a mai rămas ascuns din trupul fetii? Nimic! Şi totuşi, îi scăpărau ochii după o dungă de piele, dincolo de tivul ciorapului.

In una din serile încă necomplect amurgite, şi-a putut împlini, în sfârşit, dorinţa. Era în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

grădina sanatoriului, pe peluza din faţa clădirei, de unde urmărea o partidă de tennis. Auzi o voce ovaţionând de pe terasă una din partenerele jocului:

— Bravos, Loulouche, tu as un revers épatant!

Odată cu răspunsul partenerii (o fluturare sprintenă de mână şi un strâns al buzelor, înflorite într'un imaginar sărut) a întors şi Mihai Cornăţeanu capul. Era fata bancherului. Privea jocul dela balustrada terasei, rezemată pe mâinile amândouă, legănându-şi tot odată un picior, ridicat sportiv pe una din barele balustradei. De unde sta Mihai Cornăţeanu, privirea i se ridica piezişă spre fata bancherului. Se prea poate ca ea să nu fi bănuit locul prielnic al aceluia ce o pândea acum ars de istovitoare dorinţi, dar, se mai poate, dat fiind cele întâmplate pe plajă cu câteva zile înainte, să-l fi observat şi intenţionat să-şi fi păstrat poza aceasta, ştiind câtă insurecţie poate provoca desgolirile accidentale în simţurile unui adolescent, cu vreo doi, trei ani mai tânăr decât dânsa. Cât de neasemănătoare cu acea de pe nisipul plajei era acum fata bancherului! Picioarele, pe cari i le văzuse întregi sclipind în baia de soare până în cel mai mic amănunt al lor, velura blondă şi virginală a pufului, erau altele acum. Un ciorap imaterial de mătase mată, în culoarea pielei, le acoperea strâns până dincolo de genunchi, conturându-le superb linia sculptu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rală. Păreau tăiate în fildeș. Netezimea mată a mătasei le dădea o pietrificare de cristal. I se părea lui Mihai Cornățeanu că, dacă le-ar atinge, s'ar desprinde din ele sonoritatea muzicală a lucrurilor dure, învrednicite de dumnezeire să cânte când sunt lovite.

Privea, privea mereu legănarea piciorului, cu desgolirile lui repetate, fierbându-l în clocot instinctele carnale. Și nu apăreau din carnea pe care o pândea decât petice mici, șuviţe înguste, limitate îmbietor de dedesupturile îmbrăcămintei. Nimic însă, nu l-a răscolit mai mult decât locul unde floarea jartierei prinde ciorapul. Pe o bucată de câțiva centimetri pătrați s'au îngrămădit laolaltă, ca într'un cuib al ademenirilor, tivul ciorapului, o șuviță de pulpă, floarea jartierei și tivul combinezonului, roz ca paloarea irișilor de aceeaș culoare. Privind locul acestei ispititoare priveliști femenine, a simțit cum îl ard în luminile ochilor două puncte de foc, două cuie scoase din flăcări să-l orbească, să nu mai vadă altceva, să plece în lumea întunericului doar cu imaginea acelei pânde, icoana religiei lui noui.

In noaptea care a urmat, nu a putut dormi. Pus, fraged încă, în fața celor întâmplate, căuta să deslege miracolul care sta la baza acestei nepotriviri: să-l încingă mai mult un petec de carne, înflorit de câteva amănunte ale înbrăcămintei, decât nuditatea complectă a aceleiași femei? Să-l sdruncime mai mult preliminările

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tainei, decât însăşi taina cea mai de dorit a trupului de femeie? Problemă grea s'o pătrundă tinereţea lui. Greu să-i despice înţelesul. Ii mai trebuiau ani ca s'o poată pricepe, ani mănoşi, cu femei multe în vadul patului şi cu variate aprinderi în arşiţa sângelui lor. Ani, cari l-ar fi făcut să afle că, cea mai mare artă a unei femei, nu e în a şti să oficieze la superlativ dragostea, ci, în a şti să se desbrace pentru dragoste; ani la sfârşitul cărora ar fi putut asemui femeia, cu o junglă a Africei, care îţi poate oferi dela cel mai zemos şi dulceag fruct al florei, până la cea mai înveninată muşcătură a faunei.

Aşa îl torturau gândurile pe Mihai Cornăţeanu, când o privea pe Aluna Paltin pe malul nisipos al Bălţii Olarului. Aluna însă, în pornirile ei viciate, nu se gândea de loc la dânsul. Nu îi spunea nimic băiatul acesta, frânt în el de dorinţă acută când îi zărea pulpele desgolindu-se în paşii repezi ai fugii, potolit când îi privea leneş odihna nudităţii. Cu dispreţ pentru tot ce era bărbătesc, ea se lipea de Irina Cornăţeanu, gângăvindu-şi dragostea bolnavă, în cuvinte pe cari nu avea curajul să le lase să sune în urechile Irinei, cu tot înţelesul lor adevărat. Ii cuprindea doar mijlocul acoperindu-şi viclean îndemnurile cu un râs de joacă nevinovată, îi ciupea carnea pulpelor peste cari de multe ori încerca să treacă mângâierea picioarelor ei, şi, odată, când i-a sărit Irinei, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc

joaca aceasta, ce i se părea doar o hârjoană a sburdălniciei lor, un sân din strânsoarea tricoului, Aluna i l-a prins şi i l-a sărutat. Irinei nu i s'ar fi părut nimic anormal, dacă sărutul Alunei s'ar fi limitat numai la atingerea caldă dintre buze şi sân. Prietene, cum se sărutau de atâtea ori pe gură, pe obraji şi pe ochi, s'ar fi putut săruta şi pe sâni. Dar, sărutul Alunei întârzia prea mult, şi în sfârcul sânului a simţit înţepând-o dinţii. A privit-o o clipă nedumerită, cu panică în ochi şi cu durere în carne, de-abia putând s'o mai strige:

— Aluna!

Îi pronunţase numai numele, dar, în felul cum l-a întonat pusese în strigătul lui o întrebare usturătoare pentru Aluna Paltin. Şi Aluna Paltin, înţelegând-o, şi-a scos dinţii din sânul prietenei, abia mai putând să-şi ridice ochii rugători spre dânsa, cerşindu-i parcă iertarea.

Irina, apucându-şi sânul în mână, îi privi nasturele încă îndurerat de strânsoare. In jurul lui urma a patru dinţi rămăsese în carne, iar dedesuptul pielei, strivite fiind câteva capilare, sângele îşi împrăştiase învineţirea.

— Aluno, eşti nebună.

— Iartă-mă, Iri. Te-a durut? Am fost o nebună, ai dreptate, — şi o sărută, în semn de reparaţie, pe amândoi ochii, umezi de lacrimile cari nu s'au putut aduna în stropi.

De-atunci, Aluna Paltin a înţeles că între ea şi Irina s'a prăbuşit o lume. Altoiul pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc

voia să i-l înfigă în carne şi pe care nici ea nu-l ştia cât poate fi de grav şi ce va deveni, nu a prins. Şi nu a prins fiindcă Irina avea iubirea dreaptă, normal înclinată spre Fag. Ea îl iubea pe Fag Paltin, dar Fag, pe care de atâtea ori l-a strâns de mână şi mâna i-a rămas tot de atâtea ori rece şi moale, părea străin, singur pe pământ. Ochii lui priveau bolnăvicioşi zările, fără să înţeleagă strângerile ei. Iar capul, uscat şi stins, cu o roşaţă artificială în umerii obrajilor, părea a fi mai mult un cap de mort. Numai ochii îi desminţeau încremenirea veşnică.

Cu câtă panică îl privea Irina! Şi cât de dureros se frângea în ea întâiul salt al inimei!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Liniştea din jurul Irinei domnea neturburată înainte. Prin gând nu-i trecuse să se întrebe dacă întunerecul care o înconjoară e al serii sau al nopţii, dacă au mâncat sau nu, sau dacă Ion Stolnicu rabdă numai din bunătatea de a nu-i strica odihna. Şi chiar de i-ar fi trecut, nu s'ar fi pus în faţa acestei întrebări. Se voia în izolare. Deslipea doar din când în când pleoapele, trase înapoia reveriei şi, numai atunci, când ochii îi erau deschişi mici în întunerec, auzul ei prindea sonoritatea înconjurului. Din aceiaş parte de unde au venit întotdeauna veneau mereu, fără de niciun semn al întreruperii, sgomotele din laborator. Variate la infinit, născând fie din vasele de sticlă a căror grosimi diferite dădeau sonorităţi diferite, fie din căderea instrumentelor metalice pe marginea meselor sau pe dalele sălii, o mână nevăzută le orchestra cu măestrie într'o sinfonie de uzină îndepărtată. Sinfonia muncii. Sinfonia unei căutări îndârjite de savant. Sinfonia unei trude, chinuirea unui creier, în care dumnezeiasca putere a însămânţat geniul, după regulele ei drepte şi necuprinse de mintea noastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

In altă parte a casei veghia Ghizi. Se obişnuise să aştepte şi să respecte atât îngândurarea Irinei, cât şi uitarea în muncă a lui Ion Stolnicu. La început, crezând că e numai o nebăgare de seamă a stăpânilor ei trecerea orei de masă, Ghizi încerca să le-o amintească. Şi tot la început, Irina, mai puţin prinsă în lumea gândurilor, la prima intervenţie a servitoarei, se asocia cu aceasta ca să determine pe Ion Stolnicu, să părăsească laboratorul şi să vină la masă. Cum cădeau însă, mai întotdeauna, pe atenţiunea încordată a cercetătorului, căruia fiece clipă putea să-i aducă o nouă descoperire, acesta le congedia, în cele mai multe cazuri doar cu un singur gest al mâinii, autoritar şi definitiv, care frângea în Irina toată mândria ei, moştenită de pe tată dela Clucerul Socol Cornăţeanu şi de pe mamă dela Marinca, soţia lui Ilie Vodă şi fata ducelui lituan Andrei Oligmandovici. De multe ori nici capul nu şi-l întorcea spre ele, iar gestul le era împărţit deopotrivă, fără de nicio diferenţiere între ceea ce se cuvenea stăpânei şi ceea ce mai rămânea slugei. Plecau atunci, din uşa laboratorului, înfricate şi ruşinate. Ghizi, cu simţul înţelegerii desvoltat, se ferea s'o privească pe Irina în ochi, numai şi numai ca stăpână-sa, din încrucişerea privirilor, să nu deducă că şi ea simte cât e de mare jignirea ce i-a adus-o. Plecau, ca să aştepte apoi până ce Ion Stolnicu, răpus de orele lungi ale cercetărilor, venea s'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc

caute pe Irina, bătând din palme de-a-lungul încăperilor, până în salonaşul ei; strigând-o cu vocea lui aspră, cavernoasă şi răguşită de secreţiunea vâscoasă a unei vechi bronşite, care îi gâlgâia în laringe de pe timpul trudelor studenţeşti; mângâind-o când ajungea lângă dânsa, cu mâinile încă umede de spălatul fugar, încă îmbibate de mirosul fetid al tumorilor. Pentru mângâierile mâinilor lui Irina avea o dureroasă repulzie. Scoase din carne şi din sânge, mâinile lui Ion Stolnicu deveneau orori. Iar când încercau stângace, să se încumete în jocul desmierdărilor nocturne, deveneau barbare, ucigaşe. Ele nu ştiau să mângâie, nu ştiau să îndrăsnească, nu ştiau să se supună. Pielea lor aspră îi dădea atingeri de glaspapir. Iar îndrăsneala lor era brutalitate, viol la drumul mare, asasinat în sală de concerte. Din ritualul dragostelor rafinate el nu cunoştea nimic. Când încerca să nu mai fie el, nu reuşea. Il trădau toate apucăturile, toate simţurile, pe cari zadarnic căuta să le învingă. Nu putea, de oarece erau înrădăcinate adânc în sângele lui rural, neîncrucişat de niciun altoi mai obosit, care să-i fi înfrânt robustitatea.

Intors, ajuns, Ion Stolnicu părea a nu mai fi acelaş Ion Stolnicu din laborator. Pe acela el nu-l cunoştea. Il renega ori de câte ori Irina îl încrimina. Şi numai negarea aceasta, îi mai adormea Irinei durerile. Dubla personalitate, a omului de ştiinţă şi a omului de cămin, şi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mai ales, lupta pe care o da cea din urmă ca s'o extermine pe cea dintâi, mijlocea între ei armistiţiul.

Când, mai târziu, Irina, torturată de nepotrivirea dintre ei, se retrăgea în salonaş ca să se dea pradă meditaţiei şi amintirilor, dorea ca această izolare să dăinue cât mai mult. Intervenţiile servitoarei nu mai aveau atunci nici la ea răsunet. Şi cu timpul, Ghizi s'a obişnuit, că seara ea nu mai trebue să pomenească nimănui de ora mesei, că e nevoită să aştepte, să vegheze în bucătărie, până ce clopoţelul electric o va trezi cândva în noapte.

Veghia şi acum, ca în atâtea seri şi nopţi, cu gândurile împărţite pe toate cărările minţii, în căutarea unei cătane, care să-i poată da bucuria de a scri acasă, că e în vorbă să se mărite, că să n'aibă grijă maică-sa de gospodărie, de oare ce ea a adunat fiorini să-şi poată înjgheba şi o pustă.

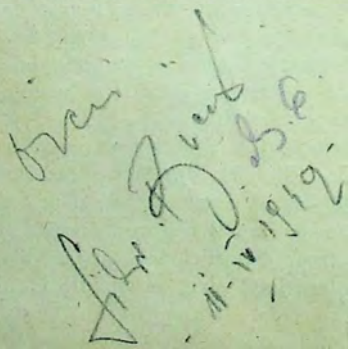

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Din gândurile Irinei, Aluna şi Fag Paltin au trecut în umbră. Firul amintirilor în care caută să-şi înece teama unei fărădelegi conjugale ce-o ameninţă, o fixează în jurul altor evenimente. Avea pe atunci doar şaptesprezece ani. Când se întorcea tatăl ei, profesorul chirurg Dumitru Cornăţeanu, fie dela clinică sau dela Facultate, un tânăr îl însoţea adesea până acasă. De multe ori, apariţia acestui tânăr, a cărui vârstă de-abia depăşise sfertul unui veac, trecea neobservată. De cum li se deschidea uşa, intrau în biroul tatălui ei, de unde numai după îndelungate ore ieşeau, ca apoi tânărul să se strecoare timid, cu paşi nesiguri pe luciul parchetului, până la uşe, în pragul căreia profesorul îi acorda graţia unui surâs părintesc şi strângerea unei mâini amicale. In câteva rânduri Irina Cornăţeanu s'a întâlnit cu dânşii în holul casei. La întâia lor întâlnire, nu i-a fost prezentat şi, numai după ce a trecut de dânşii câţiva paşi a întors capul, ca să privească necunoscutul, cu un amestec de milă şi ironie. Şi nici nu putea să-l privească Irina Cornăţeanu într'altfel. A isbit-o prea mult înfăţişarea lui de ţăran înduminicat

Muzeul Digital al Romanului Românesc

în haine de oraș. Și, prea erau croite anapoda și dintr'o stofă proastă hainele lui de dârvală, cum le spunea dânsul.

In ziua aceea, a întâiei întâlniri cu Irina Cornățeanu, Ion Stolnicu, promovat medic de un an, a simțit profund străbătându-l în tot corpul umilința. Faptul că s'a întâlnit cu fata profesorului și că acesta nu a găsit de cuviință să-l prezinte, de sigur, ca s'o ferească de cunoștința unui om care nu aparține clasei lor sociale, l-a făcut să se întrebe, dacă aprecierea și bunavoința ce i le-a arătat în decursul anilor de studii profesorul Dumitru Cornățeanu, nu sunt lipsite de sinceritate, sau dacă, în cel mai bun caz, nu se limitează numai la buna aplicare a cunoștințelor sale științifice, fără să se resfrângă și asupra individualității sale ca om. Ajuns în stradă, după ce, mai întâi, a închis poarta așa cum doar numai cerșetorii goniți de slugi buhăite o închid, s'a oprit o clipă să-și adune puterile. Se vedea la capătul lor neapt să mai facă un pas. Bănuia că, dacă ar încerca să-și continue mersul, s'ar prăbuși și aceasta, Doamne! l-ar fi înfrânt pentru totdeauna. O clipă i-au răsunat în urechi cuvintele tatălui său, când a plecat din Stolniceni, îndârjit să înfrunte orizonturi mai largi decât acele la cari îl constrângeau dealurile din jurul satului și mintea bătrânilor săi părinți:

— Rămâi acasă, măi băete. Ți-e de-ajuns cinci clasuri. Ce să cauți tu în lume? Aia nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

e carte de tine. E carte pentru feciorii de boieri, şi-apoi, ce-ai să faci tu printre dânşii, tu, un pui de ţăran? Poţi tu să te-amesteci cu dânşii! Poţi tu să răsbaţi singur, fără de-un sprijin, fără de-o mângâiere părintească, fără să aibă cine să-ţi ia din suflet durerea sudălmilor când ţi le-o scuipa în faţă copiii boierilor? Nu te lepăda băete de viaţa noastră, că de! are să vie o vreme când n'au să te primească nici aceia în mijlocul cărora vrei să-ţi sbaţi zilele, nici aceştia din rândul cărora vrei să pleci, ca şi cum n'ar fi de nasul tău. Şi atunci va fi rău şi amar de tine! Că nici mai mult nu mă împotrivesc. Fă ce-oi şti. Vântură-ţi zilele pe unde-oi vrea şi pe unde te-or împinge nădejdile, numai cată, auzi tu ce-ţi spun (în momentul acela imaginea tatălui său i-a apărut în faţă, dreaptă şi gravă ca atunci, cu una din sprincene mai ridicată decât cealaltă şi cu un ochi despicat mai aspru decât gemănul lui, lăsat pe jumătate ascuns în umbra genelor) cată să-ţi porţi obrazul curat. De-o fi să ţi-l pălmuiască careva, pe nedrept şi doar numai din ocară netrebnică, să-ţi faci dreptate singur şi pe loc. Nu uita că aşa cum suntem, ţărani la o margine de ţară, dar în fruntea unui sat, neam de neamul nostru n'a fost jignit. Şi când o încercat vreunul, vreo slugă boierească sau chiar boier de-a fost, cu furca am răspuns palmelor pe nedrept ridicate...

In adevăr, în anii de şcoală, multe şi răută-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cioase au fost îndrăsnelile și bătăcurile colegilor, mai ales în primele clase ale gimnaziului. Se legau de portul lui țărănesc, cu ițari lipiți pe pulpă, cu cămașă de in înflorită la poale, la spărtura pieptului și la mâneci, și cu jiletcă neagră, și îi strigau din urmă și din ascuns mereu refrenul insultelor:

Măi țărane
Bădărane...

Ori de câte ori ajungeau în urechile lui ocările, o svâcnire scurtă îl cutremura din toate încheieturile și îi trezea în minte cuvântul tatălui său. Învățat s'asculte de sfatul bătrânilor și, mai ales, de-un sentiment de mândrie, ce nu admitea insulta, pândea, să vadă de unde vine ocara. Și când descoperea vinovatul, care, de sub vreo bancă, de după ușă sau din dosul tablei, îi trimesese insulta, tăbăra asupra lui cu pumnii împietriți de revoltă. Și pumnii lui cădeau grei, în coaste ca și'n obraji, peste ochi și peste nas, lăsând mai întotdeauna urmele durităților: învinețiri și curgeri de sânge.

Odată — (și de atunci nimeni n'a mai îndrăsnit să-l înfrunte cu vreo ocară, sau chiar din ascuns să i-o trimeată) — unul din colegii săi, fiul primarului din capitala județului la gimnaziul căruia învăța, bizuit, pe semne, pe dreptul de intangibilitate de care credea că se bucură datorită importantei personalități admi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nistrative a tatălui său, din banca întâia de unde sta şi cu faţa la toată clasa, cu ifose de actor şi privindu-l stăruitor şi obraznic, declamă, sacadând versurile de mai jos:

Măi ţărane
Bădărane,
Te-a fătat măta'n copae
Pe saltea moale de pae
Şi ţi-a dat să sugi din ţâţă
Numai lapte de tărâţă.

Clasa, care admirase, nu numai curajul lui Nelu Purcărea, ci şi insulta, pe placul mai tuturor, isbucni într'un râs de satisfacţie ce prelungea ocara interminabil. Era în râsul lor, dacă se poate spune, o îndrăsneală a laşităţii, pentru Ion Stolnicu tot atât de vinovată cât şi însuşi insultătorul. Un moment a rămas locului, nesigur, probabil, de cum să se răsbune. Îl durea insulta, dar, îl durea şi râsul clasei, care îl ustura parcă şi mai mult decât cuvintele lui Nelu Purcărea. Şi îl durea râsul mai mult pentrucă simţea că de îndrăsneala aceasta colectivă, n'o să se poată răsbuna. Rămânea faţă de ei cu o poliţă neachitată şi asta n'ar fi vrut nici în ruptul capului să i se întâmple.

De ezitarea lui de câteva clipe clasa se încurajă şi mai mult în râsul ei insultător, iar Nelu Purcărea, eroul, care, datorită bravadei se ridicase şi mai mult în stima celorlalţi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

își înfipse arătătorul dreptei în vârful nasului, înpungându-l până la o poziție cârnă ce-i desfăcea larg nările, și, se mai sgâi odată la el. Cum nici aceasta n'ar fi completat deabinelea opera sa, îi mai repetă, ca o drept încheere, cuvântul de bădăran. Atât a mai trebuit lui Ion Stolnicu, ca să-l hotărască din încertitudinea în care se sbătea. Ultimul cuvânt al lui Nelu Purcărea, i-a adus deciziunea: „N'ar fi râs clasa, dacă el n'ar fi îndrăsnit să mă batjocorească". Cu sângele tot în obraz, simțind cum îi vâjâie în moara inimei și cum îi încălzește mâinile și picioarele, fierbându-i în toate vinele și arterele, s'a dus glonț la banca lui Corneliu Purcărea. Un moment clasa și-a potolit râsul. Era atâta hotărâre și dârzenie în atitudinea lui Ion Stolnicu, încât s'au temut ca de unul ce i-ar putea bate pe toți laolaltă. Și numai când întrebarea lui răspicată:

— De ce mă batjocorești, Purcărea? s'a înfipt în liniște ca un trăsnet, numai atunci clasa, bucuroasă, ca și cum ar fi scăpat de lovitura trăsnetului, și-a reluat lașul curaj, îngânând în derâdere întrebarea colegului lor. O clipă privirea i s'a plimbat asupra clasei și în acel moment fiecare a simțit pe deasupra capului șuerul unui bici învârtit să-i lovească.

— Hai? mai întreabă încăodată Ion Stolnicu, răbufnindu-i sângele până în mozaicul ochilor, de ce, mă Purcărea?

Apăsase pe numele colegului cu dispreț și cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

superioritate chiar, mulţumit că prin această dispreţuitoare apăsare dă la o parte, doar cu un singur dos de palmă, distanţa care se interpusese până atuncea între dânşii, pe nedrept.

— Nu vrei să-mi răspunzi? şi mai făcu un pas.

Corneliu Purcărea, galben la faţă ca o frunză desprinsă de pe creangă de toamnă, se trase înapoi cât putu să-i permită mlădierea şalelor, răspunzându-i mai mult cu o rugăminte decât cu o ameninţare, care, credea dânsul, îl va înfrânge.

— Să nu dai, că te spun lui tata, să te dea afară şi să te bată.

— Să mă mai şi bată tată-tu, Purcărea, hai? şi îşi şi repezi pumnul drept în nasul şi în carnea buzelor lui Purcărea, cu atâta putere, că acesta se prăvăli peste bancă însângerat.

Clasa a tăcut atunci ca şi cum nimeni n'ar mai fi fost într'însa. Tăcerea i-a adus aminte de râsul ei. După ce şi-a părăsit victima răsbunării, ştergându-şi de dosul jiletcii pumnul pătat cu sânge din buzele lui Purcărea, strivite între dinţi şi falangele degetelor, şi-a îndreptat privirea asupra clasei, aruncând colegilor din bănci întrebarea colectivă:

— Şi voi, de ce-aţi râs de batjocura lui?... suflete de câini ce sunteţi!

— Eu n'am râs, Stolnicu, se sculă în picioare răspunzându-i Ionel Porumbaru, nu ca să se pue la adăpostul represaliilor ce puteau urma,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ci-ca să arate lui şi celorlalţi că el nu înţelege batjocura unui fiu de ţăran, că doar una suntem cu toţii, iar dacă fac ceea ce fac e pentrucă le e necaz de notele lui şi de laudele ce i le aduc profesorii.

Eşirea lui Ionel Porumbaru l-a îmblânzit. L-a privit cu ochi buni, de înţelegere şi de durere, consimţind vădit că aşa este. Nu i-a răspuns nimic. I-a întins doar mâna prietenește, după care s'a dus în bancă, putându-i citi oricine pe faţă regretul că a trebuit să-şi apere cu pumnul dreptul de a învăţa laolaltă cu ceilalţi, fie ei şi dela oraş.

Mai târziu, în liceul dela Bucureşti, unde a fost trimes cu bursa judeţului la acordarea căreia primarul Panait Purcărea se împotrivise dârz, fără să poată reuşi, lui Ion Stolnicu nu i s'au mai aruncat ocări fățişe, copilăroase. Colegii de acum, mai mari, nu l-au jignit adresându-i scârbavnice vorbe, dar, între ei, fii de orăşeni cu oarecari pretenţii de protipendadă şi el, fiu de ţăran, nedesţelenit încă din robustitatea şi stângăcia rustică, s'a pus o barieră. Ion Stolnicu a simţit-o. O conspiraţie mută, de castă, a aşezat-o între dânşii, fără să se bănuiască, poate, cât de mult apasă pe pieptul lui această bară de demarcaţie şi cât îi striveşte avântul. Nu s'a dat însă învins nici acum. A desbrăcat iţarii, şi-a vârît cămaşa în pantaloni, şi-a lepădat jiletca cu flori din brandenburg şi, în locul lor, a adoptat uniforma li-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ceului, care, nu-l mai diferenţia strigător de ceilalţi. In adevăr, faptul acesta l-a apropiat şi sufleteşte. Casta orăşenilor i l-a socotit ca un drept gest al pocăinţii, ca o renegare a tot ce-a fost până atunci, numai şi numai ca să poată fi primit în mijlocul lor. Şi l-au primit.

Invinsese încăodată. Cât l-a costat această victorie însă, a putut să vadă numai când a ajuns acasă de sărbătorile Paştelui. Surprinderea din ochii tatălui său şi ai maică-si când l-au zărit îmbrăcat într'altfel de cum plecase, l-a pus în faţa adevărului. Invinsese, înfrângându-se. In urechi îi spărgea timpanele un singur cuvânt, nespus de nimeni, îndreptat din toate părţile: înstrăinatule, iar în piept un sdruncin al nervilor îi rupsese inima din legăturile arteriale, înecându-l în sângele care acum răbufneă din toate părţile. Cu puteri, ce nu le-ar mai fi putut bănui în trupul său naufragiat de un adevăr, s'a putut reculege o clipă. In secunda aceasta de gândire intensă ochii lui au privit departe, peste capetele părinţilor lui şi peste clina dealurilor, până într'un loc unde ardea ca o mică flacără în noapte, o stea. Steaua lui. „Nu, nu e adevărat. Dacă hainele schimbă înfăţişarea omului, asupra sentimentelor mele, nu au nicio înrâurire. Nu, am învins încă odată!"

Şi a învins mereu. A învins anii grei de Facultate, a învins la teza de doctorat, surprinzând prin observaţiile sale pretoriul profesorilor, şi a învins şi în examenul pentru cucerirea locului

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de prim asistent al profesorului chirurg Dumitru Cornăţeanu.

Vălmăşagul aducerilor aminte, prin care îşi verifica dârzenia în drumul său de ajungere, nu l-a putut smulge din clătinarea de-acum, asemeni slăbiciunei din clipa ce precede morţile conştiente. La gândul că l-a umilit şi singurul om care nu-l umilise şi, mai ales, care îi arătase o apropiere de părinte, Ion Stolnicu, cu puţina rânduială a minţii din minutul acela, a putut să-şi dea seama că de data aceasta nu-şi mai poate împlini dreptatea. Să ia atitudine împotriva lui Dumitru Cornăţeanu? Să demisioneze din asistenţă? Şi, ar fi oare destul ca să înţeleagă profesorul? Sau, mai bine, să se facă că nu a înţeles situaţia, putând să-şi închipue foarte bine lucrul acesta protectorul său. Aşa fiind, mâine, şi unul şi altul se vor putea găsi din nou alături în sala de operaţii sau în laborator şi drumul său va merge mai departe, e drept, cu oarecari renunţări la demnitate, dar... a plecat ca să ajungă şi n'a ajuns încă.

Renunţând la satisfacţiune, nu-l va apăsa oare mereu gândul acestui renunţ? Nu ar fi mai bine să lase totul baltă, rezultatele şi ostenelile de până acum, şi să se întoarcă la Stolniceni? Cum să revie însă înfrânt acasă? Şi numai la gândul acesta a simţit cum îl ustură privirile bătrânului, în luminile căruia vibra cu dureri de moarte frământarea din sufletul lui: un Stolnic învins. Fiu-său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

In răspântia atâtor întrebări stătea Ion Stolnicu, înfipt în asfaltul trotuarului ca și cum din el ar fi fost crescut, în ziua în care protectorul său nu a găsit de cuviință să-l prezinte fiicei sale. Își privea amețit mâinile și picioarele și, deși atletice, nu ar mai fi putut omorî nicio furnică și nici un gât de pui nu ar mai fi putut răsuci. Puterile cari îi mai rămăseseră de-abia le putu socoti vrednice să-l ție locului. Orice tentativă de a se pune în mers i se părea fatală. De'și va mișca piciorul, oricât de mic ar încerca să facă pasul, prăbușirea e de neînlăturat. Să se prăbușească el? Și tocmai în fața casei aceluia care l-a nesocotit?

Fără să-și întoarcă privirea, ca să se asigure, bănuia în ferestrele casei lui Dumitru Cornățeanu figuri nedumerite, urmărindu-l. Unele, îmblânzite de milă, ar voi parcă să-l strige și să-l întrebe, ce s'a întâmplat cu dânsul; altele, mai puțin omenoase, își îngrămădiseră în comisura buzelor cuta ironiei mute.

Ochii bănuiți în ferestre, îl ardeau în spete. Ar fi voit să fugă, dar teama că încercând s'ar putea prăbuși, îl țintuia mai departe în asfaltul trotoarului, prizonier în batjocura tuturor.

Stând așa, pe dinaintea ochilor umezi de lacrimile strivite între gene, ca să nu i se prelingă pe obraji, începuseră să-i dănțue, în joc sprințar, imaginele vii ale copilăriei. Nu mai putea gândi la nimic. Își simțea țeasta goală,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

uscată şi uşoară, iar cu luminile ochilor, şterse, urmărea jocul amintirilor, ca un flămând în delirul foamei, pâinea închipuirii. Cum ar fi vrut să se prindă în jocul acesta şi jocul să-l ducă înapoi în Stolniceni, în anii copilăriei, când hăulea pe clina dealului ca pandurii, când vâna cuiburile de cioară cu praştia sau când, întovărăşit de alţi copii, pândea somnul herghelegiilor ca să prindă apoi caii din islaz, să-i încalice laolaltă cu ceilalţi şi să se întreacă cu toţii în fuga năprasnică a bidiviilor, până ce tropotul copitelor va avea să trezească păzitorii adormiţi în iarbă. Aceştia, desmeticiţi din somnul trudei, după ce mai întâi tropotul le strecura în vis spaima atavică, frica de năvălirile hoardelor ucigaşe, se luau după dânşii strigând, amenin-ţând, ridicând bâte şi aruncându-le chiar după ei, până ce descălecau din fugă, ca nişte pui de cazaci, ca apoi să se ascundă în pădure, să se odihnească, să se minuneze de năsdrăvăniile făcute şi să-şi încunune gloria cu şiraguri de ghindă. Era capul lor. Cuvântul lui era ordin şi în faţa lui nimeni n'ar fi îndrăsnit să se împotrivească. Să-l batjocorească? Dar, s'a putut gândi măcar vreunul la aceasta? Pentru ce-a dat el cu piciorul atunci la dreptul celui mai tare şi mai respectat din satul său? Pentru ce-a părăsit el liota de copii cari se mândreau cu dânsul când îi îmbia la toate nebuniile? Pentruca în locul lor să-l strige alţii din ascunzişuri: măi ţărane, bădărane, să-l izoleze, să-l pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vească cu ură şi cu milă şi să-l pizmuiască pentru drepturile lui câştigate prin muncă şi aplicaţie?...

Din curtea protectorului său un sgomot pătrunse până la dânsul. Bănuind că poate cineva vine să-l cheme înăuntru şi, cum şi din faţă un trecător îşi grăbea pasul spre el, strâns ca într'un cleşte dar hotărît să se sustragă întrebărilor şi privirilor omeneşti, fie şi de s'ar prăbuşi, ceru un ultim ajutor forţelor sale. Risipite, au răspuns totuşi chemării. Nu s'a prăbuşit. Trecătorul, pe semne vreun slujbaş amărât, nici nu şi-a îndreptat măcar ochii să-l privească, iar din spate nimeni nu l-a chemat, nimeni nu l-a întrebat de ce s'a oprit în cumpăna gândurilor.

Mergea. Mergea fără ţintă pe străzile cari se deschideau drept înaintea lui, fără să-l preocupe altceva decât numai ideia de a merge, de a merge mereu, convins fiind că, dacă s'ar opri, ar înţepeni pentru totdeauna. Mecanizat în mers şi mersul fără de ţintă fiind, abia după trei ore de necontenită rătăcire, s'a trezit în poarta locuinţei lui de pe Strada Carol Davilla. Nu s'a oprit nici în poartă de teamă să nu rămână în ea. A răspuns din mers privirilor întrebătoare ale proprietăresei, cu un gest al mâinilor neînţeles, care chiar a nedumerit pe bătrâna femeie, şi a intrat în cameră, prăbuşindu-se în pat, fără suflu, fără de puls, fără de gând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Abia către miezul nopții și-a putut pune limpede o întrebare: Să fie oare numai nesocotința profesorului, de a nu-l fi prezentat fiică-si, cauza acestei frământări care l-a istovit de toate puterile și de toată luciditatea creierului? Să fie el, într'adevăr, atât de sensibil, numai și numai fiindcă protectorul său a călcat, în dauna demnității sale, o regulă de politeță? Faptul în sine, judecându-l acum liniștit, în puterea nopții, îi putea servi motive de supărare, dar, să-l aducă până la acea stare din fața casei lui Dumitru Cornățeanu? Lucrul acesta nu și-l putea explica.

Și-a deschis ochii mari în întunerecul odăiei, ca și cum ar fi vrut să caute în el adevărata cauză a neliniștii. Nu vedea nimic, obișnuit însă cu locul fiecărui lucru din cameră, le descoperea pe rând imaginea. Preocuparea ochilor, neordonată cerebral, ci numai dintr'o excitație locală a ansamblului ocular, lucra alături și independent de gândurile lui împrăștiate pe toate cărările posibilului, în căutarea adevăratei cauze. Pierdut în încâlcirea unor variate explicații, cari se îmbulzeau în conștientul său reclamându-și veracitatea, Ion Stolnicu, prin ce întorsătură a gândurilor nu și-ar putea explica nici astăzi, s'a văzut pus în fața unei noui întrebări: Dacă în locul fetii profesorului ar fi fost o altă femeie, l-ar fi frământat oare tot atât de mult lipsa de atențiune a protectorului său? Bunăoară, dacă ar fi fost soția lui, sora sau ori-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

care alt exemplar femenin din cercul rudelor lui, impresiunea faptului ar fi fost una şi aceiaş cu acea lăsată prin neprezentarea sa frumoasei Irina Cornăţeanu? In faţa noiei întrebări s'a cutremurat şi s'a răsucit în el, ca'n preajma clipelor când microscopul îi netezeşte un pas înainte, în căutările ştiinţifice. S'a sbătut în pat, a boxat în perne, umflându-le puful ca să coresmundă noiei poziţii a capului şi a îndepărtat cearceaful care îl acoperea, ca şi cum ar fi fost un obstacol în drumul noilor explicaţii ivite. Irina Cornăţeanu. Deşi ochii îi erau înfundaţi în moalele pernelor, într'un întunerec şi mai total, mai negru şi mai vâscos ca acel al camerii, în mănunchiul de raze al ochilor apăru, traversând în lung holul casei protectorului său, silueta Irinei Cornăţeanu, înaltă, subţire, cu legănări leneşe de crin, în bătaia uşoară a brizei de seară. Ii privea mersul aproape imaterial şi, cu ochii lui căprui, sticlind cum n'au sticlit niciodată, îi urmărea paşii mici cum tivesc pe luciul parchetului o urmă punctată, ca un colier de mărgăritare negre. Incordări de atlet simţi în tot corpul. Muşchii, a căror slăbănoage puteri de-abia l-au adus acasă în amiaza zilei trecute, se arcuiau acum pe scheletul oaselor lui cum se arcuiesc pe boxeuri, în luptă. Iar vinele, în cari aproape îşi încetase inima ritmul pompării, îl strângeau, presându-l cum strâng fringhiile baloturile de bumbac de pe punţile marilor carcaboturi oceanice. Un nume, o apariţie atât de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

neprevăzută și să-i redea viața așa după cum crede dânsul că o merită? O vizlune numai și să-l reînnoiască într'atâta, încât să se creadă în puteri să sfărâme gurile lumii întregi, dacă lumea întreagă i-ar striga: măi țărane, bădărane...?

Un svâcnet și mai puternic îi sgudui corpul. Apoi, îndemnat de-o poruncă pe care n'o putea defini de unde pornește și cu ce drept îi ordonă, se simți împins spre urma lăsată de mersul Irinei Cornățeanu, învrăjbit să-i sărute fiecare atingere a pașilor.

Irina Cornățeanu.

Numele fetii îi scăpă de pe buze sonor. Strigat în liniștea nopții răsună atât de tare și atât de mult ecoul acestui strigăt a întârziat în cameră, încât lui Ion Stolnicu i s'a părut că un altul l-a strigat, că un crainic al nopții a bătut în geam, a deschis fereastra și a anunțat-o.

Se răsuci din nou în pat. Nelămurit pe deplin dacă el a strigat-o sau un altul, scoborî atras de gura ferestrei. Deschisă larg în noapte, se încadră în pervazul ei. Cu carnea înfierbântată de văpaia neliniștilor primi bucuros răcoarea nopții. Și nopțile sunt în această parte a capitalei mai răcoroase și mai liniștite ca în oricare alta. Plantația bătrână de plopi uriași, de tei și de castani, de carpeni și de sălcii, și atâți alți pomi nedisciplinați în alinieri rigide de rânduri ostășești, păstrează unei părți din cartierul Cotroceni poezia orașelor patriarhale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Risipiți și grupați după nicio regulă a esteticii edilitare, strânși în grupuri mai mici sau mai mari, după cum bunul plac al strămoșilor noștri a binevoit să-i însămânțeze, par aceşti pomi, spre deosebire de ceilalți tovarăși mai tineri de pe bulevardele mari, asemeni unei tabere de panduri, oprită la voia întâmplării, după prietenii și locuri de baștină. Cei câțiva plopi singuratici din spatele Azilului Elena Doamna și de pe Dealul Țăcălie, străjuesc tabăra. Santinele cu fața spre Dunăre, de unde mai ades au năvălit cutropitorii. In mijlocul taberii un steag voevodal fâlfâie. E, pe semne, steagul de pe cortul Voevodului, luat și păzit de panduri, ca să nu-l înjunghie Turcii. E steagul de pe Palatul Cotroceni.

Așa grupați cum stau pomii aceştia ți se par strânși la sfat. Sfat de moșnegi, evocator de datini străbune. Din când în când parcă tăceri îndelungi le curmă voroava, ca să se poată auzi hăul buciumului de pe linia plopilor santinele. Și de-l aud, se strâng și mai mult între dânșii, își șoptesc și se întorc cu brațele toate, în vântoasă năprasnică spre Sud. Poftească primarul să le înfrunte urgia. In șoapta lor s'au înțeles să strivească sub dânșii pe oricine ar veni cu gând să-i doboare.

Liniștea nopților în partea aceasta n'o turbură nimeni. Niciun lăutar răgușit n'o cutremură, niciun *diseur* ofticos n'o ultragiază. Doar privighetorile din parcul palatului au mono-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

polul cântatului. Când lumea din cartierul acesta, uitat de târnăcopul primarului, vrea cântec, ese pe prispă, se înghemuie pe scăunele, își reazimă barba în podul palmelor și ascultă. Ascultă uneori până în ivitul zorilor. Câte odată, se încumetă să se ia la întrecere cu privighetorile un gramofon. Când îl aud, vecinii știu că în casa unde cântă gramofonul e' o fată, că fata e îndrăgostită, că o umbră de om se plimbă pe dinaintea ferestrei și că din fundul odăiei fata îl pândește, în timp ce mâna ei întoarce mașinal acul mereu pe aceiaș placă: *Pe lângă plopii făr' de soț. O Mona, o Mona* sau *Nu mai plânge Baby,* n'au pătruns încă în cartierul vechi. El a rămas tot la plopii lui Eminescu și la glonțul de pușcă, mai bun decât o viață tristă și-un trai nesuferit.

De-o bucată de vreme îl pândește însă, dușmănos, renovarea. Pe la marginile lui au și început să se ivească vilele. Cochete și sprintene, se'ndeasă în el tot mai mult. Alături de casele bătrâne, joase, cu petunii și cu porți într'o râlă, vilele acestea apar ca o liotă de nepoate tinere, svelte și gălăgioase, venite la bunicele lor să le ceară cerceii, broșele și inelele pe cari, după ce le capătă le vând, ca să-și poată cumpăra brichete de aur, tabachere de platină și câte altele, neuitând să păstreze o parte din sumă și pentru unele nevoi de ordin mai ascuns, ce se pot ivi în calea unor fete moderne. Și așa, zi cu zi, bunicele mor și ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

poatele se înmulțesc, târînd după ele alinierea trotoarelor, șanțurile canalizărilor, doborîrea pomilor și toate celelalte inovații edilitare.

In locul unde locuește acum Ion Stolnicu, nepoatele nu s'au îmbulzit încă. Gălăgia lor s'aude însă pe-aproape. Bunica la care stă el o simte și cum nu e prea departe zarva liotei, se pregătește de daruri și de moarte. Unde se va muta el atunci?...

In cadrul ferestrei Ion Stolnicu a rămas îndelungă vreme. Cerceta întunerecul să vadă dacă e vreo umbră pe-aproape și asculta cu atenție în noapte, dacă nu din vreo parte oarecare cineva strigă numele Irinei. Liniștea era totală. Privighetorile din parcul palatului, nu mai cântau. Se auzea, din când în când, doar șuerul unui sbor de pasăre mică, ce-și schimba culcușul de pe-o ramură pe alta. Atât. In case și în tabăra pomilor panduri, liniște ca'n pustiuri. Dormeau haiducii, păziți de plopii străjeri de pe sprinceana dealului și din dosul azilului.

Lămurindu-se că nimeni nu e pe-afară, că nimeni nu i-a ciocnit în geamuri și nimeni nu a strigat numele ei, Ion Stolnicu a părăsit pervazul ferestrei, trist și îngândurat ca o fată de cincisprezece ani, în melancolia întâiei dezamăgiri. Pașii lui dibuiau grei pe podele. Duceau parcă în ritmul călcăturilor îndepărtate acorduri de marș funerar.

Ajuns în fața patului, deși cu nimic nu i se împotrivea cearceaful care-l acoperise și care,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

datorită svârcolirilor, se făcuse ghem, îl luă cu mâini agitate şi îl svârli în întunerecul camerii. In sborul de paraşută, unul din capetele pânzei a atins etajera colţar, cu amintirile bătrânei doamne Nedelea, proprietăreasa lui, adunate de pe la băi şi alte localităţi, pe unde a călătorit alături de decedatul ei soţ, Ifrim Nedelea, sculptor în piatră. De pe raftul de sus al etajerei cearceaful a smuls o scoică marină, mare, cu sticliri de sidef şi cu şoaptă veşnică de ghioc, amintirea materială a unui popas la Mamaia, şi o fotografie, amintirea unui alt popas, în care domnul şi doamna Nedelea s'au pozat la Slănicul din Moldova, domnul Nedelea fiind foarte grav prins într'o ţinută cu jachetă, pălărie tare şi pantaloni albi, iar doamna Nedelea cu umbrelă în mână, a cărei vârf împungea fundalul atelierului, pictat cu munţi, isvoare de apă, urşi, capre şi chiar lei, şi pe care jos, acolo unde împungea umbrela, sta scris caligrafic: *Amintire dela Slănicul din Moldova*. Căzând, scoica s'a spart. Nebănuind ce anume dezastru s'a întâmplat cu comorile proprietăresei, Ion Stolnicu a aprins un chibrit, să constate delictul. In faţa catastrofei, deoarece catastrofă era pentru doamna Nedelea pierderea amintirilor, Ion Stolnicu se cutremură. Adună cioburile, să dispară urma întâmplării şi după ce suflă cu necaz în cel de-al patrulea chibrit aprins, se trânti în pat, cu amărăciune şi cu durere în suflet pentru pierderea neconsolabilă a bătrâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nei. Mâine, se gândi el, va trebui să colinde Bucureștiul, să caute o scoică asemănătoare ca s'o poată înlocui pe cea spartă, în așa fel ca la apelul amintirilor pe care doamna Nedelea îl face în fiecare sâmbătă, când deretică mai vârtos prin odaie, suvenirul dela Mamaia să fie prezent, aliniat cu toate celelalte, în șiragul scumpelor ei lucrușoare.

Hotărât cum să rezolve întâmplarea cu spargerea scoicii, gândurile lui Ion Stolnicu s'au adunat din nou în jurul vechii desbateri: Irina. Și din nou prin întunerecul camerii, umbra fetii începu să colinde. Umbră din vis, ca mai toate imaginile vedeniilor. Umbră călcând cu lenevia mersului de domniță surghiunită, care își toarce în pașii mărunți tristețea renunțărilor. Urmărind-o prin negrul încăperii, cu luminițile ochilor lui mici și căprui, fără de nicio expresie, și privindu-i imaginea din caldul vedeniilor, imagine de prințesă lituană, purtând pe cap coroana ducelui Andrei Oligmandovici, pe Ion Stolnicu, datorită cărui fapt n'a putut pricepe, îl sgudui deodată, bestial și dușmănos, fiorul rece al realităților. In fața prăpastiei care îi desparte, se desmetici. Cum să-și ridice el nasul până la Irina Cornățeanu? Și, ca simțurile realității să fie și mai crude cu dânsul, au pus alături de înfățișarea din vis a Irinei silueta lui de altădată, în ițari, cămașă cu flori de arnici și jiletcă cu brandenburguri. In fața chipurilor lor alăturate, își scutură capul cu scârbă. De

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ce în iţari şi în jiletcă să-l alăture, şi cine şi-a amintit de el în costumul acesta şi nu vrea să-l îngădue în hainele orăşeneşti de acum? Cine îi stă din nou împotrivă? Va învinge el şi acum? Oricum, va lupta. Va lupta din răsputeri. Nu a cedat niciodată; nu va ceda nici acum!

„A, lepre înveninate, nu vă convine că o iubesc pe Irina şi că Irina m'ar putea iubi? Imi staţi în drum? Vă voiu strivi sub călcâi, ca pe nişte pui de năpârcă!"

Se mai răsuci odată în pat. Mâinile şi picioarele, din cauza svârcolirilor, se articulau atât de ridicol cu restul trupului, încât părea mai mult un animal apocaliptic, decât un om în odihna patului. Şi, după cum fiecare sbatere, în somn, îţi alungă visurile, tot aşa îţi spulberă şi netemeinicia închipuirilor, când te încâlceşti în gânduri din cari simţi că nu te mai poţi descurca.

„Ce lepre? Pe cine să strivesc sub călcâi? Cine îmi stă din nou împotrivă? Nimeni! Atunci?!"

Işi cercetă tâmplele. Fierbinţeli umezi îi îmbrobodiseră capul. Plimbate pe frunte şi apăsate, degetele lăsau urme uscate şi roşii. Febra nervilor obosiţi îi încălzise tot corpul iar patul îl frigea parcă. Jar îi ardea în orbite şi flăcări îi încinsese creierul. Ameţit, de parcă l-ar fi lovit careva cu-o măciucă în moalele capului, s'a sculat ca să se ducă din nou la fereastră. Şi-a tras un scaun, şi-a pus mâinile pernă pe per-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vazul ferestrei şi şi-a lăsat capul pe încrucişerea lor. Oboseala din trup şi răcoarea de-afară l-au adormit repede. Dar, poate mai repede decât răcoarea de-afară şi oboseala din trup, l-a adormit o amintire. Niculina din Stolniceni. Întâia pândă a răsmeriţei din trupul lui. Întâia fată care i-a ars mâinile cu focul sânilor şi care l-a strâns în furca picioarelor, fără de sfiiciune, fără gând de păcat, fără să ştie ce face. O vede fugind. Fugă de capră înebunită de spaimă. Pe clina dealului care închide orizontul Stolnicenilor, s'a oprit. In spatele ei apune roata de foc a soarelui. O priveşte. Mâinile îi sunt împletite pe după cap şi capul îi e dat pe spate, ca într'un somn al nevinovăţiei. Aşa cum stă în faţa soarelui pare că arde pe rug. Flăcările îl ard şi pe Ion Stolnicu. Şi Ion Stolnicu e bucuros că se mistue laolaltă cu Niculina şi că pe cenuşa lor amestecată o va duce soarele cu dânsul, ca s'o reaprindă şi s'o împrăştie pe cer, în mii de virgule luminoase.

Acolo, pe pervazul ferestrei, dormind greu, l-a găsit a doua zi doamna Nedelea.

Obosit, s'a dus la Aşezămintele Brâncoveneşti, să opereze. Trebuia să-l asiste pe profesorul Dumitru Cornăţeanu la extirparea unei bune părţi din stomacul celui mai bogat armator din Galati. Până la Aşezăminte a parcurs drumul pe jos. Il voia cât mai lung, timp în care, fără vedeniile visurilor şi fără întunerecul

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nopţilor plin de himere, să-şi poată pune în ordine gândurile. Că profesorul a fost lipsit de atenţiunea ce i se cuvenea, e fără îndoială. Că pe Irina Cornăţeanu o simte cuibărită în dânsul, trăind în sângele, în carnea ca şi în cele mai curate dorinţi ale lui, e iarăşi adevărat. Faptul se verifică şi prin aceea că numai amintindu-şi de ea l-a cuprins o furnicare caldă, jilavă, care îi lipeşte cămaşa de piele şi îi înţeapă fruntea cu mii de ace. Totuşi, trebue să tragă concluzia realităţilor. Drumurile lor, nu se pot întâlni. Obârşiile le sunt situate antipodic. Clasele sociale cărora aparţin, se împotrivesc de când lumea şi nicio reformă, paşnică sau revoluţionară, nu le-a putut amesteca. Le-a egalat în aceleaşi drepturi cetăţeneşti, dar nu le-a putut smulge hotarele de castă. Faptul, de altfel, îi pare îndreptăţit. Cum să se poată gândi că ar putea culca alături de dânsul, în patul conjugal, o fată în sângele căreia gâlgâie dârzenia Clucerului Socol Cornăţeanu şi semeţia Ducelui lituan Andrei Oligmandovici? Cum să poată renunţa fata aceasta la numele ei intrat în istoria a două popoare, pentru al lui, de-abia bughisit de nătângia unui notar, în condica de naşteri şi decese a primăriei din Stolniceni? Hotărât, nu! Va trebui să-şi potolească pornirile. Va putea oare să-şi înfrângă inima?

Cu întrebarea aceasta a intrat pe poarta Aşezamintelor Brâncoveneşti, răspunzând scurt, re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pezit, la salutul portarului, fără să-l privească în ochi ca'n celelalte zile.

Întârziase. Profesorul îl aştepta săpunându-şi mâinile pentru a patra oară. Aparatura operatorie era în fierbere, lipsea numai dânsul.

Intrând, faţa îi era încurcată şi galbenă. Pe luciul ei palid se amestecau jena şi nesiguranţa. Nesiguranţa de a putea face faţă onorabil întrebărilor, dacă profesorul îl va iscodi, jenă, deoarece să întârzie nu i se mai întâmplase până acum. Ingâimă câteva cuvinte de scuze, rostite ciuntit, fără abilitate.

— Fără de scuze, amicul meu, i-a răspuns profesorul. Sunt curios însă (un vag zâmbet i se schiţă pe faţă) să ştiu, ce mare eveniment s'a întâmplat, căci numai mare şi serios poate fi, dacă a putut să te împiedice câteva minute pe dumneata, model preţios de exactitudine.

Ion Stolnicu căuta răspunsul, fără să isbutească. Părându-i-se o uşoară ironie strecurată în cuvintele protectorului său, faptul l-a încurcat şi mai mult. Ii atribuia însă profesorului intenţiuni pe care nu le-a avut. De l-ar fi ascultat oricare altul, cu oricâtă sensibilitate pentru înţelesul cuvintelor, nu i-ar fi putut încărca conştiinţa cu o astfel de vină. El o bănuia. Şi o bănuia pentrucă evenimentul important şi serios era Irina Cornăţeanu, fiica lui. Şi atunci, oricine l-ar fi întrebat despre ea sau oricare din rudele ei i-ar fi spus ceva, fie acel ceva cel mai neînsemnat lucru, nu o făcea oare din gân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dul de a-l iscodi, ca să-i poată ghici preocupările sufleteşti? Se petrecea cu Ion Stolnicu ceea ce se petrece cu toţi criminalii necapturaţi de poliţie. Fiecare şoaptă îi înfricoşează, fiecare gest îi ameninţă. Şi oricari ar fi trecătorii, au teamă de ei să nu-i prindă.

Neputând găsi un motiv plauzibil, cu ajutorul căruia să se strecoare din bănuiala profesorului, Ion Stolnicu, în cele din urmă, ca să se descurce într'un fel, a aruncat toată vina întârzierii pe un stupid accident de tramvai. Vagonul în care se afla el a tamponat un camion. Încheierea procesului-verbal de către agentul circulaţiei, a durat aproape zece minute. Şi, ca şi cum parcă ar fi putut adeveri cele ce spune cu ceasul din sala de operaţii, se uită la acesta, terminând convingător:

— Exact, zece minute.

— Puteau fi şi douăzeci, nu face nimic, reluă profesorul. Ştii că eu nu dispun aducerea pacientului până ce totul nu este gata. Atunci? Oricui i se poate întâmpla. Eşti însă palid, ce ai? Au fost poate victime? Te-au impresionat?

— ?!... Mda, nu. O fractură numai. Camionagiul a fost răsturnat de pe capră şi în cădere şi-a fracturat mâna dreaptă.

— E! şi dintr'atâta se poate ofili un mare chirurg ca dumneata?

Ion Stolnicu, încurcat şi mai mult, nu ştia cum să-l mai înţeleagă. Se simţea şi mai obosit şi mai plictisit. Iar profesorul nu-l văzuse nici-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

odată mai abătut ca acum. Gândindu-se că, poate o veste rea de pe-acasă l-a întristat, veste pe care, dintr'un sentiment de pudoare familială, nu vrea s'o divulge nici cât de cât, ca să-i împrăştie efectele printr'o dovadă de solicitudine ce nu i-o arătase încă, l-a invitat la masă.

— Azi iei dejunul cu noi, şi ca să-şi acopere sentimentul din care a născut invitaţia, profesorul Dumitru Cornăţeanu găsi necesar să adaoge: Iţi transmit, de altfel, invitaţia soţiei mele la care m'am asociat cu plăcere. La plecare mi-a reamintit să nu uit.

De fapt, se gândea să nu uite el s'o previe, spre a nu-l pune în cea mai cumplită încurcătură faţă de omul pe care-l preţueşte, îi e drag şi căruia i-ar răni sufletul pentru multă vreme, dacă iar afla stratagema.

Ion Stolnicu isprăvea tocmai de tras mănuşile de cauciuc când invitaţia profesorului îi isbi uluitor urechile. Nu s'ar fi aşteptat pentru nimic în lume la lucrul acesta. Ca toate veştile cari te surprind, invitaţia profesorului l-a pus în impasul câtorva clipe de vădită prostraţie. Nu putea înţelege, oricât apel ar fi făcut logicei, dezacordul din atitudinea bătrânului său profesor faţă de dânsul. Ieri, să lipsească dela o măruntă obligaţiune de atenţie, ce i se cuvenea şi astăzi să se întreacă în afabilitate, mergând până a-l invita la masă, lucru ne mai întâmplat încă! Ce este asta? Ce înţeles să-i dea? Greu e să trăeşti între oameni, să-i pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cepi, să ştii cine sunt şi, mai ales, să ştii cum să te porţi cu ei, când acelaş în fiecare zi e un altul! conchise Ion Stolnicu, revenit din impasul în care îl aruncase invitaţia. Cu o întârziere de scurtă durată, pe care profesorul Dumitru Cornăţeanu n'a vrut s'o socotească ca pe o drept lipsă de educaţie, datorind-o tot închipuitei veşti rele de acasă, ce-l preocupă probabil profund şi-l face, fără să vrea, să calce cerinţele politeţii, Ion Stolnicu mulţumi protectorului său emoţionat.

Trecut şi prin greul acesta, Ion Stolnicu a suspinat uşurat. Un suspin adânc, cald, ca acela în cari îţi înneci bucuria când îţi dai seama în primele clipe de conştiinţă, c'ai scăpat dintr'o mare primejdie. Fulgerător i-a trecut apoi prin minte toată tortura nopţii şi a zilei de ieri, din momentul părăsirii casei protectorului său, până în clipa când invitaţia aceluiaş om i-a smuls din suflet orice bănuială. Vălmăşagul frânturilor de gânduri l-a înlăturat cu dispreţ. Nu l-a jignit. Cum era să-l jignească? O neatenţie. O simplă neatenţie scuzabilă la un om bătrân şi, mai ales, la un savant. De sigur, îl preocupau constatările din laborator când a trecut Irina. De câte ori nu ţi se întâmplă să priveşti fizic un lucru şi totuşi, în ochi să se afle imaginea altuia. Poate că privind pe Irina el vedea tot placa radiografică a armatorului din Galaţi. Cazul e grav şi gravitatea din acelea cari poate expune pacientul să sucombe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în timpul operației. Când, poate acestea i-au fost preocupările, atunci, mai poți să-l condamni pentru lipsă de neatenție? E și ridicol să-i faci din aceasta o imputare! se mustră Ion Stolnicu. Iar la gândul că, nu mai departe decât peste câteva ore va fi lângă Irina, o va cunoaște și îi va vorbi, poate chiar de operațiunea de astăzi și în cazul acesta va fi la largul lui, impunându-se, o înviorare de copil căruia îi dărueşti jucăria râvnită, îi îmbujoră obrajii.

Schimbarea feții lui Ion Stolnicu, nu scăpă bătrânului profesor. Mulțumit că l-a putut smulge frământărilor, a ordonat să se aducă pacientul. In sala de operații s'a făcut atunci liniște. La această poruncă încetează orișice sgomot. Totul e pregătit, nimeni nu mai vorbește. Se așteaptă bolnavul și pentrucă e o viață care se poate sfârși pe masa de operații, se dă acestor clipe tot fastul cuvenit. Un fast religios aproape. Porunca medicului operant răsună în sala de operații, așa cum răsună între zidurile bisericilor glasul preoților, când anunță din ușile altarului Sfânta Evanghelie. La vestirea sacerdotală credincioșii îngenunchează, își alungă netrebnicele gânduri și-și apleacă frunțile. La ordinul medicului operant asistenții și surorile, învestmântate în albul odăjdiilor lor rituale, amuțesc și așteaptă, până ce ușile se deschid, ca să alunece înăuntru pe patul cu rotile, omul care le va stropi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cu sânge albul imaculat al halatelor. Apoi, totul se petrece în şoaptă. O şoaptă a gesturilor mai mult decât a cuvintelor. O şoaptă ca aceea a foşnetului de mână, care punctează crucea pe corpul omenesc.

In faţa profesorului Dumitru Cornăţeanu, stă Ion Stolnicu, primul său asistent. Din când în când, tresăriri scurte svâcnesc în el. Urmăreşte mâna profesorului, pe care de câtăva vreme o simte slăbită şi constată că, nu mai e sigură. Pe furiş, îl priveşte în ochi. Ochii chirurgului joacă în orbite, cuprinşi de panică. Umezeala unor lacrimi îi ştirbeşte din clarul luminii. Ca şi cum ei ar fi de vină, ceru să se aprindă becurile toate. Zadarnic. Lumina albă, puternică, nu-i poate veni în ajutor.

Ion Stolnicu îl urmăreşte tot mai îngrijorat. Pântecul armatorului sângerează abundent, iar în el mâna profesorului, înarmată cu bisturiul, taie înainte, nu numai unde trebue, ci şi pe delături. In conştiinţa sa bătrânul chirurg îşi dă seama că nu mai poate opera. I-au slăbit ochii, îi tremură mâinile. Destul. Va trebui însă, să ducă până la capăt operaţia de astăzi. O carieră de chirurg, nu se poate încheia cu un dezastru. Cu atât mai mult a lui.

Din adânc un vas ţâşneşte mereu. Manevra operatorului e stânjenită. Cu pensa hemostatică în mână profesorul caută vasul, să-l prindă în ciocul dinţat. Dar mâna care caută, bâjbâe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Un gând năprasnic l-a fulgerat atunci pe Ion Stolnicu. Să-i oprească mâinile, să intervie. Cum s'o facă însă? El să scoată din pântecul armatorului mâinile cari l-au învăţat să taie? El să-l dea la o parte şi să-i strige: ajunge, nu mai poţi, nu vezi că ai îmbătrânit şi că mâna care trebue să salveze asasinează acum? Nu! Ar fi ca şi cum ar scuipa într'o icoană.

Sforăitul regulat al pacientului ,care, sub puterea narcozei dormea un somn liniştit, departe de drama care se petrecea numai în conştiinţa celor doi binefăcători, în mâinile cărora s'a încredinţat, l-a scuturat pe Ion Stolnicu din cumpăna gândurilor. Privind omul, care, în loc să i se cârpească viaţa era asasinat, i se păru că o rugă i s'a desprins de pe buze: In numele umanităţii, nu-l mai lăsa. Ruga întrezărită pe buzele pacientului l-a hotărît. I-a apucat mâinile amândouă, în surprinderea înspăimântătoare a ajutoarelor şi i-a spus, rupând cuvintele cum ar fi rupt din dânsul bucăţi de carne:

— Domnule profesor, mâinile acestea (şi zicând acestea i le-a scuturat puternic) au obosit. Ele ştiu cum n'au ştiut altele, dar, nu mai pot. Comandaţi mâinilor mele ce să facă. Sunt mai tinere. Conduse de măestria voastră, vor putea prelungi, poate, viaţa pacientului.

O clipă mâinile profesorului s'au împotrivit. Au cedat însă paralizate de strângere, scăpând pe dalele sălii bisturiul. O durere cum-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

plită s'a impietrit în obrajii lui păroşi şi în ochi fulgere i se întretăiau. Conştient, a cedat însă.

— Sunt crime cari se iartă. Ai săvârşit una din acestea. Poftim, înlocueşte-mă.

Atât a spus. Greu s'a putut birui.

Au schimbat locurile. Cum sforăitul bolnavului slăbise, Ion Stolnicu porunci cloroform. Apoi, a început să lucreze. Mâna lui tânără, pricepută, manevra magistral. Porţiunea ulcerată din stomac a fost extirpată în câteva minute. Ochii profesorului, mai liniştiţi acum, îl urmăreau din cealaltă parte, surprinşi. N'a trebuit să-i spuie nimic. Lucra, cum ar fi lucrat dânsul, dacă ochii nu i s-ar fi împăenjenit şi dacă mâinile nu i-ar fi slăbit. Aproba toate mişcările lui Ion Stolnicu, aplecând din cap. Se bucura. Arta sa trecuse în mâini bune, în mâinile elevului său.

După sutura plăgii, apontată cu dibăcie, Ion Stolnicu şi-a ridicat capul, să-şi privească profesorul. In ochii lui se înfipsese o întrebare: Imi vei erta oare, nebunia de astăzi? Niciodată nu s'au privit mai prietenoşi ca atunci. Înţelegându-l, bătrânul chirurg a trecut de cealaltă parte a mesei de operaţie, să strângă cu căldură şi cu recunoştinţă mâna care nu l-a lăsat să ucidă.

— Iţi mulţumesc. Bătrâneţile mele se vor putea odihni împăcate. Dumitale îţi datorez liniştea lor. Ce aşi fi ajuns dacă mâinile astea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cari au dat de atâtea ori viață, și-ar fi curmat lucrul omorîndu-l! Le-ai salvat și pe ele și pe mine.

I-a apucat apoi capul, ca pe al unui copil și l-a sărutat pe amândoi obrajii. Atunci, fie că s'a trezit în Ion Stolnicu ataviculu sentiment de mulțumire al neamului său de țărani, fie că a căutat să dea supremul salut mâinilor, cari, de acum nu vor mai tăia în carnea omenească, fiul lui Toader Stolnicu a cuprins mâinile amândouă ale protectorului său, sărutându-le pe rând:

— Mâini de sfânt, voi m'ați învățat.

Mâinile bătrânului, nu mai tremurau. Tremurau acum ale lui Ion Stolnicu.

Scena aceasta, emoționantă, în care maestrul a trecut elevului său darul de a salva viețile amenințate de moarte, a sguduit până la lacrimi personalul ajutător. Operatul, netrezit încă din somnul narcozii, a fost scos de surori, în plânsetul nervos al acestora. Iar când profesorul și discipolul au plecat din sala de operații, și unul și altul, din ușă, au întors instinctiv capul, să mai privească odată locul unde, de sigur, s'a petrecut cea mai cumplită dramă din viața lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Păuna, îţi prezint pe colaboratorul meu, doctorul Ion Stolnicu, despre care ţi-am vorbit de atâtea ori.

In faţa Păunei Cornăţeanu, dreaptă şi înaltă ca o columnă a majestăţii feminine, Ion Stolnicu s'a frânt de şale, sfios şi timid, ca'n preajma unei sfinte cuminecături, să sărute mâna care i se întindea regal. Subţire, descărnată până aproape la piele şi os, cu degetele lungi, în capetele cărora sideful unghiilor lucia în vânăt şi în albastru, şi cu o reţea aparentă de vinişoare cum nu se pot imagina mai subţiri şi cum nici în frunzele de paltin nervurile nu se pierd aşa de fin, mâna Păunei Cornăţeanu, abandonată în ale lui, părea a fi mai mult o bijuterie rară, pe care s'au încleştat avare mâinile unui negustor evreu, temut să nu i se fure sau să nu-i cadă. Deşi o avea în mâinile lui caldă, vie, şi deşi îi simţea pulsul sbătându-se cu groază în asprimea pielei lui macerată de acizi, mâna Păunei Cornăţeanu, în cântarul degetelor sale, nu avea nicio greutate. Nici cât i-a apăsat cândva, în copilărie, în pumnii făcuţi cuib, un pui de rândunică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

căzut din cutiuța de pământ de sub streașina casei.

Când a trebuit s'o părăsească și să-și îndrepte șalele, aplecate mai mult decât s'ar fi cuvenit chiar celei mai respectoase înclinări, lui Ion Stolnicu i-a tremurat frica în ochi. I se părea că pe mâna liberată n'o mai susține nimic, că va cădea, se va sparge și că odată cu spartul ei va dispărea cea mai frumoasă mână de pe pământ.

— Exact, numele dumitale, domnule Stolnicu, e foarte des pomenit de soțul meu. Dacă nu ar uita cum uită întotdeauna cele ce spun, te-aș fi cunoscut mai de mult.

Dumitru Cornățeanu, atacat fățiș, luă cuvântul să-și apere defectul.

— Crezi tu, Păuna, că după interesantele noastre discuțiuni din laborator, sau după operațiile dela clinică, îmi mai pot aminti de recomandările tale protocolare? Câte odată uităm să ne dăm și bunăziua la despărțire. Nu e așa, Stolnicule?

— E și foarte natural, doamnă, sări în ajutorul protectorului său, Ion Stolnicu, în timp ce profesorul se deda cu înverșunare obiceiului de a-și freca barba în răspăr, obișnuință care i-a răvășit podoaba în zeci de vârtejuri. Preocupările științifice ale maestrului greu se pot împleti cu exigențele protocolare. De altfel, unui savant doamnă, familia ar trebui să-i organizeze viața casnică în așa fel încât această

Muzeul Digital al Romanului Românesc

viaţă să nu-l reţină decât minimul de timp. Restul, maximul posibil, să-i fie rezervat pentru muncă. Un savant nu e numai al familiei, ci şi al omenirei.

— Cu mai multă bunăvoinţă şi cu mai puţină uitare, domnule doctor, se poate împăca şi clinica şi laboratorul şi familia, îi răspunse lui Ion Stolnicu, femeia cu mâinile cum n'a văzut altele mai frumoase.

Privindu-şi soţul cum îşi freacă barba, datorită cărui fapt i s'a stropşit în toate direcţiile, doamna Păuna Cornăţeanu interveni, cu oarecare indignare, nu ca să-l desbare, aceasta o ştia bine că nu se poate deoarece o încercase un amar de vreme, ci mai mult ca să arate invitatului că nu e atât de indiferentă pentru ţinuta lui, pe cât ar putea-o spune lumea văzându-l şi necunoscând-o.

— Las-o Mitule, nu vezi în ce hal ai adus-o? Ai luat o înfăţişare de om primar.

Indignarea doamnei Păuna Cornăţeanu s'a produs fără de niciun efect. Profesorul, ca şi cum protestul ar fi trebuit să intereseze pe altul, îşi freca înainte barba, absent, umbletul degetelor prin dânsa foşnind aspru, ca printr'o perie de haine. O auzise de atâtea ori protestând. Sunt ani, e o viaţă poate de când doamna Păuna protestează zadarnic. Dela o vreme a renunţat. De atunci protestul ei se produce numai ocazional şi numai ca să poată dovedi că, nu împărtăşeşte ţinuta neglijentă a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

soțului ei, poreclit de studenți la Facultate omul paing, poreclă ingenios dată capului mic, împrejmuit de un păr abundent, țepos, răsvrătit în toate direcțiile, ca picioarele unui paianjen.

Observând doamna Păuna, că Ion Stolnicu e încă în picioare, se grăbi să-l invite să ia loc.

— Șezi, domnule Stolnicu, — invitație la care fiul lui Toader Stolnicu, se așeză cu o stângace precauție, în fotoliul arătat de mâna doamnei Cornățeanu, fotoliu a cărui construcție îi impunea o poziție răsturnată, cu care el nu se împăca în împrejurările de față.

Cu mâna mereu grebla în troscotul bărbii și cu o mirare care tot ocazională părea, ca și indignarea doamnei Păuna de mai înainte, profesorul întrebă de copila lui.

— Iri, nu e acasă?

— E la tennis, nu s'a întors încă. Trebue să sosească dintr'un moment într'altul.

Cuvintele doamnei Păuna, împrăștiau în hol sonorități muzicale. Deși sunt ani de când a plecat din Iași, totuși, vocea ei mai păstrează mlădierea dulceagă a dialectului moldovenesc. Când vorbește doamna Păuna cuvintele alunecă, se topesc și curg, ca apa unui șipot de munte, care, oricât de potolit ți-ar fi năduful tot te îmbie. Ascultând-o pe doamna Păuna, ai vrea s'o auzi mereu, să n'o întrerupi niciodată. Și numai cine a fost trist cândva, cine are o durere ascunsă în suflet, numai acela

Muzeul Digital al Romanului Românesc

poate să desprindă din cântul vorbelor ei, plânsul unei amintiri. Numai cine a iubit şi nu mai poate iubi, îi poate auzi acest plâns. Numai cine poartă în suflet un mormânt, ca dânsa, îl poate asculta.

Când se desgroapă aduceri aminte cari îi pot scurma durerile, doamna Păuna se retrage. Ai casei ştiu unde. E o odăiţă în care nimeni nu mai pătrunde afară de ea. E odăiţa lui Mihai, mort în Moldova, adus şi îngropat la Orlat, dacă ale lui or fi osemintele pe cari le-a trimes o societate de cult al eroilor, într'o lădiţă de scânduri de brad, pe capacul căreia sta scris: Osemintele sublocotenentului Mihai Comăţeanu. Cimitirul 2. Caşin. Crucea 1124, şi de pe flancurile căreia nimeni din iscusitul personal al societăţii de cult al eroilor, nu s'a gândit să şteargă vechia inscripţie a cutiei: *Fragil. A nu se trânti.* Cutie care, probabil, iniţial a servit la vreun transport de lighiane sau sticle de lampă.

Acolo, în odăiţa în care a îngrămădit tot ce a rămas de pe urma copilului, haine, cărţi, jucării, doamna Păuna rămâne ceasuri întregi ca să plângă. Mâinile ei, umbre de mâini în semiobscuritatea de cavou a odăiţei, mângâie hainele băiatului ca şi cum l-ar mângâia pe el, întoarce filele cărţilor întoarse cândva de dânsul şi şterge de praf jucăriile toate, dela lopăţica de nisip până la calul de lemn şi bicicleta cu două roate. In faţa chipiului de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

şcoală militară, amintirea cea mai de pe urmă, Păuna Cornăţeanu îngenunche, plânge în hohote şi îl pipăe cu sfinţenie, căutând parcă rana care a curmat viaţa copilului. Ştie c'a fost înpuşcat în cap. I-a spus-o un prieten de-al lui Mihai, camarad de regiment şi de-atunci doamna Păuna caută mereu pe chipiul de şcoală militară urma sângelui, să o sărute, să i-l însufleţească.

De-atâtea lacrimi fireturile chipiului au ruginit.

Cum sta în faţa ei, cu spatele la mănunchiul de raze care cădea întreg pe pieptul şi obrajii doamnei Păuna, Ion Stolnicu o putea privi, din umbră, cu de-amănuntul. Ii părea chiar bine că nu se află cu faţa în snopul razelor. Aşa îşi poate ascunde timiditatea şi până la sosirea Irinei, cine ştie, poate că se va obişnui cu situaţia de invitat într'o casă de boieri, prilej ce nu i se ivise încă până acum. Faptul arătat de doamna Păuna Cornăţeanu, că s'ar fi cunoscut mai de mult dacă soţul ei n'ar fi uitat să-i comunice repetatele invitaţiuni, l-a convins definitiv că cele întâmplate ieri, nu se pot pune decât în sarcina neatenţiei, foarte explicabilă la un om cu preocupările sale.

In aşteptarea Irinei, doamna Păuna Cornăţeanu umplea minutele, întreţinându-se cu Ion Stolnicu. Profesorul, chinuit veşnic de neastâmpărul cercetărilor, intra şi eşia din hol, ca să caute prin încăperile vecine lucruri pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cari le uita de cum se scula din fotoliu şi de cari îşi reamintea de cum se reaşeza. Mişcările lui erau mai nervoase acum. Il preocupa, de sigur, ideea de a nu mai putea opera. Acel *halt*, strigat mâinilor lui, nu se mărginea numai la îndepărtarea lor dela lucru. El se punea dur, de oţel, în calea întregii lui activităţi practice, deoarece între munca din laborator şi acea de pe masa de operaţii era o strânsă legătură. Că nu mai vede bine, o simţise mai de mult. Că i-au slăbit mâinile, iarăş. Dar, dacă şi-a putut corija în parte miopia progresivă, schimbând lentilele ochelarilor semestrial, slăbiciunii mâinilor, nu s'a putut împotrivi. Tremurul din ele era al anilor şi în contra ruinii anilor nu putea lupta.

„Ce-mi mai rămâne de făcut? se întreba profesorul, în scurtele şi agitatele drumuri dintre hol şi încăperile vecine. Să fac politică. Să plec mai des la Curtea de Argeş, să-mi organizez fieful, într'un cuvânt să devin combativ pe frontul acesta, dacă pe celălalt a trebuit să capitulez".

S'ar fi împăcat poate cu ideea politicei, dacă o stranie imagine, nu i s'ar fi pus înaintea ochilor. La gândul că mâinile lui vor trebui să strângă mâlni de băcan, să ciocnească pahare de vin în cârciumi, să mângâie ploduri mucoase sau să numere bani corupători, preţul pentru care se pun la dispoziţie conştiinţele cetăţenilor noştri, bătrânul chirurg s'a scârbit

Muzeul Digital al Romanului Românesc

într'atâta, încât o convulsiune puternică l-a sguduit în tot corpul. Nu! Nu se poate împăca cu ideea aceasta. Să-şi vâre singur în mocirlă mâinile cari toată viaţa n'au lucrat decât pentru salvarea bolnavilor pândiţi de moarte? Să-şi vadă mâinile, invidiate de atâţi chirurgi vanitoşi, sguduite de câte-un brutal: hai noroc, coane Mitule, şi să şi le simtă strânse puternic de labe cari, poate, sunt încă umede de sângele crimelor? Nu! şi o nouă convulsiune i-a străfulgerat trupul, sbătându-i buzele într'un rictus al amărăciunii.

Contracţiunea profesorului, n'a scăpat doamnei Păuna Cornăţeanu.

— Ce e, Mitule! vrei ceva, sau poate nu aprobi unei întrebări interioare?

Cum Ion Stolnicu a întors capul, să-şi vadă mai bine protectorul, doamna Păuna, ca să nu dea evenimentului proporţia unei alarme de circumstanţă, cum des obişnuesc unele femei s'o facă în public, când vor să pară mai iubitoare şi mai grijulii de bărbaţii lor de cum sunt, a reîncordat cu o vădită grabă atenţia musafirului spre dânsa, după ce, mai întâi, a primit evasivul răspuns al soţului: nu vreau nimic, urmat de o nouă evadare din hol, în acelaş cânt aspru al degetelor trecute prin câlţul bărbii.

— I se întâmplă foarte des bărbatului meu să stea de vorbă cu cel de-al doilea *ego* al fiinţei noastre. Câteodată chiar, îşi aprobă sau îşi neagă gândurile prin afirmări şi contraziceri rostite tare. Surprinzător de tare!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Să nu vă mire de loc, doamnă, îi tăie vorba Ion Stolnicu. Monologurile interioare sunt foarte frecvente la persoanele meditative. Creierului îi trebueşte aplicată regula inimii, funcţiune continuă.

— Ruină repede, domnule Stolnicu.

— Nu doamnă, îngăduiţi-mi să vă remarc eroarea. Funcţiunea continuă uzează mai puţin ca funcţiunea intermitentă. Să mă explic. Să luăm, de exemplu, un motor calculat la o mie ore de funcţiune. Pus în mişcare şi alimentat continuu, acest motor va împlini cele o mie de ore prevăzute prin calcul. Dacă l-am opri însă mereu şi mereu i-am da drumul, va lucra cu atât mai puţin cu cât îl vom opri şi reaprinde mai des.

— Greşeşti, domnule Stolnicu, şi greşiţi ori de câte ori asemuiţi oamenii cu motoarele şi motoarele cu oamenii. Uitaţi că noi suntem la dispoziţia divinului capriciu, care-şi poate bate joc de tot ce ştiinţa descoperă, metodizează şi declară de absolut. Găsiţi o inimă sănătoasă, tânără, cu un ritm mai regulat decât al cronometrelor, o declaraţi eternă şi, poate, nici nu terminaţi bine cuvântul, ca dintr'un motiv care vă scapă, să înceteze pentru totdeauna de a mai bate. Nu mai aplicaţi oamenilor regulele motoarelor. Când veţi parveni să-l construiţi în laborator, îl veţi putea asemui atunci cu motoarele.

Lui Ion Stolnicu, îi păru rău că s'a împotri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vit părerilor doamnei Păuna. Ascultând-o cum își rostea cuvintele și, mai ales, cum pe departe își arătase revolta contra acelui divin capriciu la bunul plac al căruia suntem cu toții, ușor a putut să-și dea seama că pe femeea din față, acest divin capriciu a neîndreptățit-o cândva. De sigur, slaba nuanță din cuvintele ei, că în justiția cerului nu te mai poți bizui, e datorită uneia din acele dureri, nedreaptă și crudă, care îți clatină credința. Nu i-a mai răspuns nimic. Se întreba dacă nu greșise sau dacă nu cumva a nesocotit o regulă de bună cuviință, arătându-se de o altă părere.

Câteva clipe s'au scurs în liniște și liniștea aceasta l-a stingherit și mai mult pe Ion Stolnicu. Greu își găsea odihnă în fotoliul adânc, cu spătarul înclinat, ce îl trăgea mereu pe spate într'o poziție pe care nu o putea socoti, după aprecierile sale, în situația de față, convenabilă. Când, după cele câteva secunde de trudnică liniște, doamna Păuna a reluat firul conversației, întrebându-l de lucruri la cari ar fi putut să răspundă oricum, fără a avea a se teme că i-ar putea sgândări durerile, lui Ion Stolnicu o piatră i s'a luat de pe piept. Nu se mai dădea acum explicațiilor largi. Răspundea scurt, însoțindu-și uneori cuvintele cu gesturi cari, pentrucă erau gândite și nici decum țâșnite din reflexul retoricei, nu se sincronizau perfect cu intonația și sublinierea vorbelor. Întârziau întotdeauna. Era omul complect atent

Muzeul Digital al Romanului Românesc

asupră-şi, care-şi comandă până şi mişcarea unui deget.

Niciodată, îşi făcea socoteala Ion Stolnicu, nu a ascultat un om care să vorbească mai frumos ca doamna Păuna Cornăţeanu. Îi era atât de cald timbrul vocii şi atât de surd îi loveau în timpane cuvintele ei, că aproape nu-i venea să creadă că o ascultă, ci, că mai de grabă prinde din aer o şoaptă pe care i-o strecoară amintirile. I se părea că din îndepărtate păduri străbat până la dânsul sunete de gong, în care bat mâini de fecioară, sau că, dintr'o uitată cameră, în care de mult a murit o bunică, se mai aud poveştile ei. Niciodată nu a putut bănui, că se poate desprinde din omenesc o femeie, atât de mult cât s'a desprins Păuna Cornăţeanu. Durerea care îi mina liniştea, îi înfipsese în ochi o tristeţe bolnavă, cum numai în ochii sfintelor din icoane a mai putut vedea. Vânătul din orbite, îi arunca un voal de umbră peste smalţul irişilor, crepul durerilor mute, iar în palele de păr ce i se arcuiau peste tâmple, lungi fire de argint îşi îngropau lumina. Cum sta în jilţul înalt, de forma scaunelor domneşti, îmbrăcată în negrul unei rochi Marie Stuart, cu ochii turburi în sclipetul razelor şi cu mâinile ei lungi şi subţiri, împreunate parcă în caldul celei din urmă rugi, pe Păuna Cornăţeanu o puteai asemui cu oricare din acele regine ale Apusului, cari au ştiut să moară ghilotinate, tot regine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Magia mâinilor, îi îmbătase ochii. Cuvintele i se desprindeau de pe tremurul buzelor înaripate, ducând în şuşotul lor rupturi din carnea îndoliată, iar ochii, ochii ei turburi, de cer înspuzit de norii furtunilor, scrutau în depărtare o cruce, o movilită, locaşul oaselor lui Mihai.

Din păreţi o priveau strămbunii. Se aliniau în rând Ducele Andrei Oligmandovici, privind satisfăcut zările învălmăşite de purpura sângelui şi a focului; Ilie Vodă, sprijinind pe pravila Moldovei, o mână uscată de schivnic; Marinca, soţia lui, cu zuluri blonzi, în care dorm basmele stepelor; Marula, fiica Tudorei din Tarşav şi jupâneasa Clucerului Socol Cornăţeanu, şi, drept în lumina rătăcindă a ochilor, însuşi Clucerul Socol, stăpânind ameninţător un paloş turcesc, trofeu smuls din brâul unui bei îngânfat, venit să-i jefuie ţara. Ce alt decor, decât acel al pânzelor cu strămbuni intraţi în istoria ţării, ar fi putut încadra mai bine statua vie a Păunei Cornăţeanu! Dacă nu din sclipirele zalelor lui Andrei Oligmandovici şi din scânteierea paloşului lui Socol Cornăţeanu, din ce alte luciri s'ar fi putut mai frumos aprinde florile de foc din obrajii ei sterpi de viaţă?

Ar fi stat aşa s'o asculte Ion Stolnicu, o viaţă. Nu mai întâlnise o femeie ca dânsa, nu mai văzuse mâini ca ale ei şi nici o altă voce care să-i întreacă graiul de psalm cântat în boltele nevăzute ale cerului, n'a mai auzit până

Muzeul Digital al Romanului Românesc

acum. Mai ascultase el Moldoveni vorbind. Că aproape, nu poți să-ți murdărești buzele cu sudălmi și că nici măcar nu poți gândi scârbavnic în graiul lor, o știa. Dar, că e atât de mlădie și că în nicio altă limbă romanticii amanți nu și-ar putea șopti mai frumos, aceasta n'ar fi putut-o crede vreodată.

Râcâit în laringe de un strop vâscos al vechii lui bronșite, lui Ion Stolnicu, înnecat puțin, îi veni să tușască. Încercă să-și înăbușe tusea. S'o strivească în gât, să nu-i dea drum plesniturii, care, dacă n'ar putea-o stăpâni, va cădea ca o înjurătură de birjar, în holul Păunei Cornățeanu. Încercarea i-a fost zadarnică. Deși s'a contractat de l-au trecut toate sudorile, n'a putut-o înăbuși. A plesnit, și pentrucă încercase s'o strivească, explozia a fost și mai puternică. O râgăială nouă i s'a plimbat în gâtlej. Scoasă din cavernele bronchiilor, secrețiunea gelatinoasă, sfârtecată în sdrențe, i-a alunecat până în umerii amigdalelor. Și, de sigur, i-ar fi țâșnit din gură dacă, instinctiv, o fericită înghițitură profundă, nu i-ar fi împins înapoi vâscul putred al secrețiunei.

Rușinat de întâmplarea aceasta, a privit-o pe doamna Păuna, cu ochi mici, de viezure în pândă. Căuta să vadă dacă îl dezaprobă, cel puțin cu o grimasă a feții, sau dacă, în cel mai fericit caz, se face că n'a băgat în seamă rușinoasa întâmplare. Nu numai că nu l-a dezaprobat, dar, contrar oricărei așteptări,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

doamna Păuna Cornăţeanu, i-a arătat o părintească grijă de mamă.

— Pare a fi tusea unei răşeli mai vechi, domnule Stolnicu. Şi n'o bagi în seamă, de sigur. Ah, tinereţea astal suspină doamna Păuna, sfredelită de vechi amintiri. Aşa făcea şi Mihai, copilul pe care l-am pierdut. Nu lua nimic în serios. Ca să-i pot da o lingură de sirop sau să-i pun o compresă, trebuia să alerg după dânsul cu toate dădacele şi să-i plătesc cu bani sacrificiul, care-l făcea pentru mine, spunea sărmanul, bucuros că se ivesc asemenea ocazii prin mijlocirea cărora îmi putea stoarce bani. Pentrucă eşti medic, domnule Stolnicu, am să te învăţ eu ce să faci, dădu şah la rege, doamna Păuna Cornăţeanu.

Pe obrajii lui Ion Stolnicu alergau bucuriile toate. In loc s'o vadă strâmbând din nas, înăcrită şi plictisită de bădăranul care i-a intrat în casă, doamna Păuna, cuprinsă de materne îngrijorări, îl povăţuia ce să facă, ca să alunge din ciorchinii bronchiilor racila vechei răşeli.

— Să iei un şerveţel, să-l înmoi în drojdie de rachiu, să-l... şi aşa mai departe, o cascadă de poveţe, cari îi promiteau o lecuire totală şi rapidă. Ai să vezi mata, domnule doctor, că procedeul meu, deşi ai putea spune că aduce a leacuri băbeşti, o să fie suveran. Joia viitoare, când ne vei face din nou plăcerea să pofteşti la dejun, n'ai să mai simţi urmele răşitului, cui-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

bărite în piept. Da-mi promiți c'ai să te supui la tot ce ți-am spus?

Doamne, gândea Ion Stolnicu, de i-ar semăna fata. Se simțea dus pe aripi, plutind în înălțimile dumnezeirei. După felul cum îi vorbise și după cum se arătase de îngrijată de sănătatea lui, și, mai ales, că nici cea mai mică aluzie nu s'a făcut la cele întâmplate în dimineața aceleiaș zile în sala de operații, Ion Stolnicu s'a convins că profesorul și protectorul său, nu a suflat acasă niciun cuvânt. Altfel, ar mai fi fost doamna Păuna așa de blândă cu dânsul? Nu l-ar privi cu ură, dacă ar ști că i-a apucat mâinile și că i le-a scos din pântecul armatorului, neputincioase să mai taie? Oricât l-ar fi oprit prin aceasta dela uciderea unui om și oricât ar privi faptul prin prisma umanității, tot nu i-ar ierta gestul. E doară soția lui. Iar el, omul care i-a luat locul.

Pentrucă n'a spus nimic acasă, Ion Stolnicu se bucura în sinea lui ca un copil. Se temea însă, că o va spune mai târziu. Neliniștea bătrânului chirurg, care se frământa între hol și camerile vecine, maltratându-și barba cu unghiile, avea o explicație pentru el. Dar, chiar dacă n'o va spune, o va șopti-o ceilalți, ajutoarele cari au fost în sala de operații. Să le puie pumnul în gură? Să-i amenințe că-i va arunca pe drumuri, dacă vor duce svonul dincolo de pereții sălii? Luând o atare măsură, nu-l va înjosi și mai mult? Nu e destul că i-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

luat bisturiul din mână, ca să-l puie într'a lui? In faţa noilor conjuncturi, Ion Stolnicu, se întunecă iarăşi la faţă. Cum va scăpa şi din aceasta?

In vitraiurile uşii dela intrare jucau umbre. Un ţârâit de clopoţel înfundat suna surd undeva.

— Ce-i cu Irina? întrebă profesorul, isbucnind dintr'o cameră vecină.

— Nu te mai frământa în van, Mitule, uite-o la uşe, îi răspunse doamna Păuna, fixând umbrele cari jucau în vitraiuri, diformând siluete omeneşti.

Instinctiv, Ion Stolnicu a întors capul spre uşă. Alarma clopoţelului suna înainte, scurt şi neregulat acum, ca un semnal de fabrică, care înfige sperietor în aer agitatele fluere ale primejdiei. Nerăbdarea mâinii care apăsa în butonul soneriei sau poate jocul ei, a pus în goană pe Ghizi. Pantofii din picioarele Unguroaicei, dăruiţi de Irina, tropoiau pe parchet nesiguri. Neobişnuită să calce cu tocuri înalte, graba servitoarei era schiloadă.

Când i-a deschis uşa, a intrat în hol, odată cu sulul de lumină şi un sfârşit de conversaţie.

— *Oui, Geo. A demain alors.*

— *A demain Irel. Au revoir.*

Apoi, din jocul umbrelor s'a desprins una, grăbită să dispară în salturi pe treptele scării.

Cuvintele de afară i-au sunat lui Ion Stolnicu în urechi, ca o sentinţă de condamnare. *Oui,*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Geo, a demain alors". Cui a vorbit? Cu cine se va întâlni iarăş mâine? Cum ar fi vrut să-l vadă!

In cele din urmă, Irina Cornăţeanu şi-a făcut apariţia prin snopul de lumină.

— Cam târzior, Iri, mai ales când avem invitaţi.

— Invitaţi, papa! Cine?

„Cum de nu ştie Irina Cornăţeanu, c'a fost invitat la dejun?" se întrebă Ion Stolnicu.

— Doctorul Stolnicu, fată uitucă. Nu s'a vorbit aseară, la cină, despre lucrul acesta? o dojeni profesorul, clipindu-i pe furiş din ochi, ca să-i aprobe spusele.

— A, da! şi-a reamintit complice, Irina Cornăţeanu, întinzând mâna lui Ion Stolnicu. Nu e aşa că mă veţi ierta, domnule Stolnicu? De altfel, eu vă consider cunoştinţă veche. V'am mai zărit în casa noastră.

Ion Stolnicu i-a sărutat mâna, fără să poată găsi un cuvânt nemerit de răspuns.

Piruetând pe vârful tălpilor de cauciuc, Irina s'a îndreptat apoi către Păuna Cornăţeanu.

— Ce calzi îţi sunt obrajii, maman! se minună ea cu duioşie de copil alintat, după ce-a sărutat-o. Să vă mai întârzii puţin? întrebă ea pe toţi, arătând şi rochia şi picioarele goale, vârâte doar în nişte şosete răsfrânte, cari, deabia îi acopereau glesnele.

Doamna Păuna a aplecat din cap, aprobând.

Când a intrat Irina în hol, sulul de lumină al

Muzeul Digital al Romanului Românesc

soarelui a cuprins-o toată în baia lui. Imbrăcată în albul sportului alb şi pe dedesupt numai cu pavăza unui conbinezon de mătase japoneză, care de-abia se putea închide peste unghiul pântecului, linia trupului ei nu mai era o taină pentru cine o privea din fundul şi din umbra holului. Se proectau, mai ales, în albul luminos al rochii, picioarele. Lungi şi subţiri, erau de-o puritate clasică. Nicio rotunjime robustă în plinul pulpelor, nicio sugrumare inestetică în nodul genunchilor. Nimic din strigătul bestial al cărnii, nimic din atletismul formelor feminine. Prin pulberea de lumină călcau cu un aplomb desăvârşit. Fandarea fiecărui pas în rochia de olandă, îi arcuia piciorul îmbietor. Oul genunchiului îi apărea atunci întreg în moalele rochiei. Mic, cât un pumn de copil, îşi arăta o clipă rotunjimea de bilă, peste fildeşul căreia ai fi vrut să-ţi lunece mângâierea. Dispărea apoi din nou în ascunzişul rochiei, ca să apară gemănul lui, în acelaş desfăţ al jocului: uite-mă, nu mai sunt.

Din fund de unde era, Ion Stolnicu a privit-o înaintând, cu uimire. I se părea că e goală. Că numai un voal o acoperă. Lumina ochilor lui flămânzi, i se plimba pe lungul picioarelor, răsvrătită. Acolo unde ele se împreună, întârzia imbecilizată. Cum era în plină umbră, nu se temea că i-ar putea fi trădate privirile. Din adăpostul întunericului căuta să-i descopere Irinei toate tainele trupului. Voia

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să-i întrezărească fulguirile mătăsoase, să-i asculte ghiocul pântecului şuerând, cuibul cald al subţiorilor să-i ardă buzele, frângerea şoldurilor să-l îmbete, în furca sânilor cu bănuţii lor antici de bronz să-şi culce obrazul, şi, dacă s'ar întoarce, în şanţul în care îi stă îngropată şira spinării să-şi înfunde urechia, ca să-i asculte glasul lăuntric, vibrând în spasmul dorinţelor.

Se petrecea cu Ion Stolnicu, atunci, ceva ciudat. Corpul Irinei, nu era din acele la cari râvneau obişnuit poftele lui. El nu avea nimic asemănător cu al celorlalte cari au poposit vremelnic în patul lui. Nici chiar cu trupul fraged al Niculinei din Stolniceni, în carnea căreia, împurpurată de zorile grăbite ale feminătăţii, şi-a potolit întâiul neastâmpăr al simţurilor. El avea preferinţa femeilor planturoase, statuare. Mâinile cari îl încercuiau trebuia să fie puternice. Picioarele să aibă rotunjimi imense, sânii volume catastrofale. Dacă întâmplarea făcea să culce în patul lui o femeie, asupra formelor căreia se înşelase studentul, şi mai târziu doctorul Ion Stolnicu, ca s'o poată îndepărta, pretexta migrene subite. Nimic nu-l desgusta mai mult ca aparenţa oaselor de femeie. In sbuciumul dragostei, nu admitea să-l lovească nici bontul osului pubian. Carnea să fie mâl sub dânsul. Să se îngroape în ea ca într'o cocă. Să nu simtă apucând în mâini omoplaţi, nici să-l ghiontească şoldurile, nici să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

se întindă pe bolta coastelor, ca pe un grătar. Cât de departe era Irina Cornăţeanu de femeia tip a poftelor lui sexuale! Ce s'a întâmplat atunci cu dânsul, ca să-i caute învrăjbit toate ascunzişurile trupului? Ce întâmplare ciudată i-a întors macazul poftelor? S'ar fi putut frământa ceasuri, fără de niciun rezultat, dacă nu l-ar fi scârbit o explicaţie, care părea a fi având elemente de convingere. Râvnea la trupul Irinei, cu pofta unui valet de cameră sau a unei alte slugi mascule, căreia i-a fost dat prilejul să-şi poată vedea stăpâna un moment goală. Se naşte atunci în aceste slugi dorinţa de-a poseda-o, nu din arsura instinctului sexual, ce nu li-l pot satisface femei dintr'o lume care nu e a lor, ci dintr'o anumită râvnă a clasei de rând căreia aparţin, de-a se putea înfrupta dintr'un lucru ce nu li-e permis. Implinit faptul, cu pieptul pocnind de mândrie dar nesătui, se întorc apoi la Catrincele şi Garofiţele lor, să le umple golul lăsat în ei de stăpâna avută. Cu aceste slugi se asemuia acum Ion Stolnicu. Oare, nu din acelaş primar instinct, îl viscoleşte acum în sânge trupul de trestie al Irinei?.. Nu! hotărî grăbit. Imaginea Irinei, din visurile nopţii trecute, imagină de prinţesă lituană purtând pe cap coroana Ducelui Andrei Oligmandovici sau de domniţă surghiunită, care îşi toarce în paşii mărunţi vrerile inimei, nu se poate lega decât de un sentiment curat. Şi numai puterea sentimentului acesta a putut să-i răscolească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în simţuri şi să-i facă dorit corpul fetii protectorului său.

Sdupul paşilor Irinei, pe treptele scării ce duce din hol la încăperile de sus, a curmat gândurile tuturor.

— Am sosit.

După ce şi-a privit mai întâi fata în rochia schimbată, doamna Păuna Cornăţeanu s'a ridicat din jilţ, indicând larg, cu mâna îndreptată spre uşile deschise ale sufrageriei, invitaţia la masă.

— Să mergem.

Călca rar, împovărată de gânduri. Rochia ei neagră, cu trenă, atingea parchetul foşnind surd din firele de mătase. Avea în mersul ei ceva din tristeţea mersului monahal. Părea a fi mai mult o stariţă, care se îndreaptă prin fum şi miros de tămâie, spre strana ei pastorală.

Ajunsă în dreptul mesei regal împodobită, i-a indicat lui Ion Stolnicu locul din dreapta.

— I-al dumitale, domnule Stolnicu, şi după o mică pauză: Odată era al lui Mihai.

Sfâşiase cuvintele din sufletul ei.

O întreagă aparatură instrumentară era desfăşurată pe masă, pe bufet şi pe servantă. Privind-o, pe Ion Stolnicu l-a scuturat o teamă. Frica să nu greşească cumva întrebuinţarea vreunuia. Intâmplarea ar fi ireparabilă. Chiar dezastroasă, fiindcă s'ar petrece în văzul Irinei. Şi gafele în faţa femeiei în stima căreia vrei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

să creşti, sunt de două ori gafe. De ridicolul lor nu te poate cruţa nici cea mai îngăduitoare bunăvoinţă. Te pot trece chiar în legendă unele. De câţiva colegi sau prieteni, a auzit povestindu-se: — L-ai văzut pe Tutunaru cum plescăie la masă?! sau: — Cum poate fi un om în halul lui Broscărescu, să-şi clătească gura la masă, cu înghiţituri de apă, cărora apoi le dă drumul pe gât!? Doamne, de nu i s'ar întâmpla una de pomină, să se poată vorbi şi de dânsul cum se vorbeşte de Tutunaru şi de Broscărescu.

Pe cele din jurul lui le cercetă cu privirea fugar, în aşa fel încât să nu-i fie înţeles gândul. Nu-l ameninţa decât un soi de lingură, care aducea mai mult cu un instrument medical. „Ei, îşi făcu socoteala Ion Stolnicu, de-ar fi instrumente operatorii, ce le-aşi mai mânui eu! La asta însă, atenţie băiatule, să n'ajungi de basm".

In stânga doamnei Păuna şi în faţa lui sta Irina. Avea în umerii obrajilor lumini ivorii şi în scânteierea ochilor fragezi aprinderi fosforescente. Nasul, spre deosebire de cel achilin al doamnei Păuna, al ei cădea drept, stăpânind îndrăsneţ turburătorul tremur al buzelor. Aripele nărilor îi palpitau, din când în când, în ritmul inegal al unei senzualităţi în faşă. Când vorbea, şirul dinţilor i se desgropa din întunerec, căptuşindu-i cu alb conturul oval şi mic al gurii. In mătasea bluzei, suflul cald

Muzeul Digital al Romanului Românesc

al pieptului îi bătea regulat. Lui Ion Stolnicu i se părea că de pe buze i-l aspiră dânsul. Şi aspirându-i-l, se simţea parcă şi mai alături de Irina, aproape lipit de carnea ei, ce răspândea bogat aromă de liliac ars.

In dezechilibrul sufletului său, Ion Stolnicu căuta o precizare. Ce senz, ce înţelegere să dea privirilor Irinei? Li s'au încrucişat, nu de puţine ori ochii, în duelări scurte, uneori zâmbitoare, dar niciodată n'a putut defini absolut, din ce sentiment isvorăsc zâmbetele ei. Gama acestui mijloc de seducţiune femenină e la infinit variabilă. Dela cel mai nevinovat zâmbet al dragostei, care înfloreşte în comisura buzelor de fată în plin viscol al pubertăţii, până la cel mai făţarnic şi mincinos, din obrazul femeilor trădătoare. Poate isvorî din iubire ca şi din compasiune, din tristeţea unui gând ca şi din rezidul unei vechi amintiri, din obişnuinţa unei veselii gratuite ca şi din imperativul unei mine de circumstanţă. Din câte cauze nu poate isvorî zâmbetul unei femei! Care e atunci adevărul din acel al Irinei? se frământa Ion Stolnicu. Cum să i-l identifice? Neputând să-l precizeze, îşi detestă firea predispusă veşnic la analiză. Intrebătoarele adverbe: de ce, de unde, de când, cari mereu i se puneau înaintea tuturor întâmplărilor, le ura. Cât de mult rod din nervul omului cuvintele acestea! se minună tânărul doctor, închizându-şi ideea într'o paranteză a minţii, a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

supra căreia va reveni mai târziu, când va fi singur, în voia gândurilor, nestingherit de nimeni.

Când liniştea apăsa mai greu în sufragerie, Irina se străduia s'o alunge. Povestea atunci din întâmplările jocului, de prietenele ei întâlnite la tennis, de rezultatele partidelor, şi când cu ele nu putea umple golul, inventa altele, numai şi numai ca să spargă ceaţa din vraful amintirilor dureroase ale doamnei Păuna Cornăţeanu. Când reuşea, femeia înaltă, cu ochii de sticlă veşnic în baia lacrimilor, scobora din prizonieratul neliniştilor, ca să fie prezentă în mijlocul celor dela masă. Il întreba atunci pe Ion Stolnicu, de unele lucruri, cari, n'ar fi putut fi întrebate decât de o mamă. O interesa locuinţa lui, dacă e primitoare şi îl reţine, sau dacă e umedă şi îl goneşte afară, „căci şi odăile sunt ca şi oamenii, domnule Stolnicu. Unele se împrietenesc cu tine, altora le simţi ura şi respingerea zidurilor de cum le deschizi uşa".

— Vedeţi doamnă, că se pot asemăna oamenii şi cu unele lucruri, nu numai între ei? i-a curmat şirul întrebărilor, Ion Stolnicu, triumfător.

— Nu cu motoarele însă, domnule doctor, i-a răspuns Păuna Cornăţeanu, schiţând în obrajii ei palizi şi un început de zâmbet, aprobarea prinderii în delict.

Era atâta căldură şi bunătate în cuvintele

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Păunei Cornăţeanu, că lui Ion Stolnicu i s'a părut că cineva din Stolniceni îl întreabă. Cineva care nu putea fi altul decât mama lui. Îl preţuia, aceasta o vedea bine. Şi n'ar fi vrut să piardă pentru nimic în lume afecţiunea doamnei Păuna, câştigată atât de uşor. O datoreşte, de sigur, în bună parte, pierderii lui Mihai. Ea vede în dânsul ceva din copilul ei. E în locul lui la masă. Poate că pe el îl ascultă ea vorbind, când vorbeşte dânsul. Poate că pe el îl întreabă, dacă e umed acolo unde stă, dacă îl apasă zidurile, sau dacă îl goneşte groapa. Oricum, profitor sau nu de slăbiciunea femeiei care nu mai are zile decât să-şi plângă copilul, dragostea ei îi e scumpă, nu numai fiindcă vine din partea unei femei de distincţiunea dânşii, cât, mai ales, pentrucă acea femeie e însăşi mama Irinei. Intre ei, oricare ar fi prăpastia, se poate bizui pe un sprijin. Se poate agăţa de nădejdea unei minuni.

Teama, c'ar putea-o pierde dacă ar afla Păuna Cornăţeanu de scena petrecută între el şi bărbatul dânşii, în sala de operaţii, că poate chiar l-ar urî şi atuncea totul este sfârşit, i-a revenit iarăşi în minte. Căuta s'o alunge, dar i se împotrivea stăruitoare. „De nu i-ar trece prin cap una ca asta profesorului. Atunci, ia-ţi pălăria, îngroapă-ţi nădejdile, alungă-ţi din suflet chipul Irinei şi întoarce-te în lumea ta de opincari, fiu al lui Toader Stolnicu, din Stolniceni".

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Pe timpul mesei frământarea profesorului s'a manifestat mai acalmică, potolită aproape. Fruntea i se descreţise, dovada unei odihne a creierului şi de pe obrajii bărboşi freamătul neliniştilor se spulberase. Rar de-şi mai trecea mâna prin asprimea părului. In conştiinţa lui sdruncinată, se întronase pacea. Pacea pe care ţi-o aduce sufletului, în procesele de conştiinţă, convingerea fatalismului, că aşa ţi-a fost scris. Nu era un adept al acestui reazim oriental, dar cum numai în regulele lui şi-a putut afla un moment liniştea, a crezut în el. S'a agăţat de dânsul cum se agaţă ateiii, în cumpăna grea a vieţii, de Dumnezeu: Doamne, nu mă lăsa. Şi nu l-a lăsat. I-a împăcat mânia, i-a potolit neastâmpărul nervilor şi l-a convins că, odată mâinile trebuia să se oprească, înainte de-a săvârşi o crimă, şi că aceasta s'a petrecut astăzi.

De câteva ori a intervenit în discuţii glumind. Buna lui dispoziţie creştea dintr'un moment într'altul, pe măsură ce convingerea prindea tot mai mult câmp în conştiinţa lui. Ion Stolnicu, înfricat la început, nu se mai temea în cele din urmă. Dacă n'a spus nimic până acum, când l-au frământat nervii, mai puţin o va spune de aci înainte, când în starea lui sufletească s'a produs o schimbare în bine.

Incurajat de logica faptului, o privea pe Irina cu ochii inimii. Din luminiţile fără de nicio culoare, îi scăpărau suliţi de foc, trimise să ducă în jarul lor solia dragostei, pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc

n'o putea mărturisi altfel. Îi privea părul, ce nu era nici şaten, nici blond. Nu era bogat, nu avea adâncuri, nu-ţi puteai îngropa în el mâinile. Lins, îi acoperea capul ca o cască, înnodându-şi la spate, într'un conci minuscul, două coade. Părul Irinei părea a nu avea consistenţă materială. Îmbrăca capul mai mult cu o umbră de păr. O umbră în care, dacă ai sufla, ai risipi-o, şi în care, dacă ai apăsa, ar dispare fără de urmă. Luat între degete firul nu exista. Nu avea o grosime vizibilă. Avea numai în massa lui toată volum, culoare şi luciu. Tot, i l-ai fi putut strânge într'un pumn. Pe tot, de ţi l-ar fi dat, i-l puteai păstra într'un medalion.

Era Ion Stolnicu, în admiraţia părului Irinei când, aproape de sfârşitul dejunului, profesorul, cu un pahar de vin plin în mână, isbucni într'un toast neaşteptat:

— Păuna şi tu Iri, să beţi odată cu mine, în sănătatea omului care nu m'a lăsat să ucid.

O mină să fi isbucnit în sufrageria profesorului şi nu l-ar fi pus în panică pe Ion Stolnicu, aşa cum l-a pus închinarea bătrânului chirurg. I se părea că trosneşte din toate încheieturile casa şi că se dărâmă pe dânsul. Aşa de-ar fi fost şi încă nu l-ar fi strivit cum îl strivea plumbul din urarea lui. Din clipa aceea, nu şi-a mai simţit tic-tacul inimii. Din obraji, să-l fi crestat mii de cuţite, nu i-ar fi ţâşnit o picătură de sânge. Iar în ochi, îi încreme-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

niseră luminile ca în ochii morți. Aștepta glasul de până adineaori, blând, cu alint cald de mamă, să-și înăsprească cuvântul și să-l alunge: „Eși, câine. Așa înțelegi ospitalitatea?" Cum mâinile îi erau prea fine și mici ca să poată lovi, simțea în spate mâini de slugi, îmbrâncindu-l pe scări afară: „Huideo, bădărane". Bădăran. Porecla lui din școală. Insulta lui Nelu Purcărea. De ce a plecat el de-acasă? De ce să trăiască printre oameni cari nu sunt ai lui? De ce Irina și nu Niculina, care, poate și acum îl mai așteaptă pe clina dealului, cu mâna streașină la ochi, să vadă dacă se mai întoarce sau nu? De ce în turpitudinile orașului, unde oamenii sunt haini, prădalnici, femeile ale tuturor și viața împâclită de patimi, și nu în vatra Stolnicenilor, unde unul altuia nu-și pândesc cărările? De ce în case, în care cu frică să-și dea drumul glasului, și nu în găvanul satului său natal, unde hăul lui săria din colnic în colnic, ca un muget de bucium? De ce? Numai pentrucă un diavol i-a înfipt cândva, că viața orașelor nu e numai a orășenilor? Numai pentru atât să și-o macine el?

In timp ce prin mintea lui Ion Stolnicu, treceau în sbor de năluci tot soiul de întrebări, la cari se vedea silit să răspundă, doamna Păuna și Irina Cornățeanu schimbau surprinderi neînțelese. Ce om, care nu l-a lăsat să ucidă?

— Ce vrei să spui, Mitule?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Vreau să spun că, să bem în sănătatea primului meu asistent, care e de faţă şi care nu m'a lăsat să ucid.

— Ce să ucizi, dragă, ce-oi mai fi înţelegând şi din gluma asta! îşi arătă doamna Cornăţeanu nemulţumirea.

— Nicio glumă, Păuna, îi datorez lui Stolnicu liniştea bătrâneţelor mele, — şi începu să povestească, în completa halucinaţie a lui Ion Stolnicu, care nu ştia de mai trăeşte sau nu, drama din sala de operaţii, ce s'ar fi putut sfârşi prin moartea unui om cu zile.

— O! în acest caz mă asociez cu plăcere. N'am ştiut, domnule Stolnicu, că, pe lângă alte calităţi despre cari mereu mi-a amintit profesorul dumitale, eşti şi salvatorul soţului meu. Să trăeşti, să ai o sănătate de fier, — vezi, nu uita să faci cc ţi-am spus, ca să-ţi curariseşti bronşita (găsi cu cale doamna Păuna, să-şi reînnoiască recomandaţiile) şi să izbândeşti în toate dorinţele dumitale.

Mâna lui Ion Stolnicu, se ridică, în semn că ia parte la închinarea paharului, tremurând. Nu se desmeticise, deoarece bănuia în spusele doamnei Păuna, biciul unei ironii.

„Salvatorul lui? Nu cumva e o cumplită aluzie la felul cum a ştiut să răsplătească bunăvoinţa protectorului său? Cine m'a pus să viu la masă?"

Numai când s'a întâlnit cu ochii Irinei, şi-a revenit în puterea simţurilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— A fost, nu numai un gest de prieten, domnule Stolnicu, ci şi un act de erou. Vă felicit. Nu oricare ar fi putut domina clipa aceea.

„Ce fel de oameni sunt aceştia!" se minună Ion Stolnicu. In loc să-l urască şi să-i arate uşa, ei îi deschid sufletul şi-l onorează cu titlul de salvator.

De felul cum a operat, profesorul n'a uitat să povestească. Laudele bătrânului chirurg îl reclădeau om conştient de valoarea lui.

Trecută primejdia, cum nu şi-ar fi putut închipui, îi părea acum chiar bine că întâmplarea aceasta s'a terminat cu destăinuirea profesorului. Era din plin beneficiarul ei.

La despărţire, Ion Stolnicu s'a prezentat un altul când s'a înclinat în faţa doamnei Păuna, reîntronată în jilţul ei din hol. Avea siguranţă în vorbă şi precizie în mişcări. A fost chiar şi de o mică îndrăsneală, deoarece a reţinut în mâinile lui atletice, mâna Irinei, mai mult decât s'ar fi cuvenit.

Eşit pe poartă, îşi gonea paşii ca un nebun. Unde să se ducă? Acasă!? Ce să facă acasă? Să-l întreţină doamna Nedelea, cu *Întâmplările din Capitală*, singurele fapte cari o impresionează? Nu! Evenimentul trebue sărbătorit. „Ziua de astăzi, se înscrie în viaţa mea cu un triumf. Să-l stropim, după cum merită, frate Ioane".

Căuta în minte un local.

„De! ora e cam nepotrivită. Patru. Cine mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc

intră la patru în localuri? Ca să ieşi la ora aceasta, mai merge, dar ca să intri!! Oricum, trebue. Mă ard în gât bucuriile.

La un colţ de stradă, se încrucişă cu un prieten.

— Salve, Stolnicule, ce mai faci?

— Bună, Bengliule, mă ierţi, sunt grăbit.

— Stai mă, furtuna naibi, unde te repezi aşa, căută să-l reţie avocatul Bengliu, stăpânindu-i vârtos mâna.

— Un client, dragă, nu pot, la revedere, pe altădată.

— La re... iubitule, şi îi slobozi mâna, fluturându-i ca de pe un peron de gară.

Ion Stolnicu şi-a reluat mersul de glonţ rătăcit.

„Ba nu, că şi am vreme acum să-ţi ascult balivernele. Ce stupizenie, auzi: ce mai faci? Ce idioată întrebare! Te vede mâncând, te întreabă ce mai faci; te scoală din somn şi te întreabă ce mai faci; plângi la îngropăciunea unui prieten şi... ce mai faci; te găseşte în bae... ce mai faci. Cum s'a putut generaliza întrebarea aceasta atât de stupidă? Cum de plesneşte de pe buzele oricăruia cu care te întâlneşti? Să nu poţi începe o discuţie într'altfel, decât cu întrebarea de ce faci, când te vede bine ce faci? Curios! Mai mult stupid decât curios!"

Ajunsese în Piaţa Buzeşti.

„Unde să intru, Doamne?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ridică capul. Firma unei bodegi îl îmbia cu literile ei aurite şi reliefate: *La doi Căpitani.* Şi ca să fie şi mai convingătoare, erau pictaţi pe ea, stând la o masă, căpitanii respectivi. Răsuciţi schilod pe scaune, cu mâna stângă pe garda săbiilor şi cu dreapta întinsă ca pentru un pumn, căpitanii de pe firmă, unul de roşiori şi altul de dorobanţi, artistul realizând prin aceasta şi armonia dintre arme, sfidau regulamentele militare.

După un zâmbet trimes ofiţerilor cheflii, Ion Stolnicu, asigurându-se că n'ar putea întâlni vreun cunoscut aci, intră în bodegă. Firma îi reaminti de o farfurie a doamnei Nedelea, pe care era cristalizată într'o scenă aidoma, alianţa franco-rusă, de dinaintea războiului. Tot la o masă şi tot doi căpitani, îşi ciocneau paharele, scrisul de pe farfurie divulgându-le închinarea: Inainte de a ne bubui tunurile, să ne ciocnim paharele.

Comandă ceva rece.

— Un spriţ, o halbă?

— Ştii ce, hotărî el în cele din urmă, adă o baterie. Da, burduşeşte-o bine cu ghiaţă. Mi-e cald de mor.

Cum era îmbrăcat în hainele cele noui, croite după cea mai recentă modă şi dintr'o stofă mai bună, grija de a nu le mototoli sau păta, îl obosise şi mai mult. Nu era la largul lui în ele, ca în celelalte de ieri, date pe corp. In

Muzeul Digital al Romanului Românesc

orice caz, îl satisfăceau pe deplin deoarece i-au schimbat cu totul înfățișarea. Atât doamna Păuna cât și Irina Cornățeanu, au putut vedea astăzi în dânsul *un monsieur*.

Bea, se răcorea și își reamintea bucuros de evenimentele zilei. Prin sita genelor, își filtra privirea, ca o femeie ce ochește dela o masă de restaurant la o alta, tipul preferințelor ei. Și prin sita genelor, filmul bucuriilor lui rula *au ralenti:* Doamna Păuna; silueta ei de regină îndoliată; mâinile subțiri cum n'a văzut altele; Irina; linia picioarelor ei, întrezărită prin albul rochiei; părul, umbră de mătase, fin și inexistent ca materie, de să-l poți păstra într'un medalion; aripele nărilor ei, vibrând ca niște membrane acustice, foarte sensibile; încrucișerea ochilor lui cu ai Irinei; eroismul gestului său; cascada recomandațiilor doamnei Păuna, de felul cum să-și îngrijească bronșita; toate, tot ce s'a petrecut, i se perindă acum pe dinaintea ochilor jumătate închiși, ca într'un cortegiu de carnaval.

A venit seara. Pe Ion Stolnicu l-a găsit tot în fața bateriei, tot în bodega *La doi Căpitani*.

Dintr'un colț al sălii de consumație, un țigan răgușit, chior de ochiul drept, ce prezenta o albeață desgustătoare, își lungea glasul strident, în refrenul unei romanțe de Eminescu.

„Eminescu?"

— Băete, o bucată de hârtie și un creion.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„Opera lui Eminescu trebue revăzută. Da“ şi începu să scrie.

La steaua care-a răsărit
E-o cale...

„Nu“.

E lungă calea

„Nu“.

Deşi e-o cale lungă,

„Aşa da, merge“.

Luminii ani...

„Nu. Ce lumină?“

Lui Stolnicu...

„Aha!“

Lui Stolnicu i-a trebuit

„Ptii, mai Eminescu decât Eminescu!“

O zi ca să ajungă.

„Bravo Ioane! Nu te ştiam şi poet“ se felicită Ion Stolnicu singur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

O repetă:

La steaua care-a răsărit
Deşi e-o cale lungă,
Lui Stolnicu i-a trebuit
O zi ca să ajungă.

Trase cu creionul de două ori pe sub strofă, semnul că e definitivă şi de neîntrecut, apoi, auzind cum din perete pendulul bodegii bătea miezul nopţii, a cerut plata.

Proptit în stânga sa chelnerul îi borborosia socoteala.

— Treci pe dreapta, mă. Tu nu ştii că eu nu vorbesc pe stânga?

A plecat, nesigur pe paşii domoli acum. Răcoarea nopţii l-a mai însdrăvenit. In poarta doamnei Nedelea, a ajuns după o oră, pregătit să înfrunte onorabil mirarea proprietăresei, dacă se va produce.

Nu l-a turburat nimeni, afară de vinul despre care îşi dădea acum seama că la turburat puţin.

A deschis uşa odăiei şi a aprins lumina. Pe podelele camerii, speriată de aprinderea lămpii, o armată de cafarzi alerga înebunită. Excitat de goana gândacilor, a început să-şi trântească tălpile, după dânşii. Mureau, pocnind ca băşicele ce le fac copiii din pâlnia zorelelor şi pe cari apoi ş-i le sparg de frunte. Când niciun inamic nu s'a mai arătat, s'a desbrăcat

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cu grijă pentru hainele noui şi s'a trântit în pat.

Intr'un târziu, când minţile i s'au mai limpezit, o remuşcare amară îi otrăvea sufletul:

„Să-mi înec bucuriile în alcool, ca lucrătorii de rând! Cu ce m'am deosebit de aceştia cari, beau numai când se simt fericiţi? Oricât m'aşi freca prin lume, tot fiul lui Toader Stolnicu am să rămân" îşi încheie Ion, cu amărăciune, scârba de sine însuşi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Din caerul amintirilor, Irina toarce mereu firul. E aproape noapte. E liniște. O liniște ce-ți poate aduce în urechi, de prin îndepărtate hornuri, cucumaul bufnițelor treze.

Un clinchet de zurgălăi trece râzând pe lângă ferestre. Sunete de argint bat în geamuri. Irina Stolnicu saltă din leagănul amintirilor, să privească afară. O sanie. A trecut o sanie. Ea o mai vede. Vede o mână de bărbat trecută pe după niște umeri mici, lipind de reazimul lui un bust de femeie. Îi e frig femeiei, pe semne, de-o strânge ghem lângă dânsul, în sanie. Îi e frig sau poate e numai o strângere a dragostei lor.

Au trecut. Nu se mai vede nimic și nici cântul metalic al zurgălăilor, nu se mai aude. O clipă, Irina Stolnicu a rămas încă în fața ferestrei, să privească cu ochi goi de lumini, lumina pustie a nopții de iarnă. Apoi, perdeaua a căzut și din nou în salonașul ei s'a făcut întunerec. Un întunerec, fără de mâini de bărbat cari să-i cuprindă umerii. Spectral, i-a apărut totuși o mână de om. O mână imensă, cu unghiile retezate din carne, cu degetele pătate de iod și cu pielea palmei osificată, din care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pe-alocuri s'au rupt aşchii. Mâna spectrală o cutremură. O cutremură, deoarece când vrea s'o mângâie, îi râcâe pielea cu asprimi de piatră spongioasă. Numai la gândul acestor mângâieri şi carnea ei geme de desgust. Nu-i simte în cameră decât umbra, dar şi de umbra ei are frică.

Mâna care şi-a trimes imaginea sumbră în salonaş, e departe, în laborator. Irina o aude. O aude clipocind prin vase cu formol, strivind între degete putregaiuri de carne.

Ameninţată de noui primejdii, de noui mângâieri, cari îi vor sfâşia carnea şi îi vor aduce în pat duhoare de stârv omenesc, Irina, ca să le uite, s'a lungit din nou pe divan, în prada năvalnică a amintirilor...

...După primul dejun luat în casa lor de Ion Stolnicu, Irina Cornăţeanu l-a întâlnit mai des. Din răstimp în răstimp, era invitat la masă şi, după fiecare cină sau dejun la care participa, Ion Stolnicu se conforma etichetei cu o promtitudine de burghez, vizitând casa ospitalieră în ridicolul termen de opt zile.

Aceasta, până într'o zi când unul din prietenii săi, bucureştean de marcă, ascultându-l cum îşi motiva neposibilitatea de a se întâlni după masă, i-a pufnit în nas: — Ce vizită de digestie, ce opt zile, Stolnicule! De ce opt şi nu trei sau optsprezece? Dacă în aceste opt zile următoare, din binecuvântate cauze, nu te poţi duce,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

înseamnă oare că nu mai eşti om de lume? Dacă-ţi faci vizita de digestie (auzi enormitate, vizită de digestie!) în ziua opta, eşti, şi dacă o faci într'a noua, nu mai eşti? Ce-a vrut să înţeleagă dobitocul care a împământenit obiceiul şi termenul acesta? Cum a ajuns la ele? Cine s'o fi supărat oare că nu i-a venit invitatul, să-i laude în unul din ceasurile celor opt zile, maioneza de şalău, volovanul sau budinca de griş, plină de abur şi de dulceaţă, ca din faptul acesta colecţionarul de maniere elegante să tragă o regulă de distinsă educaţie? Căci, ce-o să-i spue altceva, în vizita de digestie, decât cum a asimilat mâncărurile ce i s'au oferit?

Convins, nu s'a mai dus într'a opta şi s'a dus într'a zecea.

„Balaşiu e doar din protipendadă şi s'a frecat prin toate saloanele ei".

Cum n'a descoperit nici urmă de surprindere pe figura doamnei Păuna sau a Irinei, Ion Stolnicu s'a asigurat de dreptatea lui Balaşiu. Şi atunci, un gând năstruşnic i-a trecut prin minte:

„Ia să aduc eu pe departe vorba despre acest ridicol obiceiu şi la momentul oportun să lansez tirada lui Balaşiu contra vizitei de digestie, ca ţâşnită din propria-mi logică".

Imaginaţia l-a servit prompt şi conştiincios. Discutându-se despre un profesor secundar care sta peste drum de casa Cornăţenilor şi despre care copiii povestesc întâmplări hazlii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ion Stolnicu şi-a amintit şi el de un profesor de-al său, care nu uita niciodată la terminarea orei, să nu le dea şi un sfat de educaţie aleasă, de manieră aristocrată, după cum le spunea dânsul.

— Câte inepţii n'a susţinut omul acesta de pe catedră. Pe câţi nu i-a trimes în lume viciaţi de regulele caraghioase ale manierelor lui elegante! Nu mai departe alaltăieri, am întâlnit una din victime. Um fost coleg de liceu. Văetându-mă că nu mi-e bine şi că va trebui să amân o vizită ce-mi propusesem, m'a întrebat surprins: — Vizită de etichetă sau de digestie? Vezi să nu calci termenul de opt zile! mă sfătuia el amical. N'am putut să-mi reţin explozia râsului: — Ce vizită de digestie, ce opt zile, Enătescule? De ce opt şi nu trei sau optsprezece? Auzi enormitate, vizită de digestie! Şi dac'o faci într'a opta eşti om de lume, iar dac'o faci într'a noua, nu mai eşti! Ce-a vrut să înţeleagă (aci s'a oprit puţin, ca să poată înlocui cuvântul de dobitoc, pe care se temea să-l pronunţe în casa Cornăţenilor) marele înţelept care a împământenit obiceiul şi termenul acesta? Cum...

Eşirea lui Ion Stolnicu, contra vizitei de digestie, a înveselit până şi chipul doamnei Păuna. Rar se schiţa pe faţa acestei femei conturul unui zâmbet. Ion Stolnicu cunoştea acest lucru. Faptul că i l-a putut smulge, l-a încântat imens. Tirada a avut efect. Profitul lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mare. Se arătase nu numai om de spirit, ci şi de gust, ştiind să înlăture din viaţă ridicolul. Incurajat de succes şi-a sgândărit creierul, să mai găsească ceva. Şi a găsit.

— Dar, să vă spun alta, doamnă. Mă aflam odată, nu de mult, chemat în casa unui pacient. Locuia un cartier periferic. El, pacientul, slujbaş la o circumscripţie financiară. Ea, soţia pacientului, institutoare. Mai erau în camera bolnavului încă vreo două, trei femei, de prin vecini, venite să-l vază şi să-l doctoricească. Cum era întunerec când am intrat, am rugat să se aprindă lumina. Dorinţa mi s'a împlinit de îndată şi când flacăra a isbucnit în sticlă, una din vecinile venite, cea mai în vârstă, s'a sculat şi a dat bunăseara. Pe urmă celelalte, răspunzându-le tuturor gazda, tot cu un bunăseara: — Bunăseara, madam Popescu; bunăseara, madam Samoilă, şi aşa mai departe. Ei, ce spuneţi, doamnă? Ce spuneţi, domnişoară Irina, despre această manieră elegantă?

Irina Cornăţeanu râdea cu lacrimi. Protocolarul bunăseara, dat când se aprind lămpile în casele mahalalelor, o sguduia din toate încheieturile.

Cum se întuneca, s'a sculat să întoarcă comutatorul.

— Bunăseara, maman; bunăseara, domnule Stolnicu, şi din nou a podidit-o râsul. Işi tampona ochii cu batista, să şi-i usuce de lacrimi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Iri, potolește-te dragă, interveni doamna Păuna, ea însăși râzând. Apoi, adresându-se lui Ion Stolnicu:

— Te rog, dacă mai cunoști și o altă manieră elegantă de talia acestora, să ne-o spui altădată, domnule Stolnicu. I-ai dat de râs Irinei pentru o săptămână.

Cum nu-și putea opri râsul, Irina a plecat din hol, să și-l astâmpere în altă parte. Din ușă a mai trimes un:

— Bunăseara, domnule Stolnicu.

Prin stratagema întrebuințată cu ajutorul mijloacelor puse la îndemână de Balaşiu și de imaginația lui, Ion Stolnicu, socotea dânsul, a realizat două lucruri. Intâiul: Deși vizitele lui de până acum s'au succedat în strictețea regulelor prescrise de codul manierelor elegante, după filipica împotriva vizitei de digestie, faptul nu ar mai putea fi socotit decât drept o simplă coincidență. De-a fost pus în cauză, de sigur că l-au scos. In al doilea rând, se dovedise om de un subtil rafinament și de-o caustică ironie, știind să pecetluiască și să ardă cu fierul roșu, la momentul oportun, tot ce este ridicol și ilogic în ritualul unei anumite politeți și bune creșteri. Iar pentru el, o regulă nouă de viață. Stricta supraveghere, de a te încadra întotdeauna între barierile limitrofe ale educației de tot felul și de a nu le depăși sub niciun cuvânt, e o stăruință de clasă inferioară. O obsesie de om de duzină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Râvna unei inteligenţi mediocre. In lumea bună, după cum a botezat-o tot lumea, lucrurile se petrec într'altfel. Balaşiu e doar din ai lor. Cornăţenii, ascultându-l, l-au savurat sincer. „Atunci, ce-mi mai rămâne de făcut? se întrebă Ion Stolnicu, şi tot el şi-a răspuns: „Nimic altceva, Ioane băiete, decât să scobori pavilionul vieţii tale de până acum, încorsetată de toate preceptele unei auto-educaţii supraveghiate, şi să ridici pe acel al tuturor concesiunilor, ce se pot tolera pe marginea multilogului nostru social. Drumul la Irina îmi cere această răsturnare de axe. Cum să nu sar de pe una pe alta? Te vrea viaţa saltimbanc, fă-te saltimbanc; vrea să te suprimi, suprimă-te".

Inlocuind pe Dumitru Cornăţeanu, la clinica chirurgicală a Aşezămintelor Brâncoveneşti, pe zi ce trecea, faima lui Ion Stolnicu străbătea tot mai mult în opinia publică. Generoasă, cum e întotdeauna această opinie, mai ales cu acei cari urcă culmile începând de pe cea mai de jos treaptă, într'un an numai a făcut din Ion Stolnicu, *o capacitate medicală, a cărei renume va trece curând frontierele.* Intr'adevăr, mărturiile medicilor cari îl vedeau operând, conchideau fără de nicio reticenţă, că e un maestru. Bolnavii operaţi de dânsul confirmau prin însănătoşirea lor talentul unui mare chi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rurg. Şi însănătoşirea multora era foarte problematică, datorită cazurilor ce prezentau.

Nimeni nu se bucura însă, mai mult de cariera strălucită a lui Ion Stolnicu, ca bătrânul profesor Dumitru Cornăţeanu.

— L-am descoperit din primii ani ai Facultăţii, se felicita profesorul, în grupul altora, când se discuta despre tânărul medic. Mi l-am apropiat, l-am adus să lucreze în laboratorul meu, zi cu zi, mi l-am făcut asistent, urmaş...

— Mai ales urmaş, străbătu răutatea unuia.

...— Şi, acum vi-l predau vouă, ştiinţei şi omenirei, să vă folosiţi şi să se folosească de dânsul, continuă obositul chirurg, fără să bage în seamă nimicnicia colegului, care încercase să-i amintească de scena petrecută pe timpul operaţiei armatorului din Galaţi.

Una din îndeletnicirile pasionate ale lui Ion Stolnicu, era cancerul. Nemulţumit de procedeele operatorii de până atunci, cari nu limitau infecţiile, recidivele ivindu-se după scurte perioade de timp, căuta o altă formulă operatorie, fie ea oricât de mutilantă, numai şi numai să poată fi exterminat flagelul. Ostenelile lui erau privite de unii colegi cu neîncredere, de alţii cu posibilităţi de izbândă. Printre aceştia din urmă, coleg acum, se înflăcăra Dumitru Cornăţeanu. Nu era zi să nu sosească acasă aducând pe buze numele lui Ion Stolnicu.

— Va deveni celebru, Păuna, băiatul acesta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Şi zilele treceau mereu. Treceau, sbătând viaţa lui Ion Stolnicu, între două puncte cardinale: Cancerul şi Irina. De cucerit amândouă. Va putea oare? Care îi va ceda mai întâi? Care e ordinea preferinţei lui? Întrebări la cari n'a putut să răspundă. Şi fiindcă n'a putut să răspundă, l-au chinuit zi cu zi, noapte cu noapte.

Observând tatăl Irinei, uneori, în atitudinea tânărului medic, atunci când era şi Irina de faţă, porniri de om prins în mrejele dragostei, s'a gândit şi la ceea ce nu se gândise încă, la o viitoare căsătorie a lor. Ideea venită subit, aşa cum vin toate ideele bune, a socotit-o demnă de înfăptuit şi, ca atare, s'a pus în slujba ei. Strecurată doamnei Păuna, a primit un răspuns evaziv.

— Deşi chestiunea ne priveşte în deaproape, dragă Miti, din parte-mi însă, o las la alegerea ei. Nu ştiu cum se face că, mai toate căsătoriile suggerate sau impuse, se sfârşesc tragic. Decât să am mustrări de conştiinţă sau să port răspunderea unei căsătorii nefericite, mai bine mă dau laoparte.

— E-o dezertare dela datoria ta de mamă, Păuna.

— Numeşte-o Miti, cum vei vrea, nu mă amestec. A, când mi-aşi da seama că face o alegere proastă, atunci da, intervin cu datoria de mamă, dar, cum nu sunt în faţa cazului acesta...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Nu te amesteci, continuă profesorul.
— Nu! încheie vorba, doamna Păuna.
— Bravo!
A plecat.

Rămasă singură în jilțul ei domnesc, doamna Păuna și-a rotit ochii asupra cadrelor din pereți. O întrebare îi apăsa pleoapele:

„Nici voi nu vă amestecați?"

I s'a părut atunci că din zalele Ducelui Oligmandovici, se desprind tunete și că din paloșul Clucerului Socol Cornățeanu, străfulgeră trăsnete. Și i s'a mai părut că, din acelaș șir de strămoși, ochii Marincăi Doamna plâng peste salbele gâtului. Dar, în fața încruntărilor din cadre, potrivnice întrebării doamnei Păuna, s'au adunat, opunându-se dârz, amintiri crude. Femeile cari au fost zăvorîte în turnuri de castele de gelozia bărbaților, cari au fost surghiunite în mânăstiri sau cari au fost alungate fără de milă când numai bănuite au fost de trădarea inimei, s'au strâns laolaltă în fața cadrelor, să-și strige nedreptățile suferite. Glasul lor, doamna Păuna îl auzea parcă.

„Un prinț e întotdeauna și un tiran. Un boier e în acelaș timp și un stăpân. Nu vă mai luați fetele de mână, să le duceți în fața bărbaților pe cari nu i-au văzut niciodată, și să le spuneți: aceștia vă sunt soții. Le pregătiți uneori odrasle de sânge, de-a căror nume vi se sparg piepturile, fără să vă dați seama că le-ați dăruit totodată și unor călăi. Lăsați-le

Muzeul Digital al Romanului Românesc

în voia alegerii lor. De vor greși, și-or frânge durerea în ele. Nestinsă le-or fi însă, când veți greși voi cu dânsele".

Din cadre și din amintiri, ochii doamnei Păuna, n'au putut smulge un sfat hotărîtor.

„Cum o vrea" și un oftat prelung i s'a desprins din adâncul pieptului

Lăsată căsătoria Irinei în voia norocului, femeia care purta în ea țărâna groapei lui Mihai, și-a sprijinit mâinile de brațele jilțului, și-a întins spinarea pe spătarul lui și și-a închis ochii, răstignindu-se în scaunul înalt. Din vitraiuri, un ram de lumină fura pulbere de rubin, ca să i-o aprindă în obraji și pe frunte.

Nemulțumit de răspunsul doamnei Păuna, în sprijinul căreia conta, profesorul s'a dus s'o caute pe Irina. A găsit-o în pergola casei, citind nuvelele lui Léon de Tinseau, adunate în volumul *Un nid dans les Ruines.*

— Literatură, Iri?

— Și chiar romantică, papa.

Mâna profesorului o bătu pe umeri.

— Irina...

Pronunțat numele fetii în întregime și nu ca de obicei, Iri, ceea ce însemna un apel de-o gravitate oarecare, Irina a întors capul cu surprindere, să-și privească părintele cercetător.

— ...Nu știu, continuă profesorul, dacă te-oi fi gândit până acum la căsătoria ta...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Irina tresări din nou, încordată toată într'un imens semn de întrebare.

— ...Cum eşti de vârsta în care, dintr'o zi în alta, poţi schimba felul de viaţă...

— Papa, eşti mai solemn ca 'ntotdeauna. Ce s'a'ntâmplat?

— Nu s'a'ntâmplat nimic, Iri dragă. Se poate însă ca, dintr'un ceas într'altul, să se întâmple ceva (aci profesorul a pus pauza unui zâmbet) şi înaintea acestui ceva e de datoria mea să te sfătuesc.

— Te-ascult, papa.

— Dintr'un ceas într'altul, Iri dragă, pot bate, dacă nu au şi bătut cumva, la porţile inimii tale, crainicii dragostei. Cum eşti fată frumoasă, să poţi împăca cele mai exigente pretenţiuni, şi cum nici mijloacele unui trai pus bine la adăpost nu-ţi lipsesc, bănuesc că numărul acestor crainici poate fi mare. Logic e ca, în cazul acesta, alegerea să fie mai grea.

— In dragoste e mai puţină logică decât îţi închipui, papa.

— E, tocmai în acest lucru, în mai puţina logică, stă marele vostru nenoroc, Iri. Din nesocotinţa ei vi se trag dezastrele. Dacă femeile şi-ar cumpăni actele inimii, nu numai din îndemnul orb al pornirilor lor, ci şi din judecata rece, bazată pe raţionament şi logică, nu am mai asista îngroziţi la atâtea căminuri prăbuşite, la atâtea drame cu sinuciderile lor fatale.

— Introducerea e exagerată, să vedem mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc

departe, glumi Irina, privindu-l drept în ochi şi zâmbindu-i din nou.

— Mi-ai rămas singurul copil, Iri, continuă profesorul, ca şi cum n'ar fi auzit gluma Irinei. Odată aţi fost doi. De când l-am pierdut pe Mihai, în tine trăeşte şi dânsul. Când te mângâi pe tine, vă mângâi pe-amândoi, Irino. Bucuria ta, nu e numai a ta, e şi a lui. La fel o nenorocire dacă te-ar izbi, l-ar izbi şi pe dânsul. In grija care ţi-o port acum e grija pentru amândoi. Să nu-ţi pară deci şi aceasta exagerată. Pentru mine, îl porţi şi tu în suflet, cum il poartă şi mamă-ta. In glasul tău îl aud şoptind şi pe dânsul, în ochii tăi îl zăresc mereu alături de tine, în paşii tăi tremură mersul lui. In actele tale, Irino, porţi şi răspunderea actelor sale. Va trebui deci să-ţi deschizi mai mult ochii în viaţă şi mai păzit să-ţi fie drumul. Eu, cât voi trăi, voi priveghia. Din îndemnul acesta îţi vorbesc astăzi...

Bătrânul se opri iar. O pauză pe care Irina Cornăţeanu a respectat-o. Cuvintele cari i-au amintit de Mihai, îi răscolise în suflet, în anii copilăriei, în acei ai adolescenţii, şi în atât au impresionat-o că parcă, într'adevăr, îl simte pe Mihai lângă dânsa jucându-se, cercetând Hanul de Pământ sau alergând prin Balta Olarului, după Aluna Paltin, împroşcând-o cu trâmbe de apă.

— ...Din dragostea pentru amândoi vreau să fii de două ori fericită, Irino. Vreau ca a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tunci când va fi să-ţi legi viaţa de a altuia, omul acela, meritându-te pe tine, să fie din cei dela cari să meriţi şi tu. Să nu fie un obişnuit. Pe deasupra inimilor voastre să fie încheiat un târg, dacă mă pot pronunţa astfel, un schimb de daruri. Tu să aduci în cuibul căminului frumuseţea, obârşia şi averea ta, el, numele unui om de muncă superioară, cu care să te poţi mândri oricând. Să nu te laşi ispitită de aparenţe strălucitoare. Mai întotdeauna cele mai frumoase măşti ale fizicului uman sunt zestrea sufletelor mărunte, în cari pot încolţi toate relele lumii. Vă ştiu, vă cunosc. Preţuiţi flecarii, jongleurii abili ai complimentelor cu cari vă unge şi despreţuiţi modeştii, în silueta cărora nu găsiţi proporţia liniilor moderne, fără a vă da însă seama că, în aceştia din urmă, aşa stângaci şi umili cum se prezintă, scapără uneori geniul.

Bănuind unde tatăl ei va ajunge, Irinei îi înflori din nou în obraji zâmbetul. Ivindu-se ocazia, Dumitru Cornăţeanu profită să-şi precizeze şi mai bine gândurile.

— Da, da, Irino. Zâmbetul tău mă forţează să fiu şi mai clar. Iaca, nu mai departe tu. Cariura lui Geo, capul lui de discobol antic, dreiful rachetei cu care vă minunează, şi încâlcirea voită a cuvintelor când vrea să vorbească româneşte, sunt mai de preţ pentru tine, decât munca din laborator a lui Stolnicu, în cercetarea cancerului, şi operaţiile lui,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

adevărate minuni în analele chirurgiei. E adevărat, el nu ştie să-şi scrântească limba în englezeşte şi racheta în mâna lui e lopată, dar, ce poate da lumii racheta lui Geo şi ce poate da binelui obştesc bisturiul din mâna lui Stolnicu!

— Iară exagerezi, papa. Il reduci la nimic pe Geo şi îl creezi din nimic pe Stolnicu.

De reuşita jocului de cuvinte Irina a râs, cu râsul ei ştrengăresc, nevinovat.

— Dacă n'aşi şti că e numai o glumă, m'aşi întrista. Şi apoi luând firul gândului: Pentru Stolnicu, o, Doamne, oricând ţi-aş da binecuvântarea mea de părinte! Il am de atâţia ani lângă mine, ştiu cine este şi, mai cu seamă, întrezăresc ce va deveni. Irino, dacă va eşi vreodată din timiditatea lui, pe care tu trebue să i-o înţelegi şi să i-o spulberi, întinde-i mâna şi dăruieşte-i inima. Nu vei greşi. Va deveni mare, Irino, omul acesta, şi nici sufletul lui nu e de lepădat. Imi promiţi că o vei face?

S'a apropiat de dânsa şi i-a luat mâna în mâinile lui.

— Da, Irino?

— Papa, nu mă gândesc încă la aşa ceva, încercă Irina Cornăţeanu posibilitatea unui armistiţiu. In principiu am însă o obiecţiune de făcut. Tu pui căsătoriei clauze de afaceri. O socoteşti, după cum ai şi spus, un târg. Nu e un târg, papa. E o loterie, un expres în care ne suim în scurtul minut cât stă în gară. De

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ne va duce până la punctul terminus sau de ne va prăbuși la întâiul kilometru, nu e în măsura noastră s'o știm și întrebarea aceasta, pusă înainte, îi smulge tot farmecul, papa. Nu e-o chestiune de raționament și de logică. Iar dragostei nu-i trebuesc convingeri, obișnuințî și așteptări, ca să se pronunțe. E de ajuns o apariție de o clipă, un cap de bărbat ivit într'o fereastră de Pulmann și inima să-ți dea brânci și să-ți spue: el e. Și fiind el, întorci capul, îl urmărești, îi fluturi o mână și el alta. După ce zarea ți-l fură, începi să-l cauți. Cine a fost călătorul din Pulmann? se 'ntreabă atunci femeia rămasă cu mâna în aer. Cine a fost femeia de pe peronul gării? se'ntreabă și călătorul din fereastra Pulmann-ului. Cine? Răscoliți și unul și altul de acest cine, încep să se caute, să se aștepte. De li se mai încrucișază drumurile, se opresc, își strâng mâinile ca niște vechi prieteni ce nu s'au văzut de mult și...

— Și se iubesc, îi legă mai departe fraza profesorul, cu surprindere necăjită.

— Da, se iubesc apoi, papa.

— O, sărmane capete vrăjite! Vi le-a smintit literatura. O fereastră de Pulmann, un cap de bărbat, o fluturare de mână și gata căsnicia.

— Gata dragostea papa, nu confunda.

— Irina! îi strigă mai tare numele chirurgul, agitându-și amenințător arătătorul dreptei, nu forța gluma.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

In strigătul lui nu era numai un simulacru de amenințare, cum ar fi părut pentru cine nu-l cunoștea, ci și un semnal serios de atenție, lesne ghicit de Irina.

— Papa, crede-mă, te rog, nu mă preocupă căsătoria. M'ai văzut îmbătrânind fată de mă grăbești? Nu-ți mai sunt dragă de vrei să m'alungi?

— Nu astea Iri, dar știu cum gândiți și cât de ușor puteți greși.

— Nepreocupându-mă căsătoria, nu pot greși, papa. Să amânăm deci pe altădată discuția asta.

— S'o amânăm, Iri. Iți amintesc însă, din nou. In grija care ți-o port e grija pentru amândoi. In actele tale porți și răspunderea actelor lui Mihai. Greșind tu, va greși și dânsul și atunci îi veți da tatălui vostru lovitura de moarte.

A plecat din pergolă apăsându-și ochii cu mâna. Irina l-a privit îndepărtându-se. Călca ca toți oamenii stăpâniți de griji. Grija de ea și de Mihai.

Pe cer, nori sumbri, buclați ca părul de înger, schimbau de formă, amenințând a ploaie. Cu ochii în buclele norilor pe Irina Cornățeanu a scuturat-o un freamăt. Freamătul unei primejdii. Ca mai toate fetele, își torsese și ea în nopțile de insomnie ale adolescenții, firul dorințelor. Iubise și ea atunci, ca orice fată în întâia vâltoare a sângelui, chipul din vis, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc

îi şoptea în ureche magicul *te iubesc*. Şi chipul din vis era frumos cum numai visurile ţi-l pot face atât de frumos. Ca chipul din nopţile de aevea a fost şi Fag Paltin. L-a iubit şi pe dânsul. In trupul lui însă, nu se născuse dragostea. Sterp, vagabonda chinuit, cu simţurile tinereţii în leşin. Pe unde o mai fi rătăcind Fag Paltin? Apoi, Geo. Geo, pe care toate femeile îl doresc. Dar omul acesta îi umple mai mult un orgoliu. E-o necesitate de fast feminin. In sânge nu-l simte. In sânge i-a rămas chipul din vis şi Fag Paltin. Şi de curând, zărindu-l numai la Salonul Oficial, sculptorul Sorin Batişte. Il caută pe Ion Stolnicu şi nu-l găseşte. Un om cumsecade, atât. Un prieten, da. Să vază însă un soţ în Ion Stolnicu, nu i-a trecut prin minte. Unde e el şi unde sunt ceilalţi! „Stolnicu? Doamne! I-o fi zărit oare papa mâinile? I-o fi văzut râsul, dinţii, maxilarele? *Omul acesta va deveni celebru, Irino*. Ei, parcă celebritatea o să mă mângâie, nu mâinile lui! Parcă ea o să se culce alături de mine, nu dânsul!" Şi numai la ideea că Ion Stolnicu s'ar putea culca alături de ea, Irina îşi întinse mâinile, să stăvilească în aer ameninţarea din gând.

Intâiii stropi începuse să cadă. Mari, pocneau în frunzele ederii, sgândărind miile de insecte adăpostite în umbra frunzişului. Căzând tot mai deşi, au gonit-o în casă. Sculându-se, şi-a putut vedea cartea la picioare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

A ridicat-o, mirată cum de a ajuns acolo, a pliat scaunul şi a plecat, cu fruntea întunecată ca şi cerul de afară.

Profesorul Dumitru Cornăţeanu, înfrânt în primele lui tentative, nu şi-a părăsit planul. Dorind cu tot dinadinsul să facă din Ion Stolnicu soţul Irinei, nu s'a dat învins. După încercările directe, fără de rezultat, s'a hotărît să continue lupta uzând de o tactică nouă, vicleană. Să i-l vâre în inimă aşa cum se încuibă în unii obişnuinţa drogurilor. Să i-l servească, la început, picătură cu picătură şi pe urmă în doze din ce în ce mai mari, tot aşa cum se iau şi substanţele toxice, creiatoare de paradisuri artificiale. Şi, cu timpul, se va obişnui cu ideea acestei căsătorii, precum se obişnuesc şi toxicomanii cu substanţele nocive, devenind robii pasiunei lor.

Fixată axa noiei sale tactici, s'a înhămat la lucru. Nu pierdea niciun prilej favorabil. Il lăuda ori de câte ori se ivea ocazia. Aducea acasă tot ce se publica referitor la tânărul chirurg, *hărăzit să ridice chirurgia română în deosebita atenţiune şi apreciere a apusului*, pândea momentul când se găseau laolaltă, scotea atunci din servietă, ca din întâmplare, revistele şi ziarele cu pricina, pe cari le citea apoi cu glas tare, să-l poată asculta o sală întreagă. Când într'unele se găseau şi fotografii cu Ion Stolnicu, luate prin săli de ope-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

raţii sau prin anfiteatrele clinicilor, profesorul se scula radios de pe scaun, îşi scotea ochelarii şi se îndrepta spre doamna Păuna şi Irina Cornăţeanu, ca să le arate pozele, în cari bătea admirativ cu barele de baga ale ochelarilor.

— Priviţi-l... şi după un timp socotit suficient privirilor, continua: aliură şi anturaj de savant. Nu am dreptate când vă spun eu că în omul acesta mocneşte geniul?

In fotografii şi mai cu seamă în acelea când obiectivul îl prindea operând, înfăţişarea lui Ion Stolnicu câştiga mult. Dispărînd detaliile cu cari nu se putea împăca ochii Irinei Cornăţeanu şi descătuşat din timiditate, părea un altul. Mai mult ca ori unde avea în sălile de operaţii siguranţa valorii sale. Acolo el era preotul şi toţi ceilalţi credincioşii.

In niciunul din clişeele arătate de bătrânul chirurg, Irina nu a putut să-l descopere pe Ion Stolnicu din holul casei lor, precum nu a putut să-l afle nici pe acel din gângava conversaţie când rămâneau singuri. De era aplecat asupra mesei de operaţii, de sta drept sau de-l prindea ochiul de sticlă al aparatului fotografic arătând vreo ciopârţitură de organ asistenţilor, oricum s'ar fi aflat şi oricum i s'ar fi frânt linia siluetei, n'ai fi putut să găseşti în ea nimic caricatural. Nimic din linia compătimitoare a stângăciilor; nimic din teroarea omului care nu poate corespunde unei situaţii; nimic din şubre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dul Ion Stolnicu, care vizita casa Cornăţenilor.

Continuând profesorul în felul acesta, în atitudinea Irinei, faţă de Ion Stolnicu, s'a produs o schimbare. Aruncând calităţile lui, din ce în ce mai mult, umbră asupra defectelor, vechia imagine a lui Ion Stolnicu din mintea Irinei, se ştergea tot mai mult. Amestecându-l pe acel din hol cu celălalt din fotografii şi articole, Irina a ajuns să creeze un Stolnicu tip nou, echilibrat între polii diferiţi ai oscilaţiunii sale. Şi pe Stolnicu acesta, tip acceptabil, Irina a început să-l simpatizeze. Se întâlneau mai des, convorbirile lor îşi lărgiseră câmpul, atacau acum amplu chestiuni pe cari altădată timiditatea lui le împotmolea în frica de a nu fi considerat prea îndrăsneţ, iar când se întâmpla să nu fie acasă nici doamna Păuna şi nici profesorul, uşa nu rămânea închisă, de se ivea în faţa ei Ion Stolnicu. Să se gândească însă la mai mult, nu a putut Irina Cornăţeanu. Căsătoria lor nu o putea întrevede. Schimbarea din suflet, nu i-a târît şi trupul rămas pe vechile baricade. Din credinţele de altădată ale sângelui, nimic nu s'a clătinat. Când, fără să şi-l poată alunga, o răscolea gândul acesta, o mână, a cui nu putea să-şi dea seama, despuia pe Ion Stolnicu tip acceptabil, de tot ce îi dăruise Stolnicul din fotografii. Despuiat, rămânea din nou timidul, stângaciul, şubredul musafir din holul casei.

Intr'una din zile, profesorul Dumitru Cornă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ţeanu, s'a întors acasă mai înbucurat decât în toate celelalte. Se grăbea să ajungă mai repede. Aducea o veste care, după socotelile lui, îi va împinge cu un salt înainte planurile. Asudat, îşi ştergea fruntea şi vorbea rostogolind cuvintele.

— Mâine va fi o zi de triumf pentru Stolnicu.

— Se va încorona, papa? îl întrerupse Irina, inspirându-şi gluma din marile pregătiri ale serbărilor de încoronare.

— Da, se va încorona. Ştiinţa îi va pune pe cap coroana de lauri. Hei continuă profesorul, schimbând intonaţia şi agitându-şi mereu capul în svâcnete scurte, ştii să glumeşti numai, Iri. Ţie, ziua de mâine, în care chirurgiei îi va fi dat să-şi înscrie în anale un nou act operatoriu, *procedeul Stolnicu,* îţi dă de glumit. Altora însă, le va frige inima. Aceia din iluştrii mei colegi, cari n'au văzut în el decât *un operator abil, în jurul căruia se face prea mult sgomot,* îşi vor primi palma pe care o merită sufletul lor mic, invidios. Cu ziua de mâine, auziţi voi, Păuna şi tu Iri, lupta contra cancerului câştigă o nouă bătălie. Şi în capul bătăliei acesteia stă Ion Stolnicu. Vor fi de faţă toate feţele simandicoase ale medicinei noastre. Ii împinge acolo nădejdea unei prăbuşiri. Ei, nu! Nu va fi nicio prăbuşire. Stolnicu va triumfa şi victoria lui le va învenina sufletele. Nu vă miraţi, nu vă miraţi. Se întâmplă şi cu savanţii ceea ce se întâmplă cu scriitorii, cu artiştii, cu toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ramurile de activitate, în cari talentul şi geniul creiază superioritatea, fără să întrebe de vârstă, de obârşie, de cum ştii să mănânci sau să îndrugi complimentele. Făţiş, îşi strâng mâinile amical. Se felicită şi se recunosc maeştri. Când nu se mai găsesc însă faţă în faţă, sunt cei mai mari duşmani. Ura de succesul confratelui, dacă o cauţi, o afli în mai toate sufletele creiatorilor. Intre superioritatea artei şi superioritatea sufletului, nu există niciun acord. Nici chiar în cele mai ştiinţifice activităţi. Ba, aşi putea spune că, în acestea flagelul e şi mai întins...

Un moment, profesorul tăcu. Işi freca mâinile mulţumit. Câţiva paşi l-au dus în faţa Irinei. Ridicându-şi capul ca s'o privească drept în luminile ochilor, i se adresă cu căldură:

— Să mergi şi tu mâine cu mine, Iri.

— Eu, papa! se minună Irina Cornăţeanu. Ce să caut acolo?

— Să vezi un maestru operând. O mână care taie magistral.

— Cu ce mă poate interesa acest lucru, papa? Ce pot să înţeleg eu din ce se va întâmpla acolo? Nimic!

— Te'nşeli, Irino. Vei simte şi tu măreţia spectacolului. Şi apoi, chiar dacă nu vei înţelege nimic din ceea ce se va întâmpla acolo, totuşi, vei împlini prin aceasta un act de curtenie faţă de omul care a salvat mâinile tatălui tău dela crimă, şi încă e destul. O merită Stol-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nicu, o merit şi eu şi ţi-o cer în numele amândorora. Cine ştie, poate că prezenţa ta îi va aprinde şi mai vârtos scânteia geniului.

— Fie, papa. Voiu merge.

L-a pronunţat absentă, mai mult ca să împlinească o vrere a tatălui ei.

Imensa sală de operaţii, în amfiteatru, a Aşezămintelor Brâncoveneşti, gemea de lume. De pe rândul al patrulea de bănci, Irina, adusă mai de vreme de neastâmpărul tatălui ei, privea cum se umple. O lume ne mai întâlnită. O lume străină cu totul de dânsa, împestriţată ca vârstă, ca înfăţişare, ca atitudine. In primele bănci se orânduiseră bătrânii. Vechii şi actualii profesori. De mult nu s'au mai întâlnit laolaltă. Bucuroşi, îşi întindeau mâini uscate, să şi le strângă în tremurăturile unor vlăgi istovite. Irina Cornăţeanu, nu se mai sătura privindu-i. Ii era dragă falanga de moşnegi ai ştiinţei. Mai toţi aveau bărbi. Şi mai toţi purtau plete, aruncate pe spate, în neregulă, acoperindu-le ceafa şi urechile. Pleşuvii, în locul câlţului băţos, îşi arătau cheliile lucii de sub cari, la unii, noduroasele vine ale bătrâneţii îşi săltau relieful. In rând cu bătrânii aceştia era şi tatăl ei. In nimeni ca în dânsul, nu s'au trezit amintirile. In sala aceasta a operat el cândva. Aici i-a prins Ion Stolnicu mâinile cari nu mai tăiau cum trebue. Aici s'a sfârşit cariera lui de chirurg. Aici i-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fost salvată conştiinţa. Il desparte o vreme îndelungată de când n'a mai intrat în sală. Totuşi, are impresiunea că numai de ieri a părăsit-o. Că numai o zi a trecut de când n'a mai îmbrăcat halatul. In clipele de uitare, îi vine să se rupă din rândul bărbilor, să pătrundă în mijlocul sălii, să se pregătească şi să ordone: — să se aducă pacientul. Il stăpâneşte însă realitatea. Nu mai e al sălii. S'a sfârşit. De un lucru îi pare bine. Baremi numele îi va rămâne veşnic în sală. Urmaşii i l-au scris deasupra uşii: *Sala de operaţii Profesor Dumitru Cornăţeanu.*

In spatele bătrânilor s'au aşezat docenţii, conferenţiarii, medicii din localitate, şi sus, în ultimile rânduri, studenţii Facultăţii de Medicină, vuind în freamătul tinereţii.

Din când în când, Irina îşi plimba ochii peste gâvanul de capete omeneşti, dornică să se identifice cât mai mult cu furnicarul acesta. Din banca întâi tatăl ei îşi întorcea ades capul, s'o vadă şi să-i surprindă impresiile. De ceea ce citea pe figura ei era mulţumit.

O mai minunau pe Irina şi instalaţiile de tot felul din sala de operaţii. De tavan atârnau globuri imense, mate, de lumină electrică, unele aprinse, altele nu. Câteva din ele, cele de deasupra mesei de operaţii, puteau fi manevrate, mai jos sau mai sus, prin ajutorul unor articulaţii pe rotile. Pereţii erau plini de nişe, adăpostind sterilizatoare, instrumentare şi chiu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vete, iar în mijlocul sălii masa torturilor aştepta acoperită cu un cearceaf imaculat.

S'a deschis uşa şi s'a făcut linişte. Irina privea tocmai studenţimea sgomotoasă, când, deodată, vuetul ei a amuţit, fixând cu toţii un singur punct: cortegiul alb. Şi-a întors şi ea capul, să vadă ce se întâmplă de a tăcut, ca la o comandă, sala. In fruntea unui grup de cinci sau şase oameni, înainta spre masa din mijloc Ion Stolnicu, urmat de asistenţi şi ajutoare. Ajuns, s'a înclinat, salutând respectuos capetele pletoase, însurite şi albe ale bătrânilor, după care şi-a ridicat fruntea, să trimeată şi celor mai de sus un amical svâcnet de cap şi de mână. Inălţându-şi ochii spre rândurile studenţimei, Ion Stolnicu s'a întâlnit cu capul Irinei. Incrucişarea neaşteptată a privirilor, l-a pironit un moment locului. La oricare altul s'ar fi putut gândi că-l poate întâlni în sală, dată fiind vâlva ce s'a făcut în jurul acestei operaţii, numai la Irina Cornăţeanu nu. Ce caută ea acolo? Din ce îndemn a venit? De sigur, protectorul său a adus-o. Dar, oricum, nu e uşor să decizi o femeie, să participe la ciopârţirea unui trup omenesc. Ce a hotărît-o atunci ca să vină?

Inaintea ei s'a înclinat ca şi în faţa şirului de profesori. Gestul nu a scăpat sălii, şi sala toată a căutat să se lămurească, în faţa cui s'a înclinat din nou Ion Stolnicu. In clipa aceea Irina şi-a auzit numele şoptit din mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

multe părți. O șoaptă care ascunde în ea și taina unei bănuieli. Înțelegând că, datorită salutului imprudent al lui Ion Stolnicu, ochii toți sunt ațintiți spre dânsa, Irina, ca să-și apere obrajii învăpăiați de năvala sângelui, s'a prefăcut că-și cercetează poșeta. Și a cotrăbăit întrânsa, până ce sgomotul pașilor lui, sacadând în dale, a atras din nou ochii spectatorilor.

Călca mai mândru, mai apăsat. In mersul lui ușor puteai distinge încordarea omului sigur, stăpân pe sine.

Cum în sală erau mulți studenți, a cerut rândului de profesori permisiunea, să facă un scurt istoric al cancerului. I s'a încuviințat prin aprobări de capete. Și ca să nu piardă din timp, pe măsură ce împreună cu ceilalți doi asistenți își spăla mâinile cu săpun sterilizat, a început să vorbească.

Puțin înțelegea Irina Cornățeanu, din cuvintele lui Ion Stolnicu. Totuși, ele i se întipăreau în memorie mecanic, cum se imprimă pe discurile de ebonit sunetele cântate înaintea pâlniilor fonografice. Oricând ar fi putut să repete începutul istoricului: — Domnilor, numai histhologia ne poate arăta natura celulară a neoplasmului, și, mai ales, momentul în care el devine infectant, adică canceros. După cum știți prea bine, această sinistră maladie e o tumoră de proliferare celulară...

Cărui fapt să-i atribue, se gândea Irina, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc

poate atât de uşor să reţie o înşirare de vorbe, fără de niciun înţeles pentru dânsa, când altădată trebuia să citească de câte trei, patru ori numele insulelor sud-africane, ca să le poată ţine minte? Mister! Nu a putut conta pe memoria ei niciodată. Şi acum înregistrează fidel cele mai încâlcite cuvinte. Proliferare. Cât i-ar fi trebuit să repete cuvântul acesta, în anii de şcoală, dacă l-ar fi întâlnit în manualele didactice! Acuma l-a prins din întâiul pronunţ, fără să-i poată şti măcar înţelesul.

L-a ascultat mai departe. Il asculta sala întreagă, atentă, cum poate n'a fost niciodată. El, îşi freca mâinile şi vorbea. Teoriile cele mai vechi, dela Hippocrat la Bichat şi Broussais, le-a combătut cu înverşunare. Numele lui Cruveilhier, care a descoperit sucul canceros, îl pomeneşte cu evlavie. Insistă asupra cercetărilor lui Raspail şi Royer-Collard, pe cari Broca îi socoteşte de drept iniţiatorii teoriei celulare. De Klenke leagă transportarea reuşită a cancerului dela animal la animal. Şi odată cu sfârşitul celei de-a treia perie de spălat, pomeneşte de ultimile cercetări ale lui Carel, Lambert şi Hanes, Hadd şi Russ.

Sala este uimită. Siguranţa din glasul lui Ion Stolnicu o cucereşte. Cuvintele lui au ceva din rezonanţa metalelor.

— Alcool.

O soră, cu un cap de portocală, îi toarnă în

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mâinile strânse ulcică, roşii de parcă ar fi jupuite de piele, alcool rectificat.

Irina tresare.

„Doamne, cum de nu-l arde!"

De mâinile lui mari, lopeţi, ea are milă acum.

— Mănuşile.

Sterilizate, îşi trage mănuşile.

— Să se aducă pacienta.

Mişcarea din băncile anfiteatrului a încetat. In aşteptarea bolnavului, o tăcere de cimitir apăsa sala. Ştia fiecare, că acela care va veni şi în care mâinile lui Ion Stolnicu vor măcelări, s'ar putea întâmpla să-şi sfârşească viaţa înaintea ochilor lor, pentru lumina lor. In faţa omului care-şi sacrifică puţinul zilelor rămase pentru ştiinţă şi pentru şcoala semenilor lui, nu se poate aduce decât supremul salut: salutul tăcerii.

Uşile se deschid. O masă de transport alunecă pe rotile de cauciuc, împinsă de o îngrijitoare. Bolnava, uşor adormită, ca să nu poată şti spectacolul în care se va desfăşura mutilarea ei, este acoperită de un cearceaf. Pânza grea a luat formele trupului. Pe mâini de ajutoare este trecută pe masa operatorie. Mutatul bolnavei, de pe o masă pe alta, o înfioară pe Irina. I se pare că omul de dedesupt nu mai e viu. Prea şi-a abandonat carnea, cu greutatea ei toată, în mâinile cari o poartă.

Anestezistul, înarmat cu două fiole de clo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

roform, un depărtător şi o pensă de limbă, se aşează la capul suferindei, gata să-şi înceapă lucrul.

Minutele de pregătire, se scurg greu. Inimile nu mai bat decât în piepturile bătrânilor, singurii neimpresionaţi. Când au tăiat atâta în viaţa lor, murindu-le şi sub cuţit pacienţii, ce i-ar mai putea impresiona! Un singur lucru, poate: reuşita tânărului chirurg.

La un semn al operatorului, o mână trage de pe capul şi pieptul bolnavei cearceaful. Ochii toţi îi privesc cutremuraţi părţile desvelite. In ai Irinei, luminile au îngheţat înmărmurite. In sânul drept al suferindei rosese adânc cancerul. Supt aproape, nu mai rămăsese din el, decât o sbârcitură de carne flască, pătrunsă de cavernele boalei. Globul celuilalt era întreg, plin de viaţă. Lângă gemănul său putred, sfida răul care nu l-a ajuns. O clipă, Irina s'a gândit la femeia frumoasă, ce sforăia regulat sub efectul cloroformului, care, poate că îşi privea zilnic pieptul, putrezindu-i. Ce dorinţi de viaţă ar mai fi putut să aibă? Cum de nu s'a prăbuşit la gândul că, îndrăsnind o mână neştiutoare de bărbat să i-l strângă sau să i-l mângâie, ar fi putut da peste hoitul lui şi că, în desgustul clipei aceleia, s'ar fi îndepărtat de ea ca de un cadavru? Ce tălmăcire şi-o mai fi dat rostului ei de femeie, dacă femeie nu mai putea fi pentru niciun bărbat, şi nici mamă pentru niciun copil? Cine să mai râvnească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

la putregaiul din piept? Cum să se mai chinue în lume femeie, când nu mai are nimic din tot ce e mai femeiesc în ea? Când tot ce e mai femeiesc, îi miroase atât de fetid? De ce Dumnezeu, înainte de a-i lua sânul, nu i-a luat zilele? Cum poate destinul, să batjocărească până într'atâta carnea unei femei? O cumplită revoltă a cuprins-o pe Irina, contra nedreptății acestei boli. Mai mult ca oricare, poate și mai mult decât tatăl ei, dorea ea acum să reușească Ion Stolnicu, în cercetările sale. Pentru ea, ducea o luptă cu Atotputernicul, și voia sincer, din adâncul sufletului, să 'nvingă dumnezeirea, care prin legile ei firești, n'a apărat femeia de cel mai scârnav oprobiu.

Și glasul de oțel al lui Ion Stolnicu, din nou i-a retezat firul gândurilor, încordându-i atenția.

— Domnilor, vă prezint un caz cu o tumoră malignă a sânului. Tumorile maligne ale mamelei îmbracă două forme, deopotrivă de grave. Una, în care domină proliferarea activă a țesutului epiteliol al glandei și care poartă numele de *epitelioma,* și alta, în care abundă activitatea țesutului conjunctiv de neoformație și care se numește *sarcoma.* Dela început vă precizez că, în cazul nostru, ne găsim în fața unei epitelioma și anume, una din formele ei cele mai grave, *varietatea encefaloidă,* recunoscută azi de o putere de generalizare considerabilă. Pentru acest ultim motiv, adică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947/

pentru faptul că tumora progresând pe cale limfatică, ar putea determina metastaze în plămâni, ficat, stomac şi, mai ales, la coloana vertebrală, se impune un tratament imediat, precoce, mutilant şi radical. Tratamentul constă în ablaţia mamelei în totalitate, a muşchilor pectorali cari, ca buni vecini, ar putea fi contaminaţi de tumoră şi, pe lângă acestea, se adaogă şi extirparea massei ganglionilor limfatici, din axila respectivă a sânului bolnav.

Acesta este procedeul clasic al americanului Halsted.

După cercetările pe cari le-am întreprins (aci, feţele bărboase, afară de una, a lui Dumitru Cornăţeanu, s'au mirat. Ai fi putut citi pe ele întrebarea: Ce cercetări, tinerelule. Când le-ai întreprins?) în acest domeniu, am stabilit (bărbile din nou se agită) că, metoda Halsted, nu este suficientă. Constatând după această intervenţie, practicată de mai toţi chirurgii, recidive, mai ales în axila din partea opusă celei bolnave, am putut dovedi că, operaţia nu este completă, decât extirpând ambele grupuri ganglionare axilare. Aşa în cât, veţi asista acum la excizia sânului integral şi la ablaţia limfaticilor axilare, atât din partea dreaptă unde este neoplasmul, cât şi din partea stângă, în care numai în aparenţă mai sunt sănătoşi.

Incheindu-şi scurta expunere, a cerut masca. Odată cu el şi-au pus-o şi asistenţii. Inarmaţi cu botniţele albe, aveau înfăţişări apoca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

liptice. Oamenii cari nu mai semănau a oameni, inspirau Irinei teamă şi respect. Oficierea lor mută, deoarece nimeni nu mai vorbea acum, o îngrămădea tot mai mult, strivind-o parcă. Simţea cum, din ce în ce, fiinţa ei se reduce, că nu mai e decât un pumn de om, din care numai ochii şi gândul mai trădează viaţa. In jurul ei aceiaş înfrigurare pe feţele tuturor. O omenire întreagă murise, trăind totuşi. Şi, în mijlocul acestei omeniri, în care clocoteau cele mai variate sentimente, un om, un despot, care numai din mişcarea imperativă a ochiului ordonă totul. Omul acesta era Ion Stolnicu. Omul timid şi stângaci, din holul caselor Cornăţeanu; omul gângav, din convorbirile lui cu Irina; omul, intrat să-şi sărbătorească victoriile zilei, în cârciuma *La doi Căpitani,* ca salahorii. Şi, ceea ce şi mai mult nu poate să înţeleagă Irina, e timbrul vocii lui de acum, cu totul un altul decât acela când îi vorbeşte. Aci, vocea lui sigură dă cuvintelor rezonanţe metalice; în afară de această sală, ori pe unde l-a putut întâlni, aceiaş voce n'a putut scoate decât sunete ştirbite, mâncate, roase de secreţiunea sdrenţeroasă a vechii lui bronşite. Cum poate schimba mediul prielnic într'atâta un om? Numai în faţa acestei realităţi, de care s'a isbit făţiş, s'a putut Irina convinge că, fiecăruia îi e dat un anumit cerc de afirmare. Scos din el, se pierde în anonimat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„Cine ar alege-o pe mama, văzându-i mâinile, servitoare, dacă ar întâlni-o în vreun birou de plasare, în rând cu toţi ceilalţi postulanţi? Cine şi-ar pune ochii pe mine într'un bordel de rând? Cu Ion Stolnicu, Dumnezeu a fost din plin darnic. L-a hotărît pentru cea mai frumoasă muncă, în domeniul căreia e maestru. Papa o afirmă mereu şi papa ştie ce spune. Ion Stolnicu, cel adevărat, este acesta de aci; acel din hol, din pergolă şi de oriunde ar mai putea fi înafară de această sală, nu e decât umbra lui diformată".

Profesorul Dumitru Cornăţeanu, şi-a întors capul, să-şi privească fata. A schimbat cu dânsa, mulţumit, priviri, din cari a putut deduce o simţitoare schimbare în bine, pentru omul din sală. Ştiind că punctul culminant, uimitoarea sa manevră operatorie, nu e încă atins, aştepta, încrezător în reuşita fostului său elev şi a planurilor sale.

La o clipită a ochilor lui Ion Stolnicu, ridicaţi în spre lămpile din centru, s'au aprins toate becurile. O lumină albă, ca de quarţ, a umplut sala. La un alt semn al ochilor, s'au împins de către ajutoare mesuţele chirurgicale, pe cari stăteau aliniate, în ordinea întrebuinţării, pensele hemostatice, foarfecele curbe, bisturiile, depărtătoarele, catgutul şi setolina. Sticlirea instrumentelor de tortură orbeşte vederea Irinei. Poate că ceaţa din ochi e datorită şi groazei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Pe regiunea operatorie Ion Stolnicu pune câmpurile. Apoi întinde mâna, să ia bisturiul. In clipa aceasta carnea Irinei a tremurat de frică. Nu atât de frica sângelui care va țâșni, cât de aceea de a vedea despărțit de pieptul femeiei frumoase sânul. Și din clipa aceasta, n'a mai putut gândi.

Cu o repeziciune care aproape nici nu poate fi urmărită și care smulge tuturor involuntare și sâsâite exclamații de admirație, bisturiul tae adânc, desemnând forma de pară care îmbrățișază sânul și își termină coada departe, în axilă. Sângele isvorește bogat din brazda cuțitului. Asistenții tamponează mereu cu comprese.

Manevra mâinilor lui Ion Stolnicu e uimitoare. Se agită febril, cu o precizie și o rapiditate, cari, nu se poate să nu stoarcă și celor mai înăcriți dintre profesori, mimica aprobărilor admirative. Mâini de maestru, mâini de om ce va deveni celebru, cum bine o spunea de-a-rândul protectorul său.

Infige bisturiul și mai adânc, mobilizează țesuturile, se întrerupe să penseze un vas care țâșnește și îi supără manevra, și tae, tae mereu în pieptul femeiei frumoase, în timp ce în sala de operații, nu trăesc decât ochii spectatorilor și nu se aude decât țăcănitul penselor hemostatice, cari strivesc în ciocul lor dințat vasele sângerânde sau țesuturile canceroase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

In câteva minute, mamela, împreună cu muşchii pectorali subjacenţi, sunt mobilizaţi de pe peretele costal, în aşa fel încât Ion Stolnicu să poată diseca atent, printre vasele şi nervii din axilă, pachetul de ganglioni, contaminaţi probabil de germenele bolii.

O massă de carne diformă e, în sfârşit, detaşată de pe toracele femeiei. Bucăţile de putregaiuri se amestecă oribil cu bulbul sânului sănătos, în grămada extirpată, ce altădată a fost leagănul voluptăţii bolnavei. Sterp, pieptul îşi căsca găurile, din cari au fost desrădăcinaţi sânii infectaţi, gemând prin ele plânsul femeiei extropiate. Din tot ce a fost podoaba bustului ei, n'a mai rămas decât maldărul de carne, ce musteşte ca nişte otrepe jilave, şi pe care Ion Stolnicu l-a pus într'un borcan cu formol, ca să poată servi de piesă muzeului anatomo-patologic al clinicei.

După ce a legat cu catgut toate vasele sângerânde, mâinile lui s'au agitat şi mai febril, cu o dibăcie şi o repeziciune cum nu s'au mai agitat altele, înpungând marginile şi lăsând în punctele declive câte un mic dren de setolină.

Manevra mâinilor, care a făcut din el un maestru la înălţimea căruia râvneau acum maeştii trecutului, a însemnat pentru Irina Cornăţeanu, în momentul acela, expressul în care te sui în scurtul minut cât opreşte în gară,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fără să te mai întrebi dacă te va duce până la punctul terminus sau te va prăbuşi la primul kilometru. Şi şi-a strigat sieşi: el e, aşa cum ar fi putut, îmbrâncită de inimă, să strige de pe un peron de gară, capului de bărbat ivit doar o clipă într'o fereastră de Pullmann: el e.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

De undeva din depărtare, străbat până în salonaşul Irinei Stolnicu, bătăile unui clopot. Bătăile unui ceas, care-şi sună orele. Intâiul dangăt pătruns în cameră, a surprins-o. Şi surprinsă, a întors capul repede spre fereastră, aşa cum repede l-ai întoarce când, adâncit într'un gând, de pe la spate şi fără de veste, o mână te-ar bate pe umăr. Cu al doilea dangăt, înţelegându-l, şi-a risipit surprinderea. Cum nu ştia cât e de înaintată noaptea, a început să numere bătăile. Două... cinci... nouă... unsprezece... Aici s'au oprit.

„Aproape de miezul nopţii!? Doamne, cum trec orele, când ai ce să plângi în ele!" Şi un uşor oftat a însoţit vaierul Irinei Stolnicu.

Pentrucă noaptea nu se sfârşise şi mai avea de plâns pe cenuşa trecutului, Irina a plâns înainte.

Işi aminteşte de omul din sala de operaţii, cu privirea de vultur, glas de alămuri şi mâini de maestru, cum s'a nimicit din întâia noapte a poposirii lor împreună. In perindul imaginilor de atunci, ochii îi sunt cuprinşi de panică, iar în gură şi pe buze simte inundând-o amărăciuni veninoase. Şi tocmai mâinile lui cari

Muzeul Digital al Romanului Românesc

au cucerit-o, tocmai ele s'au întrecut mai mult, în scârbă. O mângâiau — poate că aceasta voiau să facă, — strivindu-i mușchii și răscolindu-i locuri pe unde nici gândul nu a trecut-o, să se privească măcar. In noaptea aceea, mâinile lui au fost mai mari ca întotdeauna. In centura degetelor, îi putea cuprinde și sânul și pulpa. Iar când și le resfira pe pântecul ei, i-l acoperea aproape în întregime.

Nu a fost o noapte a dragostei, ci o noapte a torturilor. Supusă unei gimnastice sexuale, de cel mai josnic gust, din încleștarea căreia nu s'a putut desprinde, spre deosebire de toate celelalte femei, ea a pătimit în patul nupțial.

„Ah! în clipa din urmă, cum îi juca în dinții rânjiți, satisfacția. N'a fost spasmul unei bucurii proprii. Aceasta am simțit-o îndeajuns. Sărbătorea atunci triumful unei clase întregi".

Din noaptea pe care ea o credea cu totul într'altfel, Irina n'a putut închide în tezaurul amintirilor, decât amărăciune. Fiecare întunerec al serilor, îi amintește de dânsa. Fiecare noapte o îneacă în aceeași scârbavnică înjosire. Cum să nu-și schimbe viața! Cum să nu stea în răspântia gândurilor, de-al căror sfârșit îi e teamă! Și cum să nu-i fie teamă de sfârșit, când ar putea fi și așa cum nu voește.

S'aude tropot de pași. Prin liniștea nopții bat voinicește în parchet. Infricată, ca și cum i-ar fi putut surprinde gândurile, Irina și le-a risipit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Mâna lui Stolnicu a întors butonul electric.

— Dormi, Iri?

— Nu.

— Da tu ştii, c'am uitat să mergem la concert? Nu e în cincisprezece astăzi?

— Am uitat să şi mâncăm Ion, nu numai concertul. Să mergem la masă.

Şi în timp ce prin coridoare şi încăperi becurile electrice îşi aprindeau luminile, în ochii Irinei, razele îşi stingeau tot mai mult licărul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

PARTEA DOUA

VÂLTORI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Mai tot timpul zilelor Irina Stolnicu şi-l petrecea singură, în salonaşul ei. Işi făcuse din încăperea aceasta o chilie a pătimirii, din care greu o putea scoate careva. Nu avea prietene. Era din firele cari pornesc în viaţă numai cu preteniile copilăriei şi acestea erau departe acum. Multe au fost femeile măritate, întâmplător cunoscute, cari au căutat s'o atragă în cercul distracţiilor lor. Zadarnice le-au fost însă încercările. Asaltului, Irina nu a răspuns decât cu puţinul la care te obligă convenienţa socială. Şi de vrei, prin puţinul acesta poţi trece, fără să-ţi amesteci sufletul. Ea nu şi l-a amestecat. Şi-a închis în el trecutul şi împreună cu el, s'a retras în încăperea, în care atât de bine se simţea singură. Acolo, doar Ghizi o mai turbura câteodată. Tot ea o turbură şi acum.

— Coniţă, a trimes domnu nişte mobelă.

„Mobilă!" se miră Irina Stolnicu.

— Ce mobilă fată, ce tot spui?

— A venit un camion coniţă, cu nişte mobelă trimisă de domnu. Intreabă unde s'o descarce.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„In stradă şi să-i dea foc" i-a răspuns în gând Irina, privind din cadrul ferestrei camionul de afară, încărcat cu o canapea, două taburete şi o masă, din scândură probabil, deoarece prea subţiri se arătau în împachetarea hârtiei.

— S'o ducă'n sala din fund, pân'o veni domnul, — i-a fixat locul, în cele din urmă.

După ce camionul şi-a huruit roţile pe dinaintea casei, Irina Stolnicu s'a dus să vază de aproape lucrurile trimese. Erau din scândură de brad, afumată, pirogravată în motive naţionale. Iar motivele lăcuite în culori ţipătoare.

— Ptii, ce frumoasă e, coniţă! se minuna Ghizi, despachetând-o.

„Ce gust! de abia îşi putu opri Irina cuvintele. Unde-o fi vrând s'o pună?"

Dovedise încă odată Ion Stolnicu, lipsa oricărei înţelegeri pentru frumos şi estetic. Când rareori trecea cu dânsul pe dinaintea vitrinelor, pe Irina o scandalizau preferinţele lui. Admira toate ororile posibile. Punea ochiul pe tot ce era mai lipsit de gust. Nu fără de bună dreptate, l-a categorisit dânsa în grupul şi de moda gospodarilor de pe la marginea oraşelor. Îi plăcea şi lui, ca şi acestora, să-şi înbâcsească casa cu toate nimicurile. Nu i-a descris el, cu admiraţie, odată, odăiţa fostei lui proprietărese, doamna Nedelea? „Cu câtă grijă erau puse toate la locul lor, Iri! Într'un

Muzeul Digital al Romanului Românesc

perete ardea candela, vârîtă în interiorul unei catedrale minunat lucrată la traforaj. Pe cel vecin, o inimă de atlaz brodat sta agăţată de un cui, purtând într'un buzunar o perie de haine. Ce poate fi mai practic şi mai uşor, decât s'o iei de acolo, să-ţi cureţi hainele şi s'o pui la loc? De lampă atârna un înger, simbolul purităţii din cameră, şi în marginea oglinzii înfipsese fotografii şi ilustrate, cari marcau cronologic epoci din viaţa ei. Pe măsuţa din mijloc, trei ouă pascale, din cele mai frumos încondeiate, îşi aşteptau primenirea anuală. Timpul i-l măsura un ceas cu cuc, iar vremea rea sau bună i-o prevestea un domn cu umbrelă şi o femeie în costum de bae, ce apăreau în uşa unei căsuţe de lemn, după cum vremea avea să se schimbe. Domnul cu umbrela anunţa frigul, ploile şi furtunile; femeia în costumul de bae zilele calde, cu soare. Pe scrinul dintre ferestre, soţul, domnul Nedelea, surâzând dintr'o ramă îmbrăcată în catifea roşie. In pat, printre perne cu funde, burduşite ca nişte pântece de copil, torcea Prinţesa, o pisică neagră, de urechile căreia doamna Nedelea a prins pentru totdeauna doi clopoţei de bumbac vişiniu". Şi acum mobila pirogravată.

Dintre flori, lui Ion Stolnicu nu-i plăceau decât muşcatele. Irina să nu le vadă în ochi. Flori să şi le pună mahalagiii în ferestre. Şi aşa aproape cu toate preferinţele lui. Lupta o da însă mai dârz când îşi manifesta pofta

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vreunui fel de mâncare nesuferit de ea. I se împotrivea atunci cu înverşunare.

— Aş mai mânca şi eu nişte sarmale, Iri, o varză cu şorici, o ciorbă pescărească. Prea mă'ndopi numai cu amestecuri d'astea, de nici nu ştiu ce mănânc.

— Să nu te mai aud Ion, îi tăia scurt poftele Irina, strâmbând din nas, ca şi cum zeci de oale cu varză i-ar fi stat sub dânsul. Mâncăruri de cantină. Mâncăruri cu miros de nu-l mai poţi scoate din casă.

Greu l-a putut Irina convinge şi de astădată că, printre lucrurile din năuntru mobila pirogravată n'are ce căuta. Şi ca să nu-i înţeleagă împotrivirea greşit, drept un dispreţ pentru tot ce-a creiat inspiraţia satelor, ceea ce l-ar fi jignit indirect şi nici nu ar fi exprimat sinceritatea părerilor ei, Irina şi-a dat toate ostenelile să-l poată face să cadă de acord, prin convingere, că la Orlat, în camera ţărănească, îşi vor găsi locul mai mult decât în oricare parte.

Când nu se putea descurca din încâlcirea gândurilor, Irina trecea la pian. Fără să-şi aleagă bucăţile băgă de seamă că una, printr'un capricios joc al întâmplărilor, i se strecoară mereu în mână. Era un cânt al lui Paul Abraham: *Kann nicht küssen ohne Liebe*. Cântându-l, atingea clapele mai uşor, vrând parcă să dea notelor o vibrare caldă, umană.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Atinse de abia, coardele i se supuneau, strecurând în salonaș, ca într'o șoaptă, unda melodioasă a cântecului. Ascultându-l, Irina simțea cum i se încălzesc obrajii, cum îi ard ochii și cum din plinul plămânilor i se desprind respirații lungi. Avea melodia tristă a cântecului ceva din durerile ei. Ceva din mohorîrea zilelor de toamnă, cari cad reci și ploioase peste dragostele însorite ale verii. Când ajungea în dreptul refrenului, își împletea și vocea ei în unda cântecului. Mureau atunci, din ce în ce mai mult, sonoritățile pianului, ca în locul lor să-și plângă Irina nenorocul:

Kann nicht küssen ohne Liebe
Kann nicht ohne Liebe glücklich sein
Wass sind Küsse ohne Liebe
Frühling ohne Sonnenshein.

Cu dorul frânt în ea, se scula apoi dela pian, ca să se încadreze în pervazul ferestrei și să privească afară. Se uita, ca și cum ar fi așteptat pe cineva să treacă. Cu fiecare drumeț Irina tresărea. In fiecare ea vedea pe unul și acelaș. Fie ce pas care bătea în asfaltul trotuarului, pe sub fereastra dânșii, îi strecura în suflet speranța că, poate e el. De câtva timp, se întâlnea ades în gând și în visuri cu imaginea lui Sorin Batiște. Sculptorul, despre care se vorbea mult și multe în București, și pe care ea l-a zărit numai odată, la Salonul Oficial, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc

sunt de atunci doi ani — îi stăruie mereu în minte. Îl caută în fiecare trecător, în fiece umbră. Chipul lui palid, de om consumat, indiferent, cu priviri de cinic şi atitudini de ironic, îi personaliza din plin înfăţişarea. Numai atât să fi avut şi încă era destul pentru femeile cari ştiu că, nu poţi să te cufunzi adânc în viaţă, decât lângă bărbaţi de soiul acesta. Să te preţuiască un indiferent, să te iubească un cinic, sau să te admire un ironic, sunt triumfuri cari, nu pot fi atinse, decât de prea puţine femei. Printre aceste puţine vor să fie toate.

Cu Irina s'a întâmplat însă, ceea ce nu se întâmplă cu prea multe din ele. Ei, nu i-a inspirat Sorin Batişte, pofta unui triumf. Din întâiul ochi aruncat asupra-i, ea a descoperit în expresia trăsăturilor lui pe omul care nu mai poate greşi, fiindcă a trecut prin toate greşelile. Să-ţi poată vorbi deschis un bărbat care duce în spinare povara unei vieţi frământată în toate vâltorile, care nu mai are pentru semenii săi decât cinismul şi pentru toată parada lumii de fantoşe ironia, e ca şi cum ai citi în cartea pe care nimeni n'a putut-o încă scri. Şi ea voia să citească în cartea aceasta. Lângă Ion Stolnicu, nu putea. Omul care a câştigat-o tăind în carnea altui om, îşi pierdea toată superioritatea când lăsa bisturiul din mână. Din acel care uimise o sală întreagă, se transforma într'un altul de rând,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

care râvnea ca un salahor după acreala verzelor cu şorici şi a ciorbelor pescăreşti. Lângă el i se destrăma toată fiinţa ei gingaşă. Toată graţia fizicului îi pălea, cum pălesc florile în pământul neprielnic.

Preocupat peste măsură, ziua în clinici operând, serile în laborator cercetând până în miezul nopţilor ciopârţiturile de cărnuri, aduse acasă ca să continue strădaniile din sălile de operaţii, nu mai avea timp şi pentru Irina. O vedea doar la masă şi apoi în noapte, când, răpus de oboseală cădea bolovan în albia saltelelor, adormind şi sforăind de cum punea capul pe pernă. Lui, din prima noapte i-a dat totul Irina. Poftele lui, n'au cunoscut decât setea luptei brutale. Potolite, în nopţile cari au urmat, n'au mai avut ce cere. Din jocul preliminărilor el nu a ştiut să se îmbete niciodată. Precum niciodată nu i-a trecut prin minte că, între eroii păcatului trebue să se petreacă acelaş lucru, ce se petrece între marii virtuoşi ai arcuşului şi viorele lor. Pregătirea coardelor cari, poate, vor cânta numai două, trei minute, o fac în cincisprezece, douăzeci. Le încearcă şi le ascultă mai atenţi ca întotdeauna. Le strâng în căluş şi le slăbesc, le ating izolat şi apoi în grupuri de două, le duc la urechi ca din nou să le slăbească pe unele şi să le întindă pe altele, până când, în cele din urmă, timpanul lor fin şi sensibil le socotesc apte să vibreze în execuţie. El,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nu a ştiut că, asemeni acestor viori trebuesc pregătite femeile. Că lupta brutală va dospi după cum a fost plămădită, şi că intensitatea posedării e în raport de cum ai ştiut să pui în slujba ei toată fiinţa femeiei.

In Sorin Batişte, Irina vedea pe omul în care au ţizelat veacurile. Omul selecţionat. Exemplarul de expoziţie al sexului tare. La Salonul Oficial, nu l-a putut privi decât pe furiş şi cu frică de-a nu-şi descoperi gândurile. Voia să-l vadă, fără să fie văzută. Să nu fie la fel cu toate câte îl asaltau, sacrificând odios mândria femeiei. Nu poate minţi că nu a dorit şi ea să-l întâlnească, să-l vadă, să-l audă vorbind. Prea mult se discuta de sculptorul Sorin Batişte. Bănuia însă, că între dânsa şi toate celelalte femei e o prăpastie. Toate veneau să-i cucerească un zâmbet, o vorbă, o privire. Ea, să se supună unui control. Să verifice, dacă omul care place tuturor femeilor poate să placă şi dânşii. Cunoştea pe multe din admiratoarele lui şi multora le mai cunoştea şi cauzele admiraţiunei. Il doreau unele pentru faima lui: vanitate. Altele, pentru fizicul lui: sexualitate. Altele, pentrucă ar putea să-l asculte vorbind, cum n'ar mai putea un altul să vorbească la fel: spiritualitate. Şi mai erau unele, din acele cari vor să-şi lege viaţa toată de un scandal public, mijloc prin care îşi pot păstra numele prezent cât mai mult în bârfeala saloanelor: excrocherie sentimentală şi trivia-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

litate. Ea? Să fi fost oare numai controlul care o împingea spre Salonul Oficial? Numai dodința de a ști cât se deosebește de toate celelalte? Nu era măritată. Și după cum aluatul în care nu pui drojdie și nu plămădești nu poate crește, tot așa trupul ei, nedesrobit încă din lâncezeala virginității, nu putea cere ceea ce, poate, ar fi putut fi o cauză. Atunci, din ce îndemn și din ce poruncă a ascultat, de s'a îndreptat spre Salonul Oficial? Numai lupta dintre ea și toate celelalte femei? Dar de ce să se deosebească ea de toate celelalte femei?

Când a deschis ușa Salonului, acum doi ani, pașii Irinei nu erau siguri. Teama ei nu era că, în lupta cu toate celelalte femei, va pierde dânsa. Se cunoștea prea bine. Era nesiguranța pașilor pe cari crezi că ți-i mână un gând, când, de fapt, un altul le comandă.

S'a amestecat în mulțimea din încăperile 'Salonului, utilizând toată manevra femeiei care nu vrea să-i fie surprinsă apariția. Nu a putut. Oricât și-a ascuns capul în șalul gulerului de blană și oricât își tampona nasul cu batista, mijloc prin care își ascundea o parte din figură, tot au recunoscut-o. Și a fost destul să o salute unul, înclinându-se cu totul ceremonial, ca celor din jur să le fie atrasă atenția, exercitându-se care mai de care în înclinări curtenitoare. Numele ei a început să circule de pe-o buză pe alta. In câteva clipe a străbătut sala ca un svon de alarmă, punând

Muzeul Digital al Romanului Românesc

în panică mai toate femeile. Era prea frumoasă şi prea elegantă Irina Cornăţeanu, ca să nu înfigă în pieptul lor un cuţit. Cum toate roiau în jurul lui Sorin Batişte, s'au strâns şi mai mult, să facă zid între ea şi sculptorul admirat. Ajutor mutual. Când se simt ameninţate în massă, femeile se înfrăţesc până la sacrificiu, în timp ce dezastrele semenelor lor, ameninţate izolat, le satisfac pe deplin.

Pentru Irina Cornăţeanu, lumea din sală nu exista. Cerceta tablourile şi sculpturile cu o atenţie ce comanda tuturor cari o cunoşteau, şi erau mulţi aceştia: lăsaţi-mă în pace. Şi o lăsau. Când s'a văzut ajunsă într'un colţ, opus aceluia în care Sculptorul Sorin Batişte era atacat de o armată de cronicari plastici şi de femei, a căutat să privească pe furiş, peste mulţime, spre el, să-l descopere din roiul gălăgios şi să-l vadă. Incercarea nu i-a reuşit. I-a descoperit-o însuşi Sorin Batişte. Ruşinată, şi-a întors capul, simţind cum o arde în obraji tot sângele. Mişcarea Irinei Cornăţeanu, de a se feri din ochii lui, i-a plăcut sculptorului. In timp ce toate celelalte femei, îşi licitau impudic zestrea feminităţii lor, una, doar una singură, mai distinsă şi mai frumoasă decât toate, s'a ruşinat şi de-o privire surprinsă. Atât numai, şi, de sigur, femeia aceasta a simţit că nu mai e femeia care o arată chipul şi atitudinea, îşi închipui Sorin Batişte.

Cu flacările sângelui în obraji şi absentă la

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tot ce i se perinda pe dinaintea ochilor, Irina continuă să privească tablourile. Când a ajuns în dreptul grupului din jurul lui Sorin Batiște, a trecut cu capul îndreptat în altă parte, ca și cum nimeni n'ar fi fost acolo. Ochii sculptorului o urmăreau. Orbi pentru femeile cari îl încercuiseră, căutau peste umerii și capetele acestora, silueta sveltă, ce își frângea seducător talia. Strâns în postavul mantoului, corpul Irinei Cornățeanu își împlinise formele unghiulare. Din sugrumul taliei înalte, rotunjimi șterse îi înnodau mijlocul, ca apoi, aceleași forme, mlădiu ondulate ca niște crupe de dealuri basarabene, să se termine prelungi și vânjoase, ori de câte ori pasul ei întindea nervos strâmtoarea hainei. Apăreau atunci, în desenul vătuit al mantoului, picioarele Irinei, suple în arcuirea lor caldă. Cum să n'o urmărească ochii lui Sorin Batiște! Descoperise în ea linia unei opere desăvârșite, și mai descoperise în rușinarea ei de o clipă, ceea ce mai toate femeile au voit să piardă, sau au pierdut fără să vrea, regalitatea sexului lor: mândria. Imperechiate în Irina Cornățeanu, omul care pentru semenii lui nu mai avea în simțuri nicio vibrare, a tresărit din nou la viață. Pe urma umbrei care trecuse, lăsând în aer conturul repetat al formelor magnifice și aburul cărnii, cinicul, ironicul, indiferentul și tot ce mai distanțase pe Sorin Batiște de ceilalți bărbați, au depus armele, învinși. O privea mereu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cum se strecoară prin mulțime, cu frica în ochi să n'o piardă. Să 'ntrebe cine e? Și pe cine să întrebe? Femeile gureșe din jurul lui? Dar, nu le-a pălmuit în destul uitându-le în gloată, în timp ce ochii lui cată pe deasupra capetelor lor, șerpuirea unui mers de femeie, amestecată în mulțime? Nu le-a biciuit destul oferta destrăbălată a ochilor și a cuvintelor?

Fără de niciun cuvânt pentru ele, cu ochii numai pe urma unui svon de pași, liota gureșelor din jurul lui a început să-și înpuțineze numărul. Intorcându-i spatele, a auzit pe una trecându-i prietenei dela braț:

— Ai văzut cum l-a amețit Irina Cornățeanu?

„Irina Cornățeanu? Ea? Irina? Fata de pe buzele tuturor bărbaților?" se întreba în gând Sorin Batiște, un alt Sorin Batiște, auzind șoapta. Și, ca și cum din înălțimi i s'ar fi poruncit, a răspuns înălțimilor: „Da, o voiu creia din marmură. O marmură care se va numi Iris. O piatră, în care mâinile mele vor ciopli harnic. Un obraz, în care voiu pune frica de goliciune. O goliciune, care nu va putea ispiti decât frumosul. Iris!.. Iris!.. Numele tău, Iris, îl vor scrie fluturii pe brâul de foc al cerului în amurg și ți-l vor duce în soare, în fiecare dimineață de primăvară, ciocârliile. Iris, dacă vreodată omul din tine se va face pământ, frumusețea ta niciodată nu va dispărea. Simt că Eternul mi-a învrednicit mâinile să te dăruesc lui".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Lumina inspirației înflăcăra creatorul.

Când a plecat dela Salon, Irina, fără să fi dorit, l-a mai zărit odată. Conducea o femeie. In dreptul ușii a părăsit-o, schimbând cu ea cordial câteva cuvinte în franțuzește. Graiul însoțitei, prins de Irina, înneca cuvintele pronunțate, în dulceața limbii rusești. Vorbea corect, ca mai toți Rușii. Își stâlcea însă vorbele și le sfârșea aproape pe toate în baia slavului „ie", în așa fel încât pronunțarea căpăta parfum și farmec de alint. Era blondă. De un blond nordic, spălat în ape de soare și uscat în vântoasă rece. In ochi, albastrul unui cer împâclit; albastrul de plumb al durerilor.

Scoborând în spatele ei treptele dela intrarea Salonului, a putut auzi pe doi tineri ce urcau, după aparența ținutei studenți la Belle-Arte, șoptindu-și:

— O văzuși? Nadia. Modelul maestrului.

Celălalt, după ce a întors capul și și-a dat laoparte o clapă a gulerului ridicat, ca să vază mai bine, a completat informația:

— Se spune că și amanta lui.

Ultimile cuvinte au răscolit în Irina. Mereu în spatele necunoscutei, epavă slavă pesemne, se întreba dacă drumul ei e pe acolo, sau prin altă parte. Mergea înaintea ei o femeie din lumea toată, pe care n'o mai întâlnise. O femeie, în spre care pașii o mână și din urma căreia ar vrea să dispară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„Ce-ar mai putea să însemne şi asta!?"

In dreptul unei răspântii a pierdut-o din ochi. A auzit atunci o voce strecurându-i în urechi:

— Nu te teme. O să vă mai întâlniţi odată.

A întors capul. Nimeni. Cine i-a strecurat şoapta?

Odată l-a văzut numai. Acum doi ani. De atunci au trecut zilele în şir, cu şirul lor nesfârşit de întâmplări. O întâmplare a fost şi Ion Stolnicu. O întâmplare ciudată. Omul cu mâinile mari, cu fierăstraiele dinţilor înspăimântătoare şi cu cascada de pocnete guturale ale râsului, a putut-o face să strige: el e. Privindu-l numai cum taie şi ascultându-i cum vocea de altădată, răguşită şi împiedecată de sdrenţele bronşitei, îşi schimbase în atât sonoritatea de parcă n'ar fi fost glasul unui om, ci numai cântul unei prevestiri de vecernie, pornit din clopote de argint, ea, doar într'o singură clipă, şi-a simţit sufletul gol de toată lumea, plin numai de el. Amintirea lui Sorin Batişte pierise. Visurile ei de fată, împăenjenişul gândurilor din nopţile când inimile învrăjbite sunt chemate să străjuiască împărăţiile dorinţelor, şi tot ce mai stăruise în ea din goana de cerb a nesfârşitelor vreri, s'a spulberat. S'au spulberat toate şi toate au fost o minciună. Mai mult decât o minciună, o crimă, o profanare. Asemeni unei moarte fru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

moasă, pândită de bestii, scoasă din pământ în întâia noapte a somnului veşnic şi siluită la adăpostul coroanelor, se vede dânsa acuma. Mâinele cari i-au înnebunit ochii, o gâtuie. Şi glasul care cândva i s'a părut cânt rupt din buzele de argint ale unor clopote mânăstireşti, astăzi îi spurcă viaţa, înnecându-şi ziua vorbele în smârcul vâscos al bronchiilor, noaptea hârâind ca un clipocit de canal, ce duce în spre o Vale a Plângerii, ciorba lăturilor. Dacă se mai simte legată de viaţă e că aude, venind din îndepărtări, paşii unei umbre, paşii lui Sorin Batişte, lovind în asfaltul trotuarului. De câte ori nu tresare! De câte ori nu se încadrează în pervazul ferestrei, ca să privească în gol şi să-şi frângă iluziile. Şi, de câte ori, nu-i umezesc ochii, împâclindu-i vederea, punând între ea şi lumea toată o ceaţă. Ceaţa aşteptărilor sdrobite. Vălul chemărilor surde. Ea nu ştie însă că, dincolo de ceaţa care o desparte de lumea unui om şi de omul unei lumi întregi, Sorin Batişte, sculptorul cinic, indiferent şi ironic, trecut prin toată tălăzuirea vieţii, frământă mereu în lut trupul ei şi că mereu îl fărîmă în mii de bucăţi. Mâinile nu vor să-l ajute. *Iris* e mai presus de puterile sale. Şi, spre uimirea tuturor cari descopăr în căutările lui creaţiuni de nebănuit, el, nemulţumit de ceea ce realizează, sfărâmă, ca din nou să încerce, să dea pământului clisos linia şi viaţa din carnea Irinei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

E numai de un an măritată Irina Stolnicu. De un an, de când i se pare că i s'a sfârşit şi viaţa. Din întâia zi a căminului lor, sau mai bine zis din întâia noapte, Irina Stolnicu îşi numără zilele morţii. A celei mai grele morţi. A morţii prin care rătăceşti vie. Amintirea întâlnirii lor goale, din noaptea nunţii, o face să tremure. O sete de câine. Atât! De câine pândind uliţile, în zilele primăverii. Ori de câte ori se apropie nopţile, o scutură scârba. Nu-l condamnă. De ce l-ar învinovăţi? Vinovată e numai ea şi cu tatăl ei. Şi, poate nici dânşii. In faţa unor atari întâmplări, ce are de făcut? Nu ştie. S'a izolat de lume şi trăieşte numai în acea a gândurilor şi a aşteptărilor. Trăieşte în salonaşul ei, tresărind ori de câte ori un om trece pe dinaintea casei. Atunci, se încadrează în pervazul ferestrei, să-l vadă, să-l strige, de va fi acela pe care îl aşteaptă.

Bat şi acum paşi în trotuar. Paşi cari o cheamă la pândă. Nu e el. Cum să fie Sorin Batişte! Nu şi-a întors ea capul când a surprins-o privindu-l? Nu a trecut ea pe lângă dânsul privind în altă parte? Un om ca Sorin Batişte, nu aleargă după femei. Nu cucereşte. Şi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

după câte știu, nu se lasă nici cucerit. Atunci, de ce îl mai așteaptă dânsa? De ce în fiecare ființă nelămurită pe care i-o aduce strada în față, bănuie că e dânsul? De ce fiecare pas care sună în trotuarul din fața casei, să creadă că e al lui? Privește și acum, după nu știu al câtelea om care-i înșală așteptările și nici acum nu e dânsul. E un altul, veșnic un altul și niciodată același.

Privește. Privește înainte golul străzii, ascultând cum se îndepărtează cadența ultimului pas care o minte. Strada pustie îi scurmă și mai mult în neliniști. Și străzile pustii, în zilele de toamnă, când parcă totul se pregătește de moarte și totul e galben, îți strecoară în suflet, când le străbați, înfiorări nelămurite. Din fiecare poartă simți atunci fluturându-ți o mână. Mâna ființei pe care ai iubit-o cândva, fără să știi cine e, și care a plecat de mult, fără să cunoști unde. Iar de privești în ferestrele acestor străzi, chipul pe care-l cauți, nu-l mai zărești. In locul lui e o floare și în tristețea florii agonia unei fete, la căpătâiul căreia pândește un sfeșnic.

Toamna de-afară și strada pustie, au înfiorat-o pe Irina Stolnicu. In locul pomilor desfrunziți i se pare că vede femei tunse, și în fiecare cracă ramificată o mână de os încărbunit, care, pornind din țărâna unui mormânt, se ndreaptă spre dânsa s'o apuce și s'o târîie

Muzeul Digital al Romanului Românesc

înăuntru. Ingrozită, a plecat din pervazul ferestrei, să nu mai vadă mâini apucând-o.

Ca să scape neliniştilor, Irina Stolnicu se agăţa de tot ce o putea face să uite. De câte ori se ivea ocazia să se ducă la Orlat, se ducea. De o asemenea ocazie s'a agăţat şi acum. Ghizi a venit s'o anunţe, că domnul administrator Vasilică Andreiaş, a venit dela ţară cu proviziuni şi întreabă dacă cucoana are să-i dea vreo poruncă. Orlatul a trecut în zestrea ei şi domnul Vasilică Andreiaş, nu uită să se prezinte *la raport* stăpânei, ori de câte ori vine să dea socoteala boierului Mitu.

— Să vină în biuroul domnului, Ghizi.

Odată cu administratorul a intrat în biurou şi mirosul greoiu al săpunului *Violetta*, cu care domnul Vasilică Andreiaş, îşi spală pielea încă de pe vremea când a terminat serviciul militar. E un altul acum domnul administrator. Ultimii opt ani l-au ruinat. I-au stâlcit obrazul, brăzdându-i-l adânc. Aşa de adânc că fundul brazdelor scapă spălatului zilnic, lăsând să i se vadă împietrite în jghiaburi, pastele cu cari se împotriveşte anilor. In urechi snopuri ţepoase îi înfundă pâlniile şi din nas vreascul părului mereu tăiat, ce parcă-i umple nările cu surcele, teameninţă cu sulitele lui. Dacă podoaba urechilor şi a nărilor nu-l mai preocupă îndeajuns, în schimb părului îi dă toată atenţia. Nu-l lasă cu niciun preţ să'nnălbească. La două, trei zile, şi-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc

freacă în baia cănelilor de tot soiul, dându-i un lustru de negru ars în văpaia soarelui. Mai tragic e când asudă domnul administrator. Atunci i se prelinge pe ceafă micile râuleţe ale oboselii, aducând cu ele odată şi boiaua cănelilor. Oricum, domnul Vasilică Andreiaş, nu vrea să cedeze anilor, şi nici temperamentului său năbădăios, de cavaler veşnic în pânda nevestelor din sat. Il mai ocăreşte câte odată una, îl mai pişcă câte un soţ mai îndrăsneţ şi fără de boieresc la curte, dar el tot nu se lasă. De pe unde poate stoarce o mângâiere, de pe la vreo văduvă de războiu sau de pe la vreo fată întoarsă din slugăria oraşului stricată, el tot o cerşeşte şi tot îşi împacă, dacă nu simţurile adormite, obiceiul. Treburile administraţiei le împlineşte cu chibzuială. Uneori chiar cu prea multă chibzuială, ceea ce supără pe cuconul Mitu. Nu iartă nimic ţăranilor. Le ţine socotelile mai abitir decât un arendaş jidov. Iar de le prinde vitele în islazul moşiei, fără să fie înscrise în condici, nu le mai dă cu săptămânile, până ce proprietarul nu-şi face zilele de osândă, lucrând pe ogoarele curţii mult mai mult decât face paguba. Când, din întâmplare, ajung la urechile cuconului Mitu neajunsurile pe cari le face sătenilor, apoi atunci mi ţi-l scutură, de-l trec năduşelile. De câte ori n'a rămas cuconu Mitu, cu nodul cravatei lui putrede, în mână. Totuşi, neam din neam de administratori, în mărunta lui socoteală el nu vedea în

Muzeul Digital al Romanului Românesc

gestul stăpânului său sinceritate, ci numai un fel de a apărea așa în fața slugilor, ce vor duce fapta în auzul satului. Oricum s'ar fi manifestat cuconul Mitu, domnul Vasilică bănuia, că'n sinea lui îl aprobă. Și din această cauză nicio îndreptare.

Când a intrat Irina în biurou, domnul Vasilică Andreiaș, s'a îndoit din șale slugarnic. De când știa că soarta lui poate depinde și de hotărîrile dânșii, stăpână legală acum a Orlatului, arcul aplecărilor din mijloc s'a mărit.

— Sărut mâinile, domnișoară. Să mă iertați, da eu nu vă pot spune decât domnișoară. Ați crescut sub ochii mei. Pentru mine ați rămas mereu domnișoara Irina, copilul bun și iubit al stăpânilor mei.

— Bine, bine, spune-mi cum vei vrea, îi curmă Irina lingușirea. Ce mai faci și ce mai e la Orlat?

Mândru că înainte de toate s'a interesat de viața lui și apoi de moșie, administratorului i-a înflorit în obraji zâmbetul unei mulțumiri fățarnice.

— Ce să fac, domnișoară, greu. Mă sbat cu nevoile. Cât privește celelalte, bine. Tare bine, domnișoară. An bogat. A dat Orlatul, ce n'a dat de când sunt eu la curte și de, e cam multă vreme de atunci! Aș putea să vă arăt chiar socotelile.

— Le-ai arătat tatii?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Arătat, domnișoară, arătat. Apoi la ce-am bătut eu drumul.

— In cazul acesta, nu-mi mai arăta nimic, încheie Irina Stolnicu și capitolul socotelilor.

— La voia dumneavoastră, domnișoară.

— Altfel, vreo supărare ceva, vreo...

— A! Cât privește despre supărări, destule, domnișoară. S'au înrăit țăranii mult. Le-a stricat de tot capul războiul. Nu mai respectă nimic ce i-al moșiei. Și ieri am aflat în islazul boieresc, vite de-a lor. Le strecoară pe'nțelese cu ciobanii. Că nici în slugi nu mai poți avea încredere astăzi! Da și eu, ce mi i-am ologit pe domnii ciobani, iar vitele le-am închis.

— De ce faci d'astea, domnule Andreiaș.

— Apoi, cum să mai răsbesc, domnișoară, cu tâlharii ăștia. Nu e zi să nu dau de vaca lui Ion Țurcă și a lui Nicula Podariu. Hei păi und...

— De-ale cui, ai spus? mai întrebă Irina Stolnicu odată, de numele țăranilor cu vacile închise la curte. Ai spus și de-a lui Nicula Podariu?

— Apăi, de-a lui mă'npiedec în fiecare zi, fi-i-ar stârpitura dracului să-i fie, că numai pielea e de dânsa.

Nu l-a mai lăsat să vorbească. Cu tremurul revoltei în cuvinte i-a poruncit aspru:

— Să te întorci, domnule administrator, de îndată la curte și să dai drumul la vitele oamenilor. Neomenosule.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Omenie cu avutul încredințat pazei mele, domnișoară! mai încercă administratorul să gâdile în coarda în care tot neamul lui de administratori a gâdilat.

— Să nu-mi întrerupi vorba și să faci ce-ți spun, — îi răspunse Irina Stolnicu, cu o și mai aspră voce. De azi înainte, orișice vită prinsă în islazul curții, va fi înapoiată de îndată, fără de nicio despăgubire. Cât privește de vaca bătrânului Nicula Podariu, va paște laolaltă cu vitele moșiei. Ai auzit, domnule administrator? Îi vei comunica chiar dumneata dreptul dobândit.

Domnul Vasilică Andreiaș, a părăsit Bucureștiul opărit până în măduvă. Niciodată nu i-a vorbit aspru domnișoara cuconului Mitu. „Mai că nu m'a dat afară! Și pentru cine, mă rog, m-a'nfruntat dânsa? Pentru pârlitul de Nicula! Ce-o mai fi și'n asta, Christoase!" se întreba administratorul, scărpinându-și mereu ceafa jilăvită murdar de sudori și căneli, ca și cum din scărpinatul cefii ar putea ține explicația.

Năpasta lui Nicula Podariu, prilejui Irinei Stolnicu, o nouă plecare. La Orlat ea se simțea mai bine ca oriunde. Izolată de lume și mai aproape parcă de anii copilăriei, uită că e în pragul unei vieți ce se destramă. In încăperile spațioase ale conacului, aerisite doar când se anunțau sosirile stăpânilor, ea respira un alt aer. Un aer îmbâcsit, cu miros de bucoavnă, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mobile măcinate de carii şi de scoarţe spălate în apă de baltă. Totuşi, aerul acesta îi primenea viaţa. Ii umplea pieptul de respiraţii profunde şi îi îmbăta gândul, ca şi cum ar fi respirat aburul unor parfumuri arse în tipsii de argint. In singurătatea dorită stătea uneori locului, nemişcată. Asculta atunci sdupul paşilor ei de demult, alergând pe podele... Se joacă. In joacă cu ea Aluna Paltin, Fag Paltin şi Mihai. Aluna şi mai sprinţară ca dânsa. Aleargă svăpăiat, cade şi râde. Râde în covoare, cu un picior desgolit până în coapsă. Pe carnea roză, Mihai îşi plimbă ochii incendiari. Aluna râde înainte şi râsul ei îi alunecă în tot corpul. Piciorul desgolit, în tremurul râsului, se'ntinde şi mai mult. Şi întinzându-se, isbeşte o măsuţă, de pe care cade, sfărîmându-se în trei bucăţi, un crucifix adus dela Ierusalim de un străbunic al Irinei, un Hagi Cornăţeanu. Pocnetul căzăturii, îi scutură din râs şi din joacă. Aluna îşi scoate capul din covoare, să vadă ce s'a întâmplat. Căzut lângă ea, crucifixul şi-a rupt capul şi un picior. Cu piciorul frânt în mână şi cu ochii privindu-şi desgolirea, Aluna sparse tăcerea.

— Piciorul meu e mai frumos ca al lui Christos.

De îndrăsneala Alunei, s'a mirat şi ea şi Mihai. Numai Fag Paltin, nu ştia ce se întâmplă. Şi nici nu vedea cum alături de piciorul

Muzeul Digital al Romanului Românesc

sfânt, în care Iudeii au bătut cuie, stă piciorul Alunei, întârziind să şi-l acopere...

Ca de multe ori stă şi acum locului Irina. Priveşte în jurul ei lucrurile. Sunt la locul lor toate, dar toate fărîmate. Unele betegite de dânsa, altele de Mihai, altele de Aluna, şi restul celor multe de slugile cari s'au tot perindat prin casă. De vrei să 'ndrepţi o cadră, cade un ciob de gips aurit. De mişti o statue, i se prăvale capul. De te laşi mai tare într'un fotoliu, asculţi cum se sfâşie mătasea. De te trânteşti pe divane, de dedesupt cântă droturile. Oricât s'ar rupe însă, oricât s'ar sparge şi oricât s'ar sfâşia lucrurile dela Orlat, doamna Păuna, pentru nimic în lume, nu le-ar repara şi nu le-ar scoate afară. Le cruţă ca pe nişte moaşte.

In mijlocul acestor lucruri, sanctificate de grija doamnei Păuna, Irina îşi uită tristeţile. De Ion Stolnicu, îşi mai aminteşte doar când intră în odaia ţărănească. Scurtă vreme însă, deoarece mobila pirogravată, cumpărată să-i facă plăcere, o alungă de cum deschide uşa.

La Orlat, Irina Stolnicu a ajuns înaintea administratorului. Ea a făcut drumul cu automobilul, înjumătăţind timpul de călătorie al domnului Vasilică Andreiaş, două ore cu trenul şi o jumătate cu brişca. După ce a dat o raită prin încăperi, buimăcind slugile cu sosirea ei neanunţată, a plecat în sat, pe jos. Suia uliţa pe care o mai suise cândva, când a fost mică. In faţa bojdeucii lui Nicula Podariu, a tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

sărit. Împrejmuirea de nuiele dispăruse cu totul. Mai rămăsese din ce-a fost doar câteva ostreţe, de cari se mai scărpinau câinii satului. Casa se aplecase într'o râlă, amenințând cu prăvălirea, iar hogeagului de lipitură i se ştirbise în atât buza şi i se înnegrise în aşa hal lutul, de părea mai mult un colţ de măsea stricată, decât un horn de vatră gospodărească.

L-a găsit pe prispă, îmbătrânit, gârbov. O javră de câine, cu părul negru, a scos capul din nişte strujeni, mârîind la străinul care a intrat în ograda fără de gard.

— Dea, şarlă, — îl potoli moşneagul, înnălţându-se de pe prispă, în capul oaselor.

— Bunăziua, Moş Nicula. Mă mai cunoşti?

Moşneagul şi-a scuturat pletele, şi-a limpezit cu dosul palmelor luminile înceţoşate, s'a mai apropiat cu un pas ca s'o vadă mai bine şi-a isbucnit, în cele din urmă, ca'n preajma unei minuni.

— Domnişoara boierului!?

Ce s'o fi petrecut atunci în mintea bătrânului, Irina nu şi-a putut da seama. L-a văzut numai cum îngenunchie, întinzându-şi palmele făcute jghiab, să-i cuprindă mâna şi să i-o sărute.

— Nu aşa, Moş Nicula. Scoală, — şi i-a ajutat să se ridice. Plângea, cum ştiu doar bătrânii să plângă. Din ochii lui scurşi de bătrâneţe, mici şi fără de nicio flacără, s'au putut prelinge, alunecând prin cutele feţii, câteva lacrimi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

S'au aşezat alături pe prispa mâncată de gropi. Cu pielea aspră a palmelor, bătrânul a vânturat de praf locul Irinei. Cum însera şi era toamnă, se făcuse răcoare. Toamnă era şi pe prispa moşneagului. Câţiva ştiuleţi de păpuşoiu, desghiocaţi, aureau poala bojdeucii, iar de şirul popilor prispei, înşiraţi pe-un curmei de cânepă, spânzurau alţii, puşi să se mai coacă.

Pe prispă şi pe curmei era toată agoniseala de iarnă a lui Nicula Podariu.

Irina roti ochii în curte. Carul pe care îl repara când a venit să-i aducă fluturele (ce bine îşi aduce aminte! se gândi răsleţ dânsa) nu mai era. Cum, de altfel, nu mai era nimic în bătătură, afară de *şarla* care îşi ascundea slăbiciunea coastelor în strujeni.

In rând cu casa o şură. O şură mică, cu uşa căscată în lături şi fără de niciun muget de vită flămândă.

— Cu supărările cum stai, Moş Nicula? se hotărî Irina, să-l sgândăre. Crezuse că o să i se jăluie de cum va intra în curte, dar bătrânul n'a pomenit nimic de vaca închisă în ocolul boieresc.

Ridicându-şi umerii, Nicula Podariu răspunse sfătos:

— Ca la tot omu', domnişoară. Vin, şi cum vin aşa să duc.

— Bine, bine, nu se dădu bătută Irina Stolnicu, dar poate unele te apasă mai greu. Contra acestora cum lupţi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Nu mă împotrivesc în niciun fel, domnişoară. Mă las în voia sorocului şi mă dau în pas cu dânsul. De mi-e scris să pătimesc, pătimesc; de mi-e dat să mă bucur, mă bucur. De mă'ncolţeşte vreo cazmă, o rabd. I-a lumii şi ea şi a lumii sântem şi noi, domnişoară. Şi la ce m'aşi împotrivi soartei, când în ea e voia lui Dumnezeu! Cum o vrea Cel de sus şi cum m'o'npinge sufletul.

Înţelepciunea bătrânului a plăcut Irinei. „Să te laşi în voia soartei. Să nu te împotriveşti ei. Cum te 'npinge sufletul. In răspântia în care mă aflu, oare, cel mai bun sfat, nu e al bătrânului? In voia soartei şi-a încredinţat Nicula Podariu zilele. In voia ei, atunci! hotărî Irina. In pas cu ea şi nici decum împotriva ei. Bravo, Moş Nicula! îl gratula ea în gând. Eşti un cârmaci de vieţi priceput. M-am rătăcit pentru a doua oară şi tu pentru a doua oară mi-ai eşit înainte, îndreptându-mă. Cum te'o'npinge sufletul, mi-ai spus. Şi inima, Moş Nicula, şi inima".

In ochii Irinei juca neastâmpărul. I se netezea un drum înainte. Unde-o va duce, n'o mai interesa. Unde-o vrea soarta.

„In pas cu ea, Moş Nicula".

Prinsă de-o bucurie care îi înbulzea pieptul, scormoni în trecut. In trecutul ei şi-al lui Nicula Podariu.

— Iţi mai aduci aminte, moşule, când m'ai găsit în grâu, plângând rătăcită?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Bătrânul clătină din cap de mai multe ori, ca şi cum ar fi vrut să spună: ehe, alte vremuri p'atunci!

— Cum să nu, domnişoară. Erai numai de-o schioapă. O aşchie de om. Alergaseşi după un fluture.

— După un fluture, Moş Nicula, completă Irina, lungind vorba şi gândul. Un fluture minunat.

— Da de celălalt fluture, domnişoară, îţi mai aduci mata aminte? o iscodi la rându-i pălmaşul.

— De preţul târgului nostru, Moş Nicula?

— E, de acela, — aprobă bătrânul, râzând numai cu pielea galbenă din obraji.

— Cum să nu, îl mai păstrezi?

Irinei i-a părut rău că l-a întrebat de-l mai păstrează. De sigur, că nu. La ce să-l mai puie atunci pe bătrân într'un impas?

— De-l mai păstrez, ai spus, domnişoară? Vin mătăluţă cu mine, şi-om vedea.

Au intrat în casă. O casă săracă, aproape goală. O casă cu miros de uscăciune şi de şoareci. De şoarecii cu cari îşi împărţea puţina agoniseală, ce i se cuvine din clacă.

Pe Nicula Podariu l-a lovit soarta mereu. In cele mai sdravene tinereţi a fost podar. De aci i se trage, de altfel, şi numele. Avea pod umblător peste Argeş. Dar Argeşul l-a duşmănit de-a-rândul. In fie ce primăvară şi în fie ce toamnă, i-l fura apele. Se lua atunci Nicula

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Podariu după dânsul, urmărindu-l de pe mal cum îl isbește de sălcii, de picioarele de piatră ale celorlalte poduri stătătoare, și cum i-l desface în bucăți, împrăștiindu-l. După zeci de kilometri, se întorcea amărît ca să facă altul. Un altul, pe care avea să i-l fure din nou Argeșul, când din nou apele lui au să se învolbure din matcă afară. A tot durat Nicula Podariu vreo cinci, șase poduri. Pe toate i le-a înghițit însă *tâlharul*. De aceea, de câte ori îi e dat să-l treacă, îi scuipă apa și-o blestemă. Câte odată îl și amenință: — Ești în procest cu mine, tâlhare. Ne-o judeca el Dumnezeu. Ai să vezi atunci! Și numai după ce trece de apă, de nu-i mai zărește șerpuirea, revine fără de nicio împotrivire, în făgașul destinului: cum o vrea sorocul. De procesul dintre el și Argeș aflase și cuconu Mitu, și de câte ori îi sfărâmau apele podul, proprietarul Orlatului, cu toată împotrivirea administratorului, îi dădea lemnul să-și întocmească altul. A tot întocmit Nicula, până ce s'a dumirit că între el și Argeș, tot Argeșul e mai puternic.

Nevasta, i-a murit cam cu vreo doi ani înainte de întâmplarea cu fluturele Irinei, iar de copii, n'a avut parte. Pământ? Nici unde să-i îngroape vecinii oasele.

Lipsa unei mâini de femeie se simte crud în bojdeuca lui Nicula Podariu. O simte și Irina Stolnicu, privind încăperea mizeră. Pe cele câteva scânduri cari țin loc de pat, nu e decât un țol. De peretele din fund și la fereastră,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

o masă. Câteva poliţi, câteva străchini, un ceaun pe vatră, cu rămăşiţa mămăligii necurăţată şi într'un colţ un sipet. Atât. Totul. Tot ce va avea de moştenit *şarla* din strujeni. Căci şi de-şi mai aminteşte de neamuri, ele nu-şi mai amintesc de el.

S'a îndreptat către sipet. Paşii lui Nicula Podariu, cu foşnet de opincă scorţoasă, târîtă pe crusta lipiturii, au speriat câţiva şoareci. Ascultându-le fuga trepăduşă şi ţipătul de alarmă, Irina şi-a simţit carnea în tremur. Era ca şi cum ar fi alergat lighioanele pe dânsa; ca şi cum le-ar fi simţit unghiile, înfigându-se în ea.

— Te-au cam spăriat şoarecii mei, domnişoară, — îi spuse bătrânul, zâmbindu-i din secul obrajilor. Da şi mata i-ai spăriat pă dânşii. Au simţit suflare străină în casă, d'aia au dat buzna spre gropniţe. De mine, nu să mai tem. De mine, nu fug. Uneori stau de mă privesc şi mă guiţă obrasnic. Alteori, când mă hodinesc, poftesc şi ei în pat, la hârjoană. Şi de mă mişc să-i sperii, tot nu să'nprăştie, afurisiţii. Au simţit, pe semne, că numai pe dânşii îi mai am şi că n'am să-i ucid, ca să nu mi se pară că's singur pă lume.

Gluma bătrânului dădu de gândit Irinei. „I-atât de bun, că nici şoarecii nu fug de dânsul. Nicula Podariu e dintre acele fiinţi cărora şi animalele le simt firea blajină, bunătatea. Până şi şoarecii i-au putut înţelege sufletul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

numai păcătosul de administrator, nu". Revolta, ca niciodată, o cuprinsese toată. A făgăduit în gând, administratorului, o lecţie de omenie. „Nemernicul".

Ajuns în faţa sipetului, căută în brâu cheia. Lacătul mare, mâncat de rugină, pe care l-ai fi deschis şi cu-o spelcă, cedă întâiei învârtituri, scrâşnind din toate măruntaiele.

— Să căutăm acu şi pe domnu' fluture, să vedem, n'o fi sburat oare?

— Aici îl păstrezi, Moş Nicula?

— Aici, în lada cu moaşte, domnişoară dragă, îi răspunse bătrânul, în timp ce cu mâinile ciolănoase cotrobăia prin vraful lucrurilor din lăuntru.

Irina Stolnicu, doritoare să vază ce păstrează Nicula Podariu închis în lada cu moaşte, privia peste umărul lui răvăceala mâinilor. După cum apuca lucrurile, ca să le ia dintr'o parte şi să le pună în alta, se putea lesne deduce că, pentru bătrân, lada însemna tezaurul cu amintiri. Umbla cu ele încet, înfricat parcă să nu le spargă, deşi nimic nu era de spart în ladă. Avea în mişcarea mâinilor lui teama din mâinile evlavioşilor, când apucă icoane să le sărute. Avea ceva din religiozitatea mâinilor de prelaţi, când cu adevărat umblă în sicriile moaştelor sfinte.

Dădu, mai întâi, laoparte, o fotă. Fota de zestre a fostei lui soţii, Rinca. La ce să-l mai întrebe Irina, când bănuia a cui a fost! La ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să-i iscodească amintirile, scurmându-i în răni cari nu se mai vindecă! Nu'nțelege destul, ce'nseamnă fota pentru dânsul, când îl vede cum o apucă? Aproape că simte și ea, ce simte Nicula Podariu: trupul Rincăi, odihnind în somnul rece.

Cu câtă grijă o pune bătrânul alături!

De supt fotă, s'a ivit o fotografie. Peste cartonul cu poza lui și a Rincăi, Nicula Podariu își trece dosul mâinii, s'o șteargă de praful de care se miră cum de-a intrat înlăuntru. Din ghemul în care s'a strâns tot, întoarce capul spre Irina, și-i întinde cartonul.

— Îs eu, cu Rinca, nevastă-mea, de pe vremea când îmi făceam armata la Pitești.

Irina privea cartonul, urmărită de ochii pălmașului. Lângă el, stând pe scaun în uniformă, era femeia lui, în picioare, cu o mână pe epoletul de caporal și cu cealaltă înfiptă bățoasă în talie. In privirea ei, încordarea conștiincioasă a țăranilor, când se găsesc în fața aparatelor fotografice. Ce să-i spuie Irina, ca să-i împace ochii, în licărul cărora înghețaseră luminile? Că așteaptă un cuvânt dela dânsa, nu mai avea nicio îndoială. Ce să-i spuie atunci?

— A, da frumoasă nevastă ai avut, Moș Nicula!

— Frumoasă. De-altminteri, în satul ei toate erau frumoase. Că nu e din Orlat, domnișoară. Ii din Banat, din Luvrin. Mă aflam dus acolo cu o comisie de domni ofițeri, să cumpărăm cai

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pentru armată. Era cu vreo câteva luni înaintea pozei acesteia, pe când îmi făceam întâiul an de oştire la artilerie, în Piteşti. Pe atunci era slujba de trei ani, nu ca acum doi, şi mai mult pe-acasă. Când am ajuns cu colindul după cai, în Luvrin, peste noapte am fost tras la părinţii dânşii. Şi, cum îi Românul iute, nu numai la mânie, ci şi la dragoste, i-am întors capul fetii, domnişoară, de şi-a luat lumea'n cap după mine. A fost mai greu la trecutul graniţei. N'avea acturi. Ei, ce te faci Nicula, acum! Cum o treci! Când am văzut că nu-i alt chip, i-am spus domnului colonel, şeful comisiunei: — Să faceţi într'un fel, domnule colonel, s'o trecem şi pe Rinca. — Care Rinca, Nicula? să mira dânsul, auzind de-un nume de care nu-şi aducea aminte. Am cumpărat noi vreo iapă Rinca? şi pe semne că nu glumea, că se tot uita pe lista cailor, să dea de Rinca. — N'o mai căutaţi de geaba, pe lista cailor, domnule colonel, că Rinca nu-i cal. E o fată. E din Luvrin şi vreau s'o trec dincolo, să mă'nsor cu dânsa. Dar, cum ai ei n'o vrut să ştie de una ca asta, a fugit cu mine. S'a pornit pe-un râs atunci colonelul, domnişoară, de i-au dat şi lăcrămile. Da mi-a făcut-o, că era om să'nţeleagă dragostea. A trecut-o şi pe ea, pe semne, în hârtiile cailor, şi aşa am ajuns cu Rinca în Orlat, de se uitau la dânsa, dintru început, ca la o altă aia, Orlătenii.

Lui Nicula Podariu, de câte ori i se ivea pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lejul să vorbească de fosta lui nevastă, își deschidea pe de-a'ntregul baierile sufletului. Din căsnicia lui, sfârșită vremelnic, nu dosea nicio taină. Povestia totul cum ar fi povestit din viața altuia, și se deda acestei limbuții, cu un vădit sentiment de împlinire pioasă a unei datorii creștinești. Cum nu mai avea bani să dea popilor pentru parastase, o pomenea singur. De-aceia, când își destăinuia începutul vesel al scurtei lui căsnicii, nu însoțea niciodată cu zâmbete anecdota întâmplării. Râdeau numai ascultătorii. El, deși posnașă i-a fost fapta răpirii, o povestea cu duioșia bătrânilor melancolici. Irina Stolnicu l-a înțeles și de aceea și-a strivit zâmbetul și și-a alungat pofta râsului, mușcându-și buzele cu cruzime.

După ce-a primit din mâna Irinei fotografia, a cotrobăit mai departe, în ladă. Câteva capete de fringhii, un scripete ruginit, o daltă, o teslă, un clește și câteva piroane la fel de ruginite ca și scripetul, aminteau dureros nenorocoasa îndeletnicire a lui Nicula Podariu, din zilele tinereții. Le mai păstra, deoarece mai avea ceva de întocmit cu ele: sicriul. Cine să i-l facă? Când o simți pe la ferestre, dându-i târcoale moartea, o să și-l întocmească singur. Baremi, să-l cuprindă și pe el scândura, creștinește. Gândul acesta însă, nu-l împărtășește Irinii. La ce să vorbească de moarte unei ființi fragede și plăpânde? La ce să-i întunece dorințele de viață, cu spaima morții? Temut parcă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să nu-i înțeleagă gândul, Nicula Podariu înlătură sculele cu mișcări repezi.

Căutând mai departe, dintr'un colț al lăzii a scos o cutie de carton. S'a ridicat cu ea în picioare, privindu-i cu groază o parte stâlcită, pe semne de greutatea vreunei scule, cine știe cum ajunsă acolo. Era o fostă cutie de mosorele de ață, legată în patru cu un fir de tei. Mâinile pălmașului au început să tremure. Vibra în ele spaima, care o ai întotdeauna când bănui, că dintr'un loc bine adăpostit, ți-a dispărut ceva prețios. Lui Nicula Podariu, nu-i era frică că i-a dispărut fluturele. Nu! Cine era să-i umble în lada, în care toată lumea știe că n'are ce pune? Îi era însă frică, să nu i se fi stâlcit aripele.

— Ia să-l căutăm, domnișoară, n'o fi sburat oare?

Cu inima strânsă, Irina tăcu. Ce putea să mai spuie? Cum să-i treacă prin cap că, un atât de neînsemnat act al copilăriei, un fluture dat unui om, să devină un fapt atât de important, încât să constitue una din cele mai scumpe ale lui amintiri? Îl privea mută, mut deslegând și Nicula Podariu cutia. O tăcere cumplită îi covârșea. O tăcere ca aceea a înfriguratelor așteptări, când la ani și ani în urmă, desgropi sicriile, să vezi ce-a mai rămas din morții încuiați în ele. Cu aceeași spaimă, pe care ți-o dau atunci resturile pământești ale omului, cu păr și unghii mai lungi decât le-ai pus în pământ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

şi cu şubreda înseilare a scheletului, ce la primul sdrungin se prăbuşeşte ca un castel croit din cărţi de joc, aştepta Nicula Podariu, să vadă, ce-a mai rămas din fluturele închis.

A pus cutia pe masă şi a ridicat capacul. Cu aripele întinse, fluturele înfrunta veşnicia, intact. Stătea înfipt de fundul cutiei, în acelaş ac în care a fost adus, iar pe pânzele atât de mândre ale vâslelor lui sticlea aceeaşi ploaie de minunate culori şi desene. Pentrucă i l-a păstrat Dumnezeu după cum a vrut, Nicula Podariu, de bucurie, a început să plângă. Un plâns al tuturor fericirilor, din care nu poţi să desprinzi una, ca să poţi spune că din cauza aceleea plângi.

Înţelegându-l, Irina s'a apropiat să-l mângâie. Era şi ea cuprinsă în văpaia aceloraşi emoţii. Privind fluturele, nu-şi mai amintea din viaţa ei, decât de ziua în care, copilă de câţiva ani, s'a rătăcit. Iar în locul pălmaşului de acum, podarul de atunci. A căutat cuvinte şi nu a găsit. I-a pus doar mâna pe umăr şi când, în cele din urmă, s'a gândit că i-ar putea spune: De ce plângi, Moş Nicula, când a fost atât de frumos? un plâns, rupt din al bătrânului, i-a înnecat şipotul vorbelor, împotmalindu-i-le în gât.

A stat aşa, cu mâna pe umărul celui mai sărac şi mai cinstit suflet al Orlatului, un şir de câteva clipe, după cari, cu paşi mărunţi, cu acelaş plâns în ochi şi fără să simtă bătrânul, a ieşit din odaie. A trecut prin curte privind

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pământul cu lumini calde, smălțuite de lacrimi. Din strujeni, șarla și-a ridicat din nou capul, fără să latre. După ce n'a mai zărit-o, pierdută fiind în scocul drumului prăfuit, câinele și-a întors ochii căutători spre ușa bojdeucii, în care apăruse bătrânul, strigând doar numai pentru dânsul:

— Domnișoară... Domnișoară...

Pe prispa bojdeucii, toamna de-afară plângea cu ochii lui Nicula Podariu.

Când a ajuns la curte, sosise și administratorul. Îl chemă pentru ordine, dispunând să i se trimeată lui Nicula Podariu, un sac de făină, unul de mălai, câteva păsări, un porc, un car de bostani și încă alte mărunțișuri gospodărești.

— Mâine către amiază, să ai grije domnule administrator, să-mi comunici că s'a împlinit ce-am hotărît.

Administratorul își curbă spinarea mai slugarnic ca întotdeauna, în semnul celei mai absolute înțelegeri. Pentru cuconul Mitu avea el mijloace, prin care să-i abată voințele. Ori de câte ori îi ordona câte ceva, ce nu intra în mersul socotelilor lui, nu i se împotrivea. Îl lăsa să dea ordine, să se simtă stăpân și numai într'un târziu, după ce această satisfacțiune de autocrat de carton se consuma, își strecura dânsul părerile. Și punea în acest lucru atâta vicleșug administratorul, că mai întotdeauna reușea să-l convingă, fără să poată întrezări

Muzeul Digital al Romanului Românesc

stăpânul Orlatului, ce anume ascunde vulpoiul de Andreiaş, înapoia făţarnicelor cuvinte. Cu Irina Stolnicu însă, şi-a dat bine seama că, nu-i poate ieşi din hotărâri. A încerca înseamnă a-şi primejdui locul şi aceasta nu intra în calculele lui de slugă profitoare. Aşa că, a doua zi, a înzestrat pe Nicula Podariu, cu tot ce-a dispus Irina (această femeie, pe care n'ar fi crezut-o în stare să poată porunci) neuitând să înscrie în tainicile conturi ale răsbunărilor lui, o nouă poliţă, dela plata căreia n'are să se poată sustrage, până la urmă, vrăjitorul de Nicula. Căci, de sigur că i-a vrăjit capul! Altfel, din ce alt îndemn l-ar căuta în păduchioasa lui casă şi i-ar lua în risipitoarea ei milă grijile şi nevoile? „He, lasă musiu Nicula, o veni ea vremea să ne judecăm! S'o mai duce şi prin străinătăţi cucoana. Ai să vezi tu de la mine atunci porci şi făină!"

Că e în proces cu Argeşul, pentru podurile furate, ştia Nicula Podariu, dar că e şi cu domnul Vasilică Andreiaş, administratorul, aceasta n'ar fi putut-o bănui pentru nimic în lume.

La Orlat, Irina Stolnicu a mai stat câteva zile. Cerul îşi schimbase culoarea şi prevestia ploaie. Vremea se răcise cu totul. Cum nu-i plăcea schimbările triste ale timpului, rămânea mai mult în casă, în deapănul gândurilor, mai lămurite acum ca întotdeauna. Nicula Podariu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

a smuls-o neliniştilor. In voia soartei. In pas cu sorocul.

Când lucrurile din încăperi o prea furau amintirilor, se ducea la ferestre, pe geamul cărora îşi lipia fruntea concentrată. Privia atunci, cu ochi îmbătaţi de mireazma aşteptărilor, jocul nebun al pomilor. Nu mai era niciunul înfipt în pământ. Săltau cu toţii, şprinţari ca nişte miei în verdele ierbii pascale. Danţul lor era un sbucium al întâmplărilor, o fugă de capre speriate de-un ţipăt, un iureş de hulubi pe deasupra cărora trece rapace săgeata unei acvile flămânde. Urmărindu-le jocul Irina, le surprindea uneori clipa de odihnă. Le citea atunci urma repausului înscriind pe pământ, când numele ei, când al lui Sorin Batişte, când al Nadiei, ca apoi din nou să le prindă în saltul svăpăiat al danţului, să le destrame şi să le amestece, până ce iarăşi se vor opri, în cine ştie ce semn de alarmă sau de imbold.

Aşa s'au scurs cele câteva zile cât a stat Irina Stolnicu la Orlat. Inrăutăţindu-se şi mai mult vremea, a plecat. A plecat într'o dimineaţă, spintecând cu botul *Adler*-ului întâia burniţă a toamnei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Când s'a întors, a trebuit să treacă prin mulțimea din fața casei și din curte. Mulțimea zecilor de suferinzi, agățați de ultima speranță: cuțitul lui Ion Stolnicu. Dela Orlat la București, a făcut drumul doar în două ore. Suta și cele câteva zeci de kilometri, le-a străbătut năvalnic, fără de nicio împotrivire, fără de nicio strângere a fricii, chiar și atunci când șuierul pomilor din marginea șoselelor, îi șoptea telegrafic nebunia goanei: şşş... fâşşş... sâsss... fiuuu... Amenințări să le asculte un altul, nu ea, femeia prinsă în cea mai cumplită vâltoare a gândurilor. Când îi eșia înainte vreo căruță, — un biet punct negru îndepărtat, de care n'o despărțea decât câteva clipe, ca apoi în alte câteva să rămână în urmă, — Irina simțea, în unica secundă de întâlnire, ce-ar fi putut însemna un dezastru, triumful omului care își poate bate joc de viață ca și de moarte. Niciodată nu gonise într'un așa iureș mașina. Și rare au fost zilele în anii din urmă, când a trecut ea la volan. Apăsând tot mai mult pedala acceleratorului, se întreba în scurtele momente când putea sta de vorbă cu ea însăși, ce-o fi 'ndemnând-o oare să străbată spațiul ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc

o furtună! Plecase de acasă dornică să fie cât mai departe, şi acum, conştientă că din nou se'ntoarce acasă, în loc să lungiască drumul cât poate mai mult, îl scurtează gonind ca o nebună. Nu i-a fost greu să-şi răspundă. Nicula Podariu i-a strecurat în suflet o regulă de viaţă: să nu te împotriveşti pornirilor; să te laşi în voia soartei. Iar pomii din parc, pe cari i-a privit din lăuntrul camerelor săltând în joc sprinţar, i-au caligrafiat pe pământ, în clipele de odihnă, un nume: Sorin. Spre acest nume mână ea acuma, fără să se mai gândească în drumul până la el, că un altul îi stă în cale: Ion. Dar, cum s'ar mai putea împiedeca de acesta, când Nicula Podariu a sfătuit-o să se lase în voia soartei!?

Mulţimea din faţa casei şi din curte i-a făcut loc să treacă. O rumoare de oameni sfârşiţi, putrezi şi îndobitociţi de suferinţă, îşi strecura vaetele în surdină. Îi făceau loc înghesuindu-se ca vitele, croindu-i pârtie pe unde să-şi poată strecura paşii repezi, temută să nu le smulgă de pe vreo haină râul durerilor. I-a privit din fugă cum îşi descopăr capetele şi cum îşi apleacă frunţile. Aflaseră din năvala slugilor ieşite să o întâmpine, că e nevasta *doftorului* care face minuni. Cum să nu i se încline!

Trecând prin mijlocul lor, Irina Stolnicu îşi simţi nările pline de o miazmă supărătoare. Mirosul de carnuri atacate şi de răni supurânde, de sudori înăcrite mustind din pieile of-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ticoşilor şi de haine îmbâcsite de tot felul de scursori, îi otrăvia plămânii, sugrumându-i viaţa. Grăbia, grăbia să ajungă mai repede în casă, să nu mai simtă şi să nu mai vadă pătimirea oamenilor din curte.

Lumea de-afară, venită să-l caute pe Ion Stolnicu, o scutură din noianul gândurilor. Omul de care fuge şi de care îi e scârbă, e omul pe care îl aşteaptă atâţia, să le cârpiască zilele. E pentru unii Mesia, pentru ea o povară. Câtă deosebire între ea şi lumea celor suferinzi! Oricum, are dreptate. Dacă pentru cei de afară Dumnezeu l-a înzestrat cu tot ce i-a stat în putinţă ca să facă din el un salvator al multora, pentru ea, omul acesta nu are nimic. A avut cândva o sete barbară, pe care şi-a potolit-o din întâia noapte. De atunci, nu şi-a mai culcat în pat decât namila corpului, adormind de cum se lipia de perne. Şi în somn, odihna înspăimântătoare a omului de rând. Totuşi, mulţimea de afară i-l înnalţă în ochi, ori de câte ori îi e dat s'o vadă aşteptându-l. Dar, când nu mai e nimeni prin curte şi când nimeni nu-l mai aşteaptă în sala de consultaţii, Ion Stolnicu scoboară din nou, ca să-şi ia locul printre toţi aceia ce nu ştiu nici să mănânce, nici să vorbească, nici să râdă, şi nici măcar să doarmă. Când ia parte la scurtele sale urcuşuri, când ţine vreo conferinţă sau când apare în public şi când publicul îi şopteşte cu admiraţie numele, atunci, omul de rând, care îi înspăimântă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nopțile și îi îngrozește carnea cu mângâieri de cărăuș îndulcit să desmierde, dispare de lângă dânsa, ca să facă loc celuia de știință, alături de care toate femeile se simt mândre. Ce trist însă, că aceste scurte urcușuri, nu pot cumpăni viața lui, cea înafară de sălile de operații, de amfiteatre, de laboratoare. Dincolo de aceste săli e omul care mănâncă ca toți acei de pe firmele birturilor economice, care râde cum râd copiii de prăvălie când se duc la cinematograf să vadă pe Stan și Bran, și care doarme cum dorm țăranii pe dușumeaua și cimentul sălilor de așteptare ale gărilor, în adăstarea vreunui tren de noapte, ce nu va trece decât peste câteva ore, ca să-i lase tot acolo, horcăind în pozele indecente ale somnului. Și câte nu-i râvneau locul! Câte nu i-ar fi purtat numele, ca să-și satisfacă orgoliul, acel orgoliu pe care mai toate femeile și-l flutură vițios: superioritatea câștigată prin situația soților lor. Această superioritate Ion Stolnicu o putea servi din plin. Izbânda sa contra cancerului, izbândă căpătată în văzul colegilor de toate vârstele, cu faimă și fără, i-a pus numele în circulație din chiar ziua aceea. Ziarele i l-au dus prin toate ungherile țării și de prin toate aceste unghere au început să sosească, îngroșându-și numărul tot mai mult, suferinzii. In curtea Așezămintelor Brâncovenești, îl așteptau cu sutele. Acasă alții îi pândeau calea. La telefon întrebau de prin toate orașele și prin scrisori se anunțau

Muzeul Digital al Romanului Românesc

toți acei cari nu se mai lăsau în voia unui drum, decât dacă la capătul lui îi așteaptă sigur cuțitul marelui chirurg. De apuca să intre în curtea spitalului pe jos, bolnavii îl ghiceau repede. Se luau atunci după dânsul îmbrâncindu-se, strigându-l, văicărindu-se. Cu puterile lor puține, se întreceau să-l ajungă și să-l roage, ca pe ei să-i caute și să-i opereze mai întâi.

— Domnule doftor, nu mai pot.

...

— E singurul meu copil, domnule doctor, scăpați-mi-l.

...

— N'o lăsați, domnule doctor, e tânără și vrea să trăiască.

...

— L-am adus tocmai dela Dorohoi, domnule profesor. Operați-l, vă rog, altfel se pierde.

...

Nu era fire să-l înduplece vaetele. Și nici rândul la masa de operație, nu li-l da după cum ajungeau lângă dânsul. Le împărția însă tuturor, la început, fără să-și piardă timpul prea mult, un dram de speranță. Era destul să-i spuie unei bătrâne: — Lasă, nu mai plânge, că ți-l fac bine, — sau să-și puie mâna asigurător pe umărul vreunuia care își ținea pântecele vătămat, sau să-i spuie altuia, privindu-i obrazul supt de viață: — Astăzi e galben, mâine va fi roșu, și așa fiecăruia câte ceva, ca tuturor să le spulbere din ochi panica și să le dea nădejdi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de viață. Îi examina apoi pe rând și îi întindea pe masa de operații, după cum cazul fiecăruia reclama urgența. Tăia fără de odihnă, trecând din sala care purta numele fostului său protector, în acea de alături, unde o altă echipă de asistenți și surori îl aștepta, ca apoi, după ce termina și aici, să se întoarcă în cea de unde plecase, în care un altul, pregătit, își aștepta rândul. Tăia, tăia mereu. Cârpea stomacuri ulcerate; extirpa sâni putrezi; elimina resturi de plămâni sfârtecați de boală și rămași doar cât un burete muced, de mărimea unui pumn; nituia oase sfărîmate, în plăci de argint; curăța de tumori organe pe cari numai o mână ca a lui se mai încumeta să le curețe; însănătoșia șiri de spinări, strivind în clește vertebrele cariate, ca în locul lor să pună altele de metal; răsturna creieri pe masă, ca să le examineze centrele ce nu mai comandau anumitor organe, și așa, mereu, tot ce chirurgia încredințase mâinilor de maeștri și ce încă nu încredințase, consuma timpul lui Ion Stolnicu, de cum apărea dimineața în curtea spitalului, până în orele târzii ale serii. Ajungea acasă obosit. Munca lui însă, nu se sfârșia aici.

— Ion, nu vii la masă? îl îndemna glasul nevesti-si.

— Lasă-mă, Iri, — răspundea el atunci, uneori uitând s'o și privească. Mănâncă singură, am de lucrat. Și lucra până în miezul nopții, cercetând ciopârțiturile de cărnuri aduse

Muzeul Digital al Romanului Românesc

în vasele de formol. Târziu de tot, când oboseala îi înjumătăţea atenţia, întrerupea munca, ca să se mire când privea ceasornicul, cum de e ora unsprezece sau douăsprezece. O căuta atunci pe Irina şi o afla dormind. In faţa somnului ei, somn de copil care îşi pufuie buzele, îl încerca un sentiment egoist. „Ea doarme şi eu nici n'am mâncat!" Şi-l învingea însă. Sunată, Ghizi venea adormită, încurcând felurile de mâncare, fără ca el să-şi dea seama că nu le mănâncă în ordinea cuvenită. Mai fuma apoi o ţigară, după care se culca. In pat, carnea caldă a femeiei în somn, îl sgândărea. De se mai socotea în stare să-şi împlinească poftele, se apropia de Irina, îi dădea de două, trei ori, peste buze, cu degetul gros cât o ţurcă, de-i clipoceau bietele buze femeiei, ca un rest de apă ce se scurge din baie, după care faptă o întreba mieros:

— Mami, tu dormi?

Fără să aştepte să se trezească, o cuprindea sub dânsul, răzându-i în ochii cari i se deschideau speriaţi. Abia atunci simţea Irina ce se petrece cu ea. Şi tot atunci o înnăbuşia şi mirosul mâinilor lui, cari, prin crăpăturile pielei aşchiate mai păstrau, oricât s'ar fi spălat, duhoarea cărnurilor nimicite de cancer.

Şi aşa în fiecare zi.

Pentru bolnavii săraci Ion Stolnicu nu cunoştea oboseli. Oricând ar fi sunat clopoţelul, nu zăbovia. Şi pentru nimic în lume nu le-ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fi sacrificat rândul. Rândul care mai niciodată nu este şi al lor. Ştia ce înseamnă să fii sărac. A fost şi el. Il arde şi acum în adâncuri încrestările pe cari i le-a lăsat în suflet anii de învăţătură. Lumea celor fără de mijloace şi fără de putinţi ca să-şi strige durerile, îl atrage. N'a uitat-o. Când nu vine ea la dânsul, o caută el. O caută prin uliţile mizere ale periferiei, în casele diform îmbrâncite, cu geamuri sparte, cu săli umede în cari stau la uscat sdrenţele rufelor, cu lumini veştede de opaiţ. El ştie că în aceste uliţi, pe cari nu le mai cercetează decât pictorii pentru *farmecul* lor, farmecul ce-au să-l admire apoi oficialităţile şi publicul centrelor în sălile de expoziţie, trăeşte o lume osândită la moarte de însăşi ţara care îşi trâmbiţă fălos civilizaţia, prin aceea că pedeapsa cu moarte nu este prevăzută în Constituţia e' când, fără să-şi dea seama, săraca ţară (scrâ; neşte contra ei Ion Stolnicu) şi-a înscris-o cu litere de sânge prin nepăsarea cu care îşi uită tuberculoşii, ca să-şi scuipe plămânii în camere la un loc cu copiii; prin ochii cari şi-i închide ori de câte ori îi e dat să vadă medici tocmind criminal viaţa: — viu dacă îmi dai atâta; prin monumentalele palate ce şi le ridică, ca să putem şi noi sgâria norii, când, la câteva sute de metri de ele nevoiaşii îşi adapă setea din puţuri cu viermi; şi prin atâtea altele, de cari îi e groază şi să le mai înşirue. Şi tot el, Ion Stolnicu, mai ştie că, lumii acesteia îi e

Muzeul Digital al Romanului Românesc

frică să se amestece printre semenii ei sortiți cu un trai mai bun, și că, mulți dintre viețuitorii umilelor uliți ale mizeriei, sunt oameni ce se tem să deschidă o poartă care nu e a lor.

Ii caută și îi află în orișice casă de pe la marginile orașului, înveșniciți în dureri. Apariția lui neașteptată provoacă uneori neliniști. Drept cine să-l ia, dacă nu un perceptor, singurul care le mai intră în casă! Il întâmpină atunci cu ochi cruzi, în cari se răsucesc toate revoltele. „Eu nu am bani nici să-mi cumpăr un praf de chinină, și el, netrebnicul..." dar, nu-i lasă să-și gândească până la urmă îndârjirea, deoarece glasul lui îi întoarce repede din spaime:

— Ei, care e bolnav și vrea să-l fac bine, fără bani și fără dureri?

Uluiți, se priveau între ei, idiotizați vremelnic de un lucru ce nu se poate petrece cu dânșii, ca după alte câteva clipe, să le înghețe carnea în crispațiile bucuriilor, pentru cari nu sunt pregătiți. De abia atunci îl înțelegeau. Și numai după ce îl înțelegeau își alungau din ochi cruzimile, ca să și-i umple de lacrimi.

Așa fiind, cum să nu-i șoptească toți numele! Cum să nu-l caute sărac și bogat, când pentru cel dintâiu bunătatea lui nu cunoștea margini, iar pentru cel de-al doilea măestria lui nu putea fi egalată!

Că pentru cei mici, săraci și fără de sprijin, își consumă cea mai mare parte din vreme,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cine l-ar putea învinovăți? Cine i-ar putea spune în față, că viața unui bogat e mai scumpă decât a unui sărac? Cine i-ar putea striga adevărul, că cei săraci sunt mulți și oricâți ar pieri din ei, tot mulți rămân? L-ar pocni drept în creștetul frunții, de-ar îndrăzni vreunul să-i spună ticăloșia aceasta. Și pentrucă sunt mulți cari o gândesc și mulți din colegii lui cari o practică, își dăruie el aproape tot timpul săracilor. Lor, fiindcă s'a rupt din dânșii și pentrucă durerile din ei au plâns odată și într'însul. Lor, pentrucă sunt dezarmați în fața morții. Lor, pentrucă și atunci când au dreptate, ei nu o au. Lor și numai al lor ar fi dacă ar putea, pentrucă deși legile îi ocrotesc, semenii lor nu-i cruță. Dăruindu-se lor mai mult decât celorlalți, simte că îi răzbună. Și mai simte că se răzbună și dânsul pe toți acei cari l-au insultat, pe toți Neli Purcărea, cari au râs de ițarii lui ca și de stângăciile sale, deși ale lumii și ele.

Chingi puternice îl țineau mereu strâns de matcă. Nimeni nu l-ar fi putut învinovăți că, desprins dintr'o lume și intrat într'alta, a risipit pe cea dintâiu în răspântia vânturilor, ca s'o uite și să se uite, și numai de cel de-acum să-și amintească. Nu. Rămăsese el, și pentrucă rămăsese așa cum a fost, Irina era departe de a fi femeia care să poată pătrunde în simțul nărilor lui, așa după cum sălbătăcia lor o cerea. In ele stăruia Niculina. Stăruia carnea

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rumenită în soare şi în focul dorinţelor cari nu cruţă; stăruia carnea de fată a satelor, prinsă în săgeţile de argint ale ploilor de vară, carne cu miros de iarbă crudă, umezită de rouă, şi mai stăruia carnea ţărăncelor trupeşe, când le biciuie viforniţa iernilor, carne din care îţi vine să muşti ca dintr'un bulgăre de zăpadă, bătătorit în podul palmelor.

In părul Irinei, moale, de vată, ireal, mai mult o cască din pulbere de lumină, pentru Ion Stolnicu, nu sta ascuns nimic. Când i-l adulmeca, o boare jilavă, ca a unor crini ce mor uitaţi într'o glastră, îi năpădea în tot corpul, punând între el şi fiinţa de alături respectul rece al simţurilor. I se părea atunci că nu mai e viu trupul de lângă dânsul. Că în aroma părului ei a murit viaţa. Că aşa cum i se strecoară în nări, poartă în el ceva din parfumul pe care îl împrăştie din sicrie, în prima zi din viaţa lor veşnică, femeile cochete. Asemenea arome sunt departe de a'i răsvrăti simţurile. Pe el trebue să-l înţepe mirezme robuste, de sânge încins, de sâni în caldul dorinţelor şi de subţiori opărite, aşa după cum îl înţepa dogoarea din părul Niculinei, când o alerga prin arşiţă, o prindea de cosiţe şi o tăvălea prin ierburi, pândind viclean înconjurul, să nu-l vadă nimeni.

Mai mult ca oricare simte el însuşi că, numai în aparenţă e un altul acum. Iar dacă hainele i-au schimbat întrucâtva înfăţişarea, din

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cum l-a clădit vatra Stolnicenilor, nu i-au ştirbit nimic. Plecat dintre oameni săraci şi umili, a rămas cu urechia şi inima între dânşii. Cum să nu le sacrifice atunci tot timpul şi cum să nu-i iubească, când şoapta lor, călătoare din gură în gură, l-a dus departe, l-a înălţat pe culmi de profet şi l-a făcut om de vază, pe el, feciorul lui Toader Stolnicul!

Devenise pentru mulţimea suferinzilor un myt. Îl căutau peste tot locul şi când îl aflau, cereau să-l vadă, să-l pipăie şi să-i atingă hainele. Ca pe vremea sfinţilor, dacă adevărate sunt cărţile cu viaţa şi faptele acestora.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Irina Stolnicu stătea încă la îndoială, dacă să iasă sau nu. Trebuia să-şi încerce o rochie şi lucrul acesta n'o prea încânta. Doamna Marie-Louise era, într'adevăr, o adevărată maestră în ceea ce priveşte cupa rochiilor, o plictisea însă holul casei acesteia, în care trebuia să aştepte uneori îndelung. Lumea întâlnită acolo îi strivia nervii. Impestriţarea din acest *Hinter-Land,* deschis tuturor femeilor ce îşi pot plăti fabulos luxul, oricare le-ar fi fost originea şi oricare practica vieţii, o apăsa cu spaimă pe suflet. După atitudinile lor, ar fi putut spune despre oricare cam cine este şi cu ce se îndeletniceşte. Nu avea experienţa vieţii, ca să le identifice cu acea uşurinţă şi preciziune cu cari le scoate din anonimat bărbaţii înălbiţi între fuste, dar, prea li se potriveau atitudinile cu ceea ce păreau să fie, şi, prea îşi făceau unele, din aceste atitudini, fişa de identificare. Astfel, despre doamna înaltă, cu părul alb, cu nasul de statuă spartană şi cu obrazul de fildeş, care îşi înnoadă mereu arătătorul dreptei în lanţul *face-a-main-ului,* nu se înşală când o bănuie soţia unui magistrat dela Casaţie, sau a vreunui general cu pagină în istoria contemporană a

Muzeul Digital al Romanului Românesc

țării. Cum n'ar fi putut-o înșela blonda care, ori de câte ori este observată, își pune capul în profil și își reazimă bărbița de un deget cambrat, cu unghie sângeroasă, așa după cum a învățat la conservator că ar fi poza femeilor meditative; cum n'ar înșela-o nici femeia care își încrucișează picioarele, ca să-i poți vedea arcul obraznic al gambelor și linia de gondolă a pulpei, că ar mai putea fi și altceva decât o slujitoare contra cost a amorului; și cum, de sigur, nici sprintena fată, ce nici șaptesprezece ani nu are, și ai cărei ochi de coțofană i se sbat lubric sub niște sprincene de cărbune și pe deasupra unor sâni lăsați liberi să sburde ca niște mânji într'un padock, n'o înșală când o presupune protejata vreunui bătrân libidinos, maniac să corupă minore. Holul casei de mode Marie-Louise, era în mic un hol de *pallace*, în care poți întâlni tot soiul de femei. Cum să n'aibă oroare de dânsul Irina Stolnicu, și cum să nu stea la îndoială, dacă să se ducă sau nu, ori de câte ori trebuia să-și comande sau să-și încerce o rochie? In aceiaș îndoială stă și acum. E în fața oglinzii, îmbrăcată, gata să iasă. Nu se decide însă. Inaintea sticlii care o dublează, își aranjează mereu părul, deși niciun fir nu i s'a clătinat; își trage pălăria mai spre un ochi, ca apoi s'o îndrepte din nou cum a fost, cu impresiunea înșelătoare că, în fine, a pus-o cum trebue; apucă cu amândouă mâinile rochia, cam din dreptul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

unde portjartiera prinde ciorapul, să şi-o întindă pe trup, deşi nicio cută nu-i face rochia, şi, tot aşa, întârzie mereu în manevra acestei inutile revizii, la care se dedau cu atâta cochetărie mai toate femeile, până când, un ţârîit prelung de sonerie, neobişnuit de prelung, a fixat-o locului, ca să-l asculte cu o încordată atenţie, ca şi cum numai pentru ea ar fi putut fi acest semnal. Ascultându-l, nu a putut deduce nimic. Că sună cineva la uşa din faţă, e neîndoios. Dar, cine poate fi, să sune cu atâta insistenţă? Un bolnav nu sună aşa. La o casă străină nu poţi să suni în neştire. Şi apoi, apăsarea pacienţilor în butonul de os e o apăsare scurtă, fricoasă. Ei ştiu că, a suna îndelung e primejdios. Îl superi pe doctor şi înrăeşti slugile cari vin să-ţi deschidă. Or, lor sărmanii, nu le arde nici de una, nici de alta. Atunci? Papa? Dar pe papa îl ghicesc dintr'o mie cum sună. Oricare i-ar fi starea sufletească, el apasă de două ori: odată scurt şi a doua oară mai lung. Şi când se întârzie să i se dea drumul, îl repetă întocmai. Maman? Maman nu vine niciodată prin faţă. Ea nu turbură pe nimeni. Ea intră în casă furişându-se ca o rază de soare, prin faldurile unei perdele de pluş.

Ghizi apăru în uşe cu faţa stâlcită de oboseală.

— Coniţă, întreabă un domn de dumneavoastră, dacă sunteţi acasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Un domn!? se răsuci toată Irina. Ce domn?

— Păi, că l-am descusut eu puțin. Zice că vă știe de mușuțică, dela Orlat.

— Dela Orlat!?

Nedumeriri calde îi îmbulziseră ochii.

„Cine să fie?"

— Poftește-l în hol, hotărî în cele din urmă Irina, scoțându-și pălăria.

In hol nu se aprinseseră încă luminile când a intrat Irina. A căutat străinul și l-a aflat umbră nelămurită, crescând dintr'un fotoliu.

— Domnul?

Străinul nu și-a spus numele.

— Ghicește-mă, Iri.

Vocea omului căruia nu i se putea lămuri chipul, îi era necunoscută. A căutat comutatorul. In lumină, umbra a făcut loc unui bărbat strivit de un rău oarecare. Din întâia ochiadă Irina nu l-a putut ghici. Și totuși, omul din fața ei avea ceva dintr'un ins pe care l-a cunoscut cândva. Continuă să-l privească cu toată forța ochilor și numai într'un târziu, și numai într'o doară, a spus un nume.

— Fag, tu ești?

— Eu.

In acest *eu,* așa cum l-a pronunțat Fag Paltin, nu era numai cuvântul prin care se recunoștea, ci și acea mărturisire mută pe care, fără să vrei, ți-o smulge surprinderea tuturor acelora ce nu se așteaptă să te vadă în halul unei paragini,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mărturisire care parcă le-ar spune: da, eu, iată-mă ce-am ajuns.

— Tu, Fag? şi numai după ce şi-a dat seama Irina, că, în asemenea situaţii trebue să termini cât mai grăbit cu surprinderile, şi-a marcat ea prieteneasca atenţiune:

— Hai în salonaşul meu. Tu nu eşti musafir de hol.

Uscat, cu faţa suptă şi vânăt umbrită, Fag Paltin îşi lăsă greutatea trupului într'un fotoliu, cu precauţie de om suferind. Ca şi cum i-ar fi fost frică să nu i se descleie oasele din încheeturi. Buzele îi dispăruseră. In locul lor două tivuri bătând în albastru, se lipiau cleios de claviatura dinţilor, galbenă, ca a pianelor pe cari au cântat bunicele părinţilor noştri mazurcile timpului. Ochii nu-i mai sticleau. Verdele luminilor de odinioară mucigăise. Păreau plini de lintiţă, ca o apă stătută de iaz şi îţi făceau impresia stranie că, dacă i-ai apăsa cu buricul degetelor, ar ţâşni din ei coptură. Îşi încălecase picioarele şi în atât îi erau de descărnate, că cel care şi-l petrecuse pe deasupra şi-a mai putut trece laba şi pe dedesuptul celuilalt, cam pe aproape de gleznă. I se împletiseră ca nişte parîme de şlepuri. Mâinile, arătări numai, păreau a fi moarte. Vii nu erau decât unghiile, crescute bombat din semilunile lor albe, semiluni atât de râvnite în copilărie de Irina Cornăţeanu. Iar vocea i se îngroşase şi în atât i se zdrenţuise că, nu mai părea a fi a unui om care cuvântă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ci mai mult o sfâşiere de prelate vechi sau de saci putrezi. Din Fag Paltin de odinioară, nu mai rămăsese nimic. Poate o umbră. O umbră, ce nu va mai avea decât menirea să confirme tuturor, cari l-au cunoscut vreodată, că e el.

Privindu-l în paragina de acum, Irina Stolnicu se căznea să-şi înăbuşe groaza şi surprinderea. Il presupunea bolnav, ros de vreo boală, de vreo tuberculoză care nu i-a mai lăsat decât unghiile, sau de vreun cancer ce îl împuţinează pe zi ce merge. Să-l întrebe, cum de a ajuns în halul acesta, ar fi fost o crimă. Ştia că în faţa unui suferind nu trebuie să te laşi surprins. Oricare le-ar fi înfăţişarea, trebue să apari înaintea lor, fără de nicio mirare şi fără de niciun ălint al milelor, aşa ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat cu dânşii. In felul acesta ei nu-şi dau seama de gravitatea stării în care se află. In lipsa oglinzilor cari le-ar putea spune adevărul şi a îngrijorărilor omeneşti, nu ştiu ce se petrece cu ei. Se cred mereu aceiaşi şi merg uneori astfel minţiţi până la capăt, până la veghia lumânărilor, fără să se simtă ajunşi pe buza mormintelor. Şi mor în agonia planurilor de mâine. Aşa fiind, cum să-l întrebe ce s'a întâmplat cu dânsul? Ii e necaz şi de surprinderea smulsă la început, când i-a răspuns că e el, Fag Paltin. Ca să i'o şteargă din minţi vrea să îi dea acum alt înţeles.

— Cât ai crescut, Fag! Ne-am despărţit copii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi iată-te acum om mare. Aproape să nu te mai recunosc!

Cu ochii opaci, plini de coptură, Fag Paltin a privit-o îndelung, să vadă dacă cu adevărat se miră sau numai se preface. Nu s'a putut lămuri. Şi nelămurindu-se, a clătinat din cap, vag, fără de niciun înţeles. Un clătinat care l-ai fi putut interpreta şi ca o drept afirmare: da, aşa este Iri, — dar care ar fi putut să însemne şi altceva, poate un gând rămas în muţenie, poate chiar acesta: nu te mai ascunde după vorbe, Iri.

Ca să nu-l lase mai departe îngropat în tăceri, Irina Stolnicu l-a bombardat cu o cascadă de întrebări:

— Ce face Aluna, Fag? Ce-aţi făcut frate, de nu ne-am mai văzut de loc? Să mă uitaţi voi, se poate! Să nu mai vreţi să ştiţi de prietena copilăriei voastre! Ce-au însemnat toate acestea, Fag?

— O rătăcire în lume, fără de aduceri aminte, Iri.

— Dă laoparte glumele, Fag. Te întreb serios.

— Atunci, îţi voiu răspunde şi eu tot serios,— i-a replicat Fag Paltin, desmorţindu-se din nemişcarea de până atunci, prin despletirea picioarelor şi agitarea mâinilor. Mai întâiu, trebue să te pun în curent cu intenţiunile tatii, de cari, poate, că îţi aduci aminte. A voit să fac studii agronomice în Germania, iar Aluna, tot în Germania, să urmeze o şcoală de menaj (avea el de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mult o adresă la München, unde de fapt a şi trimes-o) după care să-i înjghebe o fermă model la Uieşti, ca să şi-o conducă singură, mai dihai decum ar conduce-o un Neamţ, cum spunea dânsul pe vremea aceea.

— Iartă-mă că te întrerup, Fag. Iei un ceai, da? şi fără să mai aştepte răspunsul, s'a sculat s'o sune pe Ghizi.

— Un ceai? Fie, Iri, mi-o ţine de cald când voiu pleca. Nici nu ştii ce frig e afară. Şi, ca şi cum ar fi simţit frigul pătrunzându-l, l-a scuturat un tremur.

— Era tocmai să es. Ce bine ai făcut că ai venit! Ei, zi mai departe, rătăcitule fără de aduceri aminte.

Apărând Ghizi în uşe, Irina ceru ceaiul. După ce capul de lună plină al fetii a dispărut, Irina Stolnicu l-a îndemnat din nou la povestit.

— Continuă, te rog.

— Să continui... dar, cum nu-şi mai aducea aminte despre ce a fost vorba, îşi strivia fruntea în cleştele mâinilor, căutând înfuriat firul. Zadarnic. Toate sforţările s'au poticnit în gol. Cum nu-şi aducea de loc aminte, ca să curme odată starea de compromitere, a întrebat-o neliniştit.

— Ce să continui?

— Era vorba de studiile tale agronomice şi de ferma Alunei, pe care trebuia s'o conducă *mai dihai decât un Neamţ.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ei da, își reaminti Fag Paltin, uimind-o pe Irina Stolnicu.

„Nu i s'a dărăpănat numai fizicul, se miră ea în treacăt și cu frică de a nu i se deslușî gândul, ci și mintea".

— După cum îți spuneam, ea la München, eu la Berlin. Războiul ne-a prins acolo. Am întârziat prea mult plecarea și nu mai m'am putut întoarce. Cum vezi, îmi poți striga oricând și fără de greș, cuvântul care mânjește cum nu se poate mânji mai rău un bărbat: dezertor.

— Ei, ce idee!

— Nicio idee, Iri. In timp ce atâția mureau pe tot globul, apărând o țară, un ideal, eu, sub nume de împrumut și cu pașapoarte false, m'am dosit datoriei. Nu mă pot asemui nici cu cel din urmă și mai fricos luptător. Necum cu morții.

Pe ultimul cuvânt, Fag Paltin a apăsat stăruitor, cu un îndoit înțeles. Irina Stolnicu i l-a prins. Deși tăcuse, ea l-a mai auzit parcă spunând: Știu că e și Mihai printre aceștia.

— Cel puțin, n'ai ucis. Tot ai o mângâiere, căută ea să-i mai înbune vorbele.

— Neucizând pe nimeni, m'am ucis pe mine, Iri, scrâșni Fag Paltin, printre dinții galbeni.

Nereușind nici acum să-i împrăștie auto-încriminările, cari îi sporeau suferința, Irina Stolnicu încercă din nou să-l abată din pârtia îndurerată a destăinuirilor.

— Da de Aluna, nu-mi spui nimic?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Aluna? S'a întors cam în acelaş timp.

Pe ea însă, n'a judecat-o nimeni. Numai pe mine m'au judecat.

— Şi? îl întrerupse Irina, înflorindu-i în obraji florile spaimei.

— Şi m'au achitat, nemernicii. Era să le strig: laşilor, au să vă blesteme morţii, dacă nu osândiţi dezertorii. Laş, ca şi dânşii, am tăcut însă. Atâta eroism îmi mai rămăsese! Mi-a fost frică şi de acesta.

Tăcerea care a urmat spuselor lui, a fost sfârşită de Ghizi. Aducea ceaiul, împingând un cărucior de cristal pe rotile cauciucate, plin din belşug cu tot soiul de gustări, în aşa fel ca să poată fi oferit după toate datinile moldoveneşti, înstaurate de doamna Păuna. L-au sorbit tăcuţi, simţindu-şi şi unul şi altul pleoapele încărcate cu plumbi. Şi tot plumb le gonea în vine inima. Plumb şi în carnea buzelor, de parcă un venin ar fi îngheţat în ele, împietrindu-le.

— Tu? Tu ce-ai făcut, Iri?... se desrobi deodată Fag Paltin, încleştărilor.

— Eu... lungi vorba Irina Stolnicu...

— Te-ai măritat, văd, îi fură cuvântul părtaşul anilor de demult, ridicându-se din fotoliu, leneş, ca o zi de iarnă din pâcla zorilor. Şi nici nu te-am felicitat. Mi s'a vorbit foarte frumos de bărbatul tău. Un binefăcător al masselor suferinde. Un duşman de temut al cancerului. Un om după care aleargă bolnavii în delir,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ca după o a doua Mary Baker Eddy, în culmea ei la Cicago. Bravo, Iri, o meritai. Îmi pare bine c'ai avut o stea norocoasă.

„O stea norocoasă! Cum uită toți sufletul! Cum nu-și dau seama că și pe el îl poate putrezi cancerul, că și din el poate curge sânge".

Rămasă în fotoliul ei, Irina Stolnicu îl privea, cum, din picioare, Fag Paltin cercetează pe rând lucrurile din încăpere, amintindu-și parcă de unele. Părul din ceafă i se rărise, de parcă moliile i l-ar fi mâncat, iar spatele, șui între umeri și lipsă în dreptul șalelor, amenința să se prăvale. L-a desbrăcat în gând de haine și de tot ce-ar mai putea să se afle sub haine, și l-a aflat arătare sinistră, spintecând nopțile cimitirilor. Și din nou s'a înfipt în ea întrebarea: ce l-a adus în halul acesta? Ce duh al negurilor i-a stârpit trupul, mințile și i-a înnegrit zilele?

— Sunt și lucruri de pe la Orlat aici, nu e așa, Iri? o întrebă Fag Paltin, cuprinzând circular, cu ochii de lintiță, salonașul.

— Sunt, mai mult tablourile și câteva mărunțișuri.

— Frumos. Bravo. Mi-arăți și celelalte camere? Sunt curios să văd cum te-ai instalat.

— Cu plăcere, Fag.

S'a sculat din fotoliu și i-a trecut înainte, ca să poată aprinde luminile.

— Holul, îl cunoști.

— Cum îl cunosc? Nu viu pentru prima oară astăzi la tine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Da, şi nu m'ai aşteptat aici, până am apărut?

— Ei, aşa da! cedă Fag Paltin, schiţând un zâmbet de circumstanţă.

Insoţind-o de aproape, Irina Stolnicu îşi simţi nările îmbulzite de un miros farmaceutic. Un miros de dulap, în care ţi-ai închis doctorii vechi, uitate, alterate de lumină şi de căldură şi în care umbli să faci regulă, asvârlind jumătate din ele. Il compătimi pentru a nu ştiu câtea oară. Se dovedea acum, datorită mirosului de spital intrat în hainele lui, sau poate rămas încă în dânsul, că starea în care se află e trecătoare, pe semne o convalescenţă după o zacere grea, în care timp l-au hrănit cu tot felul de medicamente, de pe urma cărora i-a mai rămas în gură şi în pereţii stomacului cocleala amară a otrăvurilor. Il compătimea şi se bucura că slăbiciunea în care se află se va curma odată şi că apoi, Fag Paltin, însdrevenit, va fi un altul, om printre ceilalţi, ca toţi oamenii.

— Biuroul.

La intrarea în această cameră, în ochii lui Fag Paltin s'au trezit din adâncuri lumini. A fixat fulgerător masa de lucru a lui Ion Stolnicu, strâns într'un singur gând şi, aflând pe semne, pe sticla biroului, ceea ce căuta, a simtit, ca o drept urmare, cum o fumuire caldă de abur îl prinde în pânzele ei. In ochii reci, de până atunci, au început să-i pâlpâie vedenii. Iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

printre gene, să i se prefire molcum imaginile unei lumi de visuri.

După ce pânda ochilor i-a şuierat, în carnea puţină ce mai avea, alarma bucuriei, cu paşi ţesuţi, fără de niciun sgomot în călcături, ca şi cum vătuite i-ar fi fost tălpile, s'a apropiat de scaunul mesei de lucru şi s'a aşezat în el. Mersul lui Fag Paltin, fără de niciun sdruncin în parchet, mers de om fără de nicio greutate fizică, i-a dat Irinei fiori fierbinţi.

„Cât de slăbit e bietul Fag! Doar câţiva paşi şi are nevoe de odihnă!"

L-a mai privit stăruitor şi i-a aflat în ochii de pâzlă joc de lumini bulbocând în mâzga opacă a lintiţii.

„Când nu mai ai carne să te doară, durerile îţi chinuie ochii" gândi ea, pufuindu-şi în torsul buzelor un gemăt adunat din tot pieptul.

— Ai cumva vreo ţigare, Iri?

— Fumezi?... s'a mirat Irina Stolnicu, — şi s'a aplecat să ia de pe o măsuţă mică, din mijlocul camerii, cutia de argint cu ţigări. In clipa aceea a auzit un foşnet de hârtii ghemuite. Dacă un altul ar fi fost cu dânsa, de sigur, amănuntul acesta nici nu l-ar fi putut prinde, dar, pentrucă era Fag Paltin, omul bolnav, asupra căruia trebue să ai ochiul oricând, Irina a întors capul, să vadă ce se petrece. Surprins, mâna care în repeziciune nu dibuise buzunarul, a scăpat prada.

Căutând să vadă ce s'a întâmplat, mai ales

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

că în obrazul lui Fag Paltin s'au aprins palori de agonie și în ochi bulboana jocului de lumini se oprise înfricată, Irina a aflat jos, la picioarele lui, blocul de rețete al lui Ion Stolnicu.

— Ce este, Fag? l-a întrebat ea atunci, fără de niciun înțeles asupra celor petrecute.

N'a știut să fie hoț. N'a știut să se strecoare din impasul rușinei. Ca un copil, pe care mamă-sa, auzindu-l robotind în altă cameră, îl întreabă, așa într'o doară: ce faci acolo? întrebare la care el vine plângând cu buzele pline de dulceață, să ceară iertare că n'o să mai facă, asemeni Fag Paltin, la întrebarea Irinei: ce este, Fag? s'a simțit descoperit, fără ca într'adevăr să fi fost, deoarece dacă la multe s'ar fi putut gândi Irina Stolnicu, numai la mărturisirea lui de apoi, de ușurare a caznei, nu s'a gândit.

Și a răspuns întrebării:

— Iartă-mă, Iri. Înțelege răul din mine, pentru care pot săvârși orice faptă.

Cuvintele moi, parcă ieșite din cârpe și nu dintr'un piept omenesc, au luminat în mintea Irinei Stolnicu, ca un trăsnet în noapte. I-a pus mâna pe umăr, ca să-l scuture din amorțeala înfrângerii în care căzuse și l-a privit cu ochi cari iartă totul.

— N'am ce ierta, Fag, promite-mi însă, c'ai să stârpești din tine răul acesta.

— Nu pot, nu pot, — a răspuns glasul din cârpe. Am încercat, nu se mai poate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Dar, nu-ţi dai seama Fag, că te-a ruinat? Cum de-ai ajuns aici?

— Poate la fel cum ajung toţi. Şi, poate, mai îndreptăţit decât toţi. Eu m'am născut mort, Iri, nu ca tine şi ca alţii. Mi-am dat seama de aceasta în ziua când, curios să aflu cum e, am întrebat pe un coleg de Facultate, un silezian cu care mă împrietenisem şi care practica beţia rece, — ce simte după ce se injectează. Mi-a răspuns, fără de niciun gând să-mi statornicească răul: înţeapă-te şi tu şi ai să vezi. M'am înţepat şi am aflat. Am simţit că se trezeşte în mine *omul*, drept de care am fost lipsit, prin nu ştiu ce beteşug al naşterii. Ţi-am spus că m'am născut mort, aşa a fost, Iri. In toată adolescenţa mea, de niciun simţ n'am fost îmboldit. Eu n'am dorit o femeie. Goală sau oricum ar fi fost, nu mi-a spus nimic. Din tot ce e în ea pentru noi, n'am râvnit la nicio fărâmă, deoarece nu aveam cum să ştiu că nouăzeci la sută din ea e al nostru. Trăiam rătăcit printre voi. O uşoară senzaţie dureroasă sporia zilnic în mine. Mă dureau închipuirile, mă dureau gândurile, mă dureau dinainte toate zilele sterpe, date să le trăesc. Mă durea viaţa toată, Iri. Şi m'a durut, până ce întâmplarea mi-a scos înainte pe Arnold Seemann. E drept, la început mi-a fost scârbă. Greaţa întâiei injecţii, cu florile ei de ghiaţă, cu fiorii ei reci sfârşind în aprinderi şi cu senzaţia astmatică de înec înnăbuşindu-mă, m'a îngro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

zit. Dar, nu atât încât să n'o mai încerc. A doua oară şi apoi în şir, norii de abur şi fiorii de frig au dispărut, florile de ghiaţă s'au topit de pe ochi şi înecul nu mai m'a cuprins. S'au dat laoparte, ca să facă loc vieţii de care m'au văduvit sorţii. Numai aşa am putut cunoaşte şi eu femeia. Numai aşa m'am simţit ars de dorinţi, râvnind să pipăi, să strâng, să muşc şi să mă cufund în carnea ei. In euforia drogului, Iri, am aflat ce nu mi-a dat viaţa. Ochii mei niciodată n'au fost îmbătaţi de lumini. De atâtea ori vă auzeam pe voi minunându-vă când de un răsărit de soare, când de un apus, când de un joc al razelor în apă, fără ca eu să fi putut vedea ceea ce vedeaţi voi. Acum văd şi eu, Iri. Văd mai mult decât voi. Beţia otrăvurilor mă despăgubeşte din plin. Văd şi eu lumini în mii de culori. Văd haos şi aud orgi cântând unei lumi desgolite. Văd salt de femei spintecând nouri. Ascult râs de fecioare bete gâdilând spinări de centaur. Şipot de nectar adăpând guri înspuzite de văpăile poftelor. Dans gol în franjuri de serpentine. Femei în spiralele dragostei. Intr'un cuvânt, văd, ascult şi mă înfrupt din clocotul vieţii. Dacă nu mi-a fost dat să fierb într'al vostru, mă dau celuilalt, oricât m'ar ruina. Când mă trezesc şi redevin nimicul ce sunt, eliminatul din sbaterea voastră normală, desgustul pentru tot ce e al vostru mă cuprinde şi mă îndeamnă din nou să caut cutia nichelată cu acul fericirilor. Din acest în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

demn am venit, Iri. Nu mai îmi dă nimeni. Li-e frică poate. Şi pentrucă nimeni nu mai vrea să mi-l dea, îl fur. Tot ca să-l fur am venit şi la tine. Din tot blocul reţetelor, dă-mi baremi una, Iri. Te rog, fie-ţi milă de mine.

A îngenunchiat în faţa ei, cerşind înainte. Irina Stolnicu, înebunită de tot ce a ascultat, a rămas împietrită.

— Te rog, Iri. Crede-mă. In halul ăsta nu m'am înjosit până acum. In faţa ta am făcut-o, pentrucă tu, prietenă a copilăriei, trebue să-mi ierţi totul. Numai una, Iri, — şi şi-a întins mâinile să-i alunece în tremur, rugătoare, pe coapsele ei. Atingerea a trezit-o. Din împietrirea de stană s'a desprins înfricată. Infricată de el şi de tot ce l-a ascultat spunându-i. Din ce porunci, nu şi-a dat seama, dar a simţit nevoia ca omul acesta să plece cât mai de grabă din casa ei. Şi era omul care i-a stârnit întâia vâltoană a sângelui; omul pe care l-a aşteptat cândva să apară din neguri.

— Ţi-o dau, dar e şi cea din urmă.

S'a sculat din genunchi mai sprinten decât l-ar fi putut ajuta puterile. Bucuria halucinaţiilor viitoare, îi sporise tăria muşchilor.

A împăturit reţeta pe care avea s'o completeze cu o otravă şi un nume falsificat şi a plecat, sărutând mâna care l-a fericit.

— Mulţumesc, Iri, şi, iartă-mă. Iartă-mă şi... (a rostit greu, încălcit şi ruşinat ultimile cuvinte)... şi, nu mă spune nimănui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Bine. Du-te, — şi i-a deschis uşa singură, să se piardă în iarna de afară. A trecut repede în salonaş, a stins lumina şi s'a încadrat în fereastră, să-l urmărească.

Strada era pustie şi albă. Prin pâcla deasă s'o tai cu cuţitul, dispărea un om. Un om sub paşii căruia zăpada nu scârţia, ca sub paşii altora. Un om slab, cu trupul mai îngust decât stâlpii telefoanelor şi care, în ciuda slăbiciunei, ducea păturită la piept o lume viitoare.

Când din omul care a trecut n'a mai rămas nimic, nici măcar urma paşilor în zăpadă, Irina Stolnicu a părăsit fereastra, ca să-şi poată pune în ordine gândurile. Din încâlcirea lor, nu putea lepăda o amintire: ziua când Aluna Paltin i-a strâns sălbatic sânul. I-a iertat însă pe amândoi.

„Poate că e aşa cum a spus Fag. Poate că părinţii lor sunt de vină. I-o fi dat lumii infirmi, răsuciţi. La ce să-i mai condamni atunci?"

31.XII.938
7 I 1939
14 IX 1939
23-XI-941
Muzeul Digital al Romanului Românesc

Irina Stolnicu, s'a întors dela concertul marelui Maurice Reval, cu pieptul plin de bucurii. Bucurii pe cari şi le îngrămădea în ascunsul tăcerilor, în aşa fel ca Ion Stolnicu să nu simtă că s'a destins în ea, din cătuşele fricii, un arc spre viaţă. Alături de el, pe pernele moi ale maşinei, străbătea liniştea nopţii străină de ce o lega de dânsul.

Tăceau şi unul şi altul. Nu şi-au împărtăşit nicio impresie. Cu niciun cuvânt nu au consfinţit talentul maestrului. El, ca de obiceiu. Ea, ca niciodată. Adâncit însă prea mult în ceea ce va trebui să facă mâine, Ion Stolnicu nu a băgat în seamă liniştea Irinei. Seismograful său conjugal, nu a înregistrat-o, cum nu a înregistrat nimic din toată căsnicia lor. Hârtia cadrilată, pe care acul ar fi putut să urce sau să coboare, îşi păstra, cuprinsă parcă între toate semnele mirării, virginitatea. Datorită acestui fapt, querilla zilnică a mai tuturor soţilor, n'au cunoscută. El nu era dintre acei cari, preocupaţi veşnic de soţiile lor, le traduc faptele, mişcările şi gândurile, în mai rău decât însuşi păcatul din ele. Nu era dintre acei cari la cea mai mică

Muzeul Digital al Romanului Românesc

neînțelegere, să răstoarne murdar toată amintirea condamnatoare, a tot ce s'a petrecut și au bănuit. Pe el a pus stăpânire cancerul și din el nu a mai lăsat căsniciei decât somnul nopților. Și uneori, evadări scurte, ca acea de acum, din care totuși lipsește mintal.

Nici cel puțin când s'a oprit mașina în poartă, închisă fiind, nu și-au vorbit. Cam până aci e deobicei limita tăcerilor, când te întorci trist dela vreo împrejurare tristă, sau când preocupări prea adânci îți fură gândurile. Opririle în fața porților, îți smulg oricând un cuvânt. Lor, niciunul. Și nu le-a smuls nici clacsonul, care a hârâit nerăbdător la rândaș să deschidă și nici șuierul prelung, ce viola noaptea în vreo răspântie apropiată. Șuierul unui paznic pe semne.

Bucuriile, în deobște, plesnesc, sunt strigate, împărtășite. Cele de acum ale Irinei Stolnicu, erau dintre acele puține cari se sparg numai pentru tine, în adâncurile ființei tale. Acestea se tăinuesc. Dacă nu e nimeni să ți le descopere, le dai frâu liber și ele sburdă atunci ca un pâlc de cârlani, în apele luminoase ale soarelui primăvăratec. Iți bați palmele, râzi în oglinzi și-ți vorbești singur, sari de pe un scaun pe altul și-ți simți pieptul prea strâmt pentru toată viața din colivia lui. Iar când amenințate sunt să le surprindă careva joaca sprințară, le aduni atunci de pe unde le-ai risipit, din palme, din oglinzi și de pe scaune, și le închizi înapoi în tainițile sufletului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Lângă Ion Stolnicu, Irina nu le putea slobozi din cătușe. Și nici în noapte nu se putea bucura de ele. Până mâine, când va fi singură în salonaș, va trebui să le închidă în ea. Așa fiind, a adormit lângă Ion Stolnicu, înghemuindu-și-le în sân.

A doua zi, când omul de alături nu și-a mai lăsat în pat decât urma rece a somnului, Irina și-a liberat din închisorile trupului și a gândurilor bucuriile toate. Se rupeau din ea cu viață din viața ei, împrăștiindu-se în cameră asemeni stolului infinit al îngerilor, când părăsesc serile cerul, ca să vegheze somnul copiilor buni și cuminți. Nu s'a sculat din pat decât într'un târziu. Cu ochii mari deschiși în ziua care'și înmulțea din ce în ce mai mult lumina, își lenevia trupul în caldul vestmintelor de pat, zâmbind unor zile viitoare, mai bune ca cele de până acum. Bucuriile închipuirii, amenințând să nu se mai sfârșească, se alungau una pe alta și, ori de câte ori una lua locul alteia, trupul Irinei svâcnea în zăpada albiturilor, muncit de dorințl oarbe. Se contracta atunci toată. I se împietrea carnea și i se reliefau vinele. Își vâra mâinile în perne și i se resfirau degetele picioarelor, ca niște ghiare de pisică în apropierea găurilor de șoareci. Crispată, formele liniare i se arcuiau bărbătește, desgropând din rotunjimile cărnei liniatura mușchilor. I se desenau gambele, pulpele; îi înboboceau nodurile genunchilor; i se netezeau șoldurile; îi vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

bra pântecul, deschizându-şi ochiul cu huiet surd de ghioc; şi i se lărgeau gratiile coastelor, agăţându-se de ele sâni împliniţi de volbura poftelor. Râdea. Râdea în perne cu buzele şi în pat cu tot trupul. Râdea un râs mut, ca râsul cailor când îşi răsfrâng buzele în soare, şi îşi alunga nălucile cu blestem de femeie simplă, ori de câte ori svâcnetul bucuriilor, o apropia de urma rece a odihnei lui Ion Stolnicu.

Din când în când îşi limpezia gândurile. Cu ochii în gol, religios nemişcaţi, căuta să înţeleagă neprevăzutul. Nu numai că nu s'a gândit la o posibilă întâlnire, în seara aceea, cu Sorin Batişte, dar nici prin perindul figurilor pe cari le bănuia că are să le întâlnească, el nu a trecut. Intâmplarea din rotonda Ateneului, unde în pauzele concertelor lumea cercetătoare vine ca să privească sculpturile, a surprins-o nepregătită ca s'o înfrunte. Nepregătită, deoarece s'a găsit dezarmată, fără de nicio premeditare asupra atitudinii ce va trebui să o aibă, dacă hazardul, prin jocul întâmplărilor, i-ar scoate înainte pe Sorin Batişte. Ii trebuia acea mască care ascunde interiorul, liniştea falsă în care îţi doseşti neastâmpărul, viclenia cu ajutorul căreia îţi înnăbuşi bucuriile şi ea, surprinsă, nu a avut de niciuna. Pradă nevolnică în luminile ochilor lui, de sigur, s'a aflat repede ascuns în dânsa. Oricum, faptul s'a petrecut. I-a fost prezentat de soţii Vrânceanu. Trecea pe lângă dânşii cu Ion Stolnicu, privind mar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

murele dăltuite, când, Alexandra Verdeş, o fostă colegă dela Nôtre-Dame, recunoscând-o, a strigat-o. Şi-au întins mâinile prietenos şi s'au îmbrăţişat. După ce şi-au prezentat soţii, Alexandra Verdeş, devenită în decursul anilor Alexandra Vrânceanu, nevasta consilierului de Curte Vladimir Vrânceanu, a întors capul spre un domn de alături, care, străin de scena întâlnirii lor, privia o sculptură.

— Irino, îţi prezint pe maestrul Batişte.

De cele câteva cuvinte gângăvite, nu-şi mai aduce aminte. Ştie doar că i-a întins o mână moale şi că i-a văzut arcul sprincenelor, ridicându-i-se ca într'un semn al unor vechi înţelegeri.

Nu-l observase. Stătuse rezemat de barele nichelate cari împrejmuesc „Păcatul" lui St. Marceaux, aproape cu spatele la dânşii. Ca să dea un înţeles turburării ce îi încâlcise vorbele şi îi speriase sângele din obraji, s'a arătat bucuroasă şi emoţionată de revederea neaşteptată cu fosta ei colegă. Drept urmare, Alexandra Vrânceanu a mai îmbrăţişat-o odată.

Ce rău i-a părut când a auzit clopoţelul anunţând sfârşitul pauzei. Totuşi, în puţinul schimb de cuvinte, Sorin Batişte a putut să-şi strecoare dorinţa, în care ardea o flacără mai de demult. Nu i-a fost greu s'o întrevadă. Nu a fost o mărturisire care a scăpărat din inspiraţia momentului. In felul cum i-a spus-o, numai ca ea s'o audă, cu temeri parcă, îi dădea a înţelege că, din ziua când, necunoscuţi pe atunci,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi-au încrucişat pentru întâia oară ochii la un Salon Oficial, al anilor din urmă. Nu i-a putut da un răspuns categoric, aşa după cum ar fi vrut. Din felul cum i-a vorbit însă, a putut să-l facă să bănuie că, poate sunt piedici de învins, în care caz va lupta cu toate puterile să le înlăture. Apoi, s'au despărţit privindu-se cald şi şi-au strâns mâinile, aşa cum numai în urma unor legăminte se strâng.

Din loje, i-a căutat locul în sală şi i l-a găsit în rândul primelor fotolii. Asculta neclintit *Pavane pour une infante défunte.*

In pauza care a urmat, i-a şoptit lui Ion Stolnicu, aşa ca şi cum atunci i-ar fi venit ideea:

— Ştii la ce m'am gândit, Ion? Să-i pozez lui Sorin Batişte. Aş vrea să am capul sculptat de o mână meşteră. Ai ceva împotrivă?

— Eu! îşi arătă Ion Stolnicu, cu prisosinţă, mirarea. Ce să am împotrivă? Să te facă şi călare, dacă vrei. Ca pe Mihai Viteazul.

— Ion, ce glumă e asta!?

— Dacă nu vrei călare, pe jos, cu umbrela în mână...

— Nesuferitule! i-a răspuns atunci Irina, ascunzând în felul cum a pronunţat cuvântul şi un protest de copil, care îşi alintă o nemulţumire, dar, în acelaş timp, şi o bucurie care nu trebue să se simtă.

O nouă svârcolire îi răsuceşte trupul. Se răsucesc şi în ea dorinţi nelămurite. Din purpura zărilor, zări calde, pe cari numai ochii ei le în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

trevăd, îi flutură mâini. Strigări nedesluşite o chiamă să vină, să se înfrăţească cu viaţa, să se bucure de viaţă, să se chinue în viaţă. Da, şi să se chinue, deoarece triumful prin chin îţi sporeşte bucuriile. O victorie în care n'ai luptat, nu e victorie. Biruinţa supremă o simţi numai când îţi încrestează carnea, când îţi răneşte sufletul.

Zvârcolirea din urmă i-a îngropat ochii în perne. Şi în perne e noapte. O noapte în care Irina Stolnicu, îşi hotăreşte paşii de mâine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Deşi pe la mijlocul lui Februar, un soare căldut topea zăpada, chiftind-o de apă. Slugile, profitând de prilej, curăţau trotoarele, bucuroase că li-e munca uşoară. O puteau da laoparte fără de nicio cazmă. De topor şi de rangă, nu mai era nevoe. Şi nici de mănuşi. De pe mijlocul străzilor o măcinase roţile vehiculelor de tot felul. In centru, asfaltul şi cadrilajul pavajului cubic apăruseră umede. Pe la margini însă, prin cartierele uitate de grija primarilor, dar nu şi de birurile lor, zăpada stăruia încă, în toată dezordinea. Rar şi numai pe la răspântiile mai umblate, îşi arăta vreun petec caldarâmul. Pe aci, şirul nămeţilor de pe dreapta şi stânga drumurilor servea încă de cetăţui copiilor. Cei de prin casele cu numerele nesoţ tot se mai războiau cu acei dela numerele soţ. Tot mai plesneau, din când în când, geamurile, sparte de bulgării rău ţintiţi. Şi tot mai eşiau din casele avariate femei în răzbeliţe, împroşcând în stradă sudălmi nesfârşite:

— Care-ai spart geamul, diavole, mâncate-ar mă-ta fript, — întrebau ele atunci oştile în panică. Şi de apucau să facă vreun prizonier, mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ți-l urechiau și mi ți-l încălzeau cu pumnii, de țipa ostatecul ca din gură de șarpe:

— Nu l-am spart eu, țață Anghelino. A lu madam Chirnoagă a dat.

Numai trădarea îl mai putea salva.

— A, vasăzică tot nemernicu ăla, a mangositei, înghiți-o-ar mormântul cu cine a adus-o în mahalaua noastră, — și, pentrucă pe nemernic nu-l putea lovi, înciudată, lovea tot în ostatecul făcut, în timp ce oștenii luptelor, zdrențuiți în hainele mizeriei, cu pantaloni rupți, străpunși de cămeși, cu încălțări să intre întregi în ele, se retrăgeau strategic în fugă, îmbulzindu-se laolaltă pe după nămeții mai mari, inamic și amic, Hindenburg și Machensen lângă Averescu și căpitanul Ignat. In urma lor cetățile rămâneau părăsite. Numai sudălmile *marilor puteri* și scâncetul prizonierilor pedepsiți mai pluteau pe deasupra lor. Sudălmi și scâncet la apelul cărora apar în porți vecinele, cu zoaie pe mâini, cu păr despletit și miros rânced, cu picioare vânjoase în târlici și în ciorapi de lână vărgați, legați pe sub genunchi cu petice din cârpe. Eșiau în porți să privească strada pustie de plozi, să-și potolească curiozitățile, să se salute cu câte-un: *bonjur madam cutare*, și să se ia la harță când vreuna își descoperea odrasla găbjită de vreo dușmancă, cu care s'a mai *încontrat* ea, vărsându-și una alteia găleți de lături.

In una din aceste zile de moină primăvăra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tecă, cu soare călduț și fără de asprimi, Irina Stolnicu străbătea străzile, să ajungă din Parcul Filipescu, în Strada Armenească. In bonda ei scurtă, neagră, cu guler și manșete de astrahan, se silea să se strecoare cât mai nevăzută. De ce nu plecase cu mașina, nu putea să-și explice. Când Ghizi a întrebat-o, ce poruncă să ducă șofeurului, ea a răspuns scurt și imediat: — niciuna. Și a fost atât de categoric acest *niciuna*, încât Ghizi, nu a mai încercat s'o întrebe, de ce se duce pe jos când afară e-o apă ulița.

Călca grăbit. Nu graba să ajungă mai repede, cât mersul în care ți se pare că ești mai puțin zărit. Mersul iute te acoperă întrucâtva. Te șterge din ochii mulțimii. Și ea nu vroia s'o vadă nimeni, să se întâlnească cu nimeni. De ce nu a plecat atunci cu mașina? Nu, nu cu mașina, deoarece prea repede ar fi fost străbătut drumul, și, în scurtul timp, poate că nu și-ar fi putut răspunde propriei întrebări. De ce atunci să n'o vadă nimeni? Pentrucă vrea să rămână singură, față în față cu întrebarea.

La început, nu a putut să-și explice, nici de ce nu a plecat cu automobilul și nici de ce își grăbește pasul. Acum își dă bine seama. Hotărârea ei face parte din reflexul inconștient al instinctului de auto-apărare. Reflexul inconștientului, care, de multe ori, ne apără mai bine decât oricare altă măsură cerebral luată.

Își grăbește și mai mult pasul. Un bărbat

Muzeul Digital al Romanului Românesc

chipeş a privit-o obraznic. Şi-a întors capul în altă parte, fără de nicio morală în gest pentru omul care n'a respectat-o. O repetare a aceluiaş reflex inconştient al instinctului de auto-apărare. Până acum, nu a fost nimeni necuviincios cu dânsa. Nici cu fapta, nici cu aluzia vreunui cuvânt, nici cel puţin cu o privire de ochi, ca cea de adineaori. De unde a putut şti atunci Irina Stolnicu, care e cea mai bună atitudine în astfel de împrejurări? Nu o jignise nimeni, nu reflectase niciodată asupra acestui lucru, şi, totuşi, a trecut peste dânsul, în singurul chip care o putea apăra de o nouă injurie. Dacă ar fi făcut cum în deobşte fac mai toate femeile, adică să fi schiţat un gest de protest, o lecţie cum le place să spună, nu ar fi fost mai rău? Nu cam în acest fel fac mai toate femeile, cari, cunoscând neobrăzarea unora dintre bărbaţi, îşi premeditează răspunsuri şi atitudini, de pe urma cărora se aleg cu noui grosolonii? Necugetând ea asupra niciunei lecţii de dat în astfel de întâmplări, nu a salvat-o mai onorabil, decât oricare altă atitudine a premeditării, reflexul inconştient al instinctului de auto-apărare?

Merge, merge mereu, aleargă aproape şi, totuşi, nu pe cel mai scurt drum. Simte nevoia să-l mai lungiască, ca să-şi poată într'un fel răspunde întrebării, superstiţios pusă: „De ce tocmai astăzi, papa şi maman au venit să mă vadă de dimineaţă? Nici când n'au fost dimineaţa şi de mult n'au mai dat pe la mine. Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

o fi oare un semn, un *halt* al mâinilor lor, ridicat în faţa drumului meu de acum? Un *nu te du!* strigat aspru sufletului meu şovăelnic?

Işi făcea Irina Stolnicu, închipuiri de tot felul. Se acuza şi se desvinovăţea singură, îşi încrimina soarta, nenorocul, se oprea uneori ca apoi din nou să pornească, în luptă mereu cu neliniştile. Când haltul mâinilor părinteşti i se ridica în faţă, o împingea gândul să se întoarcă. Şi, s'ar fi întors, dacă peste haltul mâinilor părinteşti, nu ar fi văzut alte mâini flutudându-i, şi dacă *nu te du-ul!* strigat aspru, nu ar fi fost acoperit de învăţătura lui Moş Nicula Podariu: Lasă-te în voia soartei. Nu te împotrivi. Dă-i-te, oricum te-ar cere. Nu te abate din drumul ei, căci în zadar îţi vor fi ostenelile.

S'a decis să nu se abată. Merge înainte, mlădiind printre trecătorii de tot felul silueta ei sveltă. Unii îşi întorc capul s'o mai privească. Deapănul picioarelor îi străfulgeră. Călcăturile paşilor ei, îi sperie. Cu fiecare apăsare în asfaltul trotuarului, i se pot frânge gleznele.

Pe la încrucişările străzilor curentul îi scutură rochia. I-o freamătă, i-o dă pe după picioare, i-o lipeşte de corp, îi fură aplombul, linia până în şolduri, şi le dă ochilor pândari ai trecătorilor, înebunindu-i. De toate acestea Irina Stolnicu nu ştie nimic. Ea îşi grăbeşte tot mai mult pasul şi pe măsură ce se apropie, îndârjirea contra lui Ion Stolnicu creşte. L-a rugat s'o însoţească, baremi întâiaş dată. N'a vrut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Nu-ţi fie frică, că n'o să te fure nimeni.

A insistat şi a fost zadarnic.

— Ion, nu te gândeşti? Cum am să mă duc singură?

— N'am timp, dragă, nu pot, operez. Preţuesc mai mult viaţa oamenilor, decât o regulă peste care pot trece, fără să făptuesc niciun rău. Iaca, am să-i telefonez. Am să-ţi anunţ sosirea la atelier şi am să mă scuz, că nu voi putea avea plăcerea să te însoţesc, deoarece m'aşteaptă operaţiuni ce nu pot fi amânate. S'a făcut?... S'a făcut!

„Rău s'a făcut, ceeace s'a făcut altădată" gândi Irina.

— Ion, dar nu-ţi dai seama că lucrurile acestea nu se pot aranja prin telefon?

— Ei, asta e! se minuna Ion Stolnicu, frecându-şi mâinile aspre. Cum nu! Doar nu te duci la dânsul. Te duci la atelierul lui. La fel ca şi cum te-ai duce într'un magazin oarecare, să-ţi cumperi ceva. Nu am dreptate? Trebue să te însoţesc şi pe acolo pe unde îţi comanzi cămăşile? Nu! Atunci? Pentru mine, între atelierul lui şi oricare alt magazin, nu e nicio deosebire. Negustor e şi unul, negustor e şi altul. Spune tu Iri, dacă n'am dreptate!

— Ai, Ion, — şi-a rupt dureros Irina, cuvintele din piept.

Şi-a privit ceasul şi a constatat surprins că a întârziat.

— Ptiu, e nouă. La revedere, Iri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Nu i-a mai răspuns nimeni. Dar nici nu a aşteptat să-i răspundă careva.

Cum să nu fie îndârjită Irina! Cum să nu stea la îndoială, dacă să intre sau nu, când a ajuns în faţa casei lui Sorin Batişte! S'a învins totuşi şi a sunat. I-a deschis un bătrân, cu pantaloni lungi, proaspăt dungaţi şi cu vestă vărgată. A însoţit-o, şi, în holul mare, de aşteptare, după ce şi-a pus mâinile pe spătarul unui fotoliu, în semnul învitării de a lua loc, i-a vorbit spart, ca o cobză plesnită:

— Maestrul e în atelier. Va termina curând. Vă roagă să aşteptaţi, — după care s'a înclinat, înălţând în spate cocoaşa anilor mulţi de aplecări supuse. Tot atâţi ani cât şi ai casei. Sorin Batişte l-a moştenit dela tatăl său, Teofil Batişte, care a lăsat cu limbă de moarte, să nu-l îndepărteze pe Simion Pralea. Să moară în serviciul patriei, aşa cum i-a plăcut să spună odată, când a voit să-şi arate credinţa faţă de casa Bătiştenilor. Şi Sorin Batişte, nu l-a îndepărtat. L-a păstrat şi pe el printre toate celelalte lucruri de preţ ale casei, devenind cu timpul mai de preţ decât multe din ele, după cum singur se evalua Simion Pralea: — Apoi, dacă n'oi face mai multe parale decât pistolul cela turcesc şi decât nagaica bătută cu pietre, de-ţi fură luminile ochilor, apoi cât ele tot preţăluesc eu, cucoane Sorine. Preţăluia mult pentru Sorin Batişte, poate mai mult decât toate lucrurile din casă. Aceasta, pentrucă era

Muzeul Digital al Romanului Românesc

un om care şi-a făcut dintr'o slăbiciune a inimii, o virtute. L-a iubit cum poate nu l-a iubit nici tată-său. I-a păzit zilele, viaţa, sănătatea. I-a închis toate secretele tinereţii în tainiţa lui de slugă credincioasă, i le mai închide şi acum pe ale maturităţii, şi, de multe ori, îl şi mai mustră, aşa cum numai el ştie să mustre, fără să supere, cu o glumă sau cu o pildă din viaţa altora. De multe ori i se împotriveşte pieptiş, ca un bunic peste care nu poţi să treci. Când gluma sau pilda le probăluieşte dânsul că nu l-au putut hotărî, apoi atunci îi răspică în faţă cuvinte, pe cari nu i le trimete mintea, ci inima. — Aiasta n'ai s'o faci, cucoane Sorine! In faţa împotrivirilor de acest fel, Sorin Batişte îşi înăsprea de multe ori glasul, mergând uneori până să clăbucească pe buze cuvinte cari jignesc bătrâneţea. Dar, şi în faţa acestor sudălmi, Simion Pralea nu se deda bătut: — Nu, cucoane, n'ai s'o faci! Şi nici că putea s'o mai facă Sorin Batişte. Capitula. Voinţa bătrânului îl frângea. Simţea că viaţa lui şi-a pierdut cârma în mâinele altuia, în mâinele cu pistrui de bronz ale lui Simion Pralea. Când timpul adeverea împotrivirile bătrânului, şi aceasta se întâmpla de-arândul, Sorin Batişte avea accese de entuziasm pueril. Il lua în braţe, îi scutura umerii şubrezi şi îl săruta pe fruntea arată de grijile cari i au însoţit viaţa. Piereau atunci toate ocările, pentrucă ştia Simion Pralea, că nu din suflet i-au

Muzeul Digital al Romanului Românesc

țâșnit, ci din iuțimea sângelui. Un singur regret păstra în adâncul lui bătrânul. Un regret neîmpărtășit nimărui, o durere încuiată în dânsul. Dacă împotriva multelor s'a pus el prag, împotriva unei stări, care a înlocuit pe alta, Simion Pralea nu s'a putut împotrivi. Viața din lăuntrul casei, nu mai e aceea de pe timpul lui Teofil Batiște. Alte vremuri, alte obiceiuri. Ar fi luptat și împotriva acestui schimb de viață, dar nu a putut, așa cum nimeni nu poate să lupte contra prefacerilor, cari te cuprind pe zi ce merge, fără să le simți înfiltrarea, fără să le auzi pocnetul ce lovește în temeliile vechilor așezări. Căci numai dupăce li-i fapta împlinită, îți deschizi ochii asupra lor și atunci e prea târziu. Pentru el, pentru Simion Pralea, atelierul stăpânului său e o mare durere. Pe vremea lui Teofil Batiște, veranda cea mare, de sticlă, avea altă întrebuințare. Era plină de flori. Flori rare, de prin țări calde, de prin Livadia și de prin toate locurile pe unde a călătorit Teofil Batiște. De pe unde nu umblase, i se trimeteau în plicuri și în cutioare de lemn sămânță, alături de povețele necesare. Mai păstrează și acum Simion Pralea, plicurile și cutiile de pe vremea patimii lui Teofil Batiște. Pe unele le-a dat nepoților, ca să-și facă din cutii pușculițe de bani și din plicuri poze, de prin țările de pe unde ne vin cocorii; pe altele, le păstrează dânsul sus, în cămăruța lui, ca pe niște moa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ște, asupra cărora au tremurat degetele sfântului Teofil.

Își mai amintește Simion Pralea, că odată a venit și *Prințul*, să vadă florile lui cuconul Teofil. Da, Prințul, l-a primit cuconul Teofil și cu dânsul, în pragul ușilor date laoparte. Pe vremea aceea cuconul Sorin era la învățătură în străinătăți, să învețe ciopleala, iar cucoana Teocrița, moartă. Moartă, sărmana cucoana Teocrița! Cum se mai minuna Prințul, Doamne! Avea și el flori, pătimaș și dânsul, spunea cuconul Teofil, dar îi lipseau multe din care aveam *noi*. I-a dat atunci, cuconul Teofil, răsad din care nu a avut, iar când s'a dus la Palat, chemat de Prinț să-i arate și el florile lui, s'a întors și cuconul Teofil, cu răsad de flori ne-avute. Și, oh, cât de minunat erau ele orânduite în rafturi! Sticla verandei o împestrițase cuconul Teofil, pe rânduri de culori, iar în lămpi, așișderi lumini de tot felul. Se închidea în verandă și privea florile, când izbite de o culoare, când de alta, după cum trăgea perdelele sau aprindea seara becurile. Își petrecea și ziua și noaptea în mijlocul lor. Îl îmbăta mirosul și îl minuna fața florilor. Când nu avea pe cine striga să se îmbete de miros și să se minuneze alături de dânsul, mă striga pe mine. — Simion, ce zici, hm? și trăgea un rând de perdele, ca să răsbească soarele numai prin sticla albastră. Albastre se făceau toate florile, dar fiecare își avea

Muzeul Digital al Romanului Românesc

albastrul ei. Sute de albăstrimi. Trăgea apoi o altă perdea deschizând sticlele galbene, după ce, mai întâi, le acoperea pe cele albastre. Galbene se făceau şi florile, unele bătând spre un verde, altele spre un albastru, sau spre un roz pălit de arşiţă. — Hm, da acum ce zici, Simion? — Minune, cucoane. Apoi amesteca culorile câte două, câte trei, câte cinci, de-ţi smintea ochii. Seara, le potrivea faţa din becuri. Înfăptuia minuni şi mai mari. Şi mai mult îţi lua apa ochilor vălmăşagul culorilor.

Acum, nu mai sunt flori şi nici geamuri colorate. Din vechea verandă n'au mai rămas decât perdelele. Omul care se îmbăta din schimbul culorilor, setos de halucinaţie, artist care nu creiază, dar care simte şi vibrează în faţa unor stări de lucruri pentru cari ceilalţi nu au nicio înţelegere, pierise, ne mai lăsând în casele Bătişteniior, decât umbra lui rătăcindă, în faţa căreia Simion Pralea încremeneşte, ori de câte ori îi aude svonul colindând încăperile.

Nu se mai împacă Simion Pralea, nici cu băuturile lui Sorin Batişte. Ii oboseşte mâna crucindu-se de câte mai scoate diavolul pe pământ. Câte neamuri de băuturi, câte forme de sticle, câte vopsele în dânsele şi câte otrăvuri de ierburi. Când le destupă, îl trăznesc unele până în creieri. Ii înţeapă nările, îi ustură ochii, îl înnăbuşe. Dacă nu l-ar vedea băundu-le, ar zice c'a dat peste ţipirig, piatră

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de stropit viile, vitriol sau alte năpaste din acestea, cari ard pielea şi-ţi orbesc luminile.

Ba, uneori le şi mai amestecă, alte ori le bate în vase de nichel, după care le varsă în păhăruţe, curcubee topite. Îi plăcea şi lui cuconul Teofil să amestece, dar nu băuturile. El amesteca culorile geamurilor din verandă şi luminile becurilor vopsite. Ba, a văzut şi femei bând laolaltă cu dânsul. De ele se mira şi mai mult Simion Pralea. Nu numai că nu le arde, dar nici nu se îngreţoşează afurisitele. Vai de măruntaiele lor! Sită să strecori supa prin ele. Baremi Rusoaica asta, cum scapă din atelier goală, se şi repede să beie. Şi bea, şi bea muscăleşte, până ce-şi pierde minţile, vorbind anapoda despre ţari, despre Volga, despre sotnii şi baluri, despre troici şi huzari. Ehe! Unde sunt cafeluţele cuconului Teofil şi Cotnarul şi Udricanii. Alea da, băuturi boiereşti, nu poşirci d'astea, de să'nţărci şărpii cu ele!

In hol, Irina Stolnicu îşi roti ochii cercetători. Pe etajere şi mese o sumedenie de lucruri interesante, exotice, adunate, pe semne, de prin locurile străbătute de neastâmpărul Bătiştenilor. Oase de animale, scoici, podoabe de gât pe cari le poartă Egiptencele sudice, vaze chinezeşti cu smalţul crăpat, colţi de elefant pe cari o mână meşteră a săpat scene din viaţa negrilor, săbii cu mânerul şi garda lucrate în

Muzeul Digital al Romanului Românesc

filigran, un album ale cărui scoarţe şi file erau din plăci de sidef, reprezentând în relief şi în culori Alhambra, minunatul palat al Grenadei, seraiul sultanilor mauri, şi încă o mulţime de lucruşoare, pe care ochiul nu le putea distinge din depărtare, dădeau holului un aspect de muzeu miniatural. Cele câteva minute de aşteptare s'au scurs repede. Un sbor le-a fost durata. Un popas scurt, în care te aduni tot, ca să poţi porni tot, pe drumul în care poţi pierde totul.

S'au deschis uşi. Sgomotul clanţelor apăsate a îngrămădit-o pe Irina ghem. A înfricat-o. Avea senzaţia neclarităţii, a îndoielilor, a spaimelor cari te cuprind când nu ştii ce se mai poate întâmpla cu tine. Îşi simţea piciorul pe hotarul ce desparte două lumi: una, din care fugi repugnând-o, alta, care ar putea să nu te adopte. Şi atunci? Ce-ţi mai rămâne atunci de făcut?

Apăru mai întâi o femeie. Cele două perechi de ochi femenini se caută, să se identifice. In Irina ţipă un nume: Nadia... Rusoaica... modelul.

Nadia străbate holul calmă. Salută. Un salut în care nu şi-a aplecat decât pleoapele. Irina Stolnicu îi răspunde aidoma. Atât a fost salutul lor. O supunere de ochi, aproape imperceptibilă. Fină, ca o angajare de vârfuri de floretă, între doi spadasini emeriţi.

In spatele Nadiei, Sorin Batişte. Irina Stol-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nicu aşteaptă cuvântul care s'o aducă pe pământ.

— Bună-ziua, doamnă.

In hol nu mai e nimeni. Nadia e pe scări, poate la uşe, poate în stradă.

— Bună-ziua, domnule Batişte. Am venit...

— Şi eu v'am aşteptat, doamnă.

Intreruperea îi spulberă toată nesiguranţa de până atunci, toate îndoelile, tot inutilul aşteptărilor, cu tot felul de impreciziuni.

— Soţul meu...

— Ştiu, doamnă. Il înţeleg şi trebue s'o înţelegeţi. El nu vă mai aparţine...

Ascultând ultimele cuvinte, Irina Stolnicu s'a strâns într'o singură întrebare:

„Cum, nu-mi mai aparţine? Se poate să pecetluiască Sorin Batişte, atât de brutal şi din întâia clipă, şovăiala unei femei?"...

— ...Nu mai poate fi al protocolului. Aparţine umanităţii, suferinţelor, ştiinţei...

Incordarea din trup şi din minte i se destinde. Mâna care se ridicase să lovească, mângâie.

— E drept, putea totuşi...

— Nu mai poate nimic, doamnă. Oamenii aceştia trăesc o lume a lor. Nu-i mai putem întoarce. Şi ce le-am da în loc? Viaţa noastră măruntă? Nu-i mai putem înhăma la ea, doamnă. Pentru ei, noi nu mai existăm. Intr'un singur fel le mai putem fi de folos: oferindu-ne drept cobai pentru experienţele lor. Prinşi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

un scop, sacrifică tot ce se poate sacrifica pentru atingerea lui. Cămin, viață. Am cunoscut la Viena pe profesorul radiolog Holznecht. Doamnă, nici nu i-am putut da mâna. Mâinile lui nu mai erau mâini. Nu mai aveau carne și nici oasele întregi. I le arsese razele de tot felul, căutându-le și experimentându-le pentru binele omenirei. Când mi-a apărut în față, cu cioate în loc de mâini, cu degete de cărbune în loc de carne și cu bandaje inelare peste arsurile mai proaspete, am avut un moment de groază, de refulare, de fugă. Svâcnea undeva în mine revolta, în luptă cu admirația. Mi l-am închipuit flămând, dornic să mănânce și l-am văzut ospătat ca pe copii, cu mâinile altuia. Să mănânci o viață cu mâinile altora, doamnă, închipuiți-vă! Se poate atunci coborî în viața noastră un om ca acesta, ca Ion Stolnicu? Îi puteți imputa dumneavoastră, măcar un moment faptul, că nu s'a desprins din lupta dârză ce-o duce contra cancerului, ca să-și îndeplinească o banală datorie de soț?

Ce să răspundă. Ce mai putea răspunde!? Ar fi vrut să-i spună că, oricum, o femeie nu poate fi uitată cu totul, redusă la o lâncezire stearpă de tot ce-ți poate mulțumi sufletul, trupul, la o mucenicie de soră de caritate, cum poate e viața nevestii radiologului. Înțelege că, a trăi nu înseamnă numai un șir de satisfacții, ci și de întunecări. Că e chiar necesar acest amestec al stărilor sufletești diferite, că nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

poţi şti ce e binele dacă n'ai încercat răul, dar, nu într'atât, încât echilibrul să fie rupt. Trebue să fie în toate o cumpănă, o linie de mijloc, fără de care viaţa sare de pe şine. Nu i-a răspuns nimic. A aprobat logica vorbitorului şi a privit vag într'un colţ al holului.

Exemplul radiologului îi dă de gândit. Il priveşte pe Ion Stolnicu, prin prizma acestui exemplu şi îl vede desprins din viaţa normală, chemat mereu de o victorie, care, nu se ştie de-o va avea şi de nu-i va stoarce viaţa, fără de niciun triumf. Il vede împungând cu degetele voinice tumorile canceroase, despicând ţesuturi bolnave, căsăpind cobaiii blânzi şi neştiutori; îl simte mirosind a putred, păstrând în pielea aşchioasă a mâinilor duhoarea cărnurilor ciopârţite; il are aproape, în faţă, mâncând cu mâini cari put, cari spurcă pâinea şi pătează de sânge şervetul; îi aude paşii, plecând din nou să taie, să scurme şi să caute în oameni un virus scăpat omenirei până acum, şi, îl iartă, îl iartă de tot ce a pus Dumnezeu în el netrebnic şi nepotrivit cu dânsa. Il iartă, dar, numai cu un singur pact: s'o lase să-şi trăiască viaţa aşa cum a luminat-o învăţătura lui Nicula Podariu.

— Simţ că îmi *dai* dreptate, doamnă, — a rupt tăcerea Sorin Batişte. Irina a avut o tresărire, ca şi cum o mână a trezit-o din somn.

— Toată dreptatea, maestre. Am remarcat de altminteri şi căldura cu care *ştii* să aperi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cauzele altora, — şi, ca să nu se mai oprească discuţia şi asupra acestui punct, mai ales că a apăsat cam mult şi semnificativ pe ultimile cuvinte, a alunecat-o pe un alt tărâm. Ţi-am admirat lucrurile, domnule Batişte. Dumneata trebue să fi călătorit mult.

— Mult, foarte mult, doamnă, şi nu din motive prea binecuvântate. Călătoriile mele au o singură cauză: evadarea.

— Care e prea binecuvântată.

— Tatăl meu, a avut şi el patima drumurilor şi mai toate lucruşoarele acestea, pe cari dumneata le vezi risipite pe ici şi pe colo, sunt aduse de dânsul. Pe el l-au pus florile pe drumuri. Iubea florile. Era în stare să se ducă până în Ţara de Foc, dacă cineva i-ar fi spus că în Ţara de Foc e o floare măiastră. Se întorcea cu tot felul de seminţe, cu instrucţiuni decum să le îngrijească şi cu observaţiuni luate la faţa locului. Aducea şi câte un lucru, care putea aminti specificul meleagurilor umblate. Eu...

— Dumneata?

— Ca să evadez, ca să mă desprind dintr'o lume care mă oboseşte şi mă sufocă. Mă găsesc inutil în Bucureşti şi Bucureştiul inutil în viaţa mea. Nu-mi mai poate da nimic. Orchestraţia vieţii lui mă scârbeşte. Un oraş, în care poţi avea totul prin tocmeală. Dai şi ţi se dă. O expoziţie târg.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Nu te-aş fi bănuit moralist, îl întrerupse Irina Stolnicu.

— Nu sunt moralist, doamnă, — se apără Sorin Batişte, ca de-o ocară. Tagma acestora o despreţuesc. Dimpotrivă, viaţa m'a viciat şi mi-a dat sete de viciu. Văd că a dat tuturor. Perfect. Aprob. Viciile sunt o notă de personalitate. Dar, e un dar aici, doamnă. Viciile reclamă un rafinament, o atmosferă proprie, o izbucnire în ascuns şi nici decum o proclamare sgomotoasă, o publicitate grosolană, o licitaţie în răspântii. Bucureştiul nu mai are femei. Rarele excepţii, nu pot forma regula. Femeile Bucureştiului sunt acelea pe cari dumneata le-ai văzut asaltându-mă la Salonul Oficial. Precum una din rarele excepţiuni a fost femeia care a privit din colţul opus mie, căreia i-a fost surprinsă privirea şi care a făcut tot ce a putut face, ca să şteargă urma fizică a gândului. De atunci n'am mai plecat nicăeri. Ştiam că se mai găseşte una pentru care pot rămânc. Şi am rămas. Am rămas să o plămădesc din pământ, să o trec în marmură şi să dau marmurei toată puterea mea de creaţie şi toată viaţa femeiei din gând. Nu am putut. Nu m'am putut ridica până la egalul modelului. Astăzi, când pe această femeie *ai* adus-o în casa mea, doamnă, nu pot decât să vă împărtăşesc teama pe care o am, teama de a nu o putea realiza aşa după cum este, teama că odată s'ar putea întâmpla să o pierd.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Cu ochii mari deschiși, avizi să cuprindă și să înțeleagă, Irina Stolnicu îl asculta fără de niciun gând să-i răspundă. Cuvintele îi alunecau în suflet aromate. Îi vesteau o viață nouă. O viață pe care o simte născând, pe care o vestește toată puterea ei de simțire, pe care i-o trâmbiță în ființa ei toată strigătul sângelui. Se asemuia unei primăveri care se desmorțește din înghețul iernii, înălțându-și fumurile pământului, deschizând ochii mugurilor, trasând pe cer geometria unghiurilor ascuțite ale cocorilor. Răsvrătirea naturii, care, în fiece loc și în fiece lucru pune un semn al schimbului, nu se deosebia de insurecția ei lăuntrică. Așteptase prea mult. Prea mult a pândit cu urechia, să audă pașii omului pe care acum îl are în față. Prea de multe ori a înșelat-o auzul. Un lucru a băgat însă de seamă Irina. O impreciziune a lui Sorin Batiște, în felul de a i se adresa. Întrebuința când singularul, când pluralul, nesigur de poziția lui adevărată, în sufletul dânșii. Stătea în cumpănă, dacă să-i spună sau nu, că are în oroare pluralul în deobște și că în cazul lor e și mai mult deplasat. Vedea în acest plural o marcă de politețe burgheză, care ucide ochiul și înspăimântă urechia. Nu i-a spus-o. Și nici altceva nu a mai spus. L-a privit doar cu ochi cari aprobă totul.

Adunându-i luminile calde din priviri, Sorin Batiște ie-a simțit focul. Ardeau ca un mănunchi de raze solare, adunate de copii în lupe,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ca să-şi frigă cu ele pielea şi să aprindă hârtii. I-a văzut pieptul grăbit de bătăile inimei şi a înţeles că în femeia din faţă totul s'a răsvrătit, că a rupt cătuşele prejudecăţilor tâmpe şi că îşi strigă desrobirea.

O vreme, nu a mai putut vorbi nici dânsul. Înţeleşi, ce mai puteau să-şi spună? Abia după scurgerea câtorva clipe de totală linişte, a înviat cuvântul.

— Cred, că pentru a începe astăzi, e prea târziu, doamnă. După cum vedeţi, cam fug de început. E teama de care vă vorbeam.

— Spulber-o, maestre. Contează pe tot sprijinul meu, — îi adresă Irina Stolnicu, cuvinte de încurajare, în timp ce cu vârfurile unghiilor bătea toba în tablia unei mesuţe.

— Voiu încerca.

— Aş vrea, cel puţin, astăzi, să-ţi văd atelierul.

— O, cu plăcere.

Se îndreaptă grăbit să deschidă uşile înaintea Irinei. Din hol au mai intrat într'o cameră şi apoi în atelier. Irinei Stolnicu i-a părut imens.

— Şi totuşi, era prea mic pentru florile tatălui meu.

— Şi nici prea mult încăpător pentru sculpturile dumitale, i-a răspuns Irina, privind lucrările. Unele erau turnate în gips, altele numai din pământ, uscate, câteva îmbrobodite în pânze jilave, netrecute încă prin retuşa defi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nitivă. Ochii ei alergau de pe una pe alta, vrăjiți să nu se mai satureze. Extazul, rușinea ochilor adăpostiți după braț, așteptarea, svârcolirea neliniștită a dimineților, voluptatea, încordarea de fier a fecioarelor, dospirea moale și fierbinte a femeilor, nu puteau fi întrecute de un altul. Toată gama pozelor femenine, își găsise în Sorin Batiște, maestrul. Și în mijlocul lor, el. Aproape că îl privea cu neîncredere, Irina. Aproape că nu se putea convinge, că el e făptașul. Bănuia mâini din înălțimi, cari scoboară în întunerecul nopților, să împlinească ceea ce mâinile de pe pământ nu pot desăvârși.

L-a rugat să descopere, de pânzele jilave, o lucrare, ce i-a făcut impresia, după așezarea ei în atelier, că e opera la care se ostenește acum.

In sprijinul părerii pledau și cele câteva mucuri de țigări englezești, svârlite neglijent pe jos.

— O, aici nu e nimic terminat. E numai o schițare, — se grăbi Sorin Batiște, să anunțe înainte de a desbrobodi mogâldeața dela picioarele Irinei Stolnicu.

De sub pânze apăru modelată o femeie lungită, redresând pe mâinile încordate pieptul și capul, într'o atitudine de salt în neant. Detaliile capului nu erau lucrate. Restul însă, după părerea ei, nu ar mai fi trebuit atins. Voința de sbor îi sta înfiptă în tot trupul. Totul aștepta svâcnetul ultim, ca să se destindă arcul din șira spinării, să se înalțe, să se

Muzeul Digital al Romanului Românesc

piardă în nouri. Elipsele îngemănate ale spatelui, își aveau rotunjimile netezite. Senzația de dur, de carne în care nu poți înfige cleștele degetelor și în care nici cu sylex nu poți să sgârii, lovea simțitor ochiul privitorului. Pântecul se supsese, în picioare plesneau tendoanele, în nodurile genunchilor puteai număra oasele. Cu smeura sânilor împungea zările. O singură parte nu s'a supus încordărilor: cutele pe cari le adună femeile deasupra șoldurilor, atunci când își răsfrâng mijlocul pe spate. Acolo, fără să pipăi, simțeai moalele. Dar, în moalele acela, o febră virginală.

A vrut să întrebe, cine i-a pozat și i-a fost frică. Deși, aproape, avea certitudinea, s'a lăsat furată de îndoiala că ar putea fi alta. O bănuia pe Nadia. Ea a părăsit ultima atelierul și resturile de țigări, aruncate pe jos, după cum a putut să le sufle cu buzele, mâinile fiindu-i pline de pământ, mărturisesc delictul. La gândul că i le-a pus ea în gură, simte un fior de descompunere fizică. Privește mucurile, să vadă dacă sunt pătate de pământ și nu descoperă nicio urmă. Siguranța că e Nadia care i le-a lipit de buze, o strivește. Un moment are senzația că veranda toată se dărâmă pe dânsa, că i se sparg geamurile în cap, că o sfâșie cioburile. Dacă, într'adevăr, Nadia e așa după cum o arată pământul cu lucire metalică, suptă din pânzele umede, apoi atunci ea e de prisos. Puțin înainte, s'a complăcut în îndoiala că, ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc

putea fi alta, nu numai Nadia. Acum, oricare ar fi adevărul, îl vrea mărturisit. Întrebarea îi tremură pe limbă. Se luptă încă s'o macine pe toaca buzelor, dar, nu mai poate. Cuvintele i se involburâ ca într'o şoaptă de rugăciune:

— Cine-ţi pozează?

Sorin Batiste, nu bănuie lupta pe care o dă Irina cu Nadia. Pe el, întrebarea gângavă îl asigură de un lucru: Irina Stolnicu s'a recunoscut în formele plămădite.

— Închipuirea, doamnă. Femeia din colţul Salonului Oficial.

O stupoare galbenă se lăţeşte în obrajii Irinei. Ochii i se cască neînţelegători. Gura i se întredeschide nevolnică să vorbească. O surprindere totală o înţepeneşte câteva clipe, fără de nicio expresie în figură. Apoi, revenindu-şi din leşinul simţurilor, îşi stăpâni greu bucuria:

— Şi cum, nu ţi-a pozat nimeni, absolut nimeni? mai întrebă, fără să se mai teamă de răspuns.

— Natural, pentru linia unghiurilor mă servesc de un model. El îmi dă axele generale; închipuirea mea le îmbracă.

Incepuse să se întunece. In umbra serii care cobora, lucrările prindeau forme himerice.

— Să mergem, hotărî Irina.

Sorin Batiste a deschis alte uşi. Un studio mic şi după el un salonaş. Aci s'au oprit. Irina a întrebat ora.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Şase. E o oră când, ori unde ar fi, nu se grăbesc femeile. Un chery-brandy, un cocktail?

Irina nu a arătat nicio preferinţă. A zâmbit numai şfichiului adresat femeilor toate.

Sorin Batişte a dispărut în camera vecină. Uşile erau deschise. Părea a fi camera lui de odihnă. Divanuri, perne, covoare, dulăpioare şi mesuţe cu tot felul de sticle şi butelii de nichel, — probabil poşircile lui Simion Pralea, — ocupau încăperea, într'o neregulă simpatică, de femeie cochetă, care nu admite nicio simetrie şi nicio urmă de proaspăt aranjament. Pe o carte legată în piele stătea încleiat un păhăruţ de lichior. O pipă servea de *signet* într'o revistă. Cutii de tutun, fără capace, exalau aroma tabacului fiert în miere, iar pe divanul din mijloc, imens, covorul care îl acoperea şi pernele păstrau urmele unui neastâmpăr omenesc. Această neorânduială li-e dragă mai tuturor femeilor. Un divan mototolit păstrează ceva din lupta care s'a dat, din omul care a plecat. O pernă înghemuită, e mulajul în care s'a înfipt o crispaţie. Oricând ai intra într'o cameră neorânduită, ai impresia de surprindere, de flagrant delict. Ca şi mai toate femeile, Irina Stolnicu e şi ea împotriva ordinei. Ordinea alungă din încăperi omenescul. Îl dă pe ferestre afară, odată cu scuturatul pernelor şi cu bătutul covoarelor. Îşi aminteşte că, mai de mult, avea poate cincisprezece ani, a vizitat la Paris camera în care a murit unul din-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tre cei mai expresivi poeți ai Franței. Era așa cum s'a găsit în ceasul morții. In pat, groapa pe care a lăsat-o svârcolirea lui; pe cearceaf, pata de vin roșu, înălbăstrită acum; pe masă, un capăt de creion, printre firimituri de pâine, și o hârtie, care, din învelitoarea unui sărăcăcios dejun, a devenit unul din rarele manuscrise ale genialității umane. Privind-o, deși era nelocuită, poetul era acolo. L-a văzut și mâncând, și scriind, și murind. L-ar mai fi simțit oare înăuntru, dacă o mână de slujnică ar fi pus ordine în odae? L-ar mai fi văzut mort, dacă patul ar fi fost întins, acoperit? Ar mai fi avut impresia că îl vede la masă scriind, dacă creionul ar fi fost pus la locul lui și manuscrisul luat și dus în rafturile Academiei? Nu! Ar fi fost o cameră banală, ca oricare cameră de sărac. Dacă și odaia de odihnă a lui Sorin Batiște, s'ar fi prezentat în altfel decum se arată, adică în ordine, cu o orânduială meticuloasă de om grijuliu, gata să răstoarne lumea când i se clintește un lucru dela locul lui, apoi atunci și Sorin Batiște, ar fi scăzut din stima ei de prețuire artistică și de oricare altă prețuire.

Asupra acestor gânduri ale Irinei, s'a întors Sorin Batiște, aducând două păhărțe de aur, pe cari le-a umplut dintr'o sticlă burduhănoasă, neatent, stropind mescioara.

Un tablou din salonaș, reprezentând un sat exotic, a fixat ochii Irinei Stolnicu.

— Arabia?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Sorin Batişte, ocupat să-i apropie paharul, nu băgase de seamă unde priveşte Irina Stolnicu, aşa că nu i-a înţeles întrebarea. Numai după ce a privit-o cu oarecare mirare şi a văzut încotro privesc ochii ei, a răspuns:

— Nu, Egiptul. Mafruza. Un sat cu mult pitoresc.

Irina s'a apropiat de tablou, cercetându-l mai de aproape.

— Curioasă arhitectură.

— Interesantă, nu curioasă, spuse Sorin Batişte, apropiindu-se şi el de tablou, cu păhăruţul destinat Irinei în mână. Eu văd un alt Egipt. Egiptul meu nu e al pelerinului apusan: Cairo, Alexandria, Moschea Abu Rich, Piramidele şi Sfinxul dela Ghiza. Acesta e Egiptul călătoriilor organizate de *Universul* şi *Lupta*, şi al ghizilor egipteni, cu explicaţiile lor idioate: Poftiţi, vă rog, mai departe. Acesta e Sfinxul. Atâţia metri înălţime, pe atâţia lăţime. Aceea e piramida lui Kufru, în spate a lui Kafra şi a treia a lui Menchera. Au lucrat atâţia şi atâţia... şi aşa mai departe. Acesta e Egiptul?... S'a întors să-şi ia păhăruţul. A revenit şi cu mai multă sete de vorbă: Pe acesta şi-l poate face oricine acasă, din jucărele. Egiptul meu e altul. Casele astea, cari, nerespectând niciun principiu arhitectural, au dat, totuşi, una din cele mai interesante arhitecturi. Priveşte-le, te rog. Nu te ameninţă cu prăbuşirea? Nu simţi că în zidurile lor stă ascunsă o taină? Femeia

Muzeul Digital al Romanului Românesc

aceasta, nu poartă ea în obraji o durere, pe care o va transmite mai departe, pentrucă e o poruncă a destinului? Egiptul meu e Mafruza, e Marg, Noudza, canalele liniştite ale Nilului, oamenii cari se întâlnesc fără să-şi vorbească, femeile cari te iubesc fără să ţi se vândă...

Amintindu-şi de femeile Egiptului, i s'au aprins ochii ca unui iluminat. O oboseală a simţit în tot corpul. Il doborau poate amintirile.

— Să stăm, a propus Irina Stolnicu.

Şi-au reluat locurile, în fotolii. Tăcerea de-o clipă i-a strecurat temeri Irinei. Credea că nu va mai povesti nimic şi ea vroia să-l audă mereu, să-i povestească tot ce se poate povesti despre un Egipt văzut şi simţit de firea lui de artist.

— Aş vrea să te mai ascult. Imi mai poţi spune câte ceva, din Egiptul dumitale?

Sorin Batişte, din cuibul fotoliului, în care parcă visa, şi-a filmat mai departe amintirile. Vocea lui prindea tot mai mult sonorităţi elegiace. Un regret se descătuşa din cuvinte, pentru tot ce a văzut şi a lăsat în Egiptul lui. Când pomenea de Felahe, în ochi i se aprindeau lumini fosforice, puternice, ca ale pisicilor în nopţile când îşi pândesc dragostea sadică. Beheea, fata din Asiut. Fata care aşteaptă să apună soarele, ca să i se poată da, fără de niciun păcat. Ziua nu putea fi decât a soarelui

Muzeul Digital al Romanului Românesc

şi nu l-ar fi înşelat pentru nimic în lume, după cum noaptea, nu l-ar fi înşelat pe el, cu nicio stea de pe cerul ce îi clipea cu fiecare din ele. Beheea. Fata aceasta, care îşi făcea din carne rug şi din dragoste flăcări, sfinţia păcatul. I se abandona, fără de niciun gând omenesc, fără de nicio opreliştе. I se dăruia martiric, evlavic. Când nu mai putea afla pe nicio frunză de palmier lumina soarelui, alerga în cortul lui, să-l lipească de ea şi să-i strige: — Stăpâne, soarele a trecut, nu mă mai vede. Ascunde-mă sub tine, să nu mă mai vadă nici lumea. O simte în urmă, departe. O aude plângând, sărutându-i urmele paşilor în nisip. Apoi, urmărindu-l în spatele cămilii, mereu, până ce iarăşi a răsărit soarele. Răsărind, a rămas soarelui, acolo unde a aflat-o. Dar, când din nou a plecat soarele de pe ultima frunză de palmier, a pornit şi ea din nou în noapte, pe urma cămilii, ce nu se mai zărea... — Beheea, pe cine vei mai fi chemând să te acopere, ca să nu te mai vadă lumea?.. Cât de departe sunt femeile noastre, de fata din Asiut! Cum de şi-au putut vicia până într'atât actul abandonului, desbrăcându-l de tot ce îl înalţă? Cum de-l pot terfeli, negociindu-l? Licitându-l, numai ca să-şi poată atinge un scop, împlini o vanitate? Ce mai rămâne din el, când nu mai e al simţurilor, ci al calculelor? Lipsit de febra unui act din ascuns şi ţâşnit dintr'o altă poruncă decât a cărnii, ce mai rămâne din el? Poate numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc

oroarea, pe care o simți când vii să privești locul unde s'a făptuit o crimă; poate numai desgustul, cu care sfârșești bestialitatea din patul prostituatelor. Beheea... Beheea....

Când a plecat Irina Stolnicu, era întunerec. Felinarele cu gaz aerian, de pe Strada Armenească, ardeau de mult. O pâclă de plumb le îmbroboda luminile.

Călca ager. In gând, Sorin Batiște. Ce curioasă închegare de om! Cinicul, ironicul, indiferentul! Așa îl cunoaște lumea. La fel i s'a părut și ei, când l-a zărit în roiul femeilor gălăgioase dela Salonul Oficial. Și cât de departe e de acel Sorin Batiște! Un altul. Cu totul un altul. De sigur, un altul trecut prin toată sbaterea vieții. Un om, pe care, nu-l macină numai o patimă. Toate. Un om, care a trecut deavalma, prin rău și prin bine, storcând vieții și păstrând din viață numai ceeace îl făcea să vibreze puternic. Lupta pe care a dat-o, a lăsat urme. Ochii lui extatici sunt trudiți. Voluptatea i-a obosit. Sunt clipe când îi poți simți o jalnică pauză în tot corpul. Sunt însă altele, în care tresare ca o harfă, la cea mai vaporoasă atingere, și mai sunt și altele, când se trezește tumultuos, ca un răbufnet de apă, scăpat din zăgazuri. Un om pe care era crestat tot ce-au putut cresta timpurile și drumurile, locurile și vânturile.

Călca tot mai ager. Seara coborîse toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc

din copcile cerului. Străzile din centru ardeau. Firmele de foc incendiaseră totul. Până şi aerul. Un om care n'a petrecut nicio noapte în Bucureşti, ar fi putut striga alarma: arde, arde. Focul acesta, pentru mulţi e o povară. Multora le trezeşte amintiri dureroase. Acei cari s'au retras printre cei din urmă, prin zona incendiată a petrolului, când străbat noaptea Bulevardul Elisabeta, simt că li se îngreună paşii, ca paşii refugiului. Ca şi atunci întorc mereu capul, să vadă în urmă ţara care arde, căreia i-au dat foc, ca să nu cadă avută în mâinile hoardelor.

De huietul şi lumina străzilor din centru, Irina Stolnicu se fereşte. Prea şi-a dat frâu liber viaţa pe trotoarele lui. Prea se târguiesc pe faţă plăcerile şi prea neînfricate sunt sondările. Străbaterea cu piciorul e o primejdie. Femeilor, oricari ar fi ele, li se strecoară, de pe la spate, propuneri. Sunt acostate în acelaş limbagiu ca şi profesionistele intrate în acest ţarc al alegerii. Când unele încearcă un gest de revoltă, sunt luate în batjocură. Nimeni nu intervine. Toţi savurează ocara. Cum să nu se ferească de el şi cum să nu-i placă Irinei Stolnicu, străzile pustii de undiţarii obrasnici. In timp ce pe unele se înteţeşte viaţa, pe celelalte scade. La ora, când pe unele se aprind firmele de foc, pe celelalte, armatele lui Hindemburg şi ale lui Averescu, se retrag glorioase, respectând armistiţiul nopţilor. Oră pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cară această intrare în lagăre. Eroii luptelor, întorcându-se mai rufoşi de cum au plecat, au de dat socoteală *curţilor marţiale*, cari judecă şi condamnă pe loc.

— Bine mă, îndrăcitule, iar ţi-ai rupt ţoalele?... Fi-r-ai afurisit cu tat'tu, care te-a făcut... (zice mamă-sa, dacă ea îi aplică sentinţa)... ...cu mă-ta, care te-a fătat şi i-a plăcut să aibă plozi... (zice tată-său, dacă el e executorul osândei) în timp ce eroii, loviţi cu pumnul cât căpăţâna de miel, strigă ca din gură de şarpe:

— Mămulicăăă... Tătăicăăă...

La această oră, când, poate, pe Averescu şi pe Hindenburg, îi bate la spate cu cozondracii, ca să nu se mai dea la strategia ruptului hainelor şi a spartului geamurilor, a ajuns Irina Stolnicu acasă. Urcând scările, o senzaţie plenară, de descompunere, i-a umplut pieptul. O senzaţie de risipire, de pradă în mâinile soartei, de alunecare pe căile destinului.

Iar în noapte, dintr'un ascuns colţ al sufletului, o absurdă părere de rău i-a pândit reveria.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Din temniţele cerului babele primăverii au scăpat iarăşi. Cele nouă drumeţe, cu tot atât de neasemănate firi, au pornit din nou în lume, să-şi plimbe, câte o zi măcar, ciudăţeniile bătrâneţilor. Nouă zile li-i sorocul. Numai atât. Câte una de fiecare. Câte o zi numai, la alesul oricărui pământean, dornic să-şi întrevadă peripeţiile anului, după cum baba aleasă i-a zâmbit cu soare sau i-a scrâşnit din gura ştirbă.

Ca oricare altul, şi-a ales şi Irina Stolnicu o babă. Cine nu-şi alege! Pe cine nu-l ispiteşte tainele viitorului! Care fată, din soarele cald al babei alese, nu-şi aprinde sburdălnicia inimii, şi care nu-şi cerneşte dorinţele, când hârca aşteptată, în loc să-i vestească bucuriile primăverii, îşi leapădă foile reci, gheţoase, sau îşi viscoleşte fustele jilave, peste torsul înfierbântat al năzuinţelor ei de fată, gata să se împărtăşească din tot ce i-a fost ascuns! Şi, care dintre voi, cititori ai acestei cărţi, la oricare an al vârstei voastre, nu v'aţi ales o babă! Ca voi, şi ca toţi ceilalţi, şi-a ales şi Irina Stolveche a Cornăţenilor, unde, în fiecare seară nicu una. Copilăria petrecută la Orlat, în curtea adormea ascultând povestirile pline de fantas-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tic ale bătrânelor aciuite la conac, i-a încuibat în suflet o vribrare puternică, pentru tot ce minţile superstiţioase au clădit din spaimă, din imaginaţie şi din porunca visurilor. Şi azi, când mai trece prin faţa Hanului de Pământ, un freamăt turbur o scutură. Licărul de lumină arde mereu în pervazul ferestruicii, ori de câte ori o priveşte, iar lupta dintre hangiu şi Căliman Haiducul, hurducă şi acum tejghelele, prăvălind oalele de vinaţ şi covrigii uscaţi, înfipţi în furca cu ţepi. Că ar mai putea-o impresiona şi acum basmele, e de prisos s'o mai spunem. Când îşi aduce aminte de ele, trimete un zâmbet naivităţii de odinioară. Şi se miră îndelung, cum de a putut crede că jarul luat din sobă şi dus pe foraş afară de babe, e tainul de foc al smeului cu limbi de flăcări. Şi, când un huiet de viscol isbea, în ferestre cu aripa de vânt, cum de a putut crede că sunt inseşi aripile smeului, care, sătul, a plecat, fără să facă niciun rău copiilor din casă? Zâmbeşte şi râde copilăroasei naivităţi, fără să-şi dea seama Irina Stolnicu, că mai stăruie în ea şi acum ceva din sufletul de altădată. Inspăimântată de babe, să nu mai treacă pragul odăilor cu stângul, nu şi-a pândit ea mereu paşii, în aşa fel ca să calce întotdeauna cu dreptul, când intră în odăi, rămânându-i obiceiul acesta şi astăzi, în pofida oricărei silinţi de desbăr? Nu şi acum rupe din soarele mărgăritelor

Muzeul Digital al Romanului Românesc

petalele, încălzind-o bucuriile ori de câte ori cu ultima ese *da*, şi nu se întunecă, întocmai ca fetele dela ţară, când pe cea din urmă cade *nu?* Nu se învolbură şi acum, când îi cântă cucul în faţă, şi nu o sfâşie prevestiri crude, când întâiul *cucu* al primăverilor ei, îl aude în spate? Prea i-au fost spuse în şoapta care dă vorbelor mister, şi prea le-a ascultat cu înmărmurirea anilor puţini, ca să nu-i rămâie şi acum umbre din ele, acum, când cunoaşte toată povestea poveştilor toate de atunci. Aşa fiind, şi-a ales şi ea o babă. Cinci Martie. Până în amiază a fost soare şi cald. Cerul era limpede. Numai pe tivul zărilor câţiva nouri răzleţi, albi, îşi jucau buclele de săpun clăbucit. A deschis ferestrele şi a râs cu obrazul tot primăverii. Un râs de-o clipă, cât un sărut de fată, când pentru întâia oară se lasă strânsă în braţe. Jocul şprinţar al vrăbiilor înveselite, a prins'o în bucuriile lor. A sunat pe Ghizi şi a poruncit să-i aducă miez de pâine. Il fărâmiţa şi îl împrăştia păsărilor flămânde, asaltând-o energic. Un vrăbioi mai obraznic, s'a apropiat, fără de nicio frică, să-i ciupească din mână. Irina Stolnicu făcea haz de îndrăsneala guşatului, care, îşi înfoia în lături aripele, amenințător, ori de câte ori un altul încerca să se apropie. A intimidat el pe mulţi, până ce a venit unul, care, n'a vrut să ştie de răţoelile lui. In zadar şi-a mai înfoit aripele şi şi-a căscat ciocul, ocărându-l răguşit. Noul venit mai că

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nu-l băga în seamă. Supărat, a început lupta. S'au înfruntat o vreme pieptiş, pe ţoclul ferestrei. Fiindcă prea se înverşunaseră, Irina a vrut să-i despartă, amenințându-i cu mâna. Au plecat în sbor, lipiți, continuând să se bată. Lupta se da în aer, susținându-se cu aripele, lovindu-se cu ciocurile. Din aer s'au mutat în plopul din poartă, învălmăşindu-se de pe o ramură pe alta. In cele din urmă, întâiul guşat s'a dovedit mai voinic. Işi înfigea mereu ciocul în guşa adversarului, însângerându-i-o. Victorios, l-a părăsit, să se întoarcă din nou la miezul de pâine. Irina l-a alungat:

— Fugi, banditule.

In ochii micuți ai vrăbioiului, au sclipit atunci lumini duşmănoase. O privea înciudat, întorcând din când în când capul pieziş spre răpusul din pom, aşa ca şi cum ar fi amenințat că, dacă nu i se mai dă pâine, începe din nou lupta. Nu l-a mai lăsat să se apropie. Flămând, a rămas să ciugulească laolaltă, cu celelalte vrăbii mai sperioase, frimiturile de pe jos. Gureşul lui ocăra şi acolo.

In cadrul ferestrei deschise, Irina a mai rămas mult. Inviorarea de afară, îi primenea parcă viața. Un alt sânge îi curgea în vine. Cu bătăi mai svâcnite îşi simția inima. In carnea toată năşteau puteri noui. Impărțind miezul de pâine vrăbiilor înfometate, avea senzația că săvârşeşte o faptă profund omenească, că împarte pomeni la uşi de biserici, că aduce o-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

francă zilei acesteia senine, care e şi baba ei, o babă cu sac plin de vestiri luminoase. Ii părea aşa de frumoasă baba aleasă, că îi venea s'o asemuie cu una din bunicile ei, care încă îşi mai buclează părul de vată, care îşi mai strânge şi acum mijlocul în corset, care tot ţanţoşă calcă în foşnetul de tafta lioneză a rochiei cu talia sus, sus, până în locul unde altădată avea sânii, şi care, când priveşte din odihna vreunui fotoliu, peste capete şi peste ani, pare o marchiză veac şaptesprezece.

Pe la amiază însă, s'a sbârlit baba Irinei. Nourii mici, de pe tivul zărilor, au început să se apropie, târînd după ei alţii, mai mari şi mai negri, mai sumbri şi mai ameninţători. Curând au dosit soarele. Şi, de pe unde au venit dânşii, a venit, pe semne şi vântul. Un vânt pornit furios de prin toate părţile, cu şuierături şi frângeri de ramuri, cu stropşiri de lapoviţă şi rafale de ploaie.

Schimbarea vremii a întristat-o mult pe Irina. Gândul de până acum, de a-şi împărtăşi bucuriile lui Sorin Batişte, a părăsit-o. Nici nu vroia să mai plece. Neaşteptata întoarcere a timpului o ţintuia locului, fără de nicio voinţă, fără de nicio hotărâre. Oricât o liberaseră anii de superstiţia bătrânelor dela curte, tot se mai simţia legată, printr'un fir de paianjen, de semnele vremii. Cum însă, primăvara zilele sunt ca şi femeile, schimbăcioase, nourii, lepădând tot ce au avut, au dispărut, luând cu dânşii şi vân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tul, să frângă în altă parte ruga tristă a pomilor desfrunziți. Pe un albastru de sineală soarele a reapărut mai rumenit. A mângâiat cu lumină caldă panica lăsată de cele câteva clipe de nebunie ale naturii și a desmorțit din leșinul spaimei dorința de împrimăvărare a Irinei.

Câțiva olteni, întârziați, își strigau marfa din coșuri mai vioi și mai tare. Nu era în strigătul lor numai anunțul poverii cumpănită de cobiliță, ci și bucuria nelămurită, pe care o strecoară mereu în sufletele hoinare, primăvara. Anotimpul acesta dă țăranilor noștri, obișnuiți să bată pământul cu talpa, o beție de ducă, de uitare în mers, de chiot, de înfrățire cu codrii, de pribegie romantică. Flăcăilor și fetelor le strecoară un fel de turbă a umbletului singur. Cu o frunză între buze sau cu o tufă de ghiocei în păr, pornesc din porțile caselor, să se uite colindând câmpurile și crângurile; să-și desgolească pieptul înfierbântat soarelui; să se oprească din mersul spre taina cea mare și să privească cocorii; să sburde și să rupă cu dinții, din coltul proaspăt al ierbii; ca să pornească din nou spre neliniștea de totdeauna a tinereții, și să se întoarcă numai în fapt de seară, prin dosuri de curți și încălecări de pârleazuri, întoarceri târzii, pe cari le vor șopti bătrânele satului una alteia, din poartă în poartă, condamnându-le cu ofuri sălcii. Un *amok* al lor.

Setea aceasta de umblet și rătăcire, o avea

Muzeul Digital al Romanului Românesc

şi Irina. La Orlat, primăvara, când era mică, îşi sporia zilnic fugile. O adunau de prin toate coclaurile simbriaşii curţii. O are şi acum. Primăvara de afară o cheamă cu ademeniri viorii, să-şi deapăne pe trotoare, printre copiii cari au început să sară într'un picior, dintr'o casă în alta a şodronului, bucuriile pe cari i le-a vestit ziua de astăzi, baba ei. Şi ea se duce, pentrucă la celălalt capăt al drumului o aşteaptă Sorin Batişte. Se duce aproape zilnic. Un bust se face greu. O dragoste ca a lor, chinuită de aşteptări, se înfiripă timid, evlavic. Lungile minute din atelier, singurele cari o apără şi o pune la adăpost de vorba lumii, o neliniştesc. Intre ea şi pământul din faţa lui Sorin Batişte, s'a statornicit o duşmănie. Mâinile cari îi mângâie obrajii de lut, cari îi netezesc ochii reci şi cari îşi şerpuesc degetele vânjos în clisul pământului, croindu-i pale de păr ce se pierd în joc de lumini şi umbre, ar vrea să o mângâie numai pe ea, îndelung, să le simtă numai ea viaţa, tremurul, numai ea să le asculte toaca fină a sângelui şi numai ea să le ardă cu jarul buzelor. Ar vrea să fugă din atelier. Prea îi sunt ochii de profesor şi prea aspre luminile cari o măsoară şi îi caută ascuţimea nasului, adâncitura tâmplelor, răsfrângerea nărilor, înfigerea urechilor, şi toate celelalte amănunte ale feţei, prin care poţi demasca sufletul, aşa cum e el şi cum poate nu vrem să ni-l arătăm. Atmosfera din celelalte

Muzeul Digital al Romanului Românesc

camere, unde îşi vorbesc pierduţi în ceaţa fumului de tutun, e alta. Acolo trăesc într'o pierdere de realitate. Acolo, ei nu mai sunt ei, ci numai nişte umbre, mişcate de îndemnuri ce nu le poţi stăvili. Ceaţa albastră a fumului, prin care de abia se mai întrezăresc cadrele şi agonia becurilor, dau încăperii, în care îşi şoptesc dragostea, tălăzuirea ameţitoare a templelor, în cari ard lumânări şi tămâie. Ca şi în aceste locaşuri, unde efluviile fumului parcă iau cu ele şi zidurile clătinându-le, asemeni în încăperea împărtăşaniei lor, despletirea leneşă a fumului de tutun fiert în miere clatină totul. Uneori îi e frică, în atât o ameninţă prăvălirea zidurilor. Atunci închide ochii şi aşteaptă. Aşteaptă până ce clătinarea, transmisă şi corpului, încetează. Aşa a găsit-o întâiul sărut. Cu ochii închişi, înfricată de-o prăbuşire. Simţea cum se apropie de ea un suflu cald. O respiraţie fierbinte, un punct care dogoare. Un capăt de fier înroşit, care îi ameninţă ochiul. Şi deodată, o apăsare pătrunzătoare în orbită, o ardere cumplită, aromată, care se adância în ea ca şi cum ar fi străpuns-o. Mâinile i s'au ridicat să se apere, să prindă şi să arunce jarul care o mistue. Au întâlnit însă capul lui, pe care l-au încercuit, strângând sălbatice, apăsându-l, strivindu-l de al ei, cu puterea pe care ţi-o dă simţurilor nebunia lor. Când s'au descleştat, în ochiul deschis, cuprins de văpăi, jucau lumini colorate. Cu fruntea rezemată în mâini, adân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cind fapta, nu-i putea cuprinde înţelegerea. Omul, care nu mai avea ce stoarce vieţii, care a suit şi a coborît pe toate cărările, care, din vălmăşagul femeilor întâlnite nu mai păstrează decât o amintire: Beheea, fata care i se da numai noaptea, fiindcă ziua era a soarelui, omul acesta a îmbrăţişat şi a sărutat carnal, cu o sete de adolescent, în plină erupţie senzuală. Ar fi vrut să afle adevărul, să ştie ce se petrece cu dânsul. Să i-l spuie, că ea nu-l înţelege. Nu-l poate pătrunde. Cum să-l întrebe însă! Cum să facă dintr'un act al dragostei lor, analiză de laborator! Şi, poate, chiar întrebându-l, tot va fi zadarnic. Medicii, mai întotdeauna, nu-şi pot cunoaşte propriile boli. In faţa simtomelor dibuie ca şi toţi ceilalţi. Un altul îi diagnostică. Un altul le spune: suferi de cutare boală şi să urmezi cutare tratament.

Cu ochii ameţiţi, l-a privit îndelung, să descopere o deslegare. Rămăsese alături, nemişcat, în liniştea unei absenţe. Părea că a dat sărutului toată vlaga. Toată puterea pe care ţi-o stoarce posedarea unei femei îndrăgite.

Intoarcerea acasă a fost o fugă. Un marş năvalnic, de om grăbit să ascundă între ziduri sigure o comoară. De atunci arsura sărutului o simte mereu în orbită. O arde şi acum. O vrea mereu. Nici nu-şi atinge ochiul, să nu-şi risipească senzaţia. In ziua aceasta de primăvară, care i-a vestit un an de noroc, o simte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

și mai puternic. In ușa lui, îi străpunge din nou ochiul.

Sună.

Simion Pralea o primește, în obraji cu zâmbetul care mărturisește credința lui de servitor devotat. Mărturisirea aceea mută a slugilor credincioase. Acel *știu, dar nu spun,* prin care te asigură să nu-ți fie frică de dânșii. Să nu te ascunzi lor. Să nu-i înjoșești cu neîncrederea. Și, ca și cum i-ar fi șoptit parcă toate secretele lumii, a rugat-o să aștepte în hol, deoarece domnul e încă în atelier cu modelul.

A așteptat. In ziua aceasta de bucurii, ar fi vrut să n'o întâlnească pe Nadia. De câte ori o zărește, se răsucește în ea o bănuială. Teama, că ar putea fi adevărate cuvintele auzite din gura celor doi tineri beleartiști, pe scările Salonului Oficial. Când își amintește de ele, o viperă îi mușcă din inimă. O sudoare rece îi îngheață umerii. O revoltă de femeie mințită, trădată, naște în dânsa. Prin ce se deosebește atunci de oricare alta, ea, care nu a scoborît în bănueli niciodată? Sentimentul rivalității, nu l-a cunoscut până acum. L-a socotit josnic, fără putere de cauză pentru o femeie mândră. De ce o încolțește acum și pe dânsa?

Sgomotul ușilor i-a întrerupt gândul.

Nadia pleacă.

Nadia a plecat.

Strânsoarea mâinii lui Sorin Batiște, îi dă siguranța. Ochii lui avizi s'o privească, îi spul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

beră îndoiala. Dela o stare sufletească la alta, Irina Stolnicu trece ca un copil, pe care îl superi şi îl îmbuni doar cu un singur cuvânt.

— Sorin, azi n'am niciun chef să pozez.

Nici n'au deschis uşa atelierului. S'au dus de-a-dreptul în odaia întâlnirilor. Intrând, Irina Stolnicu a aspirat profund, să afle urma vreunei femei. Nimic. Nicio dovadă. Nicio aromă de carne înfierbântată, niciun parfum de păr despletit, nicio mărturie olfactică, care să-i înţepe vermina nărilor.

— Sorin, ziua de azi e baba mea.

Sorin Batişte a privit pe fereastră afară, să-i vadă baba la chip.

— Frumoasă.

— Numai atât?

— Ce-aşi mai putea spune despre o babă?

— Vin-o, şi ai să asculţi.

I-a şoptit în ureche val de cuvinte. I-a trecut toată fierberea bucuriilor, tot sbuciumul pieptului. Tot ce poate gândi şi spune o femeie, în cea mai prielnică clipă a mărturisirilor. Şi nu ca oricare alta. Nu a calomniat. A fost doar mintită de jocul împrejurărilor. Pentru omul din umbră, asupra căruia trece fără de nicio părere, nu are niciun cuvânt îndoelnic. Cu nicio vină nu-l împovărează. Cu niciun rău nu-i încarcă sufletul. Şi toate acestea, nu dintr'un sentiment de nobleţe sufletească. Nu. Ar fi nedreaptă să-l condamne. Simte însă, că alta trebue să-i fie viaţa. In aşteptarea acelei alte

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vieți, au trecut zile după zile, pândind din dosul ferestrelor, omul care să i-o aducă. Pe omul acela ea l-a văzut cândva.

— Omul acela ești tu, Sorin. Și numai tu ai dreptul să faci din mine o femeie necinstită. Oricât de greu ar cădea cuvântul, mi-l arunc singură. Și îl suport, Sorin, fiindcă, față de mine însă-mi, mă simt curată. Că pentru alții voiu fi într'altfel, cu ce îmi va zdruncina aceasta viața? Nu pot să-mi batjocăresc singură zilele. Nu-mi pot vitregi singură soarta. Prin viață trebue să treci așa cum te-ai născut pentru ea. Viața e un dar divin. Supremul act al ei este dragostea și nici decum *profesiunea* de femeie măritată. Eu acum iubesc, Sorine. Că tu nu ești soțul meu, e o întâmplare, din calea căreia nu m'am putut abate. Ce legi mă poate condamna să nu te iubesc? E drept, a fost o vreme, când mă frământam nevolnică, în răscrucea întrebărilor: Ce trebue să fac? E necinstit gândul acesta? Poate murdări el o femeie? Răspunsul l-am aflat din gura unui pălmaș de pe moșia mea. „Lasă-te în voia soartei, domnișoară. Să mergi în pas cu ea, unde-o vrea să te ducă". M-am lăsat, Sorine, și pasul ei m'a adus lângă tine. Mă amenință însă o teamă. Frica să nu mă striveşti cu nepăsarea, ca pe mai toate celelalte. M-ai fi ucis. M-ai fi pierdut vieții...

Sorin Batişte, o privea calm, fără surprinderi. Stăteau alături, pe divanul cel mare din ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mera de dormit, înfundați între perne. O asculta. Fără să-și sustragă atenția, și-a îndesat pipa și a început să fumeze. Fumul dens împrăștia aromă de fân ars și ceață vâscoasă. Tălăzuirea zidurilor și a cadrelor a început s'o amenințe din nou pe Irina. Și-a îngropat capul în perne, și din perne spovedania ei s'a fost auzit mai departe, înnăbușită de-o respirație grea. Cum sta înghemuită și cum Sorin Batiște o privea prin fumul vânăt-albastru, Irina părea ireală. Intrupată numai din umbră și din lumină. O estompare vagă, ca o imagine a închipuirii. Și-a lăsat pipa și s'a apropiat de ea și mai mult. I-a pus mâna pe umăr și a simțit cum i-a înspăimântat carnea. Un tremur i-a fugit prin tot corpul. Un țipăt i-a fost tot trupul. In clipa aceea inima nu i-a mai bătut. S'a oprit să asculte alarma. Sorin Batiște, s'a aplecat apoi și a sărutat-o. Pe ceafă, în puful moale, mult mai moale ca al florilor de păpădie. Un gând sălbatec îl îndemna să muște. Să lase acolo, în ceafă, dovada sângeră a nesațiului. Un semn, pe care să nu i-l poată șterge decât uitarea. Când va voi ea să uite. Nu a mușcat. Prea i s'a supus gâtul. Prea i s'a lăsat rob sărutului.

In strânsoarea îmbrățișării rochia Irinei a pocnit dintr'o copcă. Vinovată a fost însăși mâna lui Sorin Batiște. O vinovăție care nu putea fi acuzată de premeditare. A fost însă deajuns deschiderea din întâmplare a întâiei copci, ca pe celelalte să le caute el și să le pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

voace el şirul pocnetelor. I se închidea vestmântul ca o bluză rusească, în partea dreaptă. A pus degetul în capul şirului şi a tras. Rochia s'a despicat în două şi, din ascunsul ei s'a desrobit plin şi învolt pieptul Irinei, rămas să-şi apere nuditatea doar cu singura pavăză a cămăşii. Dogoarea cărnii îl ardea pe Sorin Batişte, până'n adâncul ochilor. In obraji i se adunase sânge şi în buze pofta copiilor hrăniţi cu laptele mamelor. Şi-a aplecat capul şi a început să sărute. Gol şi alb, pieptul Irinei s'a lăsat în prada atingerii calde. Când i-a ridicat mâna, ca să-şi înfunde buzele şi în cuibul subţioarei, abia a mai putut să privească şi să sărute. In locul acela îi era trupul şi mai fierbinte. Iar fulguirea părului, ca a niciunei alte femei. Măruntă şi mătăsoasă, inexistentă şi totuşi acolo, aşa cum numai unele fecioare o au în anii pubertăţii. Din criminalitatea înfrumuseţării voite, nimic. Nici fondul albăstriu al rasului proaspăt, nici tăetura de lamă, nici retezarea de foarfec. Nimic din încercarea atâtor femei, de a-şi îmblânzi sălbătăcia din scorbura subţiorilor. A sărutat. Indelung, nesfârşit, cu o sete care nu se mai potolea. Mireasma caldă a cuibului i-a trecut în sânge şi i l-a aprins. Cu nările umflate o aspira animalic, din carne ca şi din umbra părului, simţind cum i se strecoară în corp ca o infuzie de viaţă nouă. Şi-a ridicat apoi capul şi a mai privit odată întunerecul locului. O umbră, asemănătoare acelora de pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pântecul fraged al fetelor. Imagina ispititoare i-a îndemnat mâna să descheie din copci şi restul de rochie. I l-a descheiat şi i-a tras-o, fără de niciun protest al Irinei. Desbrăcând-o, Sorin Batişte degusta cu simţurile toate plăcerile acestei îndeletniciri intime. Avea în oroare femeile cari se desgoliau singure şi cari, mai ales, făceau din acest act al pudoarei un spectacol de aţâţat poftele. Trivialitatea preliminărilor, îl paraliza. Tot ce aparţinea ritualului de bordel, alintărilor de Veneră precupeţită pe stradă, încrimina cu dispreţ şi ofensă. Nu ierta nimic din tot ce întina posedarea unei femei. Odată, a aruncat uneia hainele în hol, şi i-a strigat să se îmbrace acolo şi să plece. Se dăduse, biata femeie, la o conversaţie cu o a treia persoană, deşi numai ei doi se aflau în cameră. — Pleacă, şi i-a svârlit hainele, reducând numai la această sentinţă sumară, crudă, condamnarea vulgarităţii.

Desgolirea Irinei, dobândită numai prin mâinele lui, parte cu parte, furată aproape, deşi cu nimic nu i s'a împotrivit, a încordat în el puternic râvna care te aruncă în actul posesiunei întreg, flămând. Îşi simţea vigoarea sporită la maxim, aşa cum numai violentarea o înfierbântă în unii. Cum numai acel sentiment plenar de stăpânire prin forţă, dă unora energia actului.

Alături de el, Irina, decent goală, se strânsese într'un singur ghem de carne. Capul şi-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc

păstra tot în perne, iar sub rozul cămășii, doar de mărimea unei scutece de copil, se adunase toată, un pumn de om. Devenise mică de necrezut. De o micime impresionabilă. Să o acoperi cu o batistă. Că femeile sunt dotate cu o dexteritate felină, de a se strânge în ele, știa Sorin Batiște mai mult ca oricare altul. Dar, că se pot strânge până să și dispară aproape, aceasta nu i s'a întâmplat să vadă.

A îmbrățișat-o din nou. Subt pieptul lui a încăput toată. A dispărut.

Apăsarea lui Sorin Batiște, a smuls Irinei supunerea. Din ghemul de carne s'a destins impunător de frumoasă. Bulgărul de supt el se mărea necontenit, desmorțind mâinile și picioarele, împlinind sânii, arcuind pântecul. Din pumnul de om creștea supt dânsul o femeie.

S'a dat din nou în lături, să o privească. Cămașa nu o mai acoperea. Nu o mai putea acoperi. Nervos încordată, aștepta păcatul.

In această așteptare, femeile sunt mai frumoase ca oricând. Li se întind mușchii ca guma praștiilor, și li se aprind în ochi lumini de malarici. Au atunci în priviri și în toată mișcarea capului, frumusețea aceea pe care numai halucinația o poate da femeilor. Privind-o pe Irina, Sorin Batiște, nu se mai sătura. Trupul ei întrecuse cu mult așteptările sale. Intrecuse și închipuirea oricărui artist. S'a gândit un moment la ceea ce a realizat el în atelier, din minte și cu ajutorul Nadiei. Nimic. Irina e în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

miit mai frumoasă. Un gând năprasnic l-a străfulgerat atunci. Şi, fără să mai asculte de nimic, s'a sculat de pe divan, spre nedumerirea Irinei şi s'a dus în atelier. A ridicat piciorul şi a lovit. Pământul, cu trupul din gând al Irinei Stolnicu, s'a fărîmat în bucăţi, prăbuşindu-se. Sgomotul a speriat-o pe Irina. S'a strâns din nou pumn supt rozul cămăşii. Se străduia să gândească şi nu putea. Numai când s'a alipit iarăş Sorin Batişte lângă dânsa, a putut să-şi descleştеze gura:

— Ce s'a întâmplat, Sorin?

— Nu te-oi fi speriat!

— Ba, dacă ai şti ce frică mi-a fost.

I-a luat mâna şi i-a dus-o deasupra sânului.

— Simţi fulgerul inimii?

— Simt, dar nu e al fricii, Iri, e al dragostei noastre, — şi a sărutat-o acolo, unde îi bătea inima, pe sânul cald, adunat lacom de mâinile lui amândouă.

— Nu-mi spui, ce s'a întâmplat?

— Fiindcă ţii atâta, să-ţi spun. Am sfărîmat pământul. Nu semăna cu tine.

— Cum!? Ce-ai făcut? s'a îngrozit ca de-o catastrofă Irina Stolnicu.

— Te-am sdrobit în fărîme, Iri. Ceia ce realizasem din gând şi din poza alteia, era o schilodire a ta.

— O schilo-di-re!!

— Da. Tu eşti mult mai frumoasă. Tu eşti neîntrecut de frumoasă. Şi numai cine cunoaşte

Muzeul Digital al Romanului Românesc

legile frumuseții poate simți cât ești de frumoasă. Am umblat mult, am văzut mult. Nu am văzut nimic, Iri. Ceea ce văd astăzi, e totul. De mâine vom începe. Vrei? Mă lași să smulg trupului tău o glorie de artist?

— Sorine...

Îi mângâia ochii și părul, febril, încurcată parcă să-i răspundă.

— ...Numai dacă-mi dai o deslegare.

Sorin Batiște și-a ridicat arcul sprincenelor, în semn de mirare.

— S'aud.

— O femeie ca mine, se mai poate desgoli în fața unui bărbat și în afară de actul dragostei?.. Nu crezi că m'aș scoborî în ceva profesional?.. Eu să fiu goală și tu cu mâinile în pământ și cu țigara în gură.

La rândul său, încurcat, Sorin Batiște a însăilat un răspuns.

— De sigur, o femeie ca tine, nu se poate desbrăca într'un atelier. Te înșeli însă amarnic, Iri, dacă crezi că acesta e cazul nostru. Între noi doi, nu se mai poate pune momentul goliciunei, când cu ea, și acolo în atelier, tot dragostea noastră o servim. Vreau să te creez în marmoră. Vreau să ne rămână amândorora amintirea trupului tău tânăr, superb arcuit în așteptarea păcatului. La bătrânețe, vom tremura amândoi în fața pietrei aceleia. Vom tremura, fiindcă dragostele profunde nu au sfârșit, Iri. Ne vom întâlni, poate, albi în fața ei și atunci

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ne vom putea spune fiecare, parfumându-ne anii sterpi de iubire: — Al meu a fost corpul acesta. — A mea a fost femeia aceasta. Să nu ne smulgem anilor gârbovi cel mai trainic sprijin al lor: amintirea, care nu se poate mărturisi şi care ne rămâne cea mai scumpă.

Deşi răspunsul lui Sorin Batişte ocolea preciziunea întrebării, totuşi, el a plăcut Irinei Stolnicu.

— Bine, atunci vom începe chiar mâine.

Şi-a aplecat capul pe spate, a închis ochii şi şi-a împrăştiat gândurile. Aştepta. In acelaş pumn de carne, strâns sub cămaşă.

Sorin Batişte i-a răvăcit părul, ca să-şi îngroape în afundul lui un sărut. I l-a strecurat apoi în ureche, pe gât, pe sâni, târîndu-l mai departe în dâră de melc, de-a-lungul pântecului, până în furca picioarelor. Sârme înroşite în jar, îi treceau prin tot corpul. Fulguirea din îmbinarea pulpelor i-a înnebunit ochii. L-a ars în adânc. L-a strâns şi mai vârtos în sforile vinelor. Nu l-ar fi putut deslipi mii de mâini, din caldul pulpelor. Şi nu s'ar fi despărţit de ea, chiar dacă ar fi trebuit să ucidă.

S'a săltat, acoperind-o.

Mâinile Irinei i-au cuprins mijlocul. Strângeau cu puteri înzecite. Din pumnul de om creştea din nou femeia. O femeie cu priviri de lunatecă. In trup, cu încordări de fecioară, căreia i se spintecă virginitatea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Şi-au lipit gurile. In clipele acelea, fiecare trăia cu viaţa celuilalt.

Se priveau şi nu se vedeau.

Se dăruiau şi nu se găseau întregi, ca să se poată da întregi unul altuia.

In sbaterea dragostei, nu şi-au rostit niciun cuvânt. Li-o întovărăşea doar un gemăt. Leitul-motiv al cărnei, care-şi cântă plăcerea. Şi nu-i mai acoperea decât fumul de ţigară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ajunsă în dreptul Cercului Militar, Nadia constată cu surprindere, că şi-a uitat sacoşa la Sorin Batişte. Stă la îndoială, dacă să se întoarcă sau nu. Trebue. In ea are şi banii, puţinii bani câştigaţi prin muncă, şi cheia camerii mobilate, în care trăeşte pribeagă, fără de rude, fără de ţară.

Intr'o zi, când nici copilăria nu şi-o sfârşise, mamă-sa a apucat-o de mână şi i-a strecurat în ureche, în aşa fel ca să nu auză nimeni, deşi nimeni nu ar fi auzit-o, chiar de i-ar fi vorbit tare.

— Plecăm, fugim.

Ea şi-a deschis ochii mari să priceapă.

— Unde, mamă, şi de ce?

Ce i-a mai putut răspunde mamă-sa, s'a pierdut într'un oftat. Avea doar patrusprezece ani şi nu putea adânci dramele, numai din sborul câtorva cuvinte.

Că se petrece ceva grav, simţia. Că slugile nu mai ascultă, că mami-si îi era frică de ele, vedea. Că din oraş se aud pocnind armele şi că pe străzi la fie ce pas poţi auzi acelaş cuvânt, revoluţia, erau fapte s'o turbure şi pe ea. Dar, că va trebui să fugă, să părăsească oraşul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

țara, chiar și pe tatăl ei, despre care nu mai știe nimic de multă vreme, nu și-ar fi putut închipui.

Și încotro să se îndrepte?

— Incotro mergem, mamă?

— Spre cea mai apropiată țară, în România, — i-a răspuns mamă-sa, grăbită să nu mai întârzie nicio clipă.

Așa au părăsit Odessa.

In întâiul popas al pribegiei, la Chișinău, după trei ani de viață trudnică, un tifos i-a ucis mama. S'a văzut deodată singură și numai de șaptesprezece ani în vâltoarea vieții. Suferință grea, aspră, dar cine să i-o bage în seamă. Ca dânsa erau multe. Toate câte și-au salvat viața fugind în lumea toată. Până când, într'o bună zi, un ofițer tânăr, sugrumat în talie de o tunică de roșior, i-a zâmbit, s'a luat după dânsa și i-a șoptit:

— Imi ierți îndrăsneala? Imi dai voie să te însoțesc?

S'o însoțească! Cum să nu-i dea voe și cum să nu se anine de îndrăsneala lui, ea, o fată singură!

Și-au strâns mâinile și s'au împrietenit.

In noaptea jertfei s'au legat prin jurăminte:

— Nadia, vrei tu să hoinărim împreună?

— Alec, cu tine oriunde.

Trimis pe malul Nistrului, au plecat amândoi. Remutat în București, datorită stăruințelor tatălui său, s'au suit în tren tot împreună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

I-a închiriat o odaie şi se vedeau zilnic. Nopţile şi le împărţea Alec, între cele două culcuşuri. Dar, a venit o zi, când, în ciuda celor douăzeci şi doi de ani, tatăl său, decanul baroului, l-a apucat de piepţii tunicei şi i-a strigat răspicat:

— Dacă până în cinci zile, nu termini cu aventuriera aceea, te desmoştenesc.

— Nadia Vişnakov, nu e o aventurieră. Eşti rău informat şi... mizerabil informatorul.

— Capitol închis, — s'a mai răstit încăodată decanul.

In seara zilei următoare a găsit-o pe Nadia plânsă.

— De ce plângi, Nadia?

— Fiindcă m'a jignit tatăl tău, Alec, — şi i-a arătat masa, pe care două scrisori stăteau deschise. Le-a citit pe amândouă.

Domnişoară,

Mă văd silit să vă anunţ următoarele:

Sunt din părinţii cari urmăresc paşii copiilor, oricare le-ar fi vârsta. Cum relaţiunile dintre dumneavoastră şi fiul meu sunt departe de a se putea bucura de o apreciere convenabilă şi cum sunt hotărît să nu-i tolerez sub niciun cuvânt viaţa de concubinaj, vă rog, să vă decideţi a-l părăsi.

Apreciind că, despărţindu-vă, veţi întâmpina

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

oarecari greutăți materiale, vă alătur prezentul cek, în valoare de două sute mii lei, la ordinul dumneavoastră.

Primiți, vă rog...

Mihail Dragnea.
Mai 1922

Alexandru Dragnea, a aruncat-o cu dispreț.
— Ramolitul. Și pentru asta plângi tu?
A citit apoi pe cealaltă.

Domnule Dragnea,

Bănuesc că, poate, furat de preocupările ce aveți, ați uitat că vă adresați unei femei. Îl iubesc prea mult pe Alec, și numai acest lucru mă oprește, să nu vă amintesc de o politețe, care o datorați oricărei femei, cu atât mai mult prințesei pribege, Nadia Vișnakov.

Vă întorc totodată cekul, respingând cu revoltă ofensa. Om de afaceri, ați încercat să târguiți. Domnule Dragnea, numai lucrul amintit mai sus, mă silește să nu vă înfierez, după cum ați merita.

Cu un sacrificiu, pe care dumneavoastră nu îl veți putea nici prețui, nici murdări, vă anunț că, mă voi strădui să nu-l mai văd pe Alec. Nu-l voiu putea însă uita.

Nadia Vișnakov
Mai 1922

Muzeul Digital al Romanului Românesc

I-a sărutat ochii plânşi şi a sfătuit-o să se liniştească.

— Aiurări de om zaharisit. Mâine să nu mai ştii nimic din ce s'a întâmplat. Să uiţi. M'auzi, Nadia? Să te găsesc veselă, căci numai aşa îţi stă bine ţie. Da?

— Da.

Când a bătut adouazi în uşa ei, i-a deschis proprietăreasa:

— Domnişoara Nadia s'a mutat.

— De când?

— De ascară, domnule sublocotenent.

— De asea...

Nu a putut întregi cuvântul.

„Câine".

Atât a putut fura gândului. O insultă, pe care o socotea că o prea bine merită tatăl său. Nu s'au mai văzut.

Ca să poată trăi, Nadia a început să lucreze păpuşi, pentru un magazin de pe Calea Victoriei. Le gătea minunat, în costume de bal, în rochii de dansatoare şi în tot felul în care se poate învestmânta o femeie, dovedind un gust de neîntrecut. Învăţase de mică să le îmbrace. Avea pasiunea lor şi tatăl ei, îi trimetea de două ori pe săptămână *mama păpuşelor*, să o înveţe să le gătească. Nu se gândise niciodată că va veni un timp, când, din joaca copilăriei, îşi va face singurul mijloc de existenţă. Le lucra ziua şi noaptea, întârziind uneori până în albul dimineţelor, amintindu-şi cu fiecare

Muzeul Digital al Romanului Românesc

din ele bucuriile de altădată. Cât o înveseleau atunci! Acum plânge asupra lor. Plânge cu ochii obosiți de nenumăratele împunsături ale acului.

Când a zărit-o Sorin Batiște, era în acest magazin de pe Calea Victoriei, pentru care ea lucra minunele de păpuși. O privise din spate, admirându-i aplombul. Rochia sărăcuță, îi era strâmtă. In stofa eftină și întinsă, trupul Nadiei, își desena formele. Forme de fată, de curând împlinite. Ochiul lui Sorin Batiște, le-a descoperit repede. Pentru el corpul unei femei, nu poate ascunde taine. Cu o dexteritate ce nu l-a desmințit niciodată, putea spune oricăreia, cât de veteran îi e trupul în plăcerile dragostei. Și tot Sorin Batiște, mai știa că, numai odată corpul femeilor trece prin cea mai deplină frumusețe a lui: atunci când dospirea iubirii dărueste formelor lor virginale întâia împlinire. Privindu-le goale atunci, le afli și unele urme ale fecioreniei, ce au întârziat să se împlinească, și îmbobocirea femeiei noui, de curând izbucnită în plinul sânilor, în pernele șoldurilor, cât și în moalele pântecului și în scorbura subțiorilor. Amestecul acesta de virginal și femeiesc, le păstrează parcă ceva din caldul sbaterii prin care s'au desrobit. Le înzestrează cu o nouă virginitate, aceea a fecioarelor femei sau a femeilor fecioare. Nuditatea fetelor, stearpă, nu încânta ochiul și mâna lui Sorin Batiște. Le găsea ispititoare numai sperietura privirilor și frica din corp. Pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cum nu-l încânta nici rotunjimea noduroasă şi flască a femeilor de mult dăruite. Atât dragostea cât şi arta lui căutau femeia proaspătă. Privind pe Nadia, descoperise una. Din spate de unde era, i-a putut vedea şi ceafa, aparţinând încă fecioarei, şi împlinirea şoldurilor şi a pulpelor, întâia zestre femeiască pe care o dă fetelor patul. Capul nu i-l văzuse. Nadia vorbia în fund cu patroana magazinului şi nu i se putea vedea decât spatele. Şi de sub bereta asvârlită ştrengăreşte pe o parte, părul, de un blond ars, în culoarea cataifului.

Când s'a întors să plece, a privit drept înaintea ei, indiferentă pentru oricare altul din magazin. In albastru ochilor îi stăruia oboseala. Şi de câte ori apăsa piciorul în parchet, îi apăreau prin aţa ciorapului, peste oul glesnei, fringhiuţa unei vine şi coarda unui tendon. A trecut pe lângă Sorin Batişte, ca un iureş de salcie, când te surprinde la fereastra trenurilor repezi.

— Cine e fata aceasta?

— Ehe, maestre, a răspuns printre ofuri prelungi patroana magazinului, o biată fată pribeagă. E o prinţesă rusoaică, asvârlită de soartă în sărăcie şi necazuri. Ca să poată trăi lucrează păpuşile astea, — şi i le-a arătat pe rând, din depărtare, cu mâna ei leneşă şi grea.

— Are un corp minunat. Mi-ar putea oare poza?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— S'o întreb, maestre.

Aşa a cunoscut-o Sorin Batişte. A început prin a-i poza şi a sfârşit prin a i se da.

Despre modelul lui Sorin Batişte, lumea vorbea:

— Prea durează de ani. Nu crezi că până acum i-ar fi putut da totul pentru sculptură?

Fragedă încă, amestecul băuturilor tari, preferate de Sorin Baţişte, o ameţea repede. Plesnea atunci în dânsa, în mii de erupţii, setea de viaţă. I se îmbăiau ochii în lacrimi şi cânta. Cânta şi povestea. Ea avea mult de spus. Mult, aşa cum au toate femeile, când se rupe în ele axa norocului. Dar, mai mult decât toate laolaltă avea Nadia de povestit. Când trecea măsura paharelor, se trezeau în carnea ei, de femeie tânără, aprinderi şi mai fierbinţi. Săria de pe divan în mijlocul camerii şi dansa, aşa goală cum venea din atelier, svâcnind din tot corpul în ritmul jucăuş al cântecelor, de se cutremurau pereţii până în holul unde veghia Simion Pralea, şi unde din nou se minuna, clătinându-şi capul între umeri: i-ar s'a îmbătat Rusoaica. După ce isprăvia dansul, se prăvalea asupra lui, toată o rugă. Cerşea cu fiinţa ei întreagă posedarea. Cu ochii injectaţi; cu sânii cari îşi împietreau vârfurile; cu tremurul pulpelor gata să se înnoade; cu gemătul care aştepta ascuns în carne; cu înfiorarea fulguirii din unghiul pântecului; cu arşiţa sângelui, mai fierbinte decât a soarelui când anunţă în de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şerturi furtuna nisipului. Cu acea sete a femeilor tinere, cari îşi simt un sfârşit grabnic.

Şi aşa a trecut un timp, care înseamnă ceva în tinereţea unei femei. Mai ales în tinereţea unei pribege, pământ să poată rodi toate relele.

Când pe Sorin Batişte, apariţia Irinei l-a scuturat din desgustul ce avea pentru femeile cari nu mai ştiau să fie femei, de ea s'a servit să întrupeze pe Iris. Şi ea a crezut că din pământ pe dânsa o clădeşte atât de frumoasă. Şi, de sigur, din porunca dragostei, căci numai aceasta dă artiştilor puteri de creaţie.

Călca pe drumul întoarcerii, fără să-şi poată fixa gândurile. O fierbinţeală ca aceea care te cuprinde în preajma evenimentelor, pentru cari nu te simţi îndestul de sigur şi de puternic ca să le domini, îi moleşea din ce în ce mai mult carnea. O simţea chiar jilăvindu-se de sudoare. Şi ziua aceasta, nu era chiar în atât de caldă să te înnăduşe. Intâmplările mărunte ale străzii, nu-i puteau cuceri atenţia. Un trecător grăbit a lovit-o din mers şi ea nu a simţit. Un ţigănaş, cu ochi de cărbune, i-a strigat *spiciala* aproape în urechi şi ea nu a auzit. Un cal slăbănog, eşit din iarnă fără de puteri, s'a prăvălit extenuat în faţa ei pe caldarâm şi ea, deşi a privit căderea şi necazul birjarului, care se străduia să-şi ridice animalul răsturnat şi încurcat în curele, nu a văzut nimic. Nimic, deoarece altfel s'ar fi oprit şi s'ar fi îndurerat de mica

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dramă ce se petrecea pe asfaltul străzii. Când şi cum a ajuns până în Strada Armenească, nu-şi poate da seama Nadia Vişnakov. Timpul scurs în străbaterea acestui drum, nu l-a trăit. A trecut prin el oarbă şi surdă, fără de nicio senzaţie de viaţă. Numai când a apăsat pe butonul soneriei, s'au redeşteptat în ea simţurile. Inserase. Simion Pralea i-a deschis, cu ochi buimaci, treziţi din somn. In luminiţile lor mici şi stoarse, se alungau încă imaginile visului. Aţipise în jeţul din vestibul, aşa cum adeseori i se întâmpla acum, când din ce în ce mai mult anii îi scad puterile. Nadia nu l-a turburat cu nimic. Obişnuit cu ea de atâta vreme, nu l-a scuturat din zăpăceala somnului, cum ar fi fost dacă un altul, străin, ar fi apărut înaintea lui.

— Mi-am uitat sacoşa.

Drept răspuns, Simion Pralea a aplecat din cap, dar, nu în semn că i-a înţeles spusele, ci în acel al salutului.

Nadia a trecut în hol, presupunând în clipa deschiderii uşii, dat fiind timpul trecut, că s'ar putea întâmpla şi să fie, şi să nu fie terminată şedinţa de pozat a Irinei Stolnicu. A văzut însă uşile până în atelier deschise şi în atelier linişte. Dându-şi seama că şedinţa s'a isprăvit şi că nimeni nu mai este înăuntru, s'a îndreptat într'acolo. In pragul uşilor, s'a oprit înspăimântată. Văzând spart în bucăţi pământul pentru care pozase de atâtea ori şi pe care îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc

crezuse al ei, a simţit cum se fărâmă şi ea în cioburi. A voit să strige şi nu a putut. Şi-a plimbat ochii prin încăpere, să înţeleagă ce s'a petrecut şi nu a înţeles nimic. I s'a părut atunci că de pe selă, capul Irinei Stolnicu, îi înfruntă căutarea. Ca şi cum i s'ar fi înfipt în ochi ace, aşa o durea pe Nadia privirea ochilor de pământ ai Irinei. Şi în curând, nu a mai văzut nimic din tot ce era în atelier, afară de capul Irinei, care creştea imens şi pe care alerga umbra unor mâini cunoscute. A mai rotit încăodată ochii, descoperind deschise şi uşile dinspre studioul şi dormitorul lui Sorin Batişte. Găsind puteri noui să-şi însăileze pasul, s'a îndreptat şi către aceste uşi, să caute şi acolo o deslegare a celor întâmplate. Poate că umblând prin încăperi, va dovedi un semn care s'o lumineze întrucâtva. Avea siguranţa deplină că el nu este acasă, bănuia însă, că va putea smulge lucrurilor un indiciu, aşa cum poliţiştii smulg camerelor unde s'au petrecut crime, urme lămuritoare asupra misterelor. Ajunsă în studio, nu a putut afla nimic. Inserarea îi întunecase lumina. I s'a părut însă, că aude un gemăt de om bolnav, venind din dormitor prin uşa puţin crăpată. Speriată că i s'ar fi putut întâmpla ceva lui Sorin Batişte, vreun acces de inimă sau cine ştie ce altceva, a împins uşa, strigând totodată:

— Sorin, eşti aici? Eşti bolnav?

Surprinşi în sbaterea dragostei, s'au deslegat din nodul iubirii, despletind din ghemul

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de până atunci mâini şi picioare, mai multe de câte are un singur om, fie el chiar şi bolnav. Abia în momentul acela a înţeles Nadia ce se întâmplă. Abia atunci s'a desprins din ea un răcnet puternic, ca de vită înjunghiată:

— Netrebnicilor.

Şi tot atunci a mai înţeles Nadia Vişnakov, că femeia de pe divan i-a spart pământul.

S'a întors în atelier, cu furii de om nebun. A lovit capul Irinei cu pumnii, stâlcindu-l, l-a ridicat în braţe de pe selă şi cu puteri pe cari nu le-a mai avut niciodată, l-a svârlit în geamurile atelierului, ca să se prăvale pe trotuarul străzii, în uimirea trecătorilor. Ţipa. Ţipa numele lor, înveninându-le de ruşine. Şi a ţipat până a ajuns afară, dând gurilor străzii să ducă mai departe, prin cafenele şi prin căminuri, prin teatre şi cinematografe, numele femeiei care i-a furat dragostea.

Din Nadia Vişnakov, nu mai rămăsese nimic. Nimic nici chiar din Nadia lui Alec Dragnea. Viaţa pribeagă şi suferinţele, îi înăspriseră firea. Au făcut din ea o femeie care îşi termină dragostele, ca cele mai de rând, prin scandaluri publice. De sigur, aşa o va judeca lumea. Lumea va fi însă cu Nadia Vişnakov, nedreaptă. Ei nu i se mai poate cere conduită aristocratică în viaţă, când însăşi viaţa a scos-o de sub ocrotirea ei. La cincisprezece ani, singură, într'o lume fără de niciun prieten şi fără de nicio nădejde. Sub un acoperiş astăzi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mâine sub altul şi mai târziu poate sub niciunul. Când e atât de haină viaţa cu tine, cum să nu-ţi aperi cu dinţii şi cu spuma veninului, puţinul strop de noroc! Norocul Nadiei!

Femeile acestea, pribege, trebuesc scoase de sub asprimea legilor şi de sub condamnarea semenilor. Ele nu mai pot fi vinovate de nimic. Nici când îşi omoară copilul, căruia nu mai au ce să-i dea să mănânce, nici când îşi înjunghie amanţii. Când nu le-a mai rămas nimic, să le rămână baremi dreptul de răzbunare. O răzbunare aşa cum o socoate fiecare. Atât, cel puţin.

Nadia. Umbra ta blondă, de rază de soare, va pribegi iarăşi. Şi, cine ştie, dacă vei mai avea ochi să poţi croi rochiţe de păpuşi şi trup să poată trezi pofte. Poate că în amurgul de mâine vei pândi de pe un parapet de pod adâncul unei ape salvatoare; poate că îţi vei ridica ochii pentru ultima oară, nu spre Dumnezeu, căci tu nu l-ai avut, ci spre o fereastră înaltă, de unde să te asvârli, ca să te poţi zdrenţui pe asfaltul străzii într'un petec anonim de carne şi de sânge. Poate că te vei ruga de ultimul trecător de pe Cheiul Dâmboviţei, să te plătească oricât de eftin, numai ca să-ţi poţi cumpăra un kilogram de mangal, să-ţi astupi uşile şi ferestrele, să-l aprinzi şi să mori, tu, Nadia Vişnakov, prinţesă din Odessa. Şi, de sigur, se vor mai găsi şi atunci unii cari să-ţi aducă ultima ocară: S'a sinucis o prostituată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Din salonașul ei Irina și-a făcut o cetățuie. O cetate în care s'a surghiunit singură. Unde numai ea are dreptul să plângă. De ce se mai întâmplă dincolo de ferestre, nu vrea să mai știe nimic. S'a rupt din lume. Nu mai are pentru ce să tresară și nici pe cine să mai aștepte. Toți cari trec pe dinaintea casei, îi sunt străini. Cu înfățișări ciudate, apocaliptice. Și, mai toți sunt veseli, fie ei tineri sau bătrâni. Cum de nu simt că-i minte viața? Cum de nu știu că, pentru a putea plânge trebue să râzi mai întâi? Îi privește mereu prin geamul ferestrelor și îi contemplă:

„Tu râzi. Mâine n'ai să mai râzi. Vei plânge... Tu ești tristă, fetiț-o. O, ce sigură sunt că ieri ai râs!"

Din când în când, în orele călduroase ale după amiezei, când nimeni nu se mai abate prin fața casei, când toți sunt ajunși, mănâncă sau se hodinnesc, apar în capătul străzii pustii două umbre. Doi oameni. Două pete negre, în soarele sclipitor al verii. Și când apar în coltul străzii umbrele, Irina le presimte apropierea. Se duce atunci din nou la ferestre, să le vadă cum calcă, încet și cu grijă, ca și cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc

s'ar strecura printre morminte. Par aduse din spete. Apăsate de-o greutate. Irina îi vede gârbovi şi ea ştie că ei duc în spinare piatra de moară a întâmplărilor ei. Ştie şi dece vin numai la orele astea. Ca să nu întâlnească pe nimeni, ca să nu ghicească în ochii nimănui întrebarea: — Cum s'a întâmplat cu Irina?

De din dosul perdelelor, îi priveşte până ajung în poartă, sprijiniţi unul de altul, tăcuţi şi trişti ca doi bunici, ce se întorc duminicile dela cimitirul unde şi-au îngropat nu numai copiii, ci şi nepoţii. Cu mâna lui slabă, sleită de puteri, Dumitru Cornăţeanu sprijină mersul poticnit al doamnei Păuna. Descendenta lui Ilie Vodă şi a Ducelui lituan Andrei Oligmandovici, de abia îşi mai poartă durerile. Mai mult îşi târâie picioarele. S'a dărăpănat cum nu şi-ar fi putut închipui Irina. Nu a mai rămas nimic din femeia din jilţul domnesc. S'a cocoşat parcă. Din înaltă ce era, acum pare măruntă, aplecată pământului. Spre pământul în care o aşteaptă Mihai. Dar, oricum ar strivi-o necazurile, oricum ar înghemui-o şi oricum i-ar stoarce viaţa, pe fruntea doamnei Păuna, strălucirea unei coroane e mai mult ca oricând la locul ei. I se împuţinează pe zi ce merge înălţimea, carnea, puterea, cu nimic nu i se ştirbeşte însă măreţia moştenită din sângele voevodal al lui Ilie Vodă şi al Marincăi. In ochii ei apele mate ale durerilor isvoresc din poveşti triste. Luminile i s'au ascuns în umbra

Muzeul Digital al Romanului Românesc

îndoliată a genelor şi peste gropniţele întunecate, coasele negre ale sprincenelor străjuesc ca două flamuri înfipte la poarta unei moarte.

Lângă ea, profesorul. Troscotul bărbii i-a înălbit de-a-binelea într'o singură noapte. Într'o noapte în care a plâns, închis să nu-l vadă nimeni. El, care credea că nu mai are ochi pentru plâns.

Alături, cu puteri scăzute, îi sprijină mersul. Pasul le e mărunt ca al copiilor. S'au ivit de mult în colţul străzii şi, totuşi, nu au ajuns încă. Drumurile lor sunt lungi acuma. Şi nu le mai străbat decât pe jos şi la ore când nimeni nu-i mai poate întâlni.

Ajunşi, se îngroapă în fotolii, se privesc şi tac. Irina încearcă uneori să le smulgă un cuvânt. Îi întreabă de câte ceva. Ei îşi apleacă sau clatină capul, după nevoe. Cuvântul lor e tăcerea. Şi tăcând, spun mai mult decât i-ar ajuta vorbele. Când bănuiesc că încă mai pot pleca pe lumina zilei, fără pericol să înfrunte oamenii, se scoală şi pleacă. Îşi sărută copilul şi pornesc din nou prin fiertura aerului, în acelaş târîş al bătrâneţelor, pe drumurile lor lungi ca ale unor cruciade. Şi peste câteva zile vor veni iarăşi, ca iarăşi să tacă şi să plece. Vor veni mereu, căci îi fulgeră o teamă. Ei ştiu că în faţa lor Irina se străduie să pară mai liniştită de cum e. Şi mai ştiu că, întâmplări ca acelea prin cari a trecut copilul lor, nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

uită și nu se sfârșesc niciodată acolo unde vremelnic pare că s'au sfârșit. Își cunosc vlăstarul. Il simt oprit în fața unei răspântii grele a faptelor omenești. In fața acelor răspântii în cari te judeci și te condamni singur. In cari nu vrei să te aperi, ci numai să te acuzi și și să patimi. Aceasta e grija care i-a gârbovit. Care i-a stors ca pe niște lămâi și care îi îndeamnă mereu să plece, să străbată străzile prin arșiță, pe jos și să se întoarcă cu o impresie, care, nu-i va putea liniști decât doar câteva zile.

Când se întâmplă să-l găsească și pe Ion Stolnicu în salonașul ei, temerile bătrânilor se mai spulberă, deoarece Ion o sărută în fața lor și îi vorbește, așa ca și cum nimic nu-i apasă sufletul, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat. Li se umezesc atunci ochii și, fericiți, bătrânii pleacă mai repejior parcă de cum au venit.

Judecătorul cel mai tiran al omului este singurătatea. Niciunui veghetor al dreptății nu-i stă în putință să te chinuie cu întrebările, așa cum te poate chinui ea, când te prinde la o strâmtoare. Intrebări pe cari nu ți le-ar putea pune nimeni, singurătatea le dibue și ți le strecoară urechilor, fără de milă. Și e neobosită ca să te hărțue. Vicleană, ca să nu-i scapi din mână. Haină și cu osânde grele, fără apeluri. Ceea ce are însă mai groaznic decât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr1933-1947

toate, e permanența investigației. Stăpână pe tine, nu te lasă o clipă. Nu-i poți scăpa cu nimic. Nu-i poți ascunde și nu o poți minți. Numai când fugi din strânsorile ei, când nu mai ești singur, te iartă temporar, ca să te macine și cu mai mare cruzime, când din nou i te dai prizonier. Când nu-i mai poți îndura asprimea, alergi după un om, oricare om din lumea toată, numai și numai să te rupi dânșii. Să scapi întrebărilor ei, pe cari judecătorii lumii întregi adunați laolaltă, nu le-ar putea pune cu atâta pătrundere și dorință de adevăr. Alergi să cauți un om, să te amesteci cu ceilalți, să îi saluți chiar dacă nu îi cunoști, să îi întrebi ora deși de scurgerea timpului puțin îți pasă, să bagi sgomot în urechi și imagini noui în luminile ochilor turburi, numai și numai să scapi cascadei de întrebări a singurătății. Obosit, ai vrea să te culci. Știind însă că în somn ești tot singur, fugi de pat ca de așternutul unui lepros. Alergi atunci mai departe, bați în ușile prietenilor la ore când te pot lua drept un borfaș, îi înspăimânți cu apariția ta chinuită și cum nu ai cu ce să-ți explici plauzibil vizita, pleci, băiguind motive pe cari nu ți le poate lua în serios niciun copil. Pleci să alergi mai departe, și ne mai având nici unde să bați și nici unde să intri, cauți o femeie de stradă, pe care o găsești oricând în anumite răspântii ale orașului, și o tocmești ca să nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rămâi singur şi să nu te lase să aţipeşti, ceea ce tot singur ar însemna să te afli.

Spre deosebire de toţi câţi fug de singurătate, Irina Stolnicu o căuta. Îi simţea nevoia mai mult ca oricând. Şi când o avea, i se da cu o voluptate nesăţioasă. Nevoia unei suferinţi, care să o chinue ca pe cea mai vinovată femeie, o socotea necesară stării ei sufleteşti. Şi o căuta prin orişice mijloc. Prin singurătatea care o chinuia aşa cum voia dânsa; prin trezirile unor aduceri aminte — atunci când nu mai era singură, — amintiri cari s'o umilească, să-i răscolească vinovăţia şi să i-o svârle în faţă; prin acea dorinţă bolnavă a unor femei, de a-şi primi cu satisfacţie ocara, de oriunde ar fi îndreptată. Milă îi era numai de părinţii ei. I-a acoperit cu ruşine. Le-a zdruncinat bătrâneţele. Le-a scurtat zilele. Le-a furat glasul. Când îi vede apărând în colţul străzii, i se rupe inima. Le simte durerea care îi mistue, care îi sufocă şi îi târîe nevolnici prin arşiţă. Le ascultă bătăile rare ale inimei, tot mai rare parcă şi, la gândul că s'ar putea prăbuşi pe trotoar, într'o singură grămăjioară ce i-ar putea strânge pe amândoi, căzuţi dezarticulat ca două păpuşi cari au scăpat din suporturi, îşi înfige unghiile în carne şi plânge. Plânge durerile altora. De ale ei se bucură. Pe ale ei şi le intensifică, şi le reînoieşte, şi le înmulţeşte. Crezuse într'o viaţă mai dreaptă. Ă duşmănit-o din anii copilăriei. Pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

întâiul om pe care l-a iubit, viața l-a scos din rândurile ei. I-a însămânțat în carne un alt rost al simțurilor. I-a dat sângelui lui un alt vâjâit. O altă aprindere. O fierbere numai pentru paradisul de miraje și visuri, spre care care te poate duce doar o singură înțepătură de ac. Așa i s'a născut întâiul salt în lume. In ochii lui Fag Paltin, albaștri și eterici, morți de când s'au născut, s'au oprit întâiele ei izbucniri ale dragostei. In ochii lui și-au găsit mormântul. Ca întâiul zbor frânt și amețit al puilor de porumbei, curmat de ghiarele unui hultan, ce le-a pândit botezul aerului. I-a eșit în cale apoi Sorin Batiște. A zărit într'o zi pe omul dorit de toate femeile. Pe omul care, scârbit decum se desmățau aceste femei, nu-l mai interesa niciuna. Și apoi, din nou singură în învolburarea neliniștilor tinerești. Singură, până când din jocul glumeț de-a soarecele și pisica, s'a trezit în sala de operații a Așezămintelor Brâncovenești, unde un alt om din lumea toată, ce n'ar fi putut s'o intereseze cu nimic, pe măsură ce creștea în admirația sălii, se cuibărea și în sufletul ei îmbătat să-l primească. I l-a adus acel minut scurt care te minte. Care îți înfige din creștet și până în tălpi, înroșită în jăratec, o vargă de oțel, și care te face să oprești din drum un om necunoscut, ca să-i șoptești cu cuvinte ce îți ard buzele, că pe el îl aștepți de atâta amar de vreme. Și, nu mai departe decât în întâia

Muzeul Digital al Romanului Românesc

noapte, prăpastia care te desparte de insul dealături. Minciuna care naşte din toate ascunzişurile, ca să-ţi strige în urechi cu rânjet demonic, că nu e el. Au venit lacrimile. Lacrimele vărsate în ascuns, între uşile închise, prelinse pe perne şi strivite în olanda batistelor. Plânsul care e numai al tău şi al dorinţelor tale neîmplinite şi înşelate. Plânsul care îţi sfâşie pieptul, care dă sânilor lene şi urechilor acorduri îndepărtate de imn funerar. In faţa nenorocului s'a închis în odae, ca şi acum, să aştepte. Aştepta de după perdele să treacă un om. Un singur om, pentru care i-ar fi dat pe toţi laolaltă. Din când în când tresărea. I se părea că aude pasul aceluia pe care îl aşteaptă. Se ducea atunci la fereastră, cu inima strânsă de emoţii, să vadă al cui e mersul care bate în trotoare. Era mereu al altuia. Rămasă în cumpăna gândurilor, se întreba ce are de făcut. Ce i-a mai rămas să facă. Să plece. Să fugă din patul, în care Ion Stolnicu o jertfea silnic, pe apucate, cu răbufniri ciobăneşti şi numai din îndemnul poftelor lui. A plecat la Orlat. Acolo, pe prispa casei lui Nicula Podariu, bătrânul păgubaş de pe urma înrăitului Argeş, i-a deschis porţi noui vieţii. „Lasă-te în voia soartei, domnişoară. Să mergi în pas cu ea". S'a lăsat. Beţia scurtă a fericirei a cunoscut-o din plin. A cunoscut-o în casa lui Sorin Batişte, în atelier ca şi pe divanuri; în ame-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

țeala paharelor ca și în farmecul povestirilor lui din țara unde Beheea îl așteaptă mereu cu buzele în arsura nisipului; în atmosfera aceea caldă de conspirație a tot ce ne împinge în lupta păcatului, ca și în nebunia actului când mușți și nu doare, când strângi să înnăbuși și dai totuși viață, când gemătul este un refren al unui cântec ce vrei să nu mai sfârșească și când arderea din adâncuri și pătrunderea în adâncuri, îți încrustează în albul ochilor vinișoare de sânge, ale fericirei ca și ale crimei. A gustat viața așa cum a dorit-o, cu omul pe care l-a așteptat și care nu mai putea fi al alteia. A mai fost însă și al unei pribege. Nadia i-a surprins și Nadia le-a strigat numele și fapta în stradă, acoperind-o de ocară. De pe înălțimile suite ale dragostei, prăbușirea în noroiul oprobiului public. Căderi cari îți zdruncină pentru totdeauna viața. Cari îți turbură mințile și îți strigă în urechi chemările mortii. Și de atunci, în fiecare ochi care se ridică asupră-și, o mustrare. Fiecare zâmbet, o găleată de lături aruncată în față. Și de pe fiecare tremur al buzelor, ale oricăruia ar fi, sboară parcă un singur și acelaș cuvânt. Cuvântul care murdărește și pe care nu-l mai poate spăla nicio apă din lume, nicio uitare, niciun surghiun și pe care nici pământul nu-l poate înnăbuși în dânsul. Nu i l-a spus nimeni și ea totuși îl aude. Il simte cum îi înfige în ochi cuie înroșite și cum îi sângeră carnea. Cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc

o sfâşie ca pe-o otreapă şi cum o destramă, aşa ca nici umbră să nu mai poată face pământului. E prea grea povara acestui cuvânt pentru conştiinţa ei. Prea grea să-i ducă în spinare şi în suflet plumbul otravei. Sforţările lui Ion Stolnicu, de a părea ca şi cum nimic n'ar şti, o biciuiau şi mai cumplit. Strădaniile băiatului de ţăran, îi întrece nobleţea sângelui. I-o calcă şi i-o striveşte. I-o neagă. I-o spulberă. Nu e decât o nobleţe: a sufletului. Şi ea nu a avut-o. El, din plin, şi o risipeşte din plin. Cunoaşte oarecum ţăranul. Inşelăciunea femeiei o judecă scurt, pe uliţa satului, cu toporul. El, a închis ochii, a uitat totul. Lui, nimic nu i s'a întâmplat. Nu are nimic de judecat. Dimpotrivă, l-a scuturat o mână de umeri şi i-a strigat cineva răspicat în faţă: ai fost al tuturor, numai al ei nu. Acum se străduie să fie şi al ei. Lucrul acesta însă o chinue şi mai mult. Il socoate drept o pedeapsă, contra căreia nu se poate împotrivi. Caută o scăpare şi nu găseşte. In singurătatea odăiei plânge, plânge mereu, privind de după perdele trecătorii minţiţi ca şi dânsa. Plânge, simţind cum sfârşeşte în lacrimi o viaţă care de abia în toamna aceasta încheie un pătrar de veac. Plânge în olanda pernelor şi tresare ori de câte ori în colţul străzii apar umbrele obosite ale părinţilor ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ion Stolnicu, nu-şi mai petrece timpul ca până acum. Nu se mai scoală cu nopţile în cap şi nu mai întârzie în laborator, uitând şi de masă şi de Irina. Dimineţile îl prinde ora nouă tot în pat. Şi când nu mai poate rămâne în el, se dedă îmbrăcatului, trândav, cu întârzieri de om fără de nicio ocupaţie. Această lene Irinei îi pare suspectă. Telefonul sună din toate părţile, îl chiamă peste tot locul şi el dă ordin să se răspundă că nu este acasă. Că a plecat în oraş. Unde, nu se ştie. In acelaş timp, afară, în curte şi pe stradă, îl aşteaptă bolnavii şi Ghizi trebue să mintă în fiecare minut aproape, că domnul doctor nu e acasă. Toate aceste lucruri Irina le înregistrează cu groază. De câte ori îl aude poruncind slugilor să spună că e plecat, că nu ştiu când vine, că se poate chiar întâmpla să nu mai vie, se duce să privească de după perdele panica din ochii bolnavilor. Pe unii i-a văzut şi ieri şi alaltăeri şi acum câteva zile, şi, poate, îl va mai vedea şi mâine, aşteptând stăruitori în aceiaşi speranţă. Numai în doctorul Stolnicu au încredere, numai el îi poate vindeca. Îi priveşte şi i se strânge inima de durere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

La spusele slugilor, unii pleacă resemnați, abia călcând, scâncind de câte-o durere, în dreptul căreia apasă cu mâna. Alții își întorc ochii asupra ferestrelor, înrăiți de-un cuget criminal. Aceștia din urmă sunt acei pe cari Irina i-a mai văzut așteptând. Sunt acei cari nu mai speră nimic dela oameni și cari nu mai au pentru oameni, decât dorința să sufere mai mult decât au suferit ei. Sunt unii însă, cari, orice li s'ar spune, rămân tot în fața casei: — Domnul doctor e plecat. — Nu e nimic, îl așteptăm, — și îl așteaptă; — Domnul doctor e la spital. Căutați-l acolo. — Il așteptăm aici. Acolo sunt oameni răi. Ne țin la porți și nu ne dau drumul înăuntru, iar din fața porților ne-alungă sergenții.

Numai acum își dă seama Irina, de suferințele omenești. Le simte parcă toate durerile. Ii privește și cu fiecare din ei suferă. Acum și-a oprit ochii asupra unei femei. Are un copil în brațe, de vreo șase, șapte ani, oblojit peste falcă cu o petecă. Copilul plânge. Incearcă uneori să ducă mâna la falcă, dar mamă-sa i-o prinde și nu îl lasă. Năucit de dureri, țipă. La strigătul copilului, se desprinde de lângă zidul casei, unde aștepta lăsat pe vine și cu capul în palme, un om, pe semne tatăl său, îmbrăcat sărăcăcios, cu niște haine unse de uleiuri. Il vede apropiindu-se. Vorbește, dar ea nu îl aude. Ii spune femeiei ceva și femeia ridică de pe falca băiatului oblojala, dându-i-o.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Cu cârpa în mână pleacă. În locul descoperit apare, adâncită în carne, o rană cât o talpă de gâscă, tivită pe de margini de o dungă înnegrită. Şi până în dungă, o supuraţie proaspătă, cleioasă, respingătoare. Copilul ridică din nou mâna şi mamă-sa din nou i-o apucă. Carnea vie din rană, pe unde mai e vie şi nu i-a putrezit, eşită de sub oblojală şi pătrunsă de aer, svâcneşte, înrăutăţindu-i durerile. Parcă ar scormoni cineva cu ace în ea. Omul, care pe semne că e tatăl său, se întoarce. Ajuns, mai stoarce odată cârpa între degetele murdare, o scutură de două, trei ori, împrăştiind câţiva stropi şi o aşază din nou peste rana copilului. Răceala apei îi amorţeşte o clipă durerile. Copilul încetează plânsul. Şi omul, care de sigur că e tătă-su, se bucură nemaiauzindu-l plângând. I-a făcut bine răceala. Poate că are să-l vindece cu comprese. Dacă nu o da cu niciun chip de doctorul Stolnicu, o să i le schimbe mereu. Sunt bune, de nu-l mai doare când i le pune.

Spectacolul de afară, privit de din dosul ferestrelor, o sfâşie pe Irina. Aleargă să-l povestească lui Ion Stolnicu.

— Ion, vin-o te rog, priveşte-l, — şi îl târîie după dânsa de mână, fără puteri. Nu-l lăsa, Ion. Mi se rupe inima de durere. Poate că e singurul lor copil. Lumea suferă Ion şi lumea are nevoie de tine. Ajut-o. Ai fost al lor şi acum nu mai eşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Da, am fost al lor şi acum nu mai sunt, deoarece nu m'au respectat. La ce să mai fiu când eu le-am dat totul şi ei mi-au furat totul, — i-a răspuns Ion Stolnicu, fără de nicio revoltă, dar şi fără de nicio milă pentru lumea de afară.

Era pentru prima oară, când a amintit Irinei, fără să vrea, nedesluşit şi vag, ceva asupra celor întâmplate. Şi Irina a pălit ca o frunză ingălbenită de mană. S'a simţit slabă pe picioare, a căutat în juru-i un scaun şi găsindu-l, s'a lăsat grea, piatră, ea, uşoară s'o ţii pe talgerul unei mâini.

— Nu-s vinovaţi, Ion. Imi pare bine că mi-ai dat prilejul să-ţi aduc în faţă singura vinovată. Eu sunt. Numai în potriva mea ai dreptul să fii rău. O merit. Nu căuta alţi vinovaţi, că nu sunt. Ii cauţi aiurea fiindcă vrei să fii bun cu mine. Fii cu toţi, numai cu mine nu. Numai cu mine ai dreptul să fii rău...

— Iri, te rog, încetează cu copilăriile. Nici ei şi nici tu. Nimeni, afară de mine. M'am ridicat în potriva lor, ca să-mi acoper vina. O laşitate dacă vrei. Dă-mi voe s'o înlătur cu scârbă. Vinovatul sunt eu. Te-am uitat. Nu ţi-am fost soţ. Mă voiu căzni să-ţi fiu. Hai, înalţă-ţi capul. Ce-ai vrut să-mi arăţi?

A ridicat-o din scaun, şi-a apropiat-o la piept, a sărutat-o pe frunte şi a dus-o în faţa ferestrelor. Afară, copilul din braţele femeiei, se trudea din nou să-şi râcâie cu degetele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

rana. Şi din nou mama lui i-a oprit mâna, i-a luat oblojala de pe falcă şi a dat-o omului pătat de ulei pe haine, s'o înmoaie în apă.

— Copilul?

— El!... Toţi, Ion.

A plecat. Cu ochii fierţi în arsura lacrimilor, l-a urmărit din dosul ferestrei. S'a oprit în faţa femeiei, i-a scris un bileţel, i l-a dat, a oprit o maşină care tocmai trecea goală prin faţa casei şi au pornit toţi patru: mamă, tată, copil şi doctor, spre Aşezămintele Brâncoveneşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Inpotriva oricărei aşteptări, Ion Stolnicu a fost printre primii cunoscători ai celor întâmplate. In deobşte, ultimii cari află faptele petrecute în ascuns ale femeilor sunt proprii lor soţi. Zicala: ce ştie satul, nu ştie bărbatul, nu e o glumă aruncată la întâmplare, de cine ştie ce vorbăreţ căruia răutatea i-a pişcat limba. Ea e o profundă gândire care exprimă, glumeţ dacă voiţi, un adevăr etern. Şi nu dela alţii, cum iarăşi deobicei se întâmplă, a aflat Ion Stolnicu fapta. Nu. Chiar în seara aceleiaşi zile, când Irina a fost răstignită de Sorin Batişte pe crucea păcatului, singură, copleşită mai mult de revoltă decât de durere, Irina şi-a mărturisit *imfamia*. Şi a făcut-o, fiindcă îi cerea fiinţa ei toată o represiune brutală, imediată şi fără de o prealabilă cumpănire a faptelor, care, de se produce, stinge din câinoşenia răzbunărilor. Şi destăinuită, s'a aşteptat să fie plesnită cu pumnul, peste gură şi peste ochi, aşa cum ar fi vrut-o şi cum de fapt ar fi trebuit să-şi *spele onoarea* un fiu de ţăran. In faţa ei a stat însă neclintit. I-a ascultat vorbele ca şi cum ar fi asistat dintr'un fotoliu de teatru la spovedania de necredinţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

a unei femei de pe scenă. I se clătinau numai pleoapele. I se adânceau numai cutele feţii. Nimic nu s'a deslănţuit în el. Nicio furtună. Niciun îndemn atavic, care să-i poruncească răzbunarea. Nimic. Nimic. I se părea Irinei că stă în faţa mărturisirilor ei, ca şi cum ar sta în faţa unui bolnav care-şi plânge durerile. Ii cântărea cuvintele, ca şi cum gravitatea lor nu l-ar fi atins. Le primea ca pe nişte piese de laborator şi rămânea asupra înţelesului lor la fel de îngândurat şi de cercetător, ca şi în faţa microscopului. Nimic din bărbatul soţ. Numai un om al ştiinţei. Nimic din ca al lui. Ca niciodată ar fi vrut Irina, să se găsească în faţa unei mărturii că aparţine şi ea unui bărbat. Că e a cuiva. Că pentru ea şi fapta ei spumegă unul. Măcar o pornire vulgară, de om de rând. Un pumn trântit în crucea ochilor. O insultă grea, care să-ţi zdruncine liniştea, mândria, dar care să-ţi dea şi dovada că însemni ceva în viaţa unui bărbat. Nimic. Nici răbufnirea omului de rând şi nici reacţia de chinină în crustă de şocolată, a omului care nu jigneşte dar care îşi apără cinstea. A ascultat-o ca pe un client. Cu interesul cu care ascultă simtomele boalelor, nu şi cu durerea propriilor suferinţi. Ca un medic sau ca un duhovnic, nu ca un soţ înşelat. La suferinţa remuşcărilor i se adăoga acum şi cea mai povarnică dintre toate: sentimentul

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de inutilitate şi de gol, de inexistenţă şi de nicio preţuire.

In faţa femeiei care îşi striga vina neocolind adevărul, apăsând chiar pe el — şi nu ca să jignească, aşa cum fac multe femei îndrăcite în disputele conjugale, ci ca să-şi atragă răzbunarea după cum o merită, — Ion Stolnicu a deschis ochii mari, în lumina crudă a unui alt adevăr, de un contur mai mare, de un înţeles mai adânc. Cu repeziciunea gândului a parcus ani în urmă. A fost o luptă grea s'o câştige pe Irina Cornăţeanu soţie. Nu a ştiut însă, că mai grea decât lupta pe care o dai să câştigi o femeie, e lupta în care te încinzi ca s'o păstrezi. Din ziua în care i-a stors trupului ei tot ceea ce îi putea da carnea care se aştepta înfrântă, nu s'a mai apropiat de ea, decât în clipele când pentru poftele lui avea nevoe de o femeie, de oricare femeie. Intre el şi ea minutul întâiei posesiuni a tras o linie de hotar. Când nimic nou nu i-a mai putut da, când nimic nu i-a mai fost ascuns, preocupările ştiinţifice l-au înstrăinat cu totul de femeia cu care împărţea patul. Ea, nu a cunoscut niciuna din alintările sufleteşti ale căminului. Nu şi-au şoptit lucruri intime. Nu şi-au împărtăşit taine. Nu şi-au manifestat dorinţi. Nu au stat niciodată în jurul paharelor aburite de ceai, în după amiezele îngheţate ale iernilor şi niciodată nu au schimbat între ei acele nimicuri ale vieţii, cari, deşi de o

Muzeul Digital al Romanului Românesc

platitudine revoltantă, dau căminurilor baia de parfum a caldelor înțelegeri. Caută în urmă un singur alint și nu găsește. Nu i-a spus nicicând că îi stă bine o rochie, că o prinde o culoare ,că îi schimbă în și mai frumos linia capului o nouă pieptănătură, sau că la balul cutare tot ea a fost cea mai bine femeie. Sunt fleacurile cu cari se însăilează viața casnică și el nu s'a dedat niciunuia. Dinpotrivă. A fost al tuturor, numai al ei nu. Cu ce drept ar putea-o atunci condamna? Intâiul vinovat el e și apoi lumea pentru care a uitat-o. Lumea aceasta nemernică, căreia îi faci bine și pe care ea ți-l plătește cu furt și ocară. Lume, umanitate! Aiazme de ametit proștii. Juguri să se opintească în ele idioții. Tot egoizmul domină viața. Tot el o frământă și tot el e unicul sentiment care te fericește. Sbate-te pentru tine. Să-ți fie ție bine. Ce să-ți pese de alții, când altora nu le pasă de tine!

Așa a gândit Ion Stolnicu, în timp ce Irina. printre sfâșierile plânsului, își desgolea vina. I-a pus atunci mâna pe umăr și i-a strigat în față, sguduind-o, căutând parcă s'o facă să înțeleagă adevăratul adevăr:

— Nu s'a întâmplat nimic, Iri. Dacă e cineva vinovat, apoi acela numai eu sunt. Voiu căuta să nu mai fiu.

A sărutat-o și i-a uscat cu batista lui lacrimile prinse de gene. O stare de prostrație cumplită a cuprins-o pe Irina Stolnicu. Așa cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc

numai stupefacţia aşteptărilor contrariate ţi-o poate da, cum numai pumnul ,care, în loc să te lovească te mângâie, ţi-o poate aduce. A căutat să dea un înţeles faptului şi nu a putut. O singură senzaţie îi mai da viaţa: golul ţestii; lipsa gândurilor; înaptitudinea de a mai putea lămuri ceva.

Şi din seara aceea, Ion Stolnicu a tot rărit dusul la spital, până ce într'o bună zi a renunţat cu desăvârşire. Când sbârnia telefonul, ridica receptorul de pe furcă şi îl lăsa alături, fără de nicio curiozitate pentru cine ar putea fi în capătul celălalt al firului. Dăduse ordin slugilor să spună, oricui l-ar căuta, că nu e acasă. Pe bolnavii insistenţi să-i mintă că e plecat la ţară, la spital, sau mai ştie Dumnezeu unde. Intr'un cuvânt, să-i alunge. L-a străfulgerat însă, atunci, o replică pe care şi-a dat-o singur: tocmai eu să-i alung? Eu, care am alergat după dânşii, care i-am căutat şi i-am scos din mizeria mahalalelor, din aceste cimitire vii în cari îşi aşteaptă moartea, cu resemnarea omului ce nu mai are nicio nădejde?... Eu, da! Fac şi ei parte din lume. Din lumea asta care m-a batjocorit, care îmi şopteşte durerea printre anecdotele scârnave ale zilei şi care mi-a strecurat în carne cel mai năpraznic cancer, împotriva căruia nu pot să lupt: îngenunchierea mândriei de şoţ.

Dându-şi seama că a lipsit-o de asistenţa lui conjugală, Ion Stolnicu se muncia să re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pare trecutul. In salonaşul ei, în care altădată nu intra cu zilele, acum îşi petrecea cea mai mare parte a timpului. Şi, la o vârstă când nu mai poţi începe ucenicia dragostei, când nu mai poţi fi în ea decât ridicol, inapt şi respingător, el se îndeletnicea, dintr'o poruncă care nu poate avea niciun amestec în astfel de lucruri, să câştige timpul pierdut al dezmierdărilor de altădată. Cum ar fi putut să reuşească alături de Irina! Când îl auzea pronunţând mieros, *porumbielul băiatului*, se stingea în ea şi ultima lumină a vieţii. Se înghemuia atunci lividă lângă dânsul, cu capul vârît în pieptul lui sau în perne, în aşa fel ca să nu-i vadă ochii în spaima cărora ar fi putut ghici efectul alintului, şi se străduia să afecteze, din ascunsul în care intra, un răsunet plăcut dar falş al dezmierdărilor lui. E, poate, cea mai grea luptă a femeiei, să exteriorizeze un sentiment ce nu e şi al interiorului ei. Cât reuşea în lupta aceasta, Irina Stolnicu nu-şi dădea seama. Simţea însă că îl trădează pentru a doua oară, pentru a treia, a suta, pentru a atâta oară de câte ori se apropia de dânsa. Jocul mincinos o înjosea şi mai mult. Din ghiarele lui, nu putea scăpa însă. Se sbătea ca un şoarece prins în cursă, ce are impresia de libertate când fuge dela o gratie la alta, de panică şi de prizonierat când se izbeşte de reţeaua sârmelor.

După amiezele, Ion Stolnicu se odihnea acum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Când era cu putință, când nimeni nu-l aștepta în curte sau în fața porții, eșia să se plimbe. Lua atunci, în lung și fără de nicio țintă, străzile lăturalnice, pe unde socotea că nu s'ar putea întâlni cu nimeni. La început a căutat să o convingă și pe Irina să iasă cu el.

— Mișcarea e cel mai bun tonic al sănătății, Iri.

Ea îi răspundea vag, că se simte mai bine în casă. Și ca să-i dea un sprijin, baremi un gând de-al ei care să-l însoțească pe timpul plimbărilor, adăoga încet, ca și cum numai pentru ea ar fi spus: — Nu mai vreau să știu și să văd ce se petrece dincolo de aceste ziduri.

Când insista, aducea argumentul convingător:

— Nu, Ion. Tu știi că între orele astea pică maman și papa.

Ceda atunci, promițând că se va întoarce repede, ca să-i vadă și dânsul. De-i mai găsea, se bucurau foarte bătrânii, în străfundul sufletelor lor amărâte. Purtarea lui față de Irina, iubind-o parcă mai mult decât a iubit-o,— deși între ei, după socotința vieții lor, s'a rupt cea mai trainică punte a căsniciei, încrederea,— le spulberă întrucâtva temerile despre o și mai mare nenorocire, ce s'ar putea abate asupra copilului, singurului lor copil. Așa că, în zilele acelea bătrânii plecau pe drumul întoarcerii, fără de oameni și plin numai de arșița soarelui, cu mai multă încredere în bunătatea lui Dumnezeu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Numai cine poate pătrunde în sufletul femeilor, numai cine le poate desluşi fără de nicio spovedanie a lor sbaterea gândurilor şi numai cine le-a avut aproape, în atât de aproape ca să le poată simţi caldul cărnii, mireazma părului şi ceaţa ochilor înfierbântaţi de nelinişti, numai acela îşi poate da seama cum schimbă de parfum dogoarea lor, atunci când împrejurările le aduc şi le părăsesc în răspântiile varii ale vieţii.

In stările de bucurii ale sufletului sau ale trupului lor, de te afli alături şi de le împărtăşeşti laolaltă şi de ai simţuri ascuţite de experienţa pe care ţi-a dat-o lupta cu ele, nu se poate să nu ţi se strecoare atunci, în toată fiinţa, parfumul lor, care e mereu altul, după cum şi stările lor sufleteşti sunt mereu altele.

Când sunt mulţumite de viaţă sau când gustă în ascuns din plăceri cari nu le sunt legal dăruite, le e mireazma părului şi a cărnii pătrunzătoare şi îmbătătoare, ca un polen de crin ars pe talgere de argint sau ca o tufă de lăcrămioare, în clipa când îşi dejghioacă petalele. Aspirând mireazma aceasta, din tot ce eşti nu mai rămâne nicio fărâmă, niciun loc baremi cât să poţi înfige un vârf de ac, unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să nu te fi pătruns cu puterea ei de înverşunare a simţurilor, până la însângerarea în a cărei dureri guşti din cea mai vrăjită bucurie. Şi după ce-ai biruit, când numai cu ochii mai simţi viaţa şi numai din clipitul lor mai poţi schimba cu femeia de-alături codul eternelor mulţumiri, parfumul acesta îţi rămâne încă în nări, de astădată cu acea putere de evocare a trecutului, pe care ţi-o dă, când deschizi sipete vechi, mirosul florilor uscate şi păstrate în săcuşoare, puse să apere de molii şi să înveşnicească acolo rochiile de catifea ale unei bunici uitată de mult, moartă şi mai de mult.

De ţi-a fost însă dat să le întovărăşeşti în durerile lor, în chinul care le striveşte viaţa şi le usucă vlaga, care le întunecă zilele şi le prepară pentru cea mai deplină jertfă, moartea, apoi atunci parfumul lor e cu totul un altul. Resfirându-le palele părului, vei afla acum în el o mirezmă jilavă, asemenea cu a ierbii crude, după un ropot de ploaie, într'o zi încropită de vară. Le vei simţi apoi, pornit din adâncuri, un abur cu miros de brazdă răsturnată proaspăt de plug, şi le vei mai afla când le vei pipăi carnea, moleşala puhavă şi moartă de simţuri, pe care o găseşti în mâinile grase de episcopi catolici.

O asemănare ciudată e între acest parfum al femeilor, atât de variat, şi mirezmele florilor. Unul e mirosul acestora, fie de le întâlneşti în glastre, în buchete de nuntă, la pieptul vreunei

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fete sau în părul vreunei ţărănci, şi altul, cu totul un altul, când din ele s'a întocmit o coroană funerară. In cazul din urmă, oricari ar fi ele, exală o boare undelemnoasă, cu tărimi de tămâie şi cu sfârâit de ceară arsă. Miroase moartea în ele.

Se întâmplă cu femeile, ce se întâmplă şi cu aceste flori. Femeie şi Irina Stolnicu, se petrece cu ea ce se petrece şi cu toate celelalte. De te-ai fi apropiat de tresările ei de după perdele, când aştepta să audă bătând în asfaltul trotuarului pasul omului zărit la Salonul Oficial, sau de-ai fi fost în apropierea ei când s'a dăruit lui Sorin Batişte, în beţia de fum, de mister şi de vrajă, a omului care ştie să ridice păcatul până la înălţimea unui ceremonial religios, ai fi simţit cuprinzându-te deodată şi puternic, mirezma făpturii ei toată, în care ardeau laolaltă dorinţi împlinite, cu setea acelor încă neîmplinite. Căci mereu sunt altele cari se cer împlinite. Ai fi aflat un trup arcuit splendid, dogorît de aroma pe care numai florile strivite în palmă ţi-o pot da, şi ţi-ar fi rămas pentru tot restul zilelor icoana a ce poate să însemne o femeie frumoasă, când o fac şi mai frumoasă darurile vieţii. De te-ai apropia însă acum de ea, când e în văpaia celor mai crâncene sbateri, înfundate să-ţi fie nările şi tot te-ar izbi parfumul glacial al femeilor cari s'au purificat şi cari aşteaptă ultima benidicţiune:

Muzeul Digital al Romanului Românesc

moartea, să le treacă pe deasupra frunţilor aripa. Aripa cu care fură vieţile pământenilor.

Durerile sufleteşti ale Irinei Stolnicu, se înăspreau din zi în zi. Şi nu erau numai suferinţele ei cari o chinuiau. Se adăogau şi ale lui, pe cari, de altfel, le bănuia numai. Le bănuia, fiindcă trebuia să existe, gândea Irina. Pe care bărbat nu-l roade viermele acesta! E vreunul oare, pe care să nu-l zdruncine faptul că femeia lui a mai fost şi a altuia?... Nu! Nu! Sunt capabili să-şi risipească într'o singură noapte averea şi a doua zi să le fie fruntea senină.—Ei şi! Poţi lua viaţa oricând dela capăt! Işi pot păta numele, şi le e întâmplarea indiferentă. Li pot izbi toate nenorocirile, şi le înfrâng. Numai în faţa uneia nu se pot redresa: înşelarea. Fie el un ocnaş sau un înalt sfetnic, un om din lumea toată sau os din osul sfânt al Domnilor, la fel li se vor clătina minţile şi la fel li se vor destrăma de durere fiinţa, când se vor lovi de acelaş adevăr, singurul care nu se poate uita. Că Ion nu l-a pomenit niciodată, în nicio revoltă, e iarăşi adevărat. Il simte însă, cum luptă să şi-l înăbuşe. Cum caută să îl domine, să-l răpună. Că e şi el faţă în faţă cu dânsul, e neîndoios. Numai aşa se explică, de altfel, schimbul de necrezut în viaţa sa. Ce alta l-ar fi putut înturna de pe frumosul lui drum de om al ştiinţei, de servitor al umanităţii, cum bine l-au înzestrat studenţii cu acest

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

titlu onorific neînsușit de nicio Universitate din lume, dacă nu viermele acesta, dacă nu gândul acesta care nu iartă și de care nu te poți lecui decât cu mormântul! Ce voință, ce om!

In înbulzeala gândurilor Irina îi caută viața și salturile ei. Și-l închipuie pornind dela Stolniceni, în țări și în opinci, să învețe, căci el vrea să învețe carte, să ajungă om despre care să se vorbească. Il vede prin negura ochilor, pe care tot mai mult i-o îngroașe lacrimile, timid și închis în el, abătut și rătăcit printre colegii de liccu, în mijlocul cărora a dus o viață aspră, de batjocură și de umilire. I-a povestit singur năduful zilelor grele, ca să poată răzbate în lume. Singur, cu acea plăcere pe care o au toți ajunșii prin ei înșiși când își povestesc strădu inițele, și ea își reamintește acum, în amănuntul lor tot, toate întâmplările spovedaniei lui. Universitatea; studentul asupra căruia pusese ochiul tatăl ei; asistentul; operatorul; profesorul; binefăcătorul; invidiatul. Intr'un cuvânt, o glorie a științei. Și acum, datorită ei, o prăbușire totală, o catastrofă. O viață eroică, genială, târâtă prin ea în fierberea oamenilor mulți și anonimi, a oamenilor cari oricât s'ar deosebi prin înfățișare, nu se deosebesc prin nimic altceva. Datorită ei totul, ei!

Irina își strânge tâmplele în palme. Are o senzație stranie de spargere a țestei, de despicare a frunții, de o greutate care îi apasă pe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

reţii capului să i-l sfărîme în bucăţi. Da, o merită. Să i-l despice lumea toată. Să i-l lovească cu topoarele, să i-l sdrobească, să i-l împrăştie la câini. S'o insulte toţi. Să iasă înaintea tuturor şi să le primească scuipatul în faţă, peste ochi. Să i se strige oricare cuvânt. Tot ce poate murdări o femeie, tot ce cu drept cuvânt merită o nemernică.

— O ne-mer-ni-că!!

Cuvântul îi arde buzele. Cu fiecare silabă apasă pe ele şi un fier roşu. Pe buze ca şi pe obraz, pe ochi ca şi pe frunte. Un fier care o înseamnă, ca să ştie lumea toată ce a făcut, ca s'o poată terfeli lumea după cum trebue.

Se clatină. Genunchii i se frâng moi, gelatinoşi. Ochii îi sunt împâcliţi de nu mai zăreşte nimic. Incearcă să păşească. Picioarele de abia o mai poartă până în dreptul divanului. Ajunsă, se prăvale.

„O nemernică. Da, o nemernică, deoarece i-am stricat viaţa".

Şi-a revenit în spre seară. Ion Stolnicu se întorcea tocmai din plimbările sale, în cari îşi măcina timpul dupa-amiezelor. A găsit-o în salonaş, palidă, cu tâmplele fierbinţi, cu ochii ameţiţi de dureri. Insera. O înserare sticloasă, de început de toamnă. Luându-i o mână în mâinile lui aspre, Ion Stolnicu a tresărit. In palmele lui strânse scoică, mâna Irinei tremura caldă. Caldă, aşa cum numai suferinzii de piept le mai au.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Iri, nu te simți bine? a întrebat-o el atunci, cu îngrijorare de soț atent.

— Ba da, nu am nimic.

— Ai febră, Iri.

— Poate că unde am dormit, Ion. Somnul mă înfierbântă întotdeauna.

— Ai răspuns ca un copil, Iri. Ca un copil care vrea să-și ascundă un început de boală.

— Dar nu am nimic, omule, crede-mă. Sau poate unde ți-ai amintit că ești medic, cauți un pacient, — i-a replicat Irina, cu o ușoară aluzie la gloata de suferinzi care îl caută mereu și de care el fuge.

Ion i-a lăsat mâna și i-a apucat capul. I-l ținea de sub bărbie și o amenința cu arătătorul dreptei:

— Iar... iar îmi pomenești despre ce te-am rugat să nu-mi mai amintești? Copil neastâmpărat ce ești!

S'a aplecat asupra-i și, ca o drept pedeapsă, a sărutat-o lacom pe buze. Un sărut apăsat, sălbatec, care i-a strivit buzele, însângerându-i-le. O mușcase mai mult. Intâlnindu-li-se dinții în timpul sărutului și lovindu-se între ei, o scârbă imensă a cutremurat-o pe Irina. De nu s'ar fi întâmplat nemernicia ei, l-ar fi alungat cu mâinile amândouă și i-ar fi strigat: fugi, fugi, că nu te pot suferi, mi-e groază de tine. S'a învins însă și a răbdat. Și ar fi răbdat orice. Masacrul dinților, ca și o liniștire a dragostei lui oricât de rurală, de trivială sau de scârnavă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ar fi fost. A răbdat, pentrucă o lumină ca un trăsnet i-a trecut atunci Irinei prin minte, povăţuind-o: Lasă-l. Dă-i bare-mi atât din totul pe care l-a pierdut.

Supunerea Irinei, lipsită de orice împotrivire, l-a satisfăcut mult pe Ion Stolnicu. O bucurie de copil i-a plesnit în obraji. Şi îşi freca palmele, de parcă ar fi ajuns la capătul fericit al unor amarnice străduinţi. Starea aceasta, în care eşti mai dispus ca oricând să asculţi orice, a dat prilej Irinei să-şi împlinească un gând. Un gând care de câteva nopţi o chinuia de-a-rândul.

— Ion, vreau să te întreb un lucru. Dar, te rog, să-mi răspunzi sincer. După cele ce s'au petrecut...

— Iri, îţi interzic întrebarea, — i-a retezat Ion Stolnicu repezit, vorbele. Ce tot răsuceşti cuţitul acesta în mine: *după cele întâmplate; dacă faptele petrecute*... De ce nu încetezi odată? Nu s'a întâmplat nimic; nu s'a petrecut nimic. Să fim înţeleşi pentru totdeauna.

— Ei, destul, supărăciosule. Opreşte-te, moară stricată. Ce te-ai pornit aşa?

— Cum să nu mă pornesc, când...

— Ş-ş-ş-t, că n'am terminat. Vreau să te întreb ceva. Nu pot?

— Nimic în legătură cu *cele întâmplate* şi cu *cele petrecute*. M'ai înţeles, Iri?

— Da.

— Poftim atunci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Irina îl privi galeş, filtrându-şi luminile ochilor prin sita moale a genelor. Aşa cum îl fixa şi cum mai ales surâdea, nu prea însemna că o să-l asculte. Fals îi era zâmbetul, dar, oricum, ea ştia că are putere să dezarmeze.

— Ion (făcu o mică pauză, ca să caute, poate, anumite cuvinte).

— Da, Ion, — o ingână Ion Stolnicu, ironizând oarecum nesiguranţa întrebării ce are de pus.

—... Dacă aş fi o femeie urîtă, ai mai sta tu aşa lângă mine, cum stai acum? continuă Irina, fără a dovedi prea mult şiretlic în a-şi acoperi gândul.

— Aceasta e întrebarea? se miră Ion Stolnicu.

— Da.

— Ei, bravo Iri! Grozavă întrebare ai mai avut de pus. Şi multe ai să deslueşti cu dânsa. Dar, să-ţi răspund, porumbielul băiatului. (O nouă străfulgerare o scutură pe Irina). Nu văd legătura care ar putea fi între dragoste şi frumuseţe. Poţi iubi o femeie frumoasă, cum poţi iubi una urîtă, şi poţi, deasemenea, urî o femeie urîtă, cum iarăşi prea bine poţi urî una frumoasă. Sentimentele de afecţiune, de dragoste, de apropiere dorită, în fine de tot ce strânge laolaltă două fiinţe de sex contrar, nu cresc în intensitate, în raport de gradul de frumuseţe al femeilor. E o greşală mare dacă semenele tale cred astfel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Opreşte-te, te rog. Nu vreau teorii. Eu te-am întrebat ceva precis, la care doresc să-mi răspunzi tot pe atât de precis. Poftim! i-a dat Irina din nou cuvântul, cu aere de prezidentă a unor desbateri serioase. Se mira şi ea cum e capabilă de atâta falsitate, în starea în care se află. Se dovedea încăodată femeie.

— A, nu, Iri. Răspunsul la întrebarea ta necesită o bază de plecare.

— Renunţă la ea, cum a trebuit să renunţ şi eu.

— Nu, întâi răspunsul principial şi apoi cazul în speţă.

— In fine, continuaţi, domnule teoretician.

Cum se întunecase, Ion Stolnicu a voit să aprindă lumina.

— Nu, nu, Ion, te rog. Imi oboseşte ochii.

Striga în ea frica de a nu i se descoperi în obraji şi în ochi urmele crizei avute.

— Cauzalitatea acestor sentimente, reluă Ion Stolnicu, revenind între braţele fotoliului în care se aşezase cu câteva minute înainte, se datoreşte sufletului şi nici decum fizicului.

— Ei bine, dar cum îţi explici atunci gelozia, îl întrerupse din nou Irina, care se manifestă în mai toate cazurile la bărbaţii ale căror femei sunt frumoase, sau invers, la femeile ai căror bărbaţi sunt frumoşi. Şi cum îţi mai explici că numai fetele şi femeile frumoase sunt curtate?

— Ai şi tu un pic de dreptate. E adevărat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Femeile frumoase sunt în mai mare pericol decât celelalte. De aci şi grija bărbaţilor, de a fi cu ochii mai mult asupra lor, o grijă care, de altfel, îi dezonorează.

Irina a deschis ochii mari, fără de nicio frică că i-ar putea surprinde atenţia, deoarece se întunecase de-a-binelea. Svâcnetul inimii i s'a oprit. Ceea ce dorise să afle, a aflat. Ion Stolnicu, nu era străin de faptul că o femeie frumoasă e în pericol. S'a şi izbit de acest lucru şi de aceea stă el acum mereu lângă dânsa. Paznic al necredinţei ei. O ştie frumoasă, o ştie că a greşit şi, de sigur, gândul că încă ar mai putea să greşească, îl ţintuie lângă ea.

Innoptarea căzuse întreagă. Rămaşi în fotolii îşi mai vorbiau încă. Schimbul cuvintelor, lipsit acum pentru Irina Stolnicu de scopul informativ pentru care îl stârnise, a continuat şters, plin de banalităţi, frânt de pauze lungi. Printre vorbele ce şi le încrucişau, forfotau gândurile lor. Acest tovarăş intim şi nedespărţit, pe care îl constrângi să-ţi explice absolut tot ce scapă puterii de înţelegere, tot ce nu se poate explica. Şi pentrucă nu te poate lămuri întotdeauna, îl chinui, îl goneşti să străbată ani în urmă, să scurme în amintiri, să întrebe în răscrucile toate ale vieţii rosturile unor întâmplări ce te apasă, şi când, umilit şi gol se întoarce sărac de orice înţelegere a neînţelesului, scrâşneşti contra lui şi-l alungi, fără să bănui că alungi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

din tine singurul tovarăș sincer al faptelor și al zilelor tale.

Printre rarele cuvinte ce și le adresau, Irina mai sta de vorbă și cu acest prieten, gândul. Se sfătuiau. Se convingeau. „Da. Te știe frumoasă și te vrea numai a lui. A crezut cândva, naiv, în statornicia credinței tale. I-ai spulberat-o, nimicindu-i viața. Mai știe că o năpastă niciodată nu vine singură. Frumoasă fiind, te vor pândi și alții, și de acești alții are el frică acum, el, care nu s'a temut de nimic din tot ce i-a pus viața în drum. De aceea stă el lângă tine, strajă, cu acea voință de neclintit, fermă și hotărîtă, atletică și de nebiruit, pe care nu o poate da decât țarina. Poate, dacă ai fi o femeie urîtă, slută, nu te-ar mai păzi. De pânda cui s'ar mai teme atunci!"

Urîtă... Slută... Cuvintele se răsucesc ca niște burghie în creierul Irinei. Se agață de ele ca de o scăpare, ca de un singur ajutor ce i se mai poate întinde... Slută... Urîtă... Poate că slută fiind, s'ar întoarce la munca lui. La viața pentru care i-a sângerat sufletul, până să o îngenunche. Cu ce drept i-a nimicit-o?.. Și, poate că slută fiind, va scăpa și ea de apropierea lui. Dinții, mâinele, porumbielul băiatului, acele pipălri scârbavnice din cari el își face o joacă a patului și oroarea barbară a siluirilor lui, de om puternic să frângă sub el, pe maidane sau în bucătării, trupuri noduroase de slujnice, poate că se vor rări așa. Poate că numai în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

acest fel vor scăpa amândoi: el, să ia din scurt iarăş cancerul, ţinta vieţii lui; ea, să-şi toarcă în liniştе şi în singurătate nenorocul.

S'a deschis o uşe încet. In cadrul ei, fantomă în noapte, a apărut Ghizi.

— Poftiţi la masă.

Firul gândurilor li s'a întrerupt. S'a întrerupt şi încrucişerea cuvintelor rare, devenite în urmă doar nişte simple *stopp-uri* de o secundă, în deapănul frământărilor lor.

S'a aprins lampa. S'au sculat din fotolii şi s'au îndreptat spre sufragerie, Ghizi rămânând în urmă, ca să stingă luminile.

Era şi ea tristă acum. O sbuciuma şi pe ea o neliniştе. O neliniştе de nespus nimănui. Nici chiar Irinei, deşi poate stăpâna ei ar înţelege-o şi ar ajuta-o. Nu de mult, a simţit în pântec o durere care a înjunghiat-o. De atunci, teama unei nenorociri o înspăimântă mereu. Dacă cumva se va adeveri frica ei, dacă împotriva oricărei mile, îi va rodi pântecul, apoi atunci se va strecura pe furiş până la Chitila, într'o noapte, va aştepta un ţug şi se va arunca înaintea lui să o sfarme, aşa cum l-a sfărîmat şi pe tatăl ei la Matefalva.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Gândul sluțirii stărue mereu în neliniștea Irinei. Îi cere continuu jertfa frumuseții și ea e gata să i-o dăruiască în fie-ce clipă, dar, nu știe cum. Ce-ar putea face, ca să devină o femeie hâdă, respingătoare? O femeie dela care bărbații să-și întoarcă ochii? Se chinuie zi și noapte să afle un mijloc și nu poate. Nu-l găsește. Nu știe cum.

In laboratorul lui Ion Stolnicu, Irina n'a mai intrat de mult. De camera aceasta avea oroare. Mirosea a putred și a medicamente trezite. Când intra acolo, avea impresia că o înnăbușe aerul dinlăuntru, sau că răscolește printre hainele unui om mort de curând. Și numai când îl căuta sau o chema Ion Stolnicu, îi trecea pragul. Acum, nimeni nu o mai cheamă, iar pe omul pe care îl căuta odată, îl știe plecat pe străzi, să-și vânture durerile sufletului. Din ce îndemn s'a strecurat atunci înlăuntru?

Privește cu atenție de jur împrejur. In microscop stă vârîtă o lamă, uitată de mult. Poate că e a unui bolnav care trebuia operat, și pe care... nu l-a mai operat. L-o fi lăsat să aștepte întins pe masă. Poate că o și fi murit, aștep-tându-l. Și, se prea poate să-l fi și blestemat în

Muzeul Digital al Romanului Românesc

clipa morții. Când mor, oamenii's răi. Nu iartă. E ultimă lor minciună când spun în minutul săvârșirii, că iartă. Urăsc atunci mai mult ca oricând. Urăsc viața, pe care o simt cum le fuge din piept și urăsc pe oamenii toți, pe străini ca și pe ai lor, deoarece ei vor trăi mai departe... Nici nu mai încape îndoială că lama din microscop înseamnă un blestem... Și numai din cauza ei...

Privește înainte. Ochii caută ceva, dar ea nu știe ce-i caută ochii. Ocolește camera cu privirea mereu. Sticle de tot felul, peste tot locul. Sticle cu lichide în zeci de culori, unele destupate, altele nu, toate căptușite însă cu un strat gros de praf. Praf, praf și numai praf, oriunde ar întoarce capul. Nicio urmă de deget pe ele, niciun indiciu că pe acolo a fost de curând careva. Așa cum a rămas laboratorul, cu unele sticle destupate și cu altele nu, cu lama în microscop și cu turnesolul alături, Irina a avut impresia că cineva a murit acolo subit, în timpul lucrului și că de atunci, din respect pentru moartea cercetătorului, nimeni n'a mai intrat înlăuntru.

Etichetele de pe unele sticle sunt mari și Irina, împinsă poate de același îndemn ce a îndreptat-o spre laborator, le silabisește conținutul. Câteva din lichide îi sunt cunoscute, altele nu. Alcool, formol, chinosol, acid salicilic, etc. Asupra unei sticle, ce n'are eticheta de hârtie ca celelalte, ochii ei rămân mai mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fixați. Ce-o fi în asta și de ce n'are etichetă? Apropiindu-se, descoperi o formulă, gravată mat în peretele sticlei. Câteva litere și câțiva coeficienți. Parcă a mai întâlnit ea cândva formula aceasta. Doamne, unde și când? Îi pronunță rar literile și numerele: S.... O_4.... H_2!.... S.. O_4.. H_2!.... S O_4 H_2... Tresare. Da, în școală. E o formulă învățată. Își strânge tâmplele, să și-o amintească. Câteva secunde rămâne așa, cu palmele împingând tâmplele, cu ochii privind nemișcați o pată de pe dalele laboratorului, cine știe ce urmă de sânge mort, ruginit, sau poate chiar vreun picur din sticla aceasta. Mai tresare odată, exploadând: acidul sulfuric. Da, da, acidul sulfuric. Vitriolul, cum i se mai spune curent în popor. O soluție care fumegă, care arde și lasă urme. Articol de răzbunare în ultragiile mahalalelor. Cu el își orbesc rivalele, femeile simple. Cu el își pocesc amantele, curtezanii trădați. A văzut și ea o femeie atinsă de vitriol. I l-a aruncat în față o dușmancă. I-a ars obrajii și i-a lăsat urme roșii, de carne fără de pavăza pielei.

Acidul sulfuric sluțește. Da, sluțește și ea vrea să devină slută, ca să nu-i mai fie frică lui Ion, că ar putea-o dori și alții. Așa îl va întoarce în scaunul din fața microscopului, în fața lamei uitată acolo, dacă fără de un folos pentru aceea, pentru altele, pentru toți câți îl așteaptă și îl pândesc în zadar.

A întins mâna și a apucat sticla. O ținea

Muzeul Digital al Romanului Românesc

strâns și, nesigură că o poate ține doar cu o singură mână, a apucat-o și cu a doua. Sticla nu era mare, prețuia însă conținutul. Dacă i-ar cădea și s'ar sparge, cu ce și-ar mai putea împlini voia? O ținea ca pe un potir, cu mâinile amândouă, cu degetele petrecute. Simțea că păstrează leacul tuturor nenorocirilor din lume. Că în sticla aceea mică, stă închis tot înțelesul vieții ei de acum. Slută, arsă, cu sfârșieri vii în obraz, cu sprincenele înălbite și cu lipsuri de carne, Ion Stolnicu nu va mai avea ce pândi. Nu va mai avea o femeie frumoasă, pe care să i-o râvnească alții. Și ne mai având-o, își va relua viața, în scurgerea căreia ea a pus o pauză amară. O merită și o merit.

Ca să-și poată asigura intențiile, s'a gândit să ascunză sticla. Ar fi fost acolo oricând, căci nimeni nu mai intră în laborator. Nici slugile ca să curețe. Totuși, i-a fost frică. Ar putea să dispară, și atunci? S'a frământat zile și nopți în șir, să afle o dezlegare. Niciuna nu i s'a arătat. Acum, când a dat peste ea, să o lase în voia întâmplărilor? Nu! Dar, unde s'o ascunză? A plecat cu ea în mâini, cu ochii atenți asupra-i, cu pașii mici, rari, muți pe dalele laboratorului. Călca sfielnic. Ca un preot în odăjdii, cu sfintele daruri. Ca o regină a Franței, pe podul de scânduri al eșafodului.

Ajunsă în salonaș, fără să știe de ce și cum, s'a oprit o clipă în fața oglinzii. Numai atunci s'a văzut și ea femeie frumoasă. Cât e de fru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

moasă femeia din oglinzi! Atât de frumoasă, încât s'a îndoit că ar putea fi imaginea ei. Poate a alteia. Nesigură, a întors capul să vază, nu cumva în spatele ei mai e o femeie? Odată cu ea a întors capul şi chipul din oglinzi. Nu era nimeni. Doar umbra dânşii destrămată pe parchet. Mândră, s'a privit din nou în lumina sticlei. Intr'adevăr, niciodată nu a fost atât de frumoasă. Sub casca părului, totul se pierdea estompat. Linia de mijloc a frunţii încheia cu aripile sprincenelor, fin arcuite în sus, o ancoră. O ancoră, ce-i apăsa ochii grei de dureri şi obosiţi de nelinişti. Pe firul buzelor arse de febră, îi juca o flacără. In obraji i se îmbulzise sângele, iar în urechile rozalbe sticleau în cascadă de fulgere briantele voevodale ale unei străbunici. Părea Irina o domniţă din alte veacuri, îndurerată, deoarece afară o aşteaptă alaiul, să o ducă nevastă cine ştie cărui hatman sălbatec din Crâm.

Frumoasă! Şi nu va mai fi frumoasă. Poate chiar mâine va fi o slută. O slută din faţa căreia se vor feri cu scârbă bărbaţii. Le va spune însă oricând, că a fost o femeie frumoasă. Dovada? Dar, la urma urmei, ce-i pasă de părerile lumii? Dovada să o aibă ea, pentru ea. Aşa cum de altfel o păstrează toate femeile, pe câte-un colţ de pian, pe vreo etajeră, sau în vreun ungher intim al amintirilor. Se va aşeza şi ea în faţa chipului de pe carton, aşa cum iarăşi toate femeile fac, şi îi va fi destul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

chiar dacă nu ar crede-o nimeni şi numai singură s'ar recunoaşte în el.

S'a hotărît să-şi amâne sluţirea. Ii trebuie o mângâiere a ceea ce va deveni. Vrea să aibă mereu cu ea mărturia chipului de altădată. Cu ce prieten va mai rămâne pe lume, dacă nu cu propria ei imagine din zilele frumuseţii?

Inainte de a se duce la fotograf, Irina a întârziat în faţa oglinzii ca niciodată. Nu avea nevoe să pună nici negru în orbitele ochilor şi nici roşu în umerii obrajilor şi pe sfoara buzelor. Durerile i-au pus de mult umbră în ochi şi niciun carmin din lume nu ar fi putut egala aprinderea sângelui din obrajii şi din buzele ei. Işi petrecea doar mereu mâna peste firele învoalte ale părului şi în colţul buzelor strivea continuu, cu două degete, naşterea unui zâmbet. Nu voia poza pe care o vor toate femeile: zâmbind. Socotia dorinţa aceasta vulgară. Ea ştie bine că frumuseţea râsului e mai prejos decât a tristeţelor. Dovadă, niciodată nu a fost mai frumoasă, ca'n ziua în care, hotărîtă să se sluţească, s'a privit în oglindă. De ce s'or fi fotografiind atunci toate femeile zâmbind? Pentrucă vor tâmpii de fotografi? Pentrucă trebue să asculte de invitaţia lor: poftiţi, zâmbiţi vă rog, puţin? In prea mare oroare de acest lucru, i se păru că din nou în colţul buzelor i se sbate un zâmbet şi din nou l-a strivit cu apăsarea degetelor. Zâmbet, râs! Poză de fată în portiţă, de *miss* a frumuseţii pe copertele revistelor, de manechine vii la o expoziţie a modei!

Muzeul Digital al Romanului Românesc

In clipa din urmă s'a privit neclintită. Aşa cum ar prinde-o obiectivul. Mulţumită, s'a ridicat de pe scaun, şi-a pus pălăria, a tras-o de câteva ori, din unele părţi în sus, din altele în jos, şi a plecat.

Ion a eşit din nou să se plimbe şi Irina îl pândeşte de după perdele. Il vrea dus, departe. Să nu simtă ce se petrece şi, de-ar fi să ţipe, să nu audă.

Ii ascultă paşii. S'au stins. Deschide fereastra, să se asigure că nu mai e pe aproape. Că nici bătrânii nu s'au ivit încă în colţul străzii. Nu vrea pe nimeni. Pe nimeni care ar putea s'o ajute sau, cel puţin, să strige ajutor.

Din partea opusă plecării lui Ion, a venit şi s'a oprit în poartă o trăsură. Sunt doi în ea. Un bărbat şi o femeie. Bărbatul are faţa îngrijată şi femeia e palidă, stoarsă de-un rău. Bărbatul scoboară. Aflând poarta închisă, sună. Sună prelung. Irina îi ascultă apăsarea în clopoţelul porţii. E în ea tot strigătul lui desperat, toată durerea amândorora.

Apasă mereu şi nimeni nu vine. Slugile nici nu mai es să-i mintă. Ii lasă în porţi, să aştepte până s'or sătura. Omul din stradă sună însă înainte. Ştie, sau poate numai a auzit, că în strada aceasta, la numărul acesta, stă un doctor mare, care face minuni. Pe femeia lui numai o minune ar putea-o face bine. La câţi doctori n'a fost; câţi bani n'a cheltuit! In za-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dar însă totul. S'a îndatorat la Casa de Credit a funcţionarilor, s'a împrumutat la vecini, şi-a ipotecat căsuţa şi ar fi în stare să-şi dea şi zilele, numai şi numai să i se vindece nevasta. Se trece pe zi ce curge, sărmana. O doare în pântec amarnic. Nu mai mănâncă nimic. Slăbeşte într'una, iar rufele îi împrăştie duhoare de otrepe jilave. Le înnăclăe sudorile. Are o teamă care îi înebuneşte minţile, teama că o va pierde. Atunci? Nu mai poate gândi. Sună înainte. Sună, deoarece el nu a aflat că aci nu se mai poate găsi doctorul care face minuni. S'o fi mutat poate, dar e în zidul casei bătută o tăbliţă: Dr. Ion Stolnicu. Consult: 4—7, care îl ţintue locului. Îşi scoate din buzunarul jiletcăi o hârtiuţă. O confruntă cu tăbliţa din zid şi, sună înainte, sună mereu.

Irina o cheamă pe Ghizi.

— Voi n'auziţi?

— Cum să nu, coconiţă, da e un bolnav...

— Eh?

— Păi dumneavoastră nu ştiţi că domnul nu mai primeşte?

— Nu ştiu nimic, îi tăie supărată Irina vorba. Du-te şi spune-i să vină mâine, că-l va găsi negreşit pe doctorul care-l caută. Astăzi e la ţară. Mâine. Dar să vină. Il va găsi sigur la cinci.

S'a urcat în trăsură cu o nădejde.

— Bucură-te Caliopi, aici stă. E la ţară astăzi, mâine însă îl găsim sigur. Ni s'a dat şi oră, la cinci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Birjarul a dat bici cailor, să-şi facă cursa mai repede. Irina a deschis din nou fereastra, să privească în amândouă părţile.

„Nimeni".

Caută sticla. E în buduarul ei, unde Ion nu intră, pitită printre altele mai mari, cu tot felul de ape parfumate, necesare îngrijirii unui corp de femeie cochetă. Tremură. Formula de pe sticlă îi înfige literile în ochi. S... O_4... H_2... Se aprind şi se sting în luminile ei, ca nişte firme electrice în întunerecul nopţilor.

O ia în mâini. Parcă e mai grea acum.

Tremură şi mai mult. Inima i se sbate nebună, scăpată din toate copcile cari îi ritmau pulsul.

Incearcă dopul. E lipit.

Caută o batistă, să-şi înmulţească puterile degetelor.

In căutarea batistei, s'a întâlnit din nou cu chipul ei în oglindă. Cele două femei frumoase s'au privit o clipă, cu un semn mare de întrebare în ochi.

„Ce vrei să faci? şi-au spus una alteia, femeile gemene, cari se priveau faţă în faţă. O femeie şi moartă trebue să fie frumoasă. Şi moartă, mă auzi?"

S'a ridicat atunci în Irina, dreaptă, de neînfricat, dorinţa tuturor: să fie mereu frumoase. Chiar moarte. Ele vor să se ştie, că şi în sicriu vor fi admirate. Să fie sigure, că o să se şoptească în jurul lor: — Păcat, ce femeie frumoasă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Încredințate că așa va fi, le e și sfârșitul mai ușor.

„Nu! s'a hotărît fulgerător Irina. Vreau să rămân frumoasă. Prin moarte, îi voiu reda și lui Ion viața, liniștea de care are nevoie. Nu va mai avea lângă cine să-și piardă timpul. Iar eu voiu fi o moartă frumoasă. Nu o slută, despre care s'ar putea spune: — Bine că a luat-o Dumnezeu, sărmana!"

A dus sticla în laborator și a așteptat în salonaș, calmă, sigură de ce va mai trebui să facă.

Afară era soare și nimeni pe stradă. Pustiu. Oră când, frânți de dureri, doamna Păuna și bătrânul ei soț, vin să-și vadă copilul.

Îi simte pe aproape. Deschide iarăși fereastra și, în acelaș timp, șontânc-șontânc, bătrânii apar de după colțul străzii, în mersul lor încet, cusut din pași mici, târșiți, șubrezi.

Vin ca s'o vadă, să tacă și să plece.

Și azi ca ieri, și mâine ca azi.

„Și mâine? Nu! Mâine, nu vor mai veni. Nici nu mai au puteri. Și la ce-ar mai veni!" O să le spuie astăzi, că va pleca de cu zori, la Orlat, pentru câteva zile. Andreiaș n'a mai dat demult pe la dânsa. Iar sera, vrea s'o puie în ordine, nu ca anul trecut, să se piardă mai toate florile, din cauza neglijenței administratorului. Să refacă cuptoarele, să le vadă ea că ard. Să nu se lase din nou pe spusele parfumatului domn Andreiaș... Așa, le va spulbera

Muzeul Digital al Romanului Românesc

poate grijele. Auzind-o vorbind de planuri în viitor, nu-i va mai neliniști frica, ce li s'a înghemuit în piept și nu se mai urnește de acolo.

Sună. Apăsarea lor cunoscută de toți.

Ghizi le deschide ușa.

— Sărut mâna, coniță mare.

— Bunăziua, fetico.

Se duc de-a-dreptul în salonaș. Irina, se pregătea tocmai să le iasă înainte. O sărută pe rând. Se așază în fotolii, privesc și tac.

Ion nu a venit încă. Le pare rău că nu l-au găsit și pe el. Văzându-l cum o sărută în fața lor, cum o mângâie și cum îi vorbește, de parcă nimic nu s'a întâmplat, li se mai înzdrăvenesc puterile, li se mai împrăștie temerile.

Când au bănuit că e ceasul la care lumea începe, după odihna amiezei, să forfote pe străzi, s'au sculat, au sărutat-o din nou și au plecat.

Și azi ca ieri. Și mâi...

Ion s'a întors pe seară. Străbaterea străzilor lăturalnice, unde nu întâlnește pe nimeni, îl înviorează. Cum a intrat, s'a îndreptat spre Irina, i-a luat mâinele în ale lui, una peste alta, i le-a bătut ștrengărește și a îmbrățișat-o.

— Sunt doar câteva minute de când au plecat maman și papa. Le-a părut rău, că nu te-au găsit.

— De ce se grăbesc așa mereu? Mâine să-i rețiu mai mult, prea nu se uită la năduf. Apoi, continuă cu o slabă asociere de idei: Vom avea o toamnă lungă și caldă, Iri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— O simt şi eu, Ion. M'am decis chiar, ca mâine să mă duc la Orlat. Vreau să nu se mai întâmple cu florile, ce s'a întâmplat anul trecut. Domnul Andreiaş, îşi cam bate joc de ele.

— Cum n'am nimic de făcut, am să merg şi eu cu tine.

— O, interveni deodată Irina, ameninţată în hotărîrile ei, am uitat să-ţi spun. Te-a căutat în lipsă un bolnav. O femeie. A venit cu bărbatul ei. Oameni simpli. Funcţionar, pare-se. Mi-a fost aşa milă de ea, Ion, şi de el, când i-am văzut prin fereastră, încât am trimes pe Ghizi, ca să le spuie să vină mâine, când te vor găsi sigur, la ora cinci.

— De ce-ai făcut asta, Iri? Nu ştii că am rupt-o cu lumea?

— Ion, baremi pe femeia aceasta. Te rog, vezi ce are, opereaz-o. I-am promis. Nu mă umili în ochii ei.

— Ei bine, se lăsă convins Ion Stolnicu, te rog însă, ca pe viitor, să nu mă mai angajezi faţă de nimeni.

— Bine, te-ascult Ion. Iţi mulţumesc.

— Atunci, voi veni?... căuta Ion Stolnicu, să spună când ar putea veni. Nu prea ştia. Depindea de bolnava de mâine.

— Când vei voi tu, Ion.

— In fine, după operaţie, dacă va fi de operat.

— Cred că da, Ion. Părea a fi suferindă de cancer.

— De cancer!?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Ocolim pe şosea, coniţă, sau o luăm drept, pe la podul cel nou?

— L-au terminat? S'a dat drumul circulaţiei pe acolo?

— De zece zile, coniţă, a răspuns şofeurul. Acu se'mparte lumea, n'o mai ia toată pe la Curtea de Argeş. Să vedeţi dumneavoastră, ce mai iureş de automobile trece prin Orlat! Rândul trecut, când am fost după provizii, mi s'a văetat primarul, că de când au dat drumul la podul cel nou, le piere câinii şi gâştele într'una, sub roţile maşinilor. Da i-am spus-o şi eu dela obraz, coniţă: — Apoi, cine vă mai mulţumeşte pe voi! Toată ziulica veneaţi cu jalba la cuconu Mitu, ca să vă facă stăpânirea pod, că e ocol mare pe la cela de către Curte, că vă munciţi vitele şi câte altele. Acu, când vi l-a făcut în marginea satului, în loc să vă bucuraţi, vă plângeţi că vă omoară maşinele câinii şi gâştele. Mai legaţi-vă şi voi javrele şi mai mânaţi-vă şi prin poeni gâştele, că n'o să se oprească maşinele ca să se roage de ele, să se dea laoparte.— E dat rumânului să aibă năcaz, aia e, vericule, — mi-a răspuns primarele. Il ştiţi, coniţă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

Iosif al Balabanei. L-au pus țărăniștii primar, că-i mai clănțău decât toți.

Șofeurul, limbut nevoe mare, vorbea ținându-și capul mereu înainte, pe linia șoselei. Nu l-a putut desbăra nimeni, să nu mai vorbească când e la volan. Totuși, de când îl au, sunt ani, nu li s'au întâmplat niciun accident.

— Ocolim, sau o luăm drept, coniță?

— Drept, Cristea, ce mai întrebi!

Știa spre ce merge Irina, gonind în fuga mașinii și totuși, niciun gest, nicio vorbă nu-i trăda gândul. Era doar absentă la vorbele șofeurului și numai când a întrebat-o a doua oară, abia atunci i-a răspuns, aspru, ca niciodată: — Drept, ce mai întrebi.

Obișnuită cu ideea morții, preliminariile nu o mai turburau. Trece și va mai trece prin ele, cu liniște.

Deciziunile repezi de suprimare, îți sdrunginâ nervii. Mișcările capătă un ritm agitat, cuvintele o incoherență de alienat. Iar faptul deciziv, clipa aceia care curmă viața, nu e decât o întâmplare, născută din orice, numai din voința candidatului la moarte, nu. Când însă, te obișnuești cu hotărîrea aceasta, când pe zi ce trece constați că e de neînlăturat, că numai prin ea poți împlini ceea ce vrei, atunci pregătirile toate, ca și clipa ultimă, te găsesc oțelit și numai au nicio influență asupra ta. Treci prin ele, ca prin niște fapte diverse. Sfârșești totul, cum ai sfârși un jurnal de citit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Irina era dintre aceştia din urmă. Mergea spre moarte, ca şi cum într'adevăr s'ar fi dus să-şi pue în ordine sera şi florile. Ideea morţii stăruia de mult în capul ei. Numai ea, îi poate salva. Numai ea va descătuşa pe Ion Stolnicu, de femeia pe care nu vrea s'o împartă cu alţii. Numai ea o va libera de dragostea lui. Numai prin ea, se va purifica. Numai prin ea li se vor redeschide bolnavilor, porţile.

Lunca Argeşului mijea în depărtări. De-a-lungul brâului de pomi aerul îşi fierbea apele. Undea vălurit, ca o mare văzută prin ceaţă. Ziua se dovedise caldă. Soarele ardea. In fuga maşinii însă, tăria lui scădea simţitor.

Un punct alb li se arată deodată în faţă, drept în mijlocul brâului de pomi.

— Il vedeţi, coniţă?

Irina nu l-a auzit sau poate se gândea în altă parte.

— Vedeţi podul, coniţă? o mai întrebă şofeurul.

— Podul?

— Punctul acela alb, acolo e. L-au vopsit minune mare. La capete i-a trântit şi vreo câteva *tricololuri*. Ai naibii mai sunt şi ai noştri, coniţă... Ce l-aş mai bate eu însă, pe primar şi pe domnul consiliu comunal. Ştiţi, au să fie alegerile. Ei, ce credeţi că i-a tăiat capul. L-au mânjit, coniţă. Au lipit afişe pe el. Numai seceri peste tot. L-au agăţat unii şi pe Ave-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rescu, dar l-au rupt peste noapte țărăniștii. Mi-a spus-o tot primarul, cum că le-a dat ordin Mihalache să-l rupă, c'a fost un trădător, vândut lui Machenzen. Ce mai pramatie primarul ăsta al nostru, coniță! Icișa, l-aș spânzura, de pomul ăsta, în răzorul șoselei, să-l vadă lumea toată care trece. Pe timpul războiului s'o dat dezertor, și-acum îi primar și îl sfâșie pe Averescu. Mâine, cine știe, o vrea să vă ia și conacul. Porcu-i porc, coniță, până moare... Il știe toți de frică. Și tare bine se mai înțelege cu domnul Vasilică Andreiaș. Numa Nicula Podariu, se mai stropșește la dânsul, spun oamenii. — Te-ajunseși, Iosife. Is bune ele și fărădelegile la ceva. Amarnic moșneagul, nu-l iartă. Că ce-o să-i facă lui Nicula? N'are decât un câine. Să i-l ia? Ia-i-l, coniță, scapă moșneagul să-i mai dea mămăligă. Vaca nu i-a otrăvit-o tot el? Așa spun oamenii. Ba, că nici domnul Andreiaș, n'ar fi străin de-afacerea asta...

Nu terminase încă șofeurul, că podul se și ivi în fața lor, alb și învrîstat în fel și chipuri, ca o dantelă.

— Oprește puțin, Cristea.

Șofeurul opri bucuros. Credea că stăpână-sa vrea să se convingă, de ceea ce i-a povestit el cu afișele.

S'a dat jos. De pe locul rezervat trecătorilor cu pasul privea apa Argeșului, venită galbenă și mâlită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Ia uitați-vă, coniță, barbarii...

— Lasă-mă, Cristea. Lasă-mă să privesc apa, că îmi spune mai mult decât vorbele dumitale.

Dezamăgit, șofeurul s'a retras la mașină, prefăcându-se că-i inspectează motorul.

Privind apa, Irina hotărî ca și cum ar fi dispus o plimbare.

„Da. Aici e mare și mă poate primi oricând. Un salt, un vârtej în jurul meu, în adânc, și apoi la vale, după podurile lui Nicula".

Își ridică ochii în zare, spre alunecarea îndepărtată a apei, care va fi și drumul ei cel din urmă. A stat așa câteva minute. Argeșul părea un șarpe gigant. Privindu-l, și-a amintit cum în copilărie, când era mică de tot și o putea speria orișice vorbă, ca să nu se mai ducă singură în grădină nemțoaica o înfrica, spunându-i că în grădină e un șarpe mare, care o poate înghite dintr'odată. Acum de-abia vede ea șarpele nemțoaicei. Și o va înghiți, așa după cum a spus ea, dintr'o singură dată. Nemțoaica, nu a mințit.

— Să mergem, Cristea.

Până la orele patru a stat în casă, singură, îndepărtând slugile ori de câte ori veneau. Domnul Vasilică Andreiaș, a căutat mereu *să se puie la ordine*, nu a fost primit însă. Il va chema ea, când va avea nevoe. Așa i s'a comunicat și în porunca aceasta, omul cu atâtea muște pe căciulă, a simțit că de-acum s'a isprăvit cu slujba lui la Cornățeni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Până la orele patru Irina a plâns mereu. A colindat prin încăperi, a privit lucrurile toate cari îi aminteau copilăria, pe unele le-a îndrăgit ca în anii de atunci, și, când a socotit că s'a apropiat ceasul, s'a gândit că ultimul gând îl datorează lui Ion Stolnicu.

Pe biuroul lui cuconu Mitu, prăfuit și încărcat de lucrușoare mărunte, printre lacrime și sughițuri, printre svârcolirile inimii și strigătele de moarte ale Argeșului, i-a scris:

Dragă Ioane,

Dacă nu am fost numai a ta, am murit însă numai pentru tine. Ce poate mândri mai mult un bărbat, decât prețul acestei victorii?

In lumea nouă în care mă duc, nu mă voiu socoti iertată, decât știind că tu ți-ai reluat viața în clinică, pentru binele omenirei. Pentru aceasta am murit. Ca să poți fi liber, să nu te apese niciun gând, să fii al lor și al culmilor, la cari ai dreptul să te ridici.

Ion, să nu-mi fie de prisos moartea.

Nu-mi uita rugămintea de ieri. Ingrijește bolnava care trebuia să te caute la ora cinci. Pare a fi suferindă de cancer. O, dacă l-ai fi văzut pe el, Ion, când a aflat că adouazi îi vei vedea nevasta!

N'am luat cu mine decât amintirea ta și

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dragostea părinților mei. Fii tu de acum înainte copilul lor.

Sănătate Ioane. Ultimul cuvânt pe care l-am rostit a fost numele tău.

Iri.

A lăsat scrisoarea deschisă pe biurou și a plecat. In poartă și-a amintit de Nicula Podariu.

„Să mă abat puțin pe la dânsul".

Nu-l mai văzuse de mult, și nici de ultimile lui necazuri nu auzise. Nici când i-a spus în automobil șofeurul, că i-au otrăvit vaca.

Nu l-a găsit. Ușa bojdeucii era închisă cu lacăt, iar de pe prispă, *șarla* urla prelung a năpastă.

Un glas de femeie se oțăra la câine, dintr'o curte vecină:

— Huo, haita dracului, ugicăte-ar toaca.

Negăsindu-l, s'a îndreptat spre podul cel nou, cu o părere de rău mai mult în sufletul ei obidit.

S'a tot gândit Nicula Podariu, ce mai are de făcut. Argeșul i-a furat de rând podurile, iar oamenii, îs mai răi ca oricând. Că de ce să-i dea lui boierii și vacă, și porc, și lemne! E el mai breaz decât ceilalți? Și nici n'are cui să le lase, de l'o trage groapa!

„Anțărț mi-au furat porcul. Acum mi-au otrăvit vaca, mâine câinele, și pe urmă, cine

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ştie, s'o da şi la mine vreun nătâng să mă'njungine, că de, îs om de-al boierilor şi nu de-al satului. Ia să le pun eu capăt la toate".

Şi-a descuiat lădiţa, a scos din ea curmeiele rămase de pe vremea podurilor, după care a învârtit cheia din nou în lăcată, închizând pentru cine s'o'ntâmpla fotografia lui cu Rinca, fluturele domnişoarei boierului şi celelalte.

„De-o creangă, iac'aşa. Să le fac hatârul".

A înşiruit cheile toate pe-un fir de cânepă şi le-a trecut câinelui pe gât.

— De te-o'ntreba careva, a cui e casa, să le spui măi Condure, că a ta e. Auzi tu? Pe ce-a mai rămas tu eşti stăpân.

L-a mângâiat blând de câteva ori pe creştet şi a plecat.

Până în poartă câinele a fost alături de el. Simţea că se despart. Ii lingea opinca şi scheuna. Apoi, când omul şi-a luat drumul, s'a întors pe prispă, să-l vadă de acolo, de unde îl poate urmări mai bine, cum se tot duce, să termine odată cu lumea.

S'a lăsat pe-o cărare în lunca Argeşului, de către podul cel nou. Subt un copac cu o ramură îmbietoare, s'a oprit. A scos curmeiele din sân, le-a înnădit, a tocmit un laţ pe unde să-şi strecoare capul şi în cele din urmă, când s'a socotit gata, şi-a ridicat ochii spre cer, în ruga cea de pe urmă:

— Fie-ţi milă de mine şi ia-mă.

I s'a părut atunci că a scăpat cerul din o-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

gânduri, că îl apasă şi îl striveşte, lăţindu-i pământului maldăr de oase şi carne.

— De-acum...

Se pregătea tocmai să-şi treacă laţul, când, dinspre sat Irina se apropia de pod. La început, fiind şi cam departe, n'a cunoscut-o. Numai când a intrat pe pod şi-a dat seama că e ea. Un fior cald l-a străfulgerat în tot corpul.

„Domnişoara boierului. Să plimbă. Când a venit?"

Din ochii lui scurşi s'au prelins ultimele lacrimi. Le-ar fi putut plânge de mult şi pe acestea, că necazuri multe l-au chinuit pe bătrân. Le-a păstrat totuşi. „Oi avea eu pentru cine să le cheltui odată. Şi dacă nu pentru domnişoara boierului, pentru cine altul? Suflet, nu batiocură!"

S'a dat după trunchiul pomului s'o privească în tihnă, fără să fie văzut.

Când a ajuns Irina în locul ales de dimineaţă, s'a oprit. A privit în spre capetele podului şi cum nimeni nu se ivea din nicio parte, s'a strecurat printre bârnele de fier încrucişate şi s'a prăvălit în apă.

Bice de foc au plesnit atunci în ochii lui Nicula Podariu.

— Domnişoară, a răcnit bătrânul, cât i-a îngăduit pieptul, ce-ai făcut!!!

A svârlit curmeiul şi s'a aruncat în apă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Înainta a nevoe. Nu mai avea puteri ca altădată şi tăia şi Argeşul în susul apei.

A ajuns-o.

— Apucă-te de ici, domnişoară.

Şi-au întâlnit privirile. Ale Irinei îngheţaseră aproape. Abia a mai putut să-i răspundă.

— Nu, bade Nicula, lasă-mă în voia soartei.

Înţelegând bătrânul ce se petrece, s'a tot căznit s'o apuce într'un fel şi s'o scoată la mal. Il părăseau însă, din ce în ce puterile şi Irina se împotrivea cu braţele, să o lase în prada bulboanei.

Slăbindu-i şi mai mult încordările, s'au dat la fund. Cu un ultim efort, au mai apărut la suprafaţă, încleştaţi în aceiaşi strângere, ca apoi, din nou să-i tragă apa la fund şi să-i tot ducă la vale, pe urma podurilor lui Nicula, furate şi sfărîmate de Argeş.

Pe prispa bojdeucii Condur urla mereu a năpastă.

— Huo, haita dracului, ucigăte-ar toaca.

— Să-i facem de petrecanie, ţaţo Ilinco, că ne cobeşte a rău afurisitul ăsta, — i-a răspuns femeiei din curtea vecină, un flăcău care tocmai trecea pe şosea.

SFÂRŞIT

1933—1934, Bucureşti

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ACEST VOLUM S'A TIPĂRIT
ÎN ATELIERELE „CARTEA
ROMÂNEASCĂ", ÎN LUNA
MARTIE, ANUL 1935.

Muzeul Digital al Romanului Românesc